

UNIVERZITET U BEOGRADU
FILOLOŠKI FAKULTET

Mirjana M. Vučković

**SUSRET SA DRUGIM
U NAUČNOFANTASTIČNIM DELIMA
URSULE LE GVIN**

Doktorska disertacija

Beograd, 2019

UNIVERSITY OF BELGRADE
FACULTY OF PHILOLOGY

Mirjana M. Vučković

**ENCOUNTER WITH THE OTHER
IN SCIENCE FICTION WORKS
OF URSULA LE GUIN**

Doctoral Dissertation

Belgrade, 2019

БЕЛГРАДСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ФИЛОЛОГИЧЕСКИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Миряна М. Вучкович

**ВСТРЕЧА С „ДРУГИМ”
В НАУЧНОЙ ФАНТАСТИКЕ
УРСУЛЫ ЛЕ ГУИН**

Докторская диссертация

Белград, 2019

Podaci o mentoru i članovima komisije

Mentor: doktor književnih nauka, Radojka Vukčević, redovni profesor, Univerzitet u Beogradu, Filološki fakultet

Članovi komisije:

1. _____
_____

2. _____
_____

3. _____
_____

Datum odbrane:

Beograd, _____

Mom tati, Milošu Popoviću

SUSRET SA DRUGIM U NAUČNOFANTASTIČNIM DELIMA

URSULE LE GVIN

Rezime

Predmet ove disertacije je način na koji je u naučnofantastičnim delima Ursule Le Gvin prikazan susret sa Drugim. Cilj nam je bio da utvrdimo koje su to važne karakteristike kojima autorka Drugog opisuje, kako on izgleda, kako se ponaša, šta predstavlja, kao i kakvi se stereotipi javljaju u oba smera, između pripadnika dve različite vrste/rase/naroda, pa i dva različita pola. Ovo smo pokušali da postignemo analizom njenih romana i priča, ali i upoređivanjem sa teorijskim navodima autora iz oblasti teorije naučnofantastične književnosti, postkolonijalnih studija, sociologije i psihologije. U analizu su uključeni sledeći romani ove autorke, i oni predstavljaju korpus ovog istraživanja: *Rokanonov svet* (*Rocannon's World*, 1966), *Planeta izgnanstva* (*Planet of Exile*, 1966), *Grad opsena* (*City of Illusions*, 1967), *Leva ruka tame* (*The Left Hand of Darkness*, 1969), *Čovek praznih šaka* (*The Dispossessed*, 1974), *Svet se kaže šuma* (*The Word for World is Forest*, 1976) i *Pričanje* (*The Telling*, 2000), kao i nekoliko odabranih pripovedaka iz zbirki pripovedaka *Dvanaest četvrti vetra* (*The Wind's Twelve Quarters*, 1975), *Četiri puta do oprostaja* (*Four Ways to Forgiveness*, 1995) i *Rođendan sveta* (*The Birthday of the World*, 2002).

U prvom, uvodnom delu rada bavili smo se definisanjem pojmova naučne fantastike i Drugosti/drugosti, kao i vezom između naučnofantastične književnosti i postkolonijalnih studija. U drugom, glavnom delu rada analizirali smo pojedinačne romane Hainskog ciklusa Ursule Le Gvin. U svakom od njih glavni junak/junakinja odlazi na putovanje na kome upoznaje neku drugačiju vrstu, rasu, narod, kulturu. U pitanju su uglavnom antropolozi koji za zadatak imaju da prouče kulturu planete na koju su stigli, i oni se trude da se drže po strani i da ne utiču na društvo u koje su stigli. Zapazili smo da Ursula Le Gvin u svojim delima daleko više pažnje posvećuje detaljnom opisivanju pripadnika različitih vrsta/rasa/naroda/polova/društava i njihovim sličnostima i razlikama sa svetom u kome danas živimo, nego opisivanju i gomilanju tehnoloških pronalazaka kako bi dočarala život u izmaštanom svetu daleke budućnosti.

U trećem, završnom delu rada pokušali smo da rezimiramo osobine koje Ursula Le Gvin navodi kako bi opisala Drugog i dočarala različitosti u svojim delima Hainskog ciklusa. Kako bismo to postigli, prikupili smo one koje se najčešće pojavljuju u analiziranim delima i pokušali da ih sistematizujemo kako bismo mogli da zaključimo šta autorka smatra važnim. Doživljaj Drugog je u ovim delima veoma složen i slojevit, tako smo osobine podelili u pet osnovnih kategorija: Telesni izgled Drugog, Razlike u fiziologiji i kretanju, Drugi nije čovek/Drugi je životinja, Drugi je žena i Drugi je varvarin uz varijacije na osnovnu temu kojih ima mnogo, pošto se radi o književnim tekstovima. Pregledom prikazanih osobina zapazili smo da autorka, kada su u pitanju različitosti u fizičkom izgledu insistira na sitnijim razlikama koje su ipak na prvi pogled uočljive, poput razlike u visini ili postojanju ili nepostojanju beonjače i dužice u oku, i one su prisutne u svim delima Hainskog ciklusa. Kada je u pitanju stav o tome da li Drugi pripada ljudskoj vrsti, da li je čovek, što je ujedno i pitanje kojim se bave postkolonijalne studije, Ursula Le Gvin se i ovom temom bavila u svim svojim delima koja pripadaju Hainskom ciklusu, a naročito u noveli *Svet se kaže šuma*. Razlikama između polova i onim što ljude čini ljudskim bićima kada se ukloni koncept polova za kakav znamo autorka se najviše bavila u *Levoj ruci tame*. U romanu *Čovek praznih šaka* radi se o različitim društvima i različitom pogledu na privatnu svojinu, na posedovanje, a ne o različitim vrstama/rasama, ali je i u ovom romanu doživljaj različitosti veoma snažan. Robovlasničko društvo u budućnosti i odnos prema ženama koje se smatraju za robinje robova obrađeni su u *Četiri puta do oproštaja*. Uočili smo da Ursula Le Gvin posvećuje veliku pažnju tome kako se jedan narod odnosi prema slobodi, ratu kao i tehnološkom napretku koji dolazi kao posledica kontakta sa drugim planetama, ali i odnosu naroda prema kulturi i obrazovanju. Analiziranje stavova o ovim temama znatno doprinosi boljem razumevanju različitosti koje među junacima u ovim delima postoje.

Zapazili smo da je autorkin doživljaj pojma Drugosti ne samo složen i slojevit već i dvosmeran. Stereotipi i negativni doživljaj različitosti prisutni su kako kod domaćina/osvojenog tako i kod gosta/osvajaca, pa i jedni i drugi umeju da dožive različitog od sebe kao nakazu, čudovište, životinju. Autorka nam daje do znanja da je promena stavova moguća i da se do nje dolazi kroz komunikaciju suprotstavljenih strana, jer tek kada se upoznaju one mogu da menjaju pogled na Drugog. Promena se takođe odigrava kroz učenje, obrazovanje. Ono je put do toga da se promeni način

razmišljanja, a sa njim i način postupanja prema Drugome, kako bi se Drugi prihvatio kao čovek koji može biti veoma različit fizičkim izgledom, ali u suštini nije mnogo drugačiji.

Ključne reči: Ursula Le Gvin, naučna fantastika, postkolonijalne studije, Drugi/Drugost, različitost

Naučna oblast: Društveno-humanističke nauke

Uža naučna oblast: Filološke nauke

UDK broj:

ENCOUNTER WITH THE OTHER IN SCIENCE FICTION WORKS OF URSULA LE GUIN

Summary

The subject of this dissertation is the way in which encounter with the Other is depicted in the science fiction works of Ursula Le Guin. The aim of the thesis was to establish how the author describes the Other, what his important physical and mental characteristics are and which stereotypes occur in both directions between members of different species/races/peoples and sexes. We tried to achieve this by analyzing her novels and stories and by comparing them with theoretical works from the fields of science fiction, postcolonial studies, sociology and psychology. We analyzed the following novels, and they are the corpus of this research: *Rocannon's World* (1966), *Planet of Exile* (1966), *City of Illusions* (1967), *The Left Hand of Darkness* (1969), *The Dispossessed* (1974), *The Word for World is Forest* (1976) and *The Telling* (2000), as well as several stories from the following story collections *The Wind's Twelve Quarters* (1975), *Four Ways to Forgiveness* (1995) and *The Birthday of the World* (2002).

In the first, introductory part of the thesis, we tried to define the concepts of science fiction and Otherness/the Other, as well as to establish the connection between science fiction literature and postcolonial studies. In the second, main part of the thesis, we analyzed separate novels belonging to Ursula Le Guin's Hainish cycle. In each of them the hero/heroine makes a journey during which he/she encounters and gets to know a different species, race, people or culture. The heroes are usually anthropologists charged with the task of studying the culture of the planet they are visiting, without influencing their society. We noticed that, in order to depict life in an imaginary world of the future, Ursula Le Guin pays considerable attention to describing the members of various species/races/peoples/sexes/societies and their similarities and differences in comparison with our world of today, rather than to describing technological inventions.

In the third and final part of the thesis, we tried to summarize the characteristics which Ursula Le Guin details in order to describe the Other and present the differences that exist between the hosts and the visitors in her Hainish cycle novels and stories. In order to achieve this, we collected the most frequent characteristics in the analyzed

material and tried to systematize them in order to be able to conclude what the author considers significant. Her depiction of the Other is very complex and multilayered, and we decided to divide these characteristics into five basic categories: 'Physical characteristics of the Other', 'Differences in physiology and moving', 'The Other is not human/The Other is an animal', 'The Other is a Woman' and 'The Other is a barbarian' with considerable variations, since we were dealing with literary works of art. Where physical characteristics were concerned, we noticed that the author insists on minor differences which were nevertheless immediately noticeable, like differences in height or the existence of the iris or the white of an eye. Such differences can be found in almost all works belonging to the Hainish cycle. Ursula Le Guin includes the attitude towards someone's belonging to the human species (being or not being human), which is also an important question in the field of postcolonial studies, in almost all her Hainish cycle novels and stories, especially in her novel *The Word for World is Forest*. What happens with the human race when the concept of sexes as we know it is removed is described in *The Left Hand of Darkness*. In her novel *The Dispossessed* she writes about different societies and contrary views on private property, on the possession of things and goods, rather than different species/races. In *Four Ways to Forgiveness* she deals with slavery in a future society and the attitude towards women, who are considered the slaves of slaves. In all her works, Ursula Le Guin pays considerable attention to the way a people regards freedom, war and technological advancement, which is a consequence of contact with other worlds, as well as to the way they regard culture and education. She often concludes that the attitude towards these notions contributes to a better understanding of the differences which exist among the characters in the analyzed novels and stories.

We noticed that the author's idea of Otherness is not only very complex and multilayered but also bidirectional. Stereotypes and negative views of differences can be observed both in the host/conquered and the guest/conqueror. Each can see someone who is different as a freak, monster, animal or beast. The author points out that a change in attitude is possible, but that it can only be achieved by means of communication between the opposed sides. One is able to change his attitude towards the Other only when one gets to know him/her. Change is also possible through learning, through education. Education is the means to alter the way one thinks and behaves towards the

Other, to accept him as a person who can be different in physical appearance, but is not considerably different otherwise.

Keywords: Ursula Le Guin, science fiction, postcolonial studies, the Other/Otherness, differences

Scientific field: Social Sciences and Humanities

Narrow scientific field: Philology

UDC number:

SADRŽAJ:

I UVOD	1
1. Naučna fantastika i utopija – pokušaj definisanja pojmova	1
1.1. Naučna fantastika	1
1.2. Utopijska književnost	6
2. Veza između postkolonijalnih studija i naučne fantastike	9
3. Pojam Drugog u oblastima postkolonijalnih studija i naučne fantastike	12
4. Hipoteze, cilj i metod istraživanja	18
II HANSKI CIKLUS URSULE LE GVIN – SUSRET SA DRUGIM	20
1. Rani romani hainskog ciklusa	23
1.1. Rokanonov svet	23
1.2. Planeta izgnanstva	29
1.3. Grad opsena	34
2. Leva ruka tame	41
3. Svet se kaže šuma	56
4. Čovek praznih šaka	67
5. Četiri puta do oproštaja	86
5.1. Izneveravanja	88
5.2. Dan oproštaja	91
5.3. Čovek naroda	97
5.4. Oslobođenje jedne žene	101
6. Pričanje	110
7. Odabrane pripovetke	120
7.1. Semlejina ogrlica	120
7.2. Kralj zime	122
7.3. Prostranija od carstva i sporija	124
7.4. Stara muzika i robinje	128
III SLOJEVITOST DRUGOSTI U DELIMA URSULE LE GVIN	133
1. Rezultati rada	133

1.1. Klasifikacija popisanih osobina sa komentarom	133
1.1.1. Telesni izgled Drugog	134
1.1.2. Razlike u fiziologiji i kretanju	139
1.1.3. Drugi nije/jeste čovek	141
1.1.4. Drugi je žena	148
1.1.5. Drugi je varvarin/brat	155
1.2. Odnos likova prema ratu, slobodi i tehnološkom napretku	161
1.3. Odnos prema kultrri i obrazovanju i pitanje odgajanja dece	165
2. Zaključak	171
PRIMARNA LITERATURA	175
SEKUNDARNA LITERATURA	177
BIOGRAFIJA	184

I UVOD

„One alien is a curiosity, two are an invasion“
The Left Hand of Darkness, str. 10

1. Naučna fantastika i utopija – pokušaj definisanja pojmova

1.1. Naučna fantastika

Naučna fantastika kao žanr se u našoj sredini često smatra za literaturu drugog reda, i kao takva nije do nedavno bila predmet velikog broja naučnih i stručnih radova, mada se može zapaziti da u poslednje vreme broj radova koji se bave ovom oblašću u društvenim i humanističkim naukama raste. Ljiljana Gavrilović i Ivan Kovačević navode čuvene reči pisca naučne fantastike Teodora Sterdžena (Theodore Sturgeon)¹ koje ćemo ovde parafrazirati: devedeset procenata dela u okviru bilo kog književnog žanra je bezvredno, i naučna fantastika se po tome ne razlikuje od ostalih žanrova. Iz toga sledi da je kvalitetna naučna fantastika jednako vredna kao i bilo koji drugi prozni žanr (Gavrilović i Kovačević 2015: 992-994), te jednako zaslužuje da se njome pozabavimo.

U Americi, koja se smatra za kolevku ovog žanra, pisano je mnogo više nego kod nas o ovoj temi, ali ipak ne postoji jedna definicija naučne fantastike koju su svi prihvatili. Autori se razilaze u svom shvatanju i doživljaju ovog pojma i termina, kao i u pogledu perioda kada se ovaj žanr prvi put pojavio. Oksfordski rečnik engleskog jezika definiše pojam naučne fantastike kao „prozu koja se zasniva na zamišljenom napretku nauke i tehnologije u budućnosti, kao i na značajnim promenama u društvu i životnoj sredini, koja često opisuje svemir, putovanje kroz vreme i život na drugim planetama” (OED: science_fiction)². Prema Kingsliju Ejmisu (Kingsley Amis) „[n]aučna fantastika je tip proznog narativnog teksta koji se bavi situacijom koja se ne bi mogla javiti u svetu

---

¹ Teodor Sterdžen (1918-1985) je poznati pisac naučne fantastike i fantastike. Izjavu koju smo u tekstu parafrazirali izrekao je, prema I. Kovačeviću i Lj. Gavrilović (2015: 992), početkom pedesetih godina prošlog veka na jednoj SF konvenciji, ona je potom citirana u časopisu *Venture Science Fiction* marta 1958. godine, a od tada se često prenosi i parafrazira u tekstovima koji se bave naučnom fantastikom.

² *Oxford English Dictionary*, dostupno na:

https://en.oxforddictionaries.com/definition/science_fiction (pristupljeno 1.12.2018).

kakav znamo, no predstavlja hipotezu koja se zasniva na pronalascima iz oblasti nauke i tehnologije, ili pseudo-nauke i pseudo-tehnologije, bilo ljudskog ili vanzemaljskog porekla” (Amis: 1963: 14).

Darko Suvin, jedan od najpoznatijih teoretičara naučne fantastike u svetskim okvirima još od šezdesetih godina prošlog veka, daje „definiciju SF³ kao književne vrste zasnovane na prožimanju začudnosti i spoznajnosti, čiji je glavni formalni zahvat eksplicitni imaginativni okvir [...] koji je alternativan autorovoj empirijskoj svakidašnjici” (Suvin 2009: 41). On kaže da, iako naučna fantastika ima sličnosti sa mitom, fantastikom, bajkom i pastoralom u odnosu na ostale realistične književne žanrove, od njih se značajno razlikuje u pristupu i društvenoj funkciji koju ima (Suvin 1972: 372). Dok je svet bajke pozitivno orijentisan prema glavnom junaku, a u mitu negativno, u naučnoj fantastici nema ni pozitivne ni negativne orijentacije *a priori* prema glavnom junaku. Mit je smešten u vreme izvan vremena, bajka u prošlost, a naučna fantastika može biti smeštena u prošlosti, kao i u sadašnjosti i u budućnosti (Suvin 1972: 377-378).

Adam Roberts (Adam Roberts) smatra da se pisac realistične književnosti mora truditi da bude što tačniji u prikazivanju i opisivanju svog sveta, a pisac naučne fantastike ima slobodu da upotrebi maštu i izmisli stvari koje ne postoje u svetu u kome živi (Roberts 2000: 2). Semjuel Dilejni (Samuel Delaney) kaže da je ranije bilo lako definisati šta je naučna fantastika: „... [R]adnja se odvijala u budućnosti, likovi su se vozili raketama i imali svemirske pištolje koji ispaljuju zrake, a knjige su se nalazile na tačno određenim policama u knjižari” (Delaney 1994: 190). Postoji čak i ovakva definicija: Naučna fantastika je „... priča dužine ispod 12 000 reči objavljena u nekom od američkih SF časopisa” (Rabkin i Simon 2001: 46).

Naučna fantastika se može smatrati i najmlađim i najstarijim književnim rodnom (Suvin 1965: 5), što je za Suvina paradoks naučne fantastike. Koreni naučne fantastike mogu se uočiti u starim avanturističkim pričama u kojima se, kako Suvin kaže, „normalni likovi” uvode u neku novu sredinu (ispod zemlje, na dno mora, na novu planetu) (Suvin 1965: 555-556). On ovaj period naziva „... prednaučnim (prescience-

---

³ Skraćenica SF (science fiction) se veoma često u literaturi koristi da zameni izraz naučna fantastika, kao i pridev naučnofantastični, kako u tekstovima na engleskom tako i na srpskom jeziku. U citatima ćemo je prenositi onako kako ju je autor upotrebio, a u radu ćemo je povremeno koristiti u značenju prideva naučnofantastični.

fiction). Ta je etapa SF stalno povezana s piščevom stvarnosti svojom čežnjom da se ova izmijeni” (Suvin 1965: 8). Žanr je takođe i najmlađi, jer je za njegovu pojavu bilo potrebno da se nauka razvije do odgovarajućeg stepena kako bi njena dostignuća bila u velikoj meri poznata i čitalačkoj publici. Ovo se po Suvinu odigralo u 17. i 18. veku, a možda tek u 19. i 20. veku, kada su se razvijale astrofizika, hemija, biologija, psihologija, antropologija i ostale nauke (Suvin 1965: 7). Roberts smatra da su oba gledišta moguća, i da, ukoliko naglašavamo mladost ovoga žanra, zastupamo tezu da je naučna fantastika umetnički odgovor na veoma određen splet istorijskih okolnosti i kulturnih fenomena, a ukoliko naglašavamo da se ovaj žanr mogao sresti još u antičko doba, ističemo da je ona rezultat fundamentalne potrebe ljudskog roda da izmišlja neke nove i drugačije svetove (Roberts 2000: 47-48). Dilejnik veruje da naučna fantastika, koja se često i dalje smatra marginalnom literaturom, prepoznaje i opisuje probleme života na marginama društva pronicljivo i sa osećanjem, što drugi žanrovi ne mogu (Delaney 1994: 42).

Ljiljana Gavrilović kaže da su „[a]ntropologija i evolucionarna teorija bile [...] od posebnog značaja za nastanak i razvoj SF literature tokom sredine devetnaestog veka” (Gavrilović 2013: 30) kada je „... Darwinovo delo *Poreklo vrsta* predstavilo drugačiji koncept čoveka” (Gunn 1975: 184) kao stvaranja koje je, kao i druga živa bića, poteklo iz prirode i neprestano se razvija i prilagođava uslovima životne sredine.

Ivana Đurić-Paunović ističe kao značajnu „... težnju ljudske mašte za odvajanjem od mimetskog principa prilikom stvaranja ili bar zamenom opštepriznate realnosti nekom drugom ...” (Đurić-Paunović 2007: 51) za nastanak i razvoj ovog žanra. Prema Ljiljani Gavrilović i Ivanu Kovačeviću „[n]aučna fantastika [...] [je] jedan od načina ispitivanja mogućnosti oblikovanja ljudskog ponašanja, verovanja, međuljudskih odnosa [...] drugih/drugačijih od postojećih, ali na premisama trenutno aktuelnih, i iz njih ekstrapoliranih/eventualnih/mogućih, znanja/ nauke” (Gavrilović i Kovačević 2015: 988).

Istorije naučne fantastike obično počinju analizom dela *Istinite priče* Lukijana iz Samosate iz II veka nove ere, u kome se putuje i na Mesec (Amis: 1963: 21; Suvin 1965: 36). Teoretičari kao prve autore žanra naučne fantastike najčešće navode Žila Verna (Jules Verne) i H. Dž. Velsa (H. G. Wells). Neki autori takođe ističu da se u periodu romantizma pojavio takozvani gotički, horor žanr, iz koga se razvila i

naučnofantastična književnost (Roberts 2000: 57), a kao prvo karakteristično delo koje u stvari spaja ova dva žanra prepoznaju *Frankenštajna* Meri Šeli (Mary Shelley). Frankenštajn pokazuje da se napredak nauke u društvu mora „... shvatiti kroz svu njenu ambivalentnost i kompleksnost, [...] [jer] [s]avremena nauka, preko svoje moći, nosi pretnju čovečanstvu ...” (Doknić: 2004: 102), a to je i danas česta tema naučnofantastične literature. Semjuel Dilejni se ne slaže sa time da je „... Meri Šeli baka, a Lukijan iz Samosate čukundeda ...” ovog žanra. Po njemu, početak naučne fantastike može se locirati negde oko 1926. godine, kada je Hjužo Gernsbek (Hugo Gernsback)⁴ upotrebio kovanicu „scientifiction”, koja se vremenom pretvorila u „science fiction” (Delaney 1994: 26). Što se tiče čistote žanra, on veruje da je u suštini, „... brinuti o čistoti žanra još besmislenije nego brinuti o čistoti rasa“ (Delaney 1994: 31).

Vrednost američke naučne fantastike je, prema Suvinu, u tome što nam pruža „... kritički pogled na sve vidove individualističkih odnosa i institucija”, a čoveka prikazuje kao deo veće celine, poput društva, planete, svemira (Suvin 1965: 554-555). On objašnjava da je *differentia specifica* ovog žanra *NOVUM* što je, prema Blohovej (Ernst Bloch) definiciji ovog termina, ono što je neočekivano, novo, što nas motiviše da idemo ka budućnosti – novina, inovacija. Suvin ipak ovaj pojam upotrebljava u smislu začudnosti (*estrangement*) koji mu je prvi dao ruski formalista Viktor Šklovski⁵ (Victor Shklovsky), (Suvin 1972: 374). Suvin u suštini uvodi „spoznajnu začudnost kao oblikotvorni princip žanra” naučne fantastike (Ajdačić 2009: 383).

Novum u naučnoj fantastici ne predstavljaju uvek novi naučni pronalasci. Suština radnje jednog naučnofantastičnog dela je da se u drugačijim, nepoznatim uslovima koje glavni junak priče postepeno upoznaje zajedno sa čitaocem, ona usredsređuje na međuljudske odnose u novom i drugačijem okruženju (Suvin 2009: 44). Roberts navodi razmišljanje Semjuela Dilenija o tome da *novum* predstavlja neku vrstu okidača, koji čitaocu skreće pažnju na činjenicu da ne može da uzme tekst zdravo za gotovo, da tekst koji čita ne predstavlja samo opis sveta u kome on/ona živi, i da u naučnofantastičnom tekstu moramo drugačije da posmatramo stvari, a *novum* nam

---

⁴ Hjužo Gernsbek (1884-1967) – pisac, urednik i izdavač, osnovao je u Americi 1926. godine prvi časopis koji je objavljivao naučnofantastične priče, *Amazing Stories* (Nicholls and Clute 1995: 50). Nagrada Hjužo, koja se dodeljuje izuzetnim delima iz ovog žanra, nazvana je po njemu.

⁵ Viktor Šklovski (1893-1984) – ruski pisac i književni kritičar. Uveo je u teoriju književnosti pojam *остранение*, postupak izmeštanja priče iz uobičajenih i očekivanih okvira kako bi se postigao jači umetnički efekat.

omogućava da drugačije sagledamo realnost u kojoj sami živimo (Roberts 2000: 20). Sam Bloch kaže da svi mi živimo najviše u budućnosti, da se u budućnosti „... nalazi ono čega se bojimo i ono čemu se nadamo” (Bloch: 2).

Kvalitetna naučna fantastika našeg doba se „približava savremenoj varijanti filozofske priče” (Suvin: 1965: 557), i stoga ima i obrazovnu funkciju (Suvin 1972: 381). Ejmis iznosi mišljenje da „... neka priča ne pripada žanru naučne fantastike ako ne ostavi u našem umu blagu nelagodnost, koja je možda najbližnja osećaju pročišćenja koji ostavlja tragedija” (Amis: 1963: 79), čime još više daje na značaju ovom žanru. Naučna fantastika se ne bavi samo pukim podražavanjem stvarnosti, već navodi na postavljanje pitanja i promene. Prema Suvinu „... težište naučne fantastike je u samom zbivanju, pa junak mora biti Evrimen [...] suprotstavljen onom Drugome ili Novome” (Suvin 1965: 508), a Evrimen (Everyman) je običan, prosečan čovek, tipičan predstavnik ljudskog roda. Naučna fantastika stvara smisao „... ukazujući na čitaočevo ovde-i-sada” (Suvin 2009: 129), a čitalac dobija mogućnost da svoju sadašnjost doživi kao davnu prošlost (Moylan 2000: 26) i tako sagleda svet u kome živi iz drugačijeg, novog ugla. Samo sa tako velike distance – a ovde se radi i o vremenskoj i o prostornoj distanci – možemo realno da sagledamo sopstvenu stvarnost (Rieder 2008: 35, Roberts 2000: 20).

Jedna od najjednostavnijih i ujedno najjasnijih definicija žanra glasi: „U naučnofantastičnoj priči [...] realistična pitanja su osnovna za puno razumevanje i uživanje [u tekstu]; čitalac treba da uporedi izmišljeni i stvarni svet, i ne samo da zaključi da je ovaj bolji ili gori, ili jednostavno drugačiji, već i da bude u stanju da otkrije šta je ono što ga čini boljim ili gorim ili drugačijim. [...] Suština ovih romana [...] nalazi se ne samo u njihovoj različitosti od našeg sveta i našeg društva, već i u njihovoj sličnosti sa našim iskustvima” (Gunn i Candelaria 2005: 10). Iz tog razloga, naučna fantastika po stilu podseća na realizam, te je neophodno da pisac navede veliki broj detalja sveta koji opisuje kako bi doživljaj čitaoca bio realističniji, i stoga se, na neki način, naučnofantastični tekst čita i doživljava kao realističan tekst (Roberts 2000: 18).

1.2. Utopijska književnost

Utopijska književnost je sastavni deo žanra naučne fantastike, i u ovoj oblasti je doprinos Ursule Le Guin (Ursula Le Guin), čije dela ćemo analizirati u ovom radu, izuzetan. Kao prvi primeri utopijske književnosti obično se navode Platonova *Država* i *Utopija* Tomasa Mora (Thomas More), u kojima se opisuju savršeno uređena društva sa kojima se došljak iz običnog sveta upoznaje. Savršeno izmišljeno društvo obično je smešteno na dalekom i izolovanom ostrvu ili, kada je u pitanju naučna fantastika, na udaljenoj planeti, tako da do ovog mesta glavni junak mora da doputuje brodom, vremenoplovom ili, kao kod Ursule Le Guin, svemirskim brodom.

Branka Doknić smatra da je „... naučna fantastika spona nauke i utopije”, ali da je utopija sve manje zastupljena u savremenoj književnosti, pošto „savremena književnost [...] nastoji da pokaže svu beskrupuloznost tehnološkog napretka” (Doknić 2004: 123). Tom Moylan (Tom Moylan) kaže da naučna i utopijska fantastika spadaju u žanr nerealističke književnosti, zajedno sa bajkama, herojskom fantastikom i hororom (Moylan 1986: 32, Rieder 2010: 199), i da se njihova radnja zasniva na „... dubokim konfliktima koji leže u sadašnjosti, ali su izmešteni na teren izvan našeg sveta kako bi čitalac, svesno ili nesvesno, mogao da sagleda u novom svetlu svoje društvo sa svim njegovim kontradiktornostima, što bi moglo da ga motiviše ...” da menja kako sebe tako i društvo (Moylan 1986: 32).

Prema Žanu Servijeu (Jean Servier), „[u]topija zarobljava pojedinca strogim pravilima društva koje sputava” (Servije 2005: 300). Kao marksista, Darko Suvin smatra da autori utopijskih dela „... svi ukazuju na aksiomatsku nužnost ukidanja privatnog vlasništva. Svi su oni dakle kritika klasne povijesti i pokušaj njenog prevazilaženja” (Suvin 1965: 59). Zorica Đergović kaže da je „... utopijska zbilja zapravo san čovečanstva o budućnosti” (Đergović-Joksimović 2009: 14). Bloh u svom *Principu nade* govori o utopiji i kaže da su svi pokreti za slobodu vođeni idejama o utopiji, ali i da „... ono što je Novo nije nikada potpuno novo” (Bloch: 5). *Novum* u utopijskoj književnosti predstavlja novostvorena organizacija opisanog društva (Roberts 2006: VIII).

Utopije novijeg datuma, kakva je, na primer, *Čovek praznih šaka* Ursule Le Guin, razlikuju se od tradicionalnih utopija po svom kritičkom elementu, jer se u novom

društvu prikazuju i njegove mane i nedoslednosti (Moylan 1986: 44). U nekim slučajevima su opisivane manje ili više izrazito negativne slike društva, i takva dela se nazivaju distopijama (antonim utopiji) i antiutopijama, u kojima se autor „aktivno suprotstavlja utopijskim stremljenjima” (Đergović-Joksimović 2009: 18). Tom Mojlan navodi sledeće karakteristike utopijskog teksta: „(1) on je plod izmišljene naracije; (2) on opisuje određenu državu ili zajednicu; (3) njegova tema je politička struktura te izmišljene države ili zajednice” (Moylan 1986: 32)⁶, kao i četiri tipa utopijskog teksta: „(1) raj”, u kome bolji, srećniji život postoji na nekom drugom mestu, „(2) život izmenjen pod uticajem nekog spoljašnjeg činioca”, u kome je novi način života nastao kao posledica neke neočekivane prirodne pojave, „(3) voljna transformacija”, u kome je novi način života nastupio kao rezultat ljudskog delovanja i „(4) transformacija pod uticajem tehnologije”, u kome je novi način života rezultat nekog tehnološkog otkrića (Moylan 1986: 32)⁷. Mojlan kaže da je junak u utopijskim delima istraživač, a ne heroj koji savladava negativce i pobeđuje, on je posetilac koji jednostavno treba da predstavi prednosti (ili, u nekim slučajevima, nedostatke [prim. M.V.] društva koje je posetio, u odnosu na društvo iz kojeg je potekao i doputovao (Moylan 1986: 37). Ovo će takođe doprineti i tome da posetilac sagleda svoju kulturu i društvo iz koga potiče u drugačijem svetlu, pošto je „... postizanje začudnog, kritičkog pogleda na sopstvenu kulturu oduvek bila najveća dobrobit koja proističe iz putovanja u strane zemlje” (Rieder 2008: 2). Roberts navodi mišljenje Semjuela Dilejnija da naučnofantastični roman ne mora da bude politički korektan i da koristi uobičajene pristojne termine, on treba da nas navede da razmišljamo o postavljenim pitanjima i problemima onako kako samo snažno književno delo to može (Roberts 2000: 123).

Ursula Le Guin kaže da se u svojim naučnofantastičnim i utopijskim delima bavi „budućom istorijom”. Naučnu fantastiku voli zbog toga što ona „... uključuje sledeće vrline: životnost, prostranost i tačnost zamišljanja; razigranost, raznovrsnost i snagu metafore; slobodu od konvencionalnih književnih očekivanja i manirizama; moralnu ozbiljnost; duhovitost; sjaj i lepotu” (Legvin 2013 [3]: 12-13). Robert Krosli (Robert Crossley) veruje da nam ona u svojim delima „... saopštava istinu pripovedajući nam predivnu laž” (Crossley 1993: 910).

---

⁶ Navedeno iz Negley, G. and Patrick, J., *The Quest for Utopia*, Schumann, New York, 1952.

⁷ Navedeno iz Williams, R., „Utopia and Science Fiction”, *Problems in Materialism and Culture*, Verso Books, London, 1980.

U jednom od svojih eseja autorka nam saopštava da smo u budućnosti koju ona gradi u svojim naučnofantastičnim delima i mi sami stranci, tuđini (Le Guin 1996: 28). Stoga ona u okviru žanra naučne fantastike akcenat stavlja na međuljudske odnose među svojim junacima i komunikaciju kao glavni način za prevazilaženje razlika među njima. Glavni likovi, koji su uglavnom izgnanici sa sopstvenih svetova, dospevaju u potpuno nepoznato okruženje udaljeno svetlosnim godinama. Kao takvi, bez ikakvih prethodnih poznanstava, uticaja, bez ikakvog privatnog vlasništva, upoznaju se sa različitostima sveta na koji su dospeli, suočavaju se sa sopstvenim predrasudama i stereotipima, i neki od njih uspevaju da ih prevaziđu a neki ne.

Radi se o romanima, novelama i kratkim pričama koji pripadaju takozvanom Hainskom ciklusu, i oni govore o pokušaju udaljenih planeta da se ujedine u Ekumen⁸ ili Ligu svetova. Hainci su najstarija rasa u kosmosu, koja je davno naselila mnoge svetove koji su bili pogodni za život, tako da svi stanovnici ovog svemira potiču od istih predaka, sa istog evolucionog stabla (Živković 1987:16). Oni su se razvijali u različitim pravcima hiljadama godina na različitim, udaljenim planetama, a autorka se u navedenom ciklusu bavi njihovim susretima i međusobnim odnosima. Priče i romani se zasnivaju na motivima putovanja i prvog kontakta (Živković 1987: 15) između ovih kulturno i biološki različitih rasa, a bave se upravo jednom od najvažnijih tema naučne fantastike – prevazilaženjem granica između različitih kultura i svetova, kako onih uslovljenih kulturom, psihičkim ili fizičkim odlikama ljudskih bića, kao i onih, posebno karakterističnih za ovaj žanr, razlika između ljudskog i neljudskog (Gavrilović 2008: 102), između čoveka i vanzemaljca. Ljiljana Gavrilović takođe citira Ursulu Le Guin, koja kaže da je nemoguće izaći iz svoje kulture, distancirati se od nje, ali da je na nama da pokušamo to da učinimo (Gavrilović 2008: 94).

---

⁸ Od starogrčkog izraza οἰκουμένη, na engleskom jeziku *ecumene* – čitav poznati, naseljeni svet, svet u kome se može živeti.

2. Veza između postkolonijalnih studija i naučne fantastike

Postkolonijalne studije su oblast koja se razvija od osamdesetih godina dvadesetog veka, kako na univerzitetima na Zapadu tako i u bivšim kolonijama. Kod Bila Eškrofta (Bill Ashcroft), Gareta Grifitsa (Gareth Griffiths) i Helen Tifin (Helen Tiffin) nalazimo mišljenje da ova oblast predstavlja „... niz stavova koji se mogu izneti o kolonijama i njihovim narodima, o kolonijalnim silama, kao i o njihovim međusobnim odnosima” (Ashcroft, Griffiths i Tiffin 1998: 42). Radi se o interdisciplinarnim studijama „koje su fokusirane na bavljenje prošlošću imperija, različitim varijetetima kolonijalizma unutar imperijalnih okvira, kao i vezama između imperijalne prošlosti i sadašnjosti” (Ćirjaković 2011: 7). Robert Jang (Robert J. C. Young) kaže da je „... podela na Zapad i ostatak sveta bila gotovo apsolutna u XIX veku zahvaljujući ekspanziji evropskih carstava”, a narodi kolonizovanih svetova su prikazivani kao inferiorni, detinjasti, nesposobni da se staraju o sebi (Jang 2013: 14). Greg Gruel (Greg Grewell) navodi razmišljanje američkog pukovnika Vilsona sa kraja devetnaestog veka, po kome postoje samo tri načina na koje „superiorna rasa” može da postupa sa „inferiornim i varvarskim narodima”: „istrebiti divljake,” „ostaviti ih na miru” ili ih „staviti pod upravu naše vlade” (Grewell 2001: 25). Koncept rase predstavlja osnovu ovakvog viđenja, a belačka kultura je „smatrana [...] osnovom za ideje o legitimnoj vladi, zakonu, ekonomiji, nauci i jeziku” (Jang 2013: 14). Postkolonijalizam se, po njemu, bavi podređenim narodima i klasama, bavi se onim kako bi stvari trebalo da stoje iz perspektive podređenog (Jang 2013: 18), a postkolonijalna politika se jednako suprotstavlja „... diskriminaciji od strane kaste ili rase ...” i „... teži da razlike zasnovane na tlačenju pretvori u razlike zasnovane na pozitivnoj, interkulturalnoj društvenoj raznolikosti” (Jang 2013: 131).

Ćirjaković iznosi mišljenje da se postkolonijalne studije oslanjaju na različite naučne discipline i koriste njihove teorijske perspektive. U pitanju su, na primer, „... feminizam, poststrukturalizam, psihoanaliza, studije kulture, istorija ...” (Ćirjaković 2011: 7). Jelena Đorđević smatra da su postkolonijalne studije „... najsnažniji impuls imale u oblasti teorije i kritike književnosti, ali kao metod diskurzivne analize, postale su sastavni deo antropologije, istorije i, posebno, studija kulture” (Đorđević 2008: 31). Prema Jangu, analiza književnih tekstova koji se bave ovom tematikom može poslužiti boljem razumevanju ideologije kolonijalizma (Young 1995: 151).

Vežu između kolonijalizma i naučne fantastike, pošto se u ovom žanru često radi o osvajanju novih teritorija, uočilo je više autora iz oblasti antropologije, književnosti, psihologije. Predrag Krstić kaže da se kolonijalni diskurs može prepoznati još u delu Lukijana iz Samosate *Istinite priče*, a da u savremenoj naučnofantastičnoj književnosti postoje dva osnovna načina na koji se tretira kontakt sa bićima sa drugih planeta: „... biva se kolonizovan ili se kolonizuje” (Krstić 2012: 970), a vanzemaljce treba pokoriti i naterati ih da izvršavaju naređenja Zemljana (Grewell 2001: 34).

Prema Džonu Rideru (John Rieder), upravo je iščezavanje nepoznatih teritorija sa mape naše planete doprinelo tome da se u književnosti jave ideje o putovanju u svemir ili ispod zemljine površine (Rieder 2008: 4). On smatra da su izmišljena putovanja iz perioda osamnaestog veka bila pre svega satirična i da su za cilj imala kritiku i promišljanje o sopstvenom društvu (na primer, Sviptova *Guliverova putovanja*⁹), u kojoj nam susret sa drugačijom kulturom/svetom pomaže da bolje sagledamo društvo u kome živimo (Rieder 2008: 35). Potom su usledili avanturistički romani sa kraja devetnaestog i početka dvadesetog veka (na primer, Haggardov roman *Ona* i Dojlov *Izgubljeni svet*)¹⁰. U avanturističkoj književnosti, putovanje u udaljene, nepoznate krajeve sveta shvatano je kao putovanje u prošlost, i tu se putnik pridošlica susretao sa čitavim izgubljenim rasama i vrstama životinja (Dojl), sa takozvanim divljacima (Haggard), i provodio neko vreme sa njima, deleći njihov način života.

Rider smatra da su baš ovakva dela doprinela oblikovanju savremene naučne fantastike (Rieder 2008: 60). Putnik se susreće sa različitošću, sa ljudima koji su toliko drugačiji od njega kao da potiču sa druge planete, sa Drugima. Ovde se često javlja i pozitivan doživljaj Drugog, u vidu predstave o „dobrom divljaku”. Dobri divljak mnogo više liči na čoveka iz prošlosti, pa glavni junak koji dolazi iz civilizacije smatra da je on bliži prirodi nego civilizovan čovek. Cvetan Todorov (Tzvetan Todorov) navodi kako Amerigo Vespuči opisuje indijanski način života u skladu sa prirodom, bez hijerarhije, privatnog vlasništva, podređenosti, bez seksualnih zabrana i religije (Todorov 1994: 260), i tu možemo uočiti mnogo sličnosti sa avanturističkim romanima iz devetnaestog veka.

U eseju Grega Gruela iznosi se mišljenje da cilj svemirskih putovanja u naučnoj fantastici nije samo u tome da se otkriju novi svetovi, već i da se oni ucrtaju na mapu,

---

⁹ Swift, Jonathan, *Gulliver's Travels*, 1726.

¹⁰ Haggard, Rider, *She*, 1887; Doyle, Arthur Conan, *The Lost World*, 1912.

kao i da se popišu i opišu resursi i stvorenja sa drugih svetova, kako bismo sa njima mogli da trgujemo ili da zauzmemo njihovu teritoriju, a da tuđinske vrste ne samo upoznamo, već i da ih naučimo poslušnosti (Grewell 2001: 34). Eškroft, Grifits i Tifin smatraju da kada se svetovi popišu, ucrtaju na naše mape i imenuju, to znači da ih poznajemo i samim tim da njima upravljamo (Ashcroft, Griffiths i Tiffin 1998: 241). I prema Predragu Krstiću „... kolonijalni narativ ostaje na snazi i u vizijama budućnosti popularne naučne fantastike” (Krstić 2012: 957), i „... ništa više od čoveka ne [može da] egzistira u univerzumu, da nema nekakvog višeg principa kojem bi ljudska bića mogla biti podređena ...” (Krstić 2012: 966).

3. Pojam Drugog u oblastima postkolonijalnih studija i naučne fantastike

Tamiz Van Pelt (Tamise Van Pelt) u svom eseju o Drugosti navodi da pojam Drugog datira iz davnih vremena i da se može naći još u Platonovom dijalogu *Sofista*, u kome se razgovara o pojmovima bića i nebića – Sebe i Drugog (Van Pelt 2000: 1). Platon u ovom dijalogu kaže da čoveka imenujemo „... nazivajući ga sa mnogo imena, [navodeći njegove] boje, stas, veličine, mane” (Platon: 258), i da onaj ko je drugačiji od nas zbog svojih različitosti nije čovek kao mi: „Budući da je drugo nego biće, posve je jasno i nužno da je nebiće” zaključuje Parmenid, koji vodi ovaj dijalog (Platon, 269). Iz ovog primera možemo videti da su još stari filozofi razmišljali o poimanju različitosti i o tome šta je to što nekoga određuje kao pripadnika ljudskog roda.

Pojam Drugosti i Drugog javlja se i u psihoanalizi. Žak Lakan (Jacques Lacan), francuski psihijatar iz prve polovine dvadesetog veka, kaže da se pojam Drugosti i Drugog u suštini naslanja na Frojdiv pojam Edipovog kompleksa (Lacan 2004: 204). Po njemu, ovaj pojam ima veze sa trenutkom kada dete ugleda svoj odraz u ogledalu i postaje svesno sebe kao osobe, što je osnova za formiranje njegovog ega – i tada on pojam *drugi* piše malim slovom. On Drugi piše velikim slovom (i naziva ga *Grande autre*) kada počne da označava onoga u čijem pogledu dete stiče identitet – to mogu biti otac ili majka (Ashcroft, Griffiths i Tiffin 1998: 170), i ovaj pojam je preuzela postkolonijalna teorija.

Da bismo se približili pojmu Drugosti, valja reći nešto i o pojmu stereotipa. Anja Lumba (Ania Loomba) navodi da su stereotipi „uprošćavanje zamisli i ideja o nečemu i njihovo svođenje na pojednostavljeni nivo; [...] Funkcija stereotipa je da održe veštački stvorenu razliku između 'sebe' i 'drugog’” (Loomba 1998: 59-60), ali rasni stereotipi nisu proizvod modernog kolonijalizma, već potiču još iz starogrčkog i starorimskog perioda, kao što smo pomenuli u uvodu ovog poglavlja. Prema Homiju Babi (Homi Bhabha), stereotip čak mora biti izraženiji, jačeg intenziteta, u odnosu na ono što je dokazivo (Bhabha 1994: 66). Stereotip takođe mora biti naopako predstavljeno viđenje neke osobine, kako bi se kolonizovani narod prikazao kao degenerisan na osnovu svog rasnog porekla, te da bi se opravdalo njegovo porobljavanje i uvođenje sistema upravljanja osvajača (Bhabha 1994: 70). Za ovako prikazane stereotipe naći ćemo mnogobrojne primere u delima Ursule Le Gvin.

Rase su posmatrane i doživljavane kao proizvod biološke hijerarhije, pošto se boja kože nije menjala kada bi pripadnici određene rase dospeli na teritoriju onih drugih (Loomba 1998: 62), a osnovna razlika se pravila u podeli na civilizovana i necivilizovana društva. Lumba smatra da se definicija civilizovanosti i divljaštva zasniva na insistiranju na nepomirljivim razilkama između „crnog” i „belog”, a time i između Sebe i Drugog (Loomba 1998: 57). Postavljalo se i pitanje da li su ljudska bića uopšte pripadnici jedne vrste, i dok su oni koji su bili protivnici ropstva zagovarali tezu da jesu, robovlasnici su se trudili da dokažu da su u pitanju dve različite vrste (Young 1995: 6). Smatralo se da, ukoliko nisu pripadnici iste vrste, ne mogu da dobiju potomstvo, tako da se time stavlja znak jednakosti između rase i vrste (Loomba 1998: 116). Verovalo se takođe da će se priroda pobrinuti da se mešanje između rasa ograniči time što će ograničiti plodnost potomaka nastalih mešanjem rasa (Young 1995: 8). Rase su u prošlosti klasifikovane i opisivane kao lepe ili ružne, a razlike među rasama kao rezultat degeneracije i propadanja idealnog modela belog muškarca, koji predstavlja merilo svih stvari (Young 1995: 95). Franc Fanon (Franz Fanon) skreće pažnju na to da su u zabavnim časopisima njegovog doba likom crnca ili Indijanca bile predstavljene ilustracije vukodlaka, đavola, zlih duhova, divljaka itd. (Fanon 1967: 113), što je uticalo kako na bele dečake tako i na njihove vršnjake pripadnike drugih rasa.

Cvetan Todorov iznosi mišljenje: „Niko nije drugi sam po sebi; on je to samo zato što nije ja” (Todorov 1994: 257) i on veruje da je kod svih pripadnika ljudskog roda prisutno „neopravdano nastojanje da se vrednosti svojstvene društvu kojem pripadamo izdignu na nivo univerzalnih vrednosti” (Todorov 1994: 19), te je u kontekstu postkolonijalnih studija bilo je neophodno ustanoviti binarnu opoziciju između „civilizovanog” i „divljeg” (Ashcroft, Griffiths i Tiffin 1998: 36). Drugi predstavlja otelotvorenje prošlosti, on je pripadnik plemena, divljak, varvarin (Rieder 2008: 30). Kolonizovani „divljak” je tako postao Drugi u odnosu na kolonizatora. Eškroft, Grifits i Tifin objašnjavaju da „drugi” pisan malim slovom označava kolonizovanog koji je poput deteta koje sebe gleda u ogledalu. Drugi pisan velikim slovom označava kolonizatora u čijem pogledu kolonizovani postoji, jer je „prva želja subjekta da postoji u pogledu Drugog”, to jest kolonizovani postoji samo u pogledu kolonizatora (Ashcroft, Griffiths i Tiffin 1998: 170-171). Iz tog razloga smo odlučili da

u našem radu Drugi pišemo velikim slovom, osim u slučaju citiranja kada je autor ovaj pojam pisao malim slovom.

Drugi je mogao biti istovremeno i odbojan i privlačan osvajaču, i tu se radi o konceptu ambivalentnosti (Ashcroft, Griffiths i Tiffin 1998: 12-13), koji ćemo takođe sresti i u naučnofantastičnoj književnosti Ursule Le Guin. Odnos između kolonizatora i podanika je ambivalentan pošto podanik nije u potpunosti suprotstavljen kolonizatoru. Ambivalentnost kolonizator koristi kako bi istovremeno „eksploataisao i podsticao” podanika, a kod podanika odnos varira „između mimikrije i ismevanja” osvajača (Ashcroft, Griffiths i Tiffin 1998: 12-13). Baba parafrazira Lakana i kaže da je mimikrija poput kamuflaže, i da ne predstavlja prevazilaženje razlika, već neku vrstu delimične sličnosti koja ujedno naglašava razlike koje postoje između osvojenog i osvajača. Prema Babi, „ambivalentnost kolonijalne vlasti stalno prelazi iz mimikrije [...] u pretnju”. Ambivalentnost se, takođe može ispoljiti i kao smenjivanje narcisoidnosti i paranoičnog ponašanja (Bhabha 1994: 90-91). Jang parafrazira Babu prilikom definisanja ovog pojma, i kaže da je on preuzet iz psihoanalize, a da je njegovo prvo značenje predstavljalo „... neprestano kolebanje između želje za nečim i želje za onim što je tome potpuno suprotno” (Young 1995: 153). Prema Jangu, istovremena privlačnost i odbojnost između pripadnika različitih rasa povezana je sa seksualnošću, i predstavlja jedno od osnovnih pitanja kad se razgovara o međurasnim razlikama (Young 1995: 14). Prema Fanonu, crnac za belca predstavlja biološku opasnost: „Jer crnac je čisto biološko stvorenje. Crnci su životinje. Oni stalno idu goli [...]” (Fanon 1967: 127), i belci se načelno ponašaju i razgovaraju sa crncima kao sa decom (Fanon 1967: 16).

Fanon veruje da mržnja između različitih rasa nije urođena, ona se iznova izaziva i gaji kako bi zaživela, i dok je „... crnac rob svoje inferiornosti, belac je rob svoje superiornosti”, obojica se ponašaju u skladu sa očekivanjima okoline (Fanon 1967: 42), i on kaže: „... [I]nsistiram na tome da beli čovek prizna da sam ljudsko biće” (Fanon 1967: 73). On potom konstatuje: „Kada se ljudima dopadnem, oni mi kažu da je to uprkos boji moje kože. Kada im se ne dopadnem, oni ističu da to nije zbog boje moje kože” (Fanon 1967: 88). On takođe objašnjava takozvani Prosperov kompleks (nazvan po liku Prospera iz Šekspirove *Bure*), u kome ne postoji svet Drugih koje treba poštovati, i to je karakteristika kolonizatora – on ne može da prihvati ljude takve kakvi

su (Fanon 1967: 80), a za sebe kaže „[...] želeo sam samo da budem čovek, ništa drugo (Fanon 1967: 85).

U svojoj tezi posvećenoj analizi Drugosti u engleskoj književnosti, Ivana Todorović kaže: „Pregledom opsežne literature zapazili smo da je pojam drugosti vrlo zastupljen u psihoanalitičkoj, postkolonijalnoj i savremenoj političkoj teoriji, ali da je srazmerno malo pažnje posvećeno ispitivanju načina na koje je on inkorporiran u književnost“ (Todorović 2013: 15). Ovo takođe važi i za oblast naučnofantastične književnosti, pošto vanzemaljac, tuđin koji se pojavljuje u delima ovog žanra, može da predstavlja Drugog u svakom smislu: kao pripadnika druge rase, nacionalnosti, drugog pola ili drugačijeg seksualnog identiteta, jer se, kako veruje Predrag Krstić, „... zemne recepcije drugog samo [...] preseljavaju na vaseljenski nivo“ (Krstić 2012: 966), jer i tog Drugog koga srećemo na drugoj planeti doživljavamo kao „[...] grotesknu parodiju ljudske vrste“ (Rieder 2008: 30), i jer su „... jedine, praktično neizbrisive razlike [...] one fizičke: razlike među rasama i razlike među polovima“ (Todorov 1994: 103). Todorov takođe kaže da se „... rase zapravo poistovećuju sa životinjskim vrstama, odnosno problem se postavlja tako, kao da između dveju rasa postoji isto toliko veliko rastojanje koliko postoji između konja i magarca“ (Todorov 1994: 100). Fizičke razlike moraju postojati kako bi naglasile različitost njihovih tela od tela osvajača, kako bismo mogli da „[...] razlikujemo ‚Nas‘ od ‚Njih‘“. Upravo zato susreti ljudskih bića sa vanzemalcima u suštini predstavljaju „rekonstrukciju susreta kolonizatora i kolonizovanog“ (Pearson 2007: 183).

Tamiz Van Pelt navodi mišljenje Terija Goldija (Terry Goldie) da je čovek prvi put doživeo drugog čoveka kao Drugog kad je uočio razliku u boji kože, crtama lica, jeziku¹¹. Žena je doživljena kao Drugi u odnosu na muškarca (mada se, kako tvrdi Lakan, u psihi pojedinca ne nalazi ništa što bi pojedinca određivalo bilo kao muško ili kao žensko /Lacan 2004: 204/), a homoseksualac je doživljen kao Drugi u odnosu na heteroseksualca (Van Pelt 2000: 6-8). Ona potom navodi nekoliko osnovnih binarnih opozicija doživljaja Sebe i Drugog: belo/crno, Zapad/Istok, muško/žensko, heteroseksualno/ homoseksualno (Van Pelt 2000: 9; Roberts 2000: 66). Veoma slične binarne opozicije primetićemo i u naučnofantastičnim delima Ursule Le Gvin.

---

¹¹ Navedeno iz Goldie, Terry, „The Representation of the Indigene“, *The Post-Colonial Studies Reader*, (Bill Ashcroft, Gareth Griffiths and Helen Tiffin Eds.), London, Routledge, 1995, p. 232-236.

Ištvan Čičeri-Ronaj (Istvan Csicsery-Ronay) kaže u svom eseju o vanzemaljcima da je „... naučna fantastika žanr [...] koji stvari sagledava iz perspektive Novog i Drugog”, da je u naučnoj fantastici „[...] trop novoga Budućnost; a drugoga Vanzemaljac” (Csicsery-Ronay: 2007: 1). On kaže da su vanzemaljci neophodni u naučnoj fantastici, pošto je ljudska rasa sama, jedina koja postoji. Vanzemaljci u naučnoj fantastici su nastali kao rezultat transformisanja čudovišta i natprirodnih bića, koja su u književnosti predstavljala Drugog u kulturološkom smislu (Csicsery-Ronay: 2007: 5-6). Vanzemaljac će najčešće nalikovati na neku životinju, ali on ne može biti „... potpuno drugačiji od čoveka, zbog toga što je *značajno* drugačiji. [...] On mora imati um, jer ukoliko ga nema, nemamo ga ni mi” (Csicsery-Ronay: 2007: 9).

Treba imati u vidu da ovaj doživljaj ide u oba smera, te da su stereotipi, ambivalentnost i podela na Nas i Njih, prisutni i kod jedne i kod druge strane, što se često zaboravlja. Cvetan Todorov kaže da svako od nas ima o sebi najlepše mišljenje i da, shodno tome, kod drugih cenimo samo sličnost, „... čak i onda kada smo ubeđeni da druge procenjujemo objektivno i nepristrasno, u suštini govorimo samo o razlikama koje nas od njih odvajaju” (Todorov 1994: 60). On navodi razmišljanje filozofa Helvecija: „Da obiđem sve narode sveta, kod svih ću naći na različite običaje i svaki će od njih biti ubeđen da su njegovi najbolji” (Todorov 1994: 27). Tako će i naš Drugi sa nepoznate planete došljaka doživeti kao Drugog, što ćemo uočiti i prilikom analize dela ursule Le Gvin.

Roberts iznosi mišljenje da je upravo susret sa različitošću, sa Drugima osnovni *novum* naučnofantastične književnosti. Međutim, razlike se često svode na stereotipe, a stereotipi su uvek u korenu rasizma, šovinizma i drugih predrasuda (Roberts 2000: 25-26). Naučnofantastični tekst takođe može da napadne stereotipe „... direktnije, živopisnije i snažnije” (Roberts 2000: 106) nego tekst koji ne pripada ovom žanru. Kako se u naučnofantastičnim delima ljudi susreću sa pripadnicima drugih svetova, „[o]pozicija Mi (ljudi i inteligentne vrste koje sarađuju sa nama): Drugi (neprijateljske vrste i ljudski izdajnici) praktično se uvek izjednačava s opozicijom dobro: loše...” (Gavrilović i Kovačević 2015: 989).

Suin smatra da „[v]anzemaljci – bili oni stanovnici utopije, čudovišta ili jednostavno stranci koji izgledaju drugačije – predstavljaju ogledalo čoveka,” baš kao što je drugačija opisana zemlja/planeta ogledalo sveta u kome pisac naučne fantastike

živi. Ono što on naglašava kao veoma važno je to da ovde nije u pitanju ogledalo koje jednostavno prikazuje odraz, ono transformiše i onoga ko u njega gleda (Suvin 1972: 374).

Ursula Le Guin i sama se bavila pitanjem Drugog u američkoj naučnoj fantastici u jednom članku iz 1975. godine. Ona uočava da se najveći deo američke naučne fantastike zasniva na osvajanju teritorija, da se zadržala hijerarhija nadređenih i potčinjenih, „... sa bogatim, ambicioznim, agresivnim muškarcima na vrhu, potom sledi velika praznina, a zatim su na dnu siromašni, neobrazovani, bezlična masa, kao i sve žene” (Le Guin 1975: 3-4) i predlaže da se pisci bave i drugačijim konceptima budućnosti, poput slobode, jednakosti i bratstva. Što se tiče podele na civilizovan i divlji svet, njeno mišljenje nalazimo u jednom od njenih najpoznatijih romana, *Leva ruka tame*, gde nam glavni junak saopštava „Ako je nešto već suprotno civilizaciji, onda je to rat” (Legvin 1991: 56). Ovde možemo da se vratimo Platonu, čijim stavovima smo započeli razmatranje pojma Drugosti, i da vidimo u kolikoj meri je njegovo mišljenje bilo slično navedenom stavu Le Guinove: „Gusarenje, lov na robove, tiraniju i rat [...] definišemo kao [...] nasilan oblik lova” (Platon: 219), za razliku od lova kojim čovek obezbeđuje hranu za sebe i svoju porodicu. U ovom istraživanju pokušaćemo da pokažemo kako se dela Ursule Le Guin koja ćemo analizirati podudaraju sa svim ovim teorijskim stavovima.

4. Hipoteze, cilj i metod istraživanja

U ovom istraživanju pošli smo od sledećih hipoteza:

Hipoteza 1: Autorka će različitosti zasnivati na telesnom izgledu pripadnika različitih vrsta/rasa (na primer, u romanu *Svet se kaže šuma*), polnim i seksualnim karakteristikama pripadnika različitih polova ili na drugačijem poimanju polnog identiteta (na primer, u romanu *Leva ruka tame*), kao i na različitim vrstama ponašanja, uverenja i vrednosti pripadnika različitih naroda (na primer, u romanu *Čovek praznih šaka*).

Hipoteza 2: U slučaju negativnog doživljaja Drugog, autorka će upotrebljavati životinjske osobine za različite vrste/rase, a seksualne različitosti za različite polove kako bi različitost naglasila. U slučaju pozitivnog/neutralnog doživljaja, upotrebljavaće izraze kojima pokušava da različitosti umanjí međusobno ih približavajući.

Hipoteza 3: Opisi sveta i načina života na svetu na koji posetilac dospeva (priroda, biljni i životinjski svet, oboljevanje i lečenje ljudi, briga o deci, obrazovanje) naglašavaće postojeće različitosti.

Hipoteza 4: Smisao navođenja ovih različitosti u njenim delima neće biti u tome da se one kao takve nabroje i istaknu, već u tome da se prevaziđu.

Cilj istraživanja ovog rada je da se utvrdi kako Ursula Le Gvin prikazuje Drugog u svojim naučnofantastičnim delima, kako izgleda susret sa Drugim, kakvi se sve stereotipi javljaju u oba smera (kako kod domaćina, tako i kod gosta), šta sve Drugi predstavlja, kao i koje su to važne karakteristike kojima Drugog opisuje u najvećem broju slučajeva. Ovo ćemo pokušati da postignemo pre svega analizom samog teksta (njenih romana i priča), ali i upoređivanjem sa teorijskim navodima autora iz oblasti teorije naučnofantastične književnosti, postkolonijalnih studija, sociologije i psihologije. Takođe, smatramo da bi bilo značajno obratiti pažnju i na jezik koji autorka koristi da opiše različitosti između pripadnika različitih svetova/vrsta/rasa/naroda/polova, kao i stereotipe vezane za njih.

Analizom primarne literature, a na osnovu proučene teorijske literature, u ovom radu ćemo pokušati da utvrdimo kako su različitosti među ljudima sa različitih svetova prikazane u naučnofantastičnim delima Ursule Le Gvin, kao i koji su načini predloženi za njihovo prevazilaženje, ukoliko za to kod glavnih junaka postoji volja. U analizu su uključeni sledeći romani ove autorke, i oni predstavljaju korpus ovog istraživanja:

Rokanonov svet (Rocannon's World, 1966), Planeta izgnanstva (Planet of Exile, 1966), Grad opsena (City of Illusions, 1967), Leva ruka tame (The Left Hand of Darkness, 1969), Čovek praznih šaka (The Dispossessed, 1974), Svet se kaže šuma (The Word for World is Forest, 1976) i Pričanje (The Telling, 2000), kao i nekoliko odabranih priča iz zbirki pripovedaka Dvanaest četvrti vetra (The Wind's Twelve Quarters, 1975), Četiri puta do oprostaja (Four Ways to Forgiveness, 1995) i Rođendan sveta (The Birthday of the World, 2002). Romane ćemo analizirati pojedinačno, a priče ćemo analizirati u posebnom poglavlju.

Kako bismo što preglednije prikazali osobine likova analizirane u pojedinačnim delima iz Hainskog ciklusa Ursule Le Gvin, osmislili smo tabelu u kojoj ćemo na kraju sumirati navedene osobine. Osobine ćemo razvrstati u nekoliko kategorija, i one će se baviti stavovima o različitom izgledu Drugog, kao i fiziološkim razlikama, pitanjem da li je Drugi čovek ili ne, da li je divljak, stavovima o ženskom polu, a pozabavićemo se i autorkinim razmišljanjima o značaju obrazovanja i tehnološkog napretka, pošto su ovo takođe važne teme kojima se ona u svojim delima bavi, jer ova dva činioca utiču na to kako će neko doživeti različitost i kako će se prema Drugome odnositi.

Posle analize čitavog navedenog korpusa pokušaćemo metodom sinteze da, u vidu rezultata rada, objedinimo zaključke do kojih dođemo analizom primarne i sekundarne litarature. U zaključku rada ćemo pokušati i da ukažemo na značaj daljih istraživanja i čitanja čitavog opusa Ursule Le Gvin, kao i naučne fantastike uopšte, pošto se radi o autoru i oblasti koji kod nas nisu dovoljno istraženi.

II HAINSKI CIKLUS URSULE LE GVIN – SUSRET SA DRUGIM

Teoretičari koji su se bavili delima Ursule Le Gvin slažu se u tome da, iako među ovim romanima i pričama ne postoji čvrsta veza, oni svakako čine celinu. Ciklus se bavi razvojem Lige svih svetova (koji nije uvek pravolinijski, a često posle koraka napred slede dva koraka nazad), i u svakom romanu se vidi pokušaj da se se načini korak više ka ujedinjenju svih svetova. O samoj Ligi (Ekumenu) ne saznajemo ništa, ne znamo kako ona funkcioniše, niti kako je organizovana, samo znamo da pokušava da ujedini različite svetove. Liga se nikada nigde ne pojavljuje, ne nalazi se u delu svemira u kome je planeta o kojoj se u delu radi, ona je uvek u nekom apstraktnom „centru svemira” koji se ne može dosegnuti (Nudelman 1975: 3-4). Ekumen Ursule Le Gvin predstavlja, po Luisu Kolu (Lewis Call), „[...] anarhističku alternativu Galaktičkim imperijama koje se često javljaju u naučnoj fantastici poznog dvadesetog veka” (Call 2007: 92). Ekumen tako predstavlja suprotnost kolonijalnim silama, odbija ulogu kolonizatora, a čini se da je tako zbog toga što njegovi najstariji članovi (Hainci i Cetianci) tako žele, ali i zbog ograničenja koja im nameće putovanje kroz svemir (Pearson 2007: 190).

U delu *Planeta izgnanstva* navode se pravila postupanja na planeti na koju dolazi izaslanik ili doseljenici: „Nikakva religija niti kongruenca ne sme se širiti, nikakva tehnika niti teorija ne sme biti podučavana, nikakav kulturni milje niti obrazac ne sme se izvesti, paraverbalni govor ne sme se koristiti sa neupućenim visokointeligentnim oblicima života, na bilo kojoj kolonijalnoj planeti sve dok oblasno veće ne presudi uz pristanak ili sa plenumom da je jedna takva planeta spremna za kontrolu ili za članstvo [...]” (Legvin 1987 [3]: 89), dakle na lokalno stanovništvo ne sme se vršiti nikakav uticaj.

Događaji u delima koja ćemo analizirati izolovani su jedni od drugih. Svaka priča se odvija na drugoj, posebnoj planeti. Na toj planeti uvek živi nekoliko rasa/naroda/kultura koje su ponekad neprijateljski nastrojene jedna prema drugoj, a ponekad ne, ali nikada među njima ne vlada prijateljstvo. Glavni junak je predstavnik Lige na stranoj, tuđinskoj planeti, i on mora da se snalazi i uspostavlja odnose sa stanovnicima drugačije, tuđinske kulture, kulture Drugih. Rafail Nudelman (Rafail Nudelman) kaže da je on „... čovek koji se nalazi među onima koji su mu slični, ali su

uvek Drugi” (Nudelman 1975: 6). Junak je samim tim sam, usamljen na stranoj planeti. Nudelman zapaža da nije junak jedini koji je sam, on smatra da su ljudska bića uopšte usamljena u delima Ursule Le Gvin (Nudelman 1975: 7). Možemo da primetimo da su narodi često fizički razdvojeni velikim ledenim površinama i snegom, visokim planinama, vodom, ili se čak nalaze na odvojenim planetama. Planete se obično nalaze u jednoj od četiri osnovne faze prisajedinjenja Ligi: 1. svet koji se upravo pridružuje Ligi svih svetova ili Ekumenu; 2. svet koji se nalazi u ranoj fazi pridruživanja Ligi; 3. svet koji se ranije bio pridružio Ligi, ali je vremenom izgubio veze sa njom, i 4. svet koji se odvojio od Lige i pokušava da joj se ponovo pridruži (Nudelman 1975: 3).

U svakom delu glavni junak odlazi na putovanje na kome upoznaje neku drugačiju vrstu, rasu, narod, kulturu. Iako načelno ne uspeva mnogo da postigne i na putu trpi značajne gubitke, putovanje u nekoj meri menja i njega i svet na koji je stigao, mada putovanje time nije završeno i završetak uvek ostaje otvoren. Ovo Nudelman naziva „... putovanjem od sebe i ka sebi”, „...putovanjem spiralne strukture”, jer se ne završava i „... postaje izvor neprekidnog razvoja i stremljenja ka ostvarenju cilja” (1975: 14), a Dejvid Porter (David L. Porter) „... spiralnim putovanjem napretka [...] posle koga se junak vraća kući nešto pametniji” (Porter 1975: 8). Glavni junaci uglavnom su antropolozi koji za zadatak imaju da prouče kulturu planete na koju su stigli, i oni će se truditi da se drže po strani i da ne utiču na društvo u koje su stigli, u skladu sa ranije navedenim pravilnikom Lige, ali oni se ipak „... zalažu za zaštitu slabijih, potlačenih, ,drugih””, i tu se autorka ponaša u skladu sa savremenom antropologijom, koja nastoji ne samo da uoči probleme u društvu (poput društvene neravnopravnosti, nasilja, ugnjetavanja), već i da doprinese njihovom rešavanju (Gavrilović 2008: 96-97).

Za razliku od velike većine pisaca naučne fantastike koji u svoja dela uvode veliki broj tehnoloških i naučnih izuma, kod Ursule Le Gvin nema mnogo elemenata nauke. Ona uglavnom uvodi svega tri činioca, od kojih je jedan mogućnost telepatiskog komuniciranja, što je „... pre psihološka nego tehnološka odrednica” (Živković 1987: 13). Ovu sposobnost glavni junak, došljak na nepoznati, novi svet najčešće stiče vremenom, posle ostvarenog kontakta i zbližavanja sa stanovnicima tog sveta, i ona označava njegovo uspostavljanje veze sa tim narodom. Ostala dva činioca su više nalik pronalascima, i time sličniji uobičajenim spravama i izumima koje srećemo u

naučnofantastičnim delima. Jedan od njih je „ansibl”¹², uređaj pomoću koga je moguće trenutno komuniciranje sa svakim ko ovaj uređaj poseduje, a koji pomalo podseća na današnji mobilni telefon ili elektronsku poštu. Pomoću njega je moguće uspostaviti trenutnu komunikaciju sa, na primer, bazom Lige svetova, i glavni junak ga obično koristi da pošalje informacije o svetu na kome se nalazi – ili da zatraži pomoć od Lige. Treći pronalazak su svemirski brodovi koji se kreću brzinom koja gotovo jednaka brzini svetlosti, i oni se označavaju skraćenicom NAFAL¹³. Ovim brodovima glavni junaci putuju svemirom, i dok na njihovim matičnim planetama prolaze godine, oni ne ostare više nego par dana. Putem ansibla mogu istog trenutka da zatraže pomoć od Lige, ali godine će proći dok brod ne stigne do udaljene planete na kojoj se nalaze, tako da su, u suštini, osuđeni na višegodišnji boravak na njoj i svojevrsnu izolaciju.

Gvinet Džons (Gwineth Jones) veruje da je, bez obzira na to kojim se prevoznim sredstvom putuje, svim naučnofantastičnim pričama zajedničko to da se u osnovi bave međuljudskim odnosima (Jones 2003: 165), i upravo tako će biti i kod Ursule Le Gvin. Videćemo da ona u svojim delima daleko više pažnje posvećuje detaljnom opisivanju pripadnika različitih vrsta/rasa/naroda/polova/društava i njihovim sličnostima i razlikama sa svetom u kome danas živimo, nego opisivanju i gomilanju tehnoloških pronalazaka kako bi dočarala život u izmaštanom svetu daleke budućnosti.

---

¹² U originalu: ICD – Instantaneous Communication Device, ansible.

¹³ U originalu: NAFAL – Near as Fast as Light.

1. Rani romani hainskog ciklusa

Rokanonov svet, zajedno sa *Planetom izgnanstva* i *Gradom opsena*, spada u rane romane Ursule Le Gvin. Darko Suvin ova tri romana naziva duhovito „šegrtskom trilogijom”¹⁴ (Suvin 1975: 1), smatrajući da oni najavljuju ono što čitaoci tek mogu da očekuju od ove spisateljice.

Ova tri romana nisu često analizirana u tekstovima o Ursuli Le Gvin, naročito od kako su se pojavili *Leva ruka tame* i *Čovek praznih šaka*. U sva tri romana u centru pažnje je život na planeti na kojoj žive različiti narodi i dolazak drugih ljudi (rasa, naroda) na taj svet (Theall 1975: 11). U suštini svakog dela, kao i kasnijih romana ove autorke je odnos/borba između dobra i zla, iluzija o superiornosti jedne kulture, kao i uloga pojedinca u procesu značajnih promena u jednom društvu.

U ovim delima nalazi se i začetak teme kojom je nastavila da se bavi u kasnijim, poznatijim romanima, a to je „... nesposobnost jedne kulture da razume drugu kulturu” (Porter 1975: 1-2) i pokušaj glavnih junaka da razlike prevaziđu i uspostave komunikaciju. Kako bi ovo bilo moguće „... neophodno je prepoznati i upoznati razlike, a potom ih i razumeti” (Theall 1975: 13).

Iz tog razloga će i u ova tri dela biti dovoljno materijala za analizu, iako na njih u literaturi nije obraćano mnogo pažnje. Obradićemo svaki roman pojedinačno.

1.1. Rokanonov svet

„*One man's fate is not important. – If it is not, what is?*”
Rocannon's World, str. 69

Rokanonov svet izašao je 1966. godine, i to je prvi objavljeni roman Ursule Le Gvin. Za ovaj roman teoretičari kažu da sadrži elemente fantastike i avanturističke priče, neki ga čak upoređuju sa avanturama Konana Varvarina (Huntington 1975: 2). Možemo da primetimo da po formi nema mnogo zajedničkog sa kasnijim romanima, mada se teme komunikacije i prevazilaženja razlika među različitim kulturama već naziru.

Roman počinje prologom pod naslovom „Semlejina ogrlica”, koji je 1964. objavljen kao priča u časopisu *Amazing Stories* pod naslovom „Miraz Angijara”, i to je

---

¹⁴ U originalu: *Apprentice trilogy*.

prva prava naučnofantastična priča Ursule Le Gvin (Živković 1987: 14). Semleja (Semley) sa nepoznate neimenovane planete kreće na putovanje u muzej kako bi povratila porodičnu ogrlicu. Za nju, putovanje traje jednu noć, ali je na svetu sa koga je došla prošlo devet godina. Ona se vraća kući sa ogrlicom, ali tamo zatiče mnoge promene. Muž joj je poginuo, a ćerka potpuno odrasla. Glavni junak se u ovoj priči pojavljuje kao kustos u muzeju koji Semleji vraća njenu ogrlicu.

U samom romanu Gaverel Rokanon (Gaverel Rocannon) stiže kao upravnik Prve etnografske misije na planetu (za koju kasnije saznajemo da se zove bezlično Fomalhaut II, galaktička oblast 8, br. 62) sa koje je nekada došla Semleja, da popiše narode i rase koji tamo žive pošto se planeta tek pridružila Ligi svih svetova. Ovaj svet se dakle, prema Nudelmanovoj klasifikaciji, nalazi u ranom razdoblju pripajanja Ligi (Nudelman 1975: 3). Rokanon se zalaže za zaštitu domorodačkih kultura, i kao etnolog želi da prouči narode koji je naseljavaju. Međutim, neprijateljski svet Faradej napada ovu planetu, bombardovanjem uništava njegov brod, i u tom napadu ginu svi njegovi saputnici, a zemlja ostaje opustošena i spaljena. Rokanon smatra da napadači žele da pretraže planetu i preuzmu je u cilju kolonizacije ili za neku vojnu svrhu. Rokanon, koji je ostao potpuno sam na ovoj planeti, udružuje se sa pripadnicima nekoliko naroda i kreće da traži neprijateljsku bazu kako bi sa njihovog ansibla poslao poruku Ligi, objasnio šta se dogodilo i zatražio pomoć.

Družina sastavljena od pripadnika različitih vrsta/naroda kreće u pohod kako bi pronašli neprijateljsku bazu. Na putu doživljavaju mnoge avanture koje nemaju vidljive veze sa ciljem pohoda i sreću različite vrste koje pored njih žive na toj planeti. Posle mnogih avantura, pronalaze neprijateljski brod, i tokom bitke ginu neki od članova družine. Rokanon nešto kasnije pronalazi neprijateljsku bazu, koja nije naročito obezbeđena, jer napadači veruju da su bezbedni na ovoj bezimenoj planeti. U kontrolnoj sobi pronalazi ansibl i upućuje poruku Ligi. Liga veoma brzo uništava neprijateljsku bazu iz daljine. Međutim, da bi poslali brod po Rokanona potrebno je devet godina, i on stoga mora da ostane sam na ovoj planeti. Kada Ligin brod najzad stigne, izaslanici saznaju da je on umro i da polako postaje deo narodnih predanja na ovoj planeti. Planetu zato, njemu u čast, nazivaju Rokanonov svet.

Rokanon je pravi etnolog, koji nastoji da upozna različite vrste i da o njima ne sudi na osnovu nivoa razvijenosti civilizacije. Od početka priče muči ga to što za

neprijatelja, kao uostalom i za Ligu, samo tehnološki napredak ima značaja, i što će njegov rad na ovoj planeti poslužiti samo kao osnova za podsticanje tehnološkog napretka vrste ili kulture koja za to bude najpodesnija (Legvin 1987 [4]: 81). U Ligi preovlađuju „[...] agresivne humanoidne vrste tvoraca oruđa, Kentaurani, Zemljani i Cetijanci”, a ona nipodaštava „određene veštine, moć i mogućnosti inteligentnog života i rukovodi se odviše uskim merilima” (Legvin 1987 [4]:82). Napad neprijateljskog broda na planetu Fomalhaut II opisan je kao „[s]tara priča o dolasku gospodara zvezda [...] o tome kako su oni svojim užasnim oružjem potpuno spržili brda i učinili da proključa more” (Legvin 1987[4]: 72), dakle, ističe se negativan aspekt tehnološkog napretka. Takođe se ističe želja za porobljavanjem naroda koji nisu jednako tehnološki razvijeni. Na pitanje princa Mogijena (Mogien) zbog čega su napadnuti, Rokanon odgovara: „Pretpostavljam da traži vašu planetu. Vaš svet. Vaše tlo. Možda i da vas pretvori u robove” (Legvin 1987[4]: 77). Naš junak smatra da neprijatelj veruje da nema čega da se plaši od stanovnika ove male planete, koji žive u bronzanom dobu (Legvin 1987[4]: 202).

U svojoj beležnici antropolog Rokanon je tokom svog boravka na Fomalhautu II opisao sve poznate rase/narode koji žive na ovoj planeti, pre nego što je kao ratnik krenuo u pohod sa nekima od njih:

„Vrsta I – A) Gdemijari [...]: Visoko inteligentni, potpuno hominoidni noćni trogloditi visoki 120-135 cm, svetle puti, tamne kose. [...] žitelji pećina [...]

B) Fije [...]: Visoko inteligentna, potpuno hominoidna dnevna bića; prosečna visina 130 cm, zapaženi pojedinci, uglavnom svetle puti i kose. [...]

[P]ostojanje seoskog i nomadskog komunalnog društva [...]

Vrsta II – Liuari [...]: Visoko inteligentna potpuno hominoidna dnevna bića, prosečne visine 170 cm, ova vrsta poseduje tvrđavno seosko klanovsko rodovsko društvo [...]

Obratiti pažnju na vodoravan društveni rasloj na dve pseudorase: a) Olgijari, »srednjaci«, svetle puti i tamne kose; b) Angijari, »gospodari«, veoma visoki, tamnopusi, žute kose [...]

” (Legvin 1987[4]: 41-42).

Možemo da primetimo da su jedino u ovom delu osobine i fizičke karakteristike različitih naroda/rasa navedene na ovaj način, takoreći nabrojane. U ovoj knjizi se

osobine nižu jedna za drugom, kao i avanture kroz koje prolaze glavni junaci, i po tome se ona razlikuje od ostalih dela Hainskog ciklusa. Stoga ćemo i mi rase/narode koje žive na ovoj planeti prikazati pojedinačno, s tim što ćemo pokušati da na istom mestu navedemo mišljenja i stavove koje pripadnici drugih naroda (ali i Rokanon kada se sa njima sretne) imaju i iskazuju o njima. Prilikom prvog pominjanja ime pojedinog naroda biće boldovano, kako bi opis mnogobrojnih vrsta na ovoj planeti bio pregledniji.

Gdemijare pogrdno nazivaju glinarima, oni imaju sposobnost da komuniciraju telepatski u okviru svoje kolonije, što ostavlja utisak da govore svi jednim glasom, a za Rokanona oni su „... zdepasti hominoidi [...] nagi, sivobeke boje kože kao i njihova glinena polja. [...] [Z]agleda se u ove ružne male ljude koji su posedovali tako retku nadarenost” (Legvin 1987[4]: 83). Iako se Rokanon trudi da bude objektivan, možemo zapaziti da ovi ljudi ostavljaju na njega negativan prvi utisak. Govore uglas, ne može da se razazna ko je ko, i izgledaju mu ružni. Rokanona je sramota što nije u stanju da ih razlikuje: „U prvi mah, na Rokanonovu bruku kao etnologa, svi su mu izgledali jednaki.” (Legvin 1987[4]: 87)

Princ Mogijen, pripadnik gospodarske rase Angijara, ima veoma negativno mišljenje o Gdemijarima i koristi imena životinja kako bi ih opisao: „Pećinske larve [...] Kukavička gamad!”. Mogijen kaže da njihova dva naroda ne vole jedni druge, da Gdemijari nisu hrabri, da neće niti da lažu niti da govore istinu, a da ih zanima samo gomilanje stvari, te da ne žele ništa nikome da daju (Legvin 1987[4]: 86, 89).

Fije i Glinari pripadaju istoj rasi, ali junaci romana Fije doživljavaju mnogo pozitivnije. Fijani su niski poput dece, tankog prijatnog glasa, ali njihovo lice nije nalik dečjem. Oči su im opisane kao čudne i svetle, i mogu da komuniciraju umom, a arogantni princ Mogijen obraća im se sa osmehom. Fijani nemaju pojedinačna imena, već ih nazivaju imenom njihovog sela, a pripadnik ovog naroda koji kreće u pohod sa Rokanonom zove se Kijo (Kyo) (Legvin 1987[4]: 93). Kijo se pita zbog čega je njegovo selo napadnuto, i za svoj narod kaže: „Fije nemaju mačeve, nemaju blaga, nemaju nijednog neprijatelja! [...] Zbog čega bi oni uništavali njegov narod?”, na šta Rokanon odgovara: „Da se pročuje njihova moć ...” (Legvin 1987[4]: 90-91). Rokanon sa njim ima mnogo zajedničkog, obojica su ostali sami na svetu, jer je isti neprijatelj pobio Rokanonove ljude kao i žitelje Kijovog sela. Rokanon Kija doživljava kao nasmejanog, tuđeg, vedrog (Legvin 1987[4]: 112).

Kada, pred kraj priče, družina stigne u jedno fijansko selo, njihova gostoljubivost ih sve oduševljava, a njih opisuju kao neobične ljude, male, osjetljive, ljupke i neuhvatljive poluljude, kako ih i sam Kijo naziva (Legvin 1987[4]: 175).

Angijari su opisani kao razmetljiva rasa; autorka tokom naracije navodi da su osvetoljubivi, oholi, jogunasti, nepismeni, da u njihovom jeziku ne postoji izraz koji znači „ne mogu”. Zanimljivo je da se u njihovim legendama ne priča o bogovima, već samo o junacima (Legvin 1987[4]: 92). Princ Mogijen je opisan kao plavokosi gospodar, svestan svog visokog položaja. Ophodi se sa drugima, pa i sa Rokanonom „... sa izuzetnom neprikrivenom ohološću ...” (Legvin 1987[4]: 85), i tek posle nekog vremena obraća mu se „... kao pripadniku svog roda”, kao sebi jednakom. Dobročudni Fijani mu se dive i nazivaju ga „suncokosim nosiocem mača” (Legvin 1987[4]: 89-90). Angijarske žene su opisane posebno, više su od muškaraca, imaju tamnu put i sedu kosu, što saznajemo iz opisa Gospe od Zamka, Mogijenove majke (Legvin 1987[4]: 98).

Olgijari žive preko mora, snažni su i krupni, i za razliku od Angijara imaju svetlu put a tamnu kosu, i nose duge brade. Oni su „kršni, crnih veđa” i izgledaju divlje (Legvin 1987[4]: 137). Oči su im sjajne i crne (Legvin 1987[4]: 121). Oni Angijare pogrdno nazivaju „žutoglavcima” i „žutoglavima”, a narode koji Angijarima služe „šugavcima” i „ulizičkim slugama” (Legvin 1987[4]: 122, 137).

Na kraju putovanja, Rokanon nailazi na Liuare, gospodare zemlje koji žive na jugu. Ovo je plemenita rasa tamnopusih zlatokosih visokih ljudi, a Angijari su jedno njihovo pleme koje je pre mnogo godina otišlo na sever. Rokanon se bojavao da će ga nipodaštavati zbog drugačijeg izgleda, pošto je njegova kosa tamna a koža blede boje, međutim oni se prema njemu ponašaju kao prema nekom izuzetnom. Gospodarica zamka, gosa Ganije (Ganye), sa kojom Rokanon ostaje na kraju priče, kaže mu da oni misle da je Rokanon bog (Legvin 1987[4]: 196).

Rokanona i njegova četiri saputnika u jednom trenutku zarobljavaju pripadnici nepoznate vrste. On kaže da su im lica krupna i duguljasta, nemaju kose ni obrva na glavi. Oči su zlatne boje i bez trepavica, veoma su visoki i mršavi, poluhumanoidi, čvrsti ali veoma vitki. Naziva ih anđeoskim bićima, i oduševljen je što je naišao na novu vrstu, novu visoku kulturu koju će predstaviti Ligi. Njihovo ćutanje mu u početku deluje otmeno i uliva strahopoštovanje (Legvin 1987[4]: 159-160). Ova lepa bića ih zarobljavaju i smeštaju u savršeno sagrađenu prostoriju. Na postavljena pitanja ne

dobija odgovore, i zaključuje da su oni gluvi i slepi, te da nije nikada susreo inteligentnu vrstu koja je tako nekomunikativna. On se pita zbog čega ovi anđeoski ljudi sa njima postupaju kao sa životinjama. Posle nekog vremena shvata da oni uopšte nisu ljudska vrsta, već neka vrsta insekata koja ulov koristi za hranjenje svojih larvi. Rokanon zaključuje da je želeo da ih smatra inteligentnim bićima samo zato što su anđeoski izgledali (Legvin 1987[4]: 163-164), čime nam autorka u svom prvom naučnofantastičnom romanu poručuje da ne treba suditi o tome da li je neko dobar ili zao samo na osnovu toga kako izgleda.

Mogijenova majka Gospa od Zamka smatra da predstavnici Lige, odnosno, došljaci koje ona naziva gospodarima zvezda, kojima i sam Rokanon pripada, donose nove običaje i ratove, i unose nemir u njihov način života (Legvin 1987[4]: 99). Rokanon tokom jednog razgovora objašnjava kako u Ligi postoji mnogo naroda koji nisu toliko različiti kao narodi koji žive na ovoj planeti. Objasnjava kako ga je otac usvojio, što se obično radi kada pripadnici različitih vrsta ne mogu da imaju decu. Kaže da u svemiru nema mnogo svetova koji imaju ovoliko različitih rasa kao ovaj. Uglavnom su u pitanju ljudi nalik njemu, a ostali stanovnici su „nemušte životinje” (Legvin 1987[4]: 145), iz čega možemo da zaključimo da je za njega govor osnovna karakteristika ljudskog bića. Kada ga tokom putovanja ponude hranom, u pitanju su sisari koji nose jaja, kao i nekoliko drugih vrsta koje žive na toj planeti sa kojima se upoznao, on odbija rečima: „Ne mogu da jedem nešto što bi moglo da razgovara sa mnom...” (Legvin 1987[4]: 173)

Rokanon sebe na ovoj planeti doživljava kao stranca koji je beskoristan u tuđinskom svetu (Legvin 1987[4]: 206). Vremenom stiče sposobnost da komunicira umom, i vidimo da se sjedinio sa planetom na kojoj boravi: „Oni koji su rođeni sa očima i ušima moraju da nauče da gledaju i čuju, [...] da razaberu značenje iz haosa buke” (Legvin 1987[4]: 191). Uništavanje neprijateljske baze, prilikom koga on postaje svestan smrti velikog broja ljudi, menja ga iz korena, i on kaže da ne želi da bude negde gde će moći da čuje glasove svojih neprijatelja. Nema potrebu da se vrati na mesto sa koga je krenuo na putovanje, jer ono više nije njegov dom, i ostaje da živi na jugu planete sa gospom Ganije sve do kraja života. Ova planeta na kraju postaje njegov dom, a posle njegove smrti poneće i njegovo ime.

Možemo da zaključimo sa su u *Rokanonovom svetu* osobine različitih rasa/naroda većim delom samo nabrojane, bez dublje analize. Najčešće su opisane i navedene njihova visina, boja kože, boja kose, očiju, dakle, uglavnom njihov fizički izgled. Polovima nije posvećena posebna pažnja, samo je na jednom mestu navedena razlika u visini između muškaraca i žena. Mišljenje glavnih likova o drugima (bilo ono pozitivno ili negativno) na početku se obično zasniva na njihovom izgledu, ali se ono menja kada se junaci sa njima bolje upoznaju. Ovde možemo zapaziti začetak ideje o tome da izgled vara i da ne treba da utiče na formiranje mišljenja o nekoj vrsti/rasi/narodu, koju će Ursula Le Gvin dalje razraditi u svojim kasnijim delima.

1.2. Planeta izgnanstva

„All men were alien one to another, at times, not only aliens.”

Planet of Exile, str. 22

Planeta izgnanstva je takođe objavljena 1966. godine. Kritičari smatraju da u ovom delu, u odnosu na Rokanonov svet, u kome ima elemenata fantastike, autorka pravi korak više ka naučnoj fantastici, i najavljuje značajne romane koje će tek napisati (Suvin 1975: 14; Živković 1987: 24).

Radnja se odvija na planeti Verel u sazvežđu Gama Drakonis III, na koju se pre mnogo godina doselila grupa kolonizatora sa Zemlje. Ova planeta je, prema Nudelmanovoj podeli, jedna od onih koja je vremenom izgubila veze sa Ligm (Nudelman 1975: 3). Naime, došljaci su stigli kao kolonija koja treba da se naseli na Verelu i da pomogne njegovom uključivanju u Ligu svetova. U međuvremenu dolazi do rata, Ligu napada nepoznati neprijatelj, i jedan broj ljudi se vraća natrag brodom, odnoseći sa sobom i uređaje za komunikaciju, pretpostavljamo ansibl. Jedan deo doseljenika ostaje na planeti, ali ne saznajemo da li su želeli tu da ostanu ili su na to bili prinuđeni. Od tog doba, oni nemaju nikakvih vesti niti ikakve veze sa Ligm, i njihove naredne generacije se trude da opstanu na tom tuđem i neprijateljskom svetu.

Na planeti Verel se nalaze starosedeoeci Tevarani, koji žive jednostavnim životom, bez tehnoloških pronalazaka, kao što se u davno doba živelo na Zemlji. Prostor i vreme doživljavaju linearno, znaju za današnji dan i prošlo vreme, a u budućnost gledaju najduže do narednog godišnjeg doba (Legvin 1987 [3]: 97).

Starosedeooci došljake nazivaju dalekorodenima, tuđinskom rasom, lažnoj ljudima (falsemen) i vradžbinarima zbog umeća komuniciranja umom, a došljaci njih hilfovima (skraćena HILF, highly intelligent life-form, visoko inteligentni oblik života) i misle da su oni „... glupi i tvrdoglavi nomadi” (Legvin 1987 [3]: 37). Kako ne smatraju drugi narod sa kojim dele planetu za ljude, oni se drže podalje jedni od drugih. Između njih gotovo da ne dolazi do mešanja, brakovi se ne odobravaju pošto je nemoguće dobiti potomstvo: „... [D]alekorodeni uzima samo jednu ženu, tako da prava žena (Tevaranka, prim. M.V.) udavši se za njega ne bi nikada rodila sinove. [...] [Lj]udi i dalekorodeni ne mogu da začnu zajedničko potomstvo. [...] Ili jalovo sparivanje ili pobačaji, izobličena čudovišta koja ne dočekaju vreme rađanja” (Legvin 1987[3]: 21), dakle kao što navodi Anja Lumba, ukoliko ne mogu dobiti zajedničko potomstvo ne radi se o različitim rasama već o različitim vrstama (Lumba 1998: 116).

Došljaci koji su tu već generacijama polako izumiru, mada ne mogu da obole od bolesti od kojih oboljevaju domaći. Svake godine rađa im se sve manje dece, i glavni junak, Agat (Agat), smatra da ih svet na kome žive polako ubija, da ih odbacuje kao nakalemljenu vrstu (Legvin 1987[3]: 42). Kada je njegov narod došao na ovu planetu, poštovali su pravilo da ne smeju koristiti mnogo toga što je na ovom svetu nepoznato i što domorodački narod nije koristio, u sklopu kulturnog embarga Lige svih svetova. Stoga su mnoge veštine tokom generacija zaboravili, i nemaju više čemu novom da nauče decu, već ih uče samo starim zanatima i sve manje razumeju knjige predaka koje su im ostale u nasledstvo. Pošto su se ovoliko promenili, Agat se u jednom trenutku pita: „[A]ko bi ikada brod, kao u starim nadanjima i pričama, sleteo okružen vatrom sa zvezda, da li bi ljudi koji bi izišli iz njega prepoznali u njima ljude?” (Legvin 1987[3]: 42-43).

Zaplet počinje kada devojka Roleri (Rolery) pripadnica plemena domorodaca, zaluta i upozna Jakoba Agata Alteru, jednog od predvodnika došljaka. Njih dvoje uspostavljaju komunikaciju umom uprkos razlikama, i vremenom se zaljubljuju jedno u drugo. Agat joj objašnjava da su ljudi veštinu komuniciranja umom naučili na Rokanonovoj planeti od drugih naroda i da sada mogu da je prenesu dalje. Agat u razgovoru sa Rolerinim ocem pokušava da ujedini njihova dva naroda kako bi se suprotstavili zajedničkom neprijatelju, Gaalima, koji sa dolaskom višegodišnje zime

emigriraju na jug i uništavaju sve pred sobom. Agat i Roleri se venčavaju uprkos upozorenjima okoline.

Prilikom neprijateljskog napada ispostavlja se da se došljaci počinju prilagođavati novom svetu, i oboljevati od nekih bolesti na koje su ranije bili otporni (na primer, od bakterijske infekcije koju Tevarani nazivaju „zlo oružja” (Legvin 1987[3]: 135), što nagoveštava da će u budućnosti možda biti moguće i razmnožavanje između dve vrste. Ovo ukazuje na to da su promene uvek moguće, i da je proces prilagođavanja i evolucije nezaustavljiv.

Roleri na početku priče kaže da je došljake zamišljala kao „grbave i slične paucima” (Legvin 1987 [3]: 10), a primetila je da gledaju pravo u oči, za razliku od njenog naroda, i da neki od njih nisu mnogo tamnije kože „od ljudi” (Legvin 1987 [3]: 9). Ipak, ona oseća strah, a ne želi da iko „... od ovih iskeženih crnih lažnjoljudi” pomisli da se ona plaši (Legvin 1987 [3]: 12). Pri susretu sa Agatom njegovo lice joj izgleda „... snažno, grubo i tamno, sa strogim, sjajnim očima, tamnim očima tuđinca” (Legvin 1987 [3]: 15). Kada su se pozdravili, „... učinilo joj se da na dlanu drži pregršt tame, i to na mestu gde ju je dodirнула njegova ruka” (Legvin 1987 [3]: 18). Ona kasnije uočava da se on drugačije kreće i seda od njenog naroda, i zaključuje da su „malo, ali potpuno različiti” (Legvin 1987 [3]: 57).

U ovom delu Ursula Le Gvin počinje da posvećuje pažnju opisivanju očiju i pogleda kao karakteristici koja je veoma važna za razlikovanje različitih vrsta/rasa. Roleri se čini da je direktno gledanje u oči neobično, i pita se: „Zašto tako zure u lice, poput leševa i ribe? Toplokrvne životinje i ljudska bića ne zure na taj način jedni u druge” (Legvin 1987 [3]: 17). Agat zapaža da ga Roleri gleda „... postrance, mimo njega, svetlucavim, zlatastim, tuđinskim očima” (Legvin 1987 [3]: 39). Agatove oči i oči Rolerinog oca Volda su takođe posebno upoređene: „Voldove oči behu tamnožute poput zimskog sunca, a ispod iskošenih kapaka nisu se nazirale beonjače. Agatove oči bile su tamne, kao i dužica i zenica, sa belim uglovima na tamnom licu: čudne oči, sa kojima je trebalo ukrstiti pogled, neprirodne” (Legvin 1987 [3]: 108).

Agatov pokušaj ujedinjavanja ne nailazi na razumevanje Rolerinog plemena. Vold (Wold), njen otac i vođa zajednice, smatra da je momak „... visok, dobro građen, još mlad; koračao je kao poglavar. Neko bi mogao da pomisli da je čovek da nije bio tamnopot i imao tamne nezemaljske oči. [...]Uvek su bili nadmeni, uvek su sebe

smatrali jednakima ljudima, bez obzira na to da li su u to stvarno verovali". Na sve to, momak ga pozdravlja kao sebi jednakog (Legvin 1987 [3]: 25-26). Agat pokušava da mu objasni da je njegovih ljudi sve manje, pošto im se rađa sve manje dece, da ih je ostalo veoma malo na ovoj planeti i da im od njih ne pretila opasnost. I jednima i drugima je potrebno savezništvo protiv Gaala ukoliko nameravaju da prežive. Ništa od ovoga ne nailazi na razumevanje, i Vold mu odgovara: „Moj narod su ljudi, a ti si dalekorođeni. Zadrži svoju crnu priču za vlastitu crnu sudbinu!” (Legvin 1987 [3]: 29-30), ne prepoznavši da su i jedni i drugi u opasnosti, i da mogu da se spasu samo ako prevaziđu međusobne razlike. Iako je sam ranije imao ženu koja je pripadala Agatovom narodu, on ne odobrava da se njegova ćerka uda za „[...] lažnočoveka, da ostane bez sinova” (Legvin 1987 [3]: 109).

Tevaranima se ne čini da je velika šteta ako dalekorođeni budu uništeni. Poglavlar jednog klana kaže: „Pa šta ako njegov grad nestane u najezdi. U njemu ni sada nema ljudi! Neka nestanu, a mi ljudi ćemo tada preuzeti njihovo područje”, dok drugi odgovara: „Oni nisu ljudi, u njima nema ničeg dobrog! [...] Žele naše žene kako bi podizali ljudsku decu kao svoju!” (Legvin 1987 [3]: 47, 48). Agata, opet, njegovi sunarodnici savetuju da ne pruža ruku nikome ko pripada ovom svetu, i da „... čovek i nečovek ne mogu delati zajedno” (Legvin 1987 [3]: 73).

Očajan zbog neuspešnih pregovora, Agat i ovako razmišlja o Rolerinom narodu: „Neprosvećeni, zatucani, prljavi, bledoliki, žutooki varvari, tvrdoglavi hilfovi, nek' svi sagore! [...] Stado glupih, tvrdoglavih nomada: nikada neće naučiti” (Legvin 1987 [3]: 35, 37).

Jedino sam Vold, koji je ranije imao ženu koja je pripadala Agatovom narodu, posle nekog vremena pokazuje razumevanje za ono što je ovaj ispričao. On veruje da Agat nije varalica, i ne dozvoljava da predrasude prevladaju, zaključujući da su „... svi ljudi [...] ponekad, tuđi jedni drugima, ne samo tuđinci” (Legvin 1987 [3]: 49). Voldova odluka da prihvati Agata pokreće promene koje će izmeniti budućnost njegovog sveta (Spivack 1984: 44).

Od kako je zavoleo Roleri, Agatovo viđenje starosedelaca se menja, pa mu oni više nisu bledoliki, već „srebrnasti ljudi sa prugama po rukama i nogama” (Legvin 1987 [3]: 67,68), dakle, po prvi put za njih kaže da su ljudi. Upravo u tom trenutku ga pripadnici Rolerinog plemena napadaju kako bi odbranili njenu čast, ali ga jedan od

njenih rođaka spasava. Vidimo da se doživljavanje drugog naroda i kod jednih i kod drugih polako menja. Tako u jednom trenutku Vold kaže Agatu: „Ti si poglavar, gospodar. Ja nisam. Ali ja sam čovek, a ti nisi. Po čemu smo onda slični?“, a Agat mu odgovara: „Bar među nama nema ljutnje, mržnje” (Legvin 1987 [3]: 109). I u postupcima Tevarana počinju da se događaju promene, zapaža se da počinju da planiraju napade, što ranije nisu bili kadri da čine. Agat misli da bi to moglo značiti da polako počinje da dolazi do promena i kod jednih i kod drugih, i nije zbog toga sasvim zadovoljan: „Bilo bi to prvi put, razmišljao je zlobno Agat, da su usvojili neku našu ideju. A mi ćemo zauzvrat da usvojimo njihove prehlade. A to će nas sve pobiti; kao što bi i naše ideje mogle njih...” (Legvin 1987 [3]: 97). Ipak, kad se sretne sa Umaksumanom (Umaksuman), Rolerinim rođakom koji ga je spasao, on sa njim deli hranu, proprativši to rečima: „Prijatelj, neprijatelj, zar je to važno” (Legvin 1987 [3]: 99), i upravo ovo nestajanje mržnje između njih je nešto čime počinje promena.

Roleri se, kad je provodila vreme sa njim „... plašila [...] njega, ali ničeg drugog. Ničeg, nikog”. Osećala je da je njegov narod mrzi zbog braka sa njihovim pripadnikom, zato što je ona ljudsko biće, a oni to nisu (Legvin 1987 [3]: 89, 91). Njih dvoje se vremenom sve više zbližavaju, ona počinje sa njim da komunicira umom, i on zaključuje da je upravo ta velika različitost među njima doprinela da se zbliže i tako im donela slobodu: „Ona je strankinja, tuđinka, drugačije krvi i uma. [...] Nije baš ništa imala zajedničko s njim, ali ga je sreća, sjedinila se s njim potpuno, odmah premostivši bezdan njihove ogromne različitosti; kao da ih je ta razlika, to što su bili strani jedno drugom, nagnala da se sretnu i da ih je, sjedinivši oslobodila” (Legvin 1987[3]: 104). Roleri zapaža da je Agat jedini koji za oba naroda, pa i za Gaale, govori da su ljudi (Legvin 1987 [3]: 142). On ih jedini sve doživljava kao pripadnike iste vrste. Vremenom i ona shvata koliko su razlike male – kad počne da pomaže doktoru Vatoku (Wattock) u zbrinjavanju ranjenika. On joj objašnjava kako su „... nebitne razlike kao što su boja i sklop oka i sve to. Ne, razlika je na jednom nižem nivou i neznatna je. [...] jedan molekul u lancu nasleđa [...] Uostalom, život teži da se prilagođava” (Legvin 1987 [3]: 147). Za neke ovo nije dobra vest, i oni ne mogu da prihvate mešanje sa lokalnim stanovništvom. Jedan od ranjenika koji sluša razgovor između doktora i Roleri proklinje mogućnost ukrštanja i plodnosti, i smatra da će se na taj način njihova, ljudska krv, razrediti i vremenom nestati, veruje da varvari treba da ostave ljude na miru

(Legvin 1987 [3]: 148-149). Ovo viđenje je u skladu sa Jangovim navodima da se verovalo da će mešanje među rasama dovesti do degeneracije i propadanja idealne rase (Young 1995: 95).

Po završetku bitke, Agat traži svoju ženu, tuđinku, strankinju, sa kojom je uspostavio potpunu bliskost tokom ovih događaja. On zaključuje da se više na ovom svetu ne oseća kao tuđinac: „Ovo je bila njegova tvrđava, njegov grad, njegov svet; ovo je bio njegov narod. On ovde nije bio izgnanik” (Legvin 1987 [3]: 159). Kao i mnogi likovi u kasnijim delima Ursule Le Gvin, on oseća da tu pripada, oseća da je najzad kod kuće na svetu na kome se ranije osećao kao stranac.

Možemo da zaključimo da u ovom delu ima daleko više materijala za analiziranje stavova o različitostima između pripadnika dve vrste/rase. Pre svega, velika pažnja posvećena je opisivanju različitog fizičkog izgleda, ponajpre obliku oka, načinu na koji se gleda u nekoga, boji kože, i ove razlike su uzrok mržnje između došljaka i domaćeg stanovništva. Razlike postoje i na drugim nivoima, u pitanju su obrazovanje i sposobnost komuniciranja umom. U početku obe strane one druge doživljavaju kao nižu vrstu, kao životinje, ali vremenom se situacija menja. Ljubav između dvoje glavnih junaka doprinosi tome da se pojavi razumevanje, i Ursula Le Gvin nam objašnjava da su upravo velike razlike između Roleri i Agata ono što ih je povezalo i sve ove razlike premostilo, prvo između njih dvoje, a potom i između njihovih vrsta/rasa, koje na kraju knjige doživljavamo kao dva naroda. Upravo ovaj lični odnos koji je u ovom delu opisan, a koji potom utiče na odnose među vrstama/rasama/narodima, autorka će dalje razraditi u svojim kasnijim delima, jer ona veruje da upravo ovakav lični odnos čini osnovu ljudske komunikacije (Theall 1975: 7), a već smo pomenuli da je komunikacija jedna od osnovnih tema kojima se bavi Ursula Le Gvin.

1.3. Grad opsena

„There's always more than one way towards the truth.”

City of Illusions, str. 103

Grad opsena je objavljen 1967. godine, i ovo je poslednji roman takozvane rane trilogije. Prema Suvinu, ovaj roman opisuje svet u periodu posle katastrofe, društvo se vratilo nekoliko koraka unazad, na mnogo primitivniji način života (Suvin 1975: 2).

Radnja se, naime, odvija na Zemlji, koja se sada zove Tera, u dalekoj budućnosti, pošto su je zauzeli neprijatelji iz naroda Šing. Suvin zapaža da u ovom delu negativci podsećaju na Tolkinove (Suvin 1975: 2), tako da se i ovom delu može primetiti uticaj fantastike na autorku, mada u manjoj meri nego u *Rokanonovom svetu*.

Planeta Tera se, prema Nudelmanovoj podeli, nalazi u četvrtoj fazi – to je svet koji se odvojio od Lige i pokušava da joj se ponovo pridruži (Nudelman 1975: 3). U ovom delu ćemo se ponovo sresti sa svemirskim brodovima, kao i sa telepatskim komuniciranjem, sa „govorom uma” (mind speech). Po prvi put se u ovom delu susrećemo sa telepatskim laganjem (mind-lying), koje predstavlja oblik telepatske mentalne kontrole, a koriste ga osvajači Šinzi kako bi potčinjene držali pod kontrolom.

Priča počinje kada se glavni junak Fok (Falk) budi iz nesvesti negde u šumi, bez ikakvih sećanja, bez odeće, samo sa jednim prstenom na ruci. Pronalaze ga stanovnici male šumske zajednice, neguju ga i pomažu mu da ponovo progovori i nauči da se kreće. Prema Donaldu Tilu (Donald Theall), glavni junak je ovde potpuni stranac, koji nije svestan čak ni svog sopstvenog identiteta. On takođe zapaža da je uobičajena izolacija kojoj je izložen glavni junak u delima Ursule Le Gvin ovde još upadljivija, pošto se on ne seća ni svog imena niti bilo čega iz svoje prošlosti (Theall 1975: 2). Nudelman kaže da je Fok „stranac i sam sebi”, i time je još usamljeniji od ostalih likova ovog dela, ali i od drugih glavnih junaka u delima Ursule Le Gvin (Nudelman 1975: 7). Sam Fok razmišlja o tome kako se „... čovek [...] bedno oseća kad je usamljen. A on je znao da nije čak ni čovek, već nekakvo polustvorenje.” (Legvin 1987 [2]: 38).

Glavni junak je izgledom različit od šumskih ljudi, oči su mu žućkaste poput mačijih, i zbog blede puti i očiju boje ćilibara, oni mu daju ime Fok, što na njihovom jeziku znači „žuti”. Sa njima Fok provodi šest godina i postaje deo njihove zajednice, posle čega polazi na putovanje kako bi otkrio nešto o svom poreklu. Ovo pleme priča o Šinzima, neprijateljima koji su došli iz svemira i zauzeli njihovu planetu, ali ih niko nikada nije video. Oni žive daleko u gradu Es Toh, koji se nalazi negde u planinama u zapadnom delu Severne Amerike. Fok stoga kreće u Es Toh kako bi od Šinga saznao ko je, pošto su njegovi prijatelji uvereni da su oni odgovorni za njegov gubitak pamćenja. Na svom putovanju Fok sreće mnoge neobične zajednice, koje žive izolovano jedne od drugih (usamljene farme ili zajednice koje razdvaja nepregledna šuma), i čudi se njihovim prilično surovim običajima. Na kraju stiže u grad i tamo saznaje da je na Teru

stigao kao deo posade sa planete Verel. To mu saopštava mladić po imenu Ori (Orry), koji ima iste oči kao on, i koji je sa njim stigao tim svemirskim brodom. Fokovo pravo ime je Agad Ramaren (Agad Ramarren), a ispostavlja se da je on potomak Jakoba Agata iz *Planete izgnanstva* i da je stigao na Teru sa Verela svemirskim brodom po imenu Altera.

Fok razgovara sa Šinzima i oni mu sopštavaju da oni u stvari nisu neprijatelji, da nisu napali Ligu, već da se Liga sama raspala, kao i da oni nisu odgovorni za to što mu je pamćenje izbrisano, da su to uradili pobunjenici. Šinzi mu nude da mu vrate stari identitet i da izbrišu Foka iz njegovog pamćenja. Glavni junak, međutim, uspeva da u svom umu zadrži obojicu, i tako postaje Fok-Ramaren. Pošto je u stanju da uporedi sećanja ova dva čoveka, kao potomak Verelijanaca on je u stanju da shvati da su Šinzi u stanju da lažu telepatski, i da im je upravo ta nečasna veština pomogla da zavladaju. On uspeva da pobjegne svemirskim brodom i kreće natrag na svoju planetu sa Orijem i jednim zarobljenikom, kako bi sva trojica mogla da objasne kako su Šinzi zavladali Terom. Uprkos svom unutrašnjem konfliktu, on teži da pomogne ujedinjenju planeta (Porter 1975: 2). Priča je započela njegovim dolaskom iz potpune tame, a završava se njegovim odlaskom u tamu svemira. Ponovo će istorija glavnog junaka predstavljati početak istorije sveta koji za nju ranije nije znao (Nudelman 1975: 12), kao što je, uostalom, to bio slučaj i sa Rokanonom i sa Jakobom Alterom.

Pri prvom susretu sa Fokom, šumski ljudi uviđaju da među njima postoje razlike. Ponovo se radi o očima: „I to su zaista bile veoma čudne oči. Zenica je bila ogromna, a dužica, boje surog ćilibara, bila je ovalna po dužini, tako da se beonjača uopšte nije videla.“ Oči podsećaju na mačje, izgledaju „kao jaje sve od žumanceta“, a ova razlika je mala, ali veoma primetna, tako da u ljudima izaziva „gađenje i nelagodnost“ (Legvin 1987 [2]: 7-8), baš kao što je susret sa ljudima koji drugačije izgledaju izazivao ovakve reakcije kod osvajača novih teritorija.

Šumski ljudi su nešto tamnije puti od njega, a po svemu ostalom osim po očima „stranac je potpuno ličio na čoveka“, međutim oni koji su ga našli pitaju se odakle mu tako neobične oči: „Da nisu ljudi možda počeli da se sparuju sa mačkama i sokolima u vreme starosti i propadanja čovečanstva?“ (Legvin 1987 [2]: 8). Neko od njih pretpostavlja da je možda i stigao sa druge planete, pitaju se da li je ljudsko biće i zaključuju da će morati da ga pripitomljavaju „kao da je zver“ (Legvin 1987 [2]: 10,12),

dakle, porede ga sa životinjom. Devojka Pert (Parth) oseća naklonost prema došljaku, iako u njegovim očima ne vidi „nikakvu iskru prepoznavanja koja se javlja kada se dva ljudska bića sretnu” (Legvin 1987 [2]: 8). Njih dvoje kasnije provode neko vreme zajedno do njegovog odlaska, mada njihova veza „mora ostati bez dece” (Legvin 1987[2]: 27), dakle, pripadnici dve vrste ne mogu imati zajedničko potomstvo, kao i u ranijim romanima. Ovo je u skladu sa uverenjem koje je nekada vladalo, da se priroda ograničavanjem potomstva stara da ne dolazi do mešanja vrsta/rasa (Young 1995: 8).

Šumski ljudi žive jednostavnim životom, bez ikakvih uređaja i pomagala, kao u stara vremena. Fok zapaža da nema „... nikakvih uređaja za saobraćanje na daljinu [...] udobnost se svodila na toplotu i čistoću, a hrana je bila zdrava, premda jednolična. [...] Bezbriznost i jednoličnost bili su posledica izdvojenosti” (Legvin 1987 [2]: 20), dakle, imamo tipičnu zajednicu iz dela Ursule Le Gvin, u kojoj je civilizacija na koju došljak stiže na nešto nižem nivou, a ljudi u njoj žive jednostavno, životom kakav je postojao na Zemlji pre više stotina godina.

Iako prema njemu dobro postupaju, njegovi sugrađani ga ne prihvataju kao ljudsko biće ni posle dužeg vremena. Neki smatraju da je potomak neke rase mutanata, a on sam veruje da je ili „... izrod, ili mutant, proizveden slučajno ili namerno, ili [...] poreklom sa neke druge planete” (Legvin 1987 [2]: 23). Svestan je da je „došao iz te ogromne, neljudske divljine, tajanstven i usamljen, baš kao i svaka divlja zver koja je njome lutala” (Legvin 1987 [2]: 21). Ipak, on kaže da bi voleo da je biće sa neke druge planete, jer bi to značilo da nije „... jedino stvorenje ove vrste u svemiru.” (Legvin 1987 [2]: 23).

Pertin otac Zov (Zove), koji je starešina u ovoj zajednici, smatra da Fok potiče sa druge planete, sa „nekog izgubljenog sveta”, i podržava ga u tome da potraži odgovore na svoja pitanja, jer smatra da ima sudbinu, što je ono što su ljudi na Teri izgubili. On veruje da im Fok, ispunjavajući svoju sudbinu, može svima doneti nadu (Legvin 1987 [2]: 29). Stanovnici na Teri su toliko udaljeni jedni od drugih da do prvih stanovnika šume Fok stiže tek posle četrnaest dana. Oni mu se predstavljaju kao slobodni ljudi, ubice. Argerd (Argerd), jedan od likova koje sreće, kaže mu da ima čudne oči, „poput sovuljage”, pita se da li je on čovek (Legvin 1987 [2]:45), i raspoložen je da ga ubije samo zbog toga što nije siguran u to. Fok po prvi put shvata da u Zovovoj kući nije toliko bio svestan fizičkih razlika u odnosu na ostale stanovnike

Tere, i postaje mu jasno „... da stranac koji ga bude pogledao u lice neće u tom licu videti ljudske crte” (Legvin 1987 [2]: 48). Nazivaju ga još žutooki, varvarin, tuđin, vanzemaljac, i ne smatraju ga za ljudsko biće (Legvin 1987 [2]: 60). Pridružuje mu se žena po imenu Estrel (Estrel), koja nastavlja putovanje sa njim. Ona mu priča o Šinzima, kako oni nisu odgovorni za ubijanje, kako od kada su oni došli na Zemlju nije bilo ratova, kao i to da poštuju život kao takav, da ne ubijaju nikoga. Fok smatra da je to što su mu uništili razum gore nego ubistvo (Legvin 1987 [2]: 103). Estrel kasnije tvrdi i da neprijatelj u stvari ne postoji, da nema podele na ljudsku i neprijateljsku rasu (Legvin 1987 [2]: 199).

Veoma je živopisno pleme nazvano Pčelari, koje Fok susreće tokom svoga putovanja. Oni ne prave razliku među polovima, muškarci i žene su isto obučeni, svi imaju muška imena, što je možda začetak ideje koju će autorka razviti u *Levoj ruci tame*. Pčelari žive u kućama koje su poput vojnih kasarni, kao „bespolni ratnici” (Legvin 1987 [2]: 99-100). O njima Fok saznaje da potiču od jedne veoma stare sekte, da svome bogu prinose ljudske žrtve, i da se ne razmnožavaju između sebe već se „... obnavljaju [...] na taj način što zarobljene žene iz divljih plemena gaje kao krmače i svoj nakot sa njima vaspitavaju u grupama”. Na Estrel gledaju kao na niže biće zbog toga što se po izgledu vidi da je žensko (Legvin 1987[2]: 100).

Po dolasku u grad Es Toh, Fok upoznaje Šinge, koji su poslali Estrel da ga dovede i da pokuša da ga nauči da ne treba da ih se plaši. Ona se potpuno menja, predaje ga u ruke neprijatelju, i govori o njemu „kao što čovek govori o životinji” (Legvin 1987 [2]: 132). U razgovoru sa Šingom Krejdžijem (Kradgy), Fok optužuje njegov narod za laganje umom, a ovaj mu uzvraća da svi mogu da lažu i da se pretvaraju: „Poznato je da i Zemljani i druge životinje govore laži; gušteri menjaju boje, neke bube izigravaju prutiće, a riba iverak [...] leži potpuno mirno i liči na šljunak ili na pesak ...” (Legvin 1987 [2]: 132), dakle laganje nije nešto što je svojstveno samo narodu Šinga.

Fok sreće Orija, dečaka koji mu saopštava da je doputovao sa njim sa Verela, i tada po prvi put vidi nekoga ko izgleda isto kao on: „... Fok se zagleda u njega – u oči koje su gledale pravo u njegove. Bile su boje surog ćilibara, izuzev ogromne crne zenice; sve od dužice, bez vidljive beonjače, kao oči u mačke, ili u jelena, kao oči koje Fok nije video ni na kome drugom sem u ogledalu prošle noći” (Legvin 1987[2]: 138).

Fok tada shvata da nije sam na svetu. Ori mu priča o njihovom svetu Verelu i o tome kako su uspeli da ukrste dve različite vrste, što nije bio rezultat genetskih eksperimenata, već posledica prirodnog procesa odabiranja, kako su nova mešana rasa i kultura naroda Tevar-Alteran procvetale i rasle. Ori mu objašnjava kako su ga Šinzi spasili, i kako oni nikada nisu bili neprijatelji planete Tere, kako rata nikada nije ni bilo. Saopštava mu da je on Agad Ramaren, navigator broda Altera kojim su stigli na Teru pre više godina.

O Šinzima Fok saznaje da ne dodiruju obične ljude, da „... su kao bogovi, hladni, učtivi i mudri, drže se po strani ...” (Legvin 1987 [2]: 169), ali da ne žele nikome da naude, i nisu na ovoj planeti ni stranci niti osvajači. Šinzi ne drže ostale narode na Teri u neznanju sa namerom, Ori tvrdi da su domoroci ti koji ne žele da uče i da napreduju. Između jednih i drugih nema fizičkih razlika, svi oni su u stvari domoroci na ovoj planeti, a do razlika je došlo zbog toga što Šinzi poseduju znanje i moć (Legvin 1987 [2]: 172-173). Fok nije sasvim uveren u to, i plaši se da, kada mu vrate pamćenje Agada Ramarena, neće moći da se odupre ovom uticaju na svoj um, te stoga moli Orija da mu pomogne da se seti i onoga što je saznao tokom godina koje je proveo kao Fok kada mu vrate sećanja Agada Ramarena.

Posle tretmana za vraćanje sećanja, Fok postaje Ramaren, ali uspeva da u svom umu zadrži i Foka. Fok i Ramaren tako postoje uporedo u njemu. Nije više siguran u šta da veruje, a „jedna ista stvar izgledala mu je različito, zavisno od toga da li je na nju gledao kao Fok ili kao Ramaren...” (Legvin 1987 [2]: 207). Zanimljivo je da Ramarenu, kao i ranije Foku, od svih Šinga najviše smeta Krejdži, koji nosi haljinu, zbog toga što je obučen kao žena: „Ramaren je bio na oprezu sa svima njima, ali Krejdži je kod njega pobuđivao još i neki nagoni strah i odvratnost...” (Legvin 1987 [2]: 219), što nam nagoveštava da će se u kasnijim delima autorka više pozabaviti i razlikama među polovima, najviše u *Levoj ruci tame*. Pošto je dobio jedinstvenu mogućnost da situaciju sagleda iz dva ugla, shvata da su Šinzi zaista tuđinci i neprijatelji, i da su u stanju da lažu mislima, kao i da se u velikoj meri koriste ovom nečasnom sposobnošću, koja je ljudima nepoznata.

Šinzi su zaista napali njegov brod i lišili sećanja kompletnu posadu izuzev dečaka Orija. Razlog za to je bio to što su odrasli Verelijanci mogli da otkriju kada oni lažu umom, što Ori, koji je bio samo dečak, nije mogao. Ipak uložili su veliki napor da povrate njega, Ramarena, kako bi im mogao kazati odakle je došao (Legvin 1987 [2]:

209). Njegov narod je u stanju da komunicira umom, zbog čega predstavlja opasnost po Šinge. Fok Ramaren zato veruje da mora da se vrati kući na Verel, kako bi svom narodu ispričao istinu. Svestan je da će, posle toliko godina provedenih daleko od svog matičnog sveta, i na njemu biti isto toliko stranac koliko je na Teri. Za njega je jedina prava kuća sada Zovov dom, u kome je proveo šest godina kao Fok, ali svestan je da se tamo nikada više neće vratiti.

Ramaren koristi priliku da ukrade brod, kojim će odleteti natrag na Verel, a sa sobom vodi Orija. Na prevaru uspeva da povede i Šinga Kena Kenjeka (Ken Kenyek), kako bi i on mogao da ispriča svoju verziju priče o Šinzima i napadu na Ligu. On smatra da jedino sva trojica zajedno mogu da ispričaju kompletnu priču o tome šta se odigralo na Teri, i kaže da je to neophodno zbog toga što „... do istine uvek vodi više puteva” (Legvin 1987[2]: 237).

Možemo da zaključimo da je u svom trećem naučnofantastičnom romanu Ursula Le Gvin posvetila znatno veći prostor opisivanju različitosti između rasa/vrsta/naroda. Kao i u *Planeti izgnanstva*, veliku pažnju je posvetila opisivanju očiju, najviše postojanju ili nepostojanju beonjače i veličini i boji dužice. Različite oči pripadnici druge vrste vide kao životinjske, i osobu sa takvim očima doživljavaju kao životinju, jer su, kao što kaže Todorov, fizičke razlike među rasama ono što je najuočljivije, ono što se ne može zanemariti (Todorov 1994: 103). Kao i u *Rokanonovom svetu*, opisana su pojedinačna plemena, razlike u izgledu i načinu života. Po prvi put zapažamo da se navodi više osobina i razlika koje se tiču polova, dok su u prethodnim delima to bile samo razlike u visini ili boji kože. Razlikama među polovima autorka će se više pozabaviti u svom narednom delu, u *Levoj ruci tame*.

2. Leva ruka tame

*„One voice speaking truth is a greater
force than fleets and armies, given time...”
The Left Hand of Darkness str. 17*

Roman *Leva ruka tame* je objavljen 1969. godine, i ovo je jedan od najcenjenijih romana Ursule Le Gvin. Za ovaj roman autorka je dobila najprestižnije godišnje nagrade za naučnu fantastiku – „Nebjula“ 1969. godine, i „Hjugo“ 1970. Teoretičari se slažu u tome da je ovo njen prvi veliki, značajan roman.

Ovaj roman je takođe smešten u prostor Hainskog svemira, na planetu Geten, što u prevodu znači Zima. Planeta Geten se, prema Nudelmanovoj podeli, nalazi u prvoj fazi – u pitanju je svet koji tek treba da se priključi Ligi (Nudelman 1975: 3). I ovaj zamišljeni svet svojom društvenom organizacijom pokazuje mnogo sličnosti sa stvarnim svetom u kome živimo (Jameson 1975: 1), i predstavlja kritiku savremenog društva (Theall 1975: 1). U ovom delu Ursula Le Gvin se bavi i „svojim klasičnim susretanjem sa tuđinom” (Cummins1993: 71).

Geten je svet na kome večito vlada zima, tako da se nalazi u nekoj vrsti konstantnog ledenog doba. Stanovnici su naviknuti na hladnoću i dobro je podnose. Na početku dela saznajemo da Karhiđani oskudevaju u hrani zbog surovih vremenskih uslova, i da zato imaju četiri mala obroka dnevno, između kojih neprestano koriste priliku da pojedu još nešto kako bi očuvali energiju. Pošto na Zimi nema velikih životinja, sisara, nema ni mesa za kakvo mi znamo, kao ni mleka ni mlečnih proizvoda. Njihova osnovna hrana su koštunjavi plodovi, neke vrste žitarica i jaja raznih ptica i riba (Legvin 1991: 7). Oni, dakle, žive u oskudici, navikli su da gladuju, i kao i u delima koja smo do sada pominjali, žive izolovani jedni od drugih. Države na Getenu, Karhida i Orgorejn, razdvojene su nepreglednim ledenim pustinjama i morem. Ljudska vrsta na ovoj planeti pokušava sama da opstane u veoma teškim uslovima. Ovakav postupak u književnom delu Fredrik Džejmson (Frederic Jameson) naziva „world-reduction” (Jameson 1975: 5; 2007: 271) , i ovaj kritičar smatra da je on karakterističan za Ursulu Le Gvin. Ona uklanja živi svet za kakav znamo sa planete koju opisuje (na Getenu nema

životinja ni insekata), a glavne junake stavlja u teške životne uslove kako bi „ljudsku vrstu ostavila samu sa sobom, da stvara sopstvenu sudbinu” (Jameson 1975: 6).

Stanovnici Getena su nalik Zemljanima, ali imaju jednu veliku razliku koja se ne vidi na prvi pogled. Oni su bespolni, odnosno dvopolni. Veći deo života provode u srednjem rodu, a jednom mesečno, tokom perioda koji nazivaju kemer, na nekoliko dana razvijaju muške ili ženske polne karakteristike, i to je jedini period u toku koga osećaju seksualnu želju. Oni nisu u stanju da predvide da li će tokom jednog ciklusa postati muško ili žensko, i ne mogu na to da utiču. Iz toga sledi da svaka osoba može ostati u drugom stanju, i da neko može biti otac nekima od svoje dece, a nekima majka. U romanu je detaljno opisan način života u njihovom društvu, kao i to kako njihova specifična anatomija utiče na društvo u celini, koje funkcioniše bez poznavanja polova kakve mi znamo. Za Getenjane, pol „nije apsolutna kategorija, već nešto [...] fleksibilno, što se može menjati” (Call 2007: 92). N. B. Hilz (N. B. Hayles) nas podseća da se sa androginićima susrećemo i u antičkim mitovima, u kojima ovu pojavu doživljavamo kao prihvatljivu, i ona se poistovećuje sa stanjem potpunosti, celine. Ipak, kada se androgenost zamisli kao pojava koja bi se mogla u stvarnosti javiti kod ljudi, ona će najverovatnije izazvati određenu nelagodnost, koju on upoređuje sa susretom sa Drugim i sa njegovim svetom, koji je potpuno drugačiji od našeg u svakom pogledu (Hayles 1979: 98-99).

Upravo ovaj radikalno drugačiji način ponašanja zasnovan na nezamislivim anatomskim razlikama, koji Ursula Le Guin predstavlja čitaocu, i naše upoznavanje sa ovim razlikama, sa nečim što je tako „radikalno Drugačije”, predstavlja ono što Suvin u svojim delima naziva kognitivnom začudnošću i novumom. Ona u ovom delu stavlja na probu čitavo naše poimanje toga šta je normalno (Call 2007: 94). Prema Ljiljani Gavrilović, autorka se u ovom delu zapravo „ne bavi rodnim odnosima, nego ispituje koliko biološki preduslovi utiču na formiranje kulture/društva i, istovremeno, koliko je ono što smatramo jedinom mogućom stvarnošću samo jedna od njenih mogućih varijacija” (Gavrilović 2008: 98). Ovo društvo se zasniva na karakteristikama svojih stanovnika kao pripadnika ljudske vrste, a ne na ulogama i osobinama koje se obično propisuju polovima (Cummins 1993: 83). Suvin kaže da je ovaj roman „parabola o ljudskoj ljubavi i poverenju, koji su nezavisni od muškosti i ženskosti (iako duboko zainteresirani za njih)” (Suvin 2009: 27).

Sama Ursula Le Guin se u eseju „Is Gender Necessary. Redux.”, koji datira iz 1988. godine, bavila pitanjima koja je pokrenula u ovom svom delu. Ona kaže da je „eliminirala polove kako bi otkrila šta ostaje ukoliko se oni uklone”, i zaključuje da je ono što ostaje ljudskost koja je zajednička i muškarcima i ženama (Le Guin 1988: 160). Smisao ovog dela nije bio u tome da pruži odgovore na sva moguća pitanja, već jednostavno da postavi pitanja o kojima bi čitalac razmišljao. Ona kaže kako su njeni Getenjani „način razmišljanja” i „misaoni eksperiment”, i da tema ovog dela nisu ni pol, ni seks, ni feminizam, kao što su mnogi tumačili, već je to jednostavno delo o izdaji i poverenju (Le Guin 1988: 157). Vilijem Marselino (William Marcellino) veruje da tema ovog dela (kao ni drugih njenih dela, o kojima će kasnije biti reči, pre svega *Čoveka praznih šaka*), nisu ni feminizam ni organizacija idealnog društva, već humanizam i način na koje se može premostiti jaz između sebe i Drugog (Marcellino 2009: 209, 211). Marselino takođe zastupa stav da je veoma značajna činjenica da je Ursula Le Guin još 1969. godine svojim čitaocima (a u pitanju su bili uglavnom mladi muškarci, pripadnici bele rase) predstavila ideju o tome da pol i rod nisu isto, kao i da je u ovom delu insistirala na tome da oba pola zavise jedan od drugog (Marcellino 2009: 204, 205).

Glavni junak u ovom delu je izaslanik Genli Ai (Genly Ai), koji je stigao sa planete Tere (Zemlje) na Geten, i on je, kao i ostali putnici u delima Ursule le Guin, „čovjek koji se nalazi među onima koji su mu slični, ali su uvek „Drugi”” (Nudelman 1975: 6). On je tu da proučava svet na koji je došao, njegove stanovnike i kulturu, da pokuša da shvati kako se oni ponašaju, zbog čega se tako ponašaju, ali i da učestvuje u njihovom životu kako bi o njima više naučio. Ai je sam stigao na Geten kao prvi izaslanik Lige/Ekumena, i to u kraljevstvo Karhidu, u kome je već proveo dve godine pre nego što priča počinje. Drugi glavni lik je Estraven (Estraven), premijer države Karhide, sa kojim na početku priče dolazi do nerazumevanja i nesporazuma zbog razlika između dve kulture. Estraven pokušava izaslaniku da objasni da u njegovom narodu, koji je oduvek izolovan od drugih naroda, vlada strah od nepoznatog, koji se razvija već mnogo godina. Pošto dobro poznaje kralja, on odbija da sa njim pregovara u Genlijevju korist kako bi ga zaštitio o kraljevog gneva. Genli Ai ovo ne razume, i stoga nema poverenja u Estravena. Prvi dijalog između dva glavna lika naglašava njihovu usamljenost i izolaciju od drugih (Cummins 1993: 75), a to je, kao što smo već pomenuli, karakteristično za likove u delima Ursule Le Guin. Glavni junaci u ovom

delu nisu ni izrazito pozitivni ni izrazito negativni likovi, oni su jednostavno proizvod svetova sa kojih su potekli, i upravo iz tog različitog porekla potiču nesporazumi koji među njima nastaju.

Kralj Argaven (Argaven), koga zovu još i Ludi kralj, ubrzo Estravena optužuje za izdaju posle pregovora u kojima je učestvovao, i osuđuje ga na progonstvo iz zemlje. Prilikom razgovora sa Genlijem, kralj odbija da se pridruži Ligi. Ai, pošto ga je kralj odbio, kreće na putovanje Karhidom i rešava da nastavi svoju misiju u Orgorejnu, gde je na vlasti tročlano Veće, kako bi bar njih pokušao da pridobije da se pridruže Ligi. Oni su mnogo ljubazniji prema njemu od kralja Argavena. U Orgorejnu se susreće sa Estravenom, koji ga upozorava da ne veruje vođama Veća, što Ai ponovo zanemaruje. Jedne noći hapsi ga tajna policija i odvodi u logor za kažnjenike, gde očekuju da će izaslanik umreti. Estraven se izlaže ogromnom riziku kako bi ga spasao, a jedini put kojim mogu da pobegnu nazad u Karhidu vodi preko ledene pustinje Gobrin, te njih dvojica kreću na ovo veliko i opasno putovanje. Tokom ovog putovanja oni razvijaju uzajamno razumevanje i prijateljstvo uprkos svim različitostima. Ai uspeva da nauči Estravena govoru uma, kojem je njegov narod vičan, a za koji na Zimi ne znaju. Estraven na kraju puta gine na samoj granici sa Karhidom, gde ga stražari ubijaju kao prognanika, a Ai, koji je zarobljen, vraća se u Karhidu. Ovi događaji izazivaju smenu vlade kako u Karhidi tako i u Orgorejnu, i ubrzo se obe države pridružuju Ekumenu, čime se misija priključenja Ligi ispunjava.

Genli Ai je tipičan glavni junak Ursule Le Gvin. On je došljak, posetilac na tuđem svetu, antropolog koji ima zadatak da proučava društveno ustrojstvo na nepoznatoj planeti, njegove sličnosti i razlike u odnosu na njegovu kulturu i na društvo iz koga je potekao. Iz toga, prema Džonu Hantingtonu (John Huntington), sledi da on ima određenu odgovornost prema svojoj kulturi, ali i prema kulturi sveta koji posećuje, on mora da „duboko saoseća sa obe i da učestvuje u obe”, jer samo tako može da shvati na pravi način kako društvo u koje je stigao funkcioniše (Huntington 1975: 1). Vendi Gej Pirson (Wendy Gay Pearson) iznosi mišljenje da je on „... jedan tipičan muškarac koji je zarobljenik svojih predrasuda o vanzemalcima i njihovom svetu”, a da su osobine koje mu se kod Getenjana ne dopadaju upravo one osobine koje su vekovima pripisivane ženama i domorocima na osvojenim teritorijama (Pearson 2007: 184, 185). Genli je prikazan kao tamnopus, a Getenjani su svetle puti, tako da Ljiljana Gavrilović

smatra da se Ursula Le Gvin ovde poigrava uobičajenim rasnim stereotipima, kao da nam postavlja pitanje „[Š]ta je teže prihvatljivo – belac neodređenog pola ili polno jasno definisani crnac[?]” (Gavrilović 2008: 99).

Na početku priče, Genli učestvuje na paradi i opisuje sebe u masi Getenjana kao ne mnogo višeg od njihove prosečne visine, ali kaže da je razlika u visini najuočljivija kad se nalazi u grupi, a on je „... žudeo da se ne razlikuje od drugih”. Čeznuo je da bude kao svi ostali (Legvin 1991: 6). Izaslaniku je teško da pojmi suzdržanost kao način ponašanja koji se ceni kod Karhiđana, pošto je „... vaspitavan u otvorenom, nesputanom društvu Zemlje” (Legvin 1991: 10).

Genli teško podnosi hladnoću na Zimi, tako da je mnogo toplije obučen nego stanovnici ove planete. Za sebe kaže da je „... jedan ubog i nezaštićen tuđinac” (Legvin 1991: 9). On je, takođe, tamnije puti od Karhiđana, pa i time upada u oči. Kada ga prilikom susreta kralj upita da li su svi stanovnici Tere tako crni kao on, on odgovara: „... ima nas svih boja” (Legvin 1991: 20). Ipak, ono po čemu se on najviše razlikuje od ostalih je to što je on muškarac, i što ne podleže promeni pola poput Getenjane. Videćemo da nerazumevanje ovih razlika ide u oba smera, i da isto kao što on Getenjane smatra za neobične, ni oni njemu ne ostaju dužni. Kralj za njega kaže da nije ljudsko biće i da je „seksualna nakaza, veštačko čudovište” (Legvin 1991: 18), i nastavlja u tom pravcu nazivajući njegovu planetu „društvom nastranih”, i pita se zbog čega bi Karhiđani želeli da se udruže sa njima, koji su tako „čudovišno različiti” (Legvin 1991: 21). Mada ni Genli njih sasvim ne razume, on se trudi da objasni kralju da razlike nisu toliko velike rečima: „Svi smo mi ljudi, znate, ser. Baš svi. [...] Razlikujemo se, ali svi smo sinovi istog ognjišta...” (Legvin 1991: 20).

Estraven smatra da se Genlija ne treba plašiti, jer je došao sasvim sam, a sa sobom je doneo samo uređaj za komuniciranje, došao je ‚praznih šaka’, kao i svi ostali junaci u delima Ursule Le Gvin. Sam Genli zaključuje da kod ljudi sa kojima se sreće ne izaziva strah, niti ksenofobičnu odbojnost, jer „neprijatelj u Karhidi nije stranac, osvajač. Stranac koji dođe nepoznat jeste gost. Neprijatelj vam je sused” (Legvin 1991: 54). On pokušava da objasni da je on tu kako bi ih povezao sa ostatkom ljudskog roda, da bi im pomogao da uspostave komunikaciju sa ostalima, i naglašava da je stvar izbora određenog naroda da li će prihvatiti da se pridruži Ekumenu ili ne (Legvin 1991: 76).

Estraven smatra da je „prava [...] šteta što toliko liči na nas. [...] Ljudi ga nesumnjivo vide poglavito onako kako sam ga ja prvi put video: kao neobično visokog, suvonjavog i tamnopusog mladića koji samo što je ušao u kimer. [...] On se uveliko razlikuje od nas, ali te razlike nisu površinske. Čovek ga mora upoznati da bi saznao u kolikoj je meri tuđin” (Legvin 1991: 84). Ipak, može se zapaziti da mu je došljak simpatičan, i da ima razumevanja za njegove mane: „Ali on sam je mlad: nestrpljiv, neiskusn. Stoji više od nas, vidi dalje, ali njegova visina je ipak samo visina čoveka” (Legvin 1991: 86), i iz navedenog vidimo da Estraven Genlija smatra za pripadnika iste vrste uprkos svim razlikama.

Genli Estravena vidi kao ženskastog, i to je ono što mu na samom početku uliva nepoverenje: njegovo ponašanje za stolom je „tipično žensko, [...] pritvorno i prepredeno”, i dok razgovaraju, Genli razmišlja kako ne podnosi njegovo „žensko okolišanje” (Legvin 1991: 8-9). Genli oseća nelagodnost, nepoverenje, pa čak i neku vrstu gađenja zbog Estravenove ženske strane koju primećuje (Hayles 1979: 106). Tu vidimo da je za njega Estraven u ovoj fazi radnje romana više žena nego muškarac, i da mu to predstavlja najveći problem, jer Genli je sa sobom doneo sa svoje planete predrasude o ženskom polu koje su nam dobro poznate. Prema Vendi Gej Pearson, pri susretu sa Drugim, njega ćemo uvek doživeti kao nekoga ko nije pripadnik ljudske vrste, ili je manje čovek nego mi, ali razlike među polovima ipak su najveće (Pearson 2007: 189-191). Tamiz Van Pelt kaže da je žena „Drugo ljudsko biće” (Van Pelt 2000: 7). Ljiljana Gavrilović takođe smatra da je konceptualizacija žene/ženskog osnov za uspostavljanje pojma Drugog, a time i za sve odnose nerazumevanja koji se uspostavljaju u svim poznatim društvima/kulturama” (Gavrilović 2008: 98). Ejmis kaže da se „jedan pol smatra za normu, a drugi za odstupanje od te norme” (Amis 1963: 76), dok Anja Lumba navodi da žene predstavljaju „nižu rasu u odnosu između dva pola”, dok „niže rase predstavljaju „ženski” tip ljudske vrste” (Lomba 1998: 161). Prema Elizabet Kaminz (Elizabeth Cummins), najveći problem je u tome što Genli ne prihvata svoje sopstvene ženske karakteristike, te zbog toga toliko osuđuje Estravena (Cummins 1993: 76).

Ipak, iako je prikazan kao ženskast, Estraven, koji bi trebalo da je dvopolan, uvek je opisan muškim/muževnim izrazima, i čitalac ga doživljava kao muškarca. Luis Kol (Lewis Call) napominje da je on uvek prikazan u situacijama i ulogama koje priliče

muškarcu, a da ovome doprinosi i upotreba zamenice u muškom rodu, što su autorki neki kritičari zamerili. Ipak, on smatra da nije moglo durgačije, pošto engleski jezik (kao, uostalom, ni srpski), nema druge zamenice koja bi se u ovakvom slučaju mogla upotrebiti (Call 2007: 95). Sama autorka se bavila i ovim pitanjem u već pomenutom eseju iz 1988. godine, i zaključila je da nije bilo moguće upotrebiti neku drugu zamenicu, a da bi izmišljanje nove zamenice koja bi pokrivala i muški i ženski rod otežalo čitanje i razumevanje teksta (Le Guin 1988: 169).

Kao antropolog, Genli detaljno opisuje Karhiđane. Vendi Gej Pirson smatra da on, iako nije osvajač, ipak jeste došljak, i da kao takav predstavlja muški princip, muževnost, a domaće stanovništvo, iako nije predmet osvajanja, predstavlja ženski princip, odnosno, glavni junak ih doživljava kao žene iako oni to nisu (Pearson 2007: 196). Til navodi da način na koji Genli opisuje Karhiđane i njihovu različitost pomalo podseća na Gullivera kada opisuje narode sa kojima se susreće na svojim putovanjima (Theall 1975: 2) – kao došljak iz drugačijeg sveta koji se suočava sa nečim za šta nije ni sanjao da postoji. Elizabet Kaminz ističe da teškoće i problemi sa kojima se Genli suočava na Zimi predstavljaju poteškoće koje se javljaju u odnosima među planetama u malom, a da se čitalac suočava sa istim nedoumicama i nejasnoćama kao i on, zbog ogromne razlike u kulturi kao i nepostojanja polova za kakve mi znamo (Cummins 1993: 75-78).

Genli se žali na to da, ni posle dve godine boravka na ovoj planeti, još uvek nije u stanju da vidi njene stanovnike njihovim očima, i kaže da je „Getenjanina video najpre kao muškarca, pa onda kao ženu, razdvajajući ga na ove dve kategorije tako nebitne njegovoj prirodi, a tako suštinske [...]” za Genlijevu, zemaljsku prirodu (Legvin 1991: 8). On kaže kako neprestano zaboravlja da Karhiđanin sa kojim je „u društvu nije muškarac, već muškaracžena”, iako oni sebe ne vide i ne doživljavaju ni kao muškarce niti kao žene (Legvin 1991: 52-53). On objašnjava da na Zimi ne postoje podele koje mi tako dobro poznajemo: na jake i slabe, na nadređene i potčinjene, na vlasnike i posedovane, na aktivne i pasivne, i kao tipičan muškarac sa Zemlje zaključuje: „Čovek se poštuje i ceni samo kao ljudsko biće. U pitanju je grozno iskustvo” (Legvin 1991: 53). Upravo njegov pokušaj da shvati i pomiri se sa svetom u kome ne postoji stalna pripadnost polu predstavlja suštinu ovog romana (Pearson 2007: 188).

Getenjani, za razliku od Zemljana, koji neprestano imaju potrebu da napreduju, žive stalno u Prvoj godini – njima je prisutnost značajnija od napredovanja, verovatno zbog veoma teških uslova u kojima žive (Legvin 1991: 28). Među stanovništvom nema nikakvih povlastica koje se zasnivaju na poreklu pojedinca. Na postoji koncept nasleđivanja imovine, a čovek koji umre sve što ima ostavlja državi, tako da su svi prinuđeni da počnu od nule (Legvin 1991: 65). Na Getenu nema ni robova ni slugu, i Genli kaže da Getenjani iznajmljuju usluge, a ne ljude (Legvin 1991: 11). Ursula Le Gvin u svom eseju iz 1988. godine kaže da je nastojala da prikaže društvo u kome niko nikoga ne poseduje, u kome ne postoji ropstvo, kao ni podela na bogate i siromašne (Legvin: 1988: 163).

Na Getenu nema rata, i Genli kaže da izgleda ništa do njega ne dovodi, zaključivši da „im nedostaje kadrost da se mobilišu. U tom pogledu ponašali su se kao životinje; ili kao žene. Nisu se ponašali kao muškarci ili kao mravi” (Legvin 1991: 27), i time ih, kao neko ko dolazi iz sredine u kojoj se muškarci smatraju za dominantan pol, definiše kao manje vredne.

Pomenuli smo ranije u radu da poređenje neke vrste/rase sa životinjama ukazuje na to da verujemo da oni manje vrede, a u ovoj fazi svog boravka na Getenu Genli Ai upravo to misli. On izraz lica stanovnika ove planete poredi sa nekim životinjama, i potom kaže da ne može da razume šta oni misle: „Može li se dokučiti mačije, tuljanovo ili vidrino lice? Neki Getenjani, pomislio sam, slični su tim životinjama, sa svojim dubokim, svetlim očima čiji se izraz nimalo ne menja dok govorite” (Legvin 1991:10), dakle u ovoj fazi on smatra da su Getenjani suviše različiti od njega. On takođe navodi još neke njihove karakteristike, pa kaže da ne mogu da izgovore glas „L“ , da ne vole da čitaju i da ne čitaju mnogo, a da, na primer, vole dragulje, što im je zajedničko sa Zemljanima (Legvin 1991: 16-17).

Posebnu pažnju on posvećuje analizi njihovih polnih karakteristika i seksualnosti. Pre svega, on kaže da je kulturni šok koji je doživeo kad je stigao na ovu planetu ništa prema biološkom šoku kojem je bio „... izložen kao muškarac među ljudskim bićima koja su pet šestina vremena provodila kao hermafroditiski srednji rod” (Legvin 1991: 26-27), i on navodi da je „... seksualna fiziologija Getenjana jedinstvena [...] među ljudskim bićima” (Legvin 1991: 21). Prilično je siguran da je ova njihova specifičnost rezultat eksperimenta koji je davno sproveden, s obzirom na to da niko

nalik njima ne postoji među njemu poznatim narodima koji pripadaju Ligi. Takođe, ne veruje da se radi o nekoj vrsti evolucije ili prirodnog odabiranja, pošto „njihova dvopolnost ima sasvim malu ili nikakvu adaptivnu vrednost” (Legvin 1991:49).

Genli veruje da su genetske eksperimente izvodili osvajači kolonija, ali nije siguran iz kog razloga su to činili, i predlaže dve mogućnosti. Jedna je da bi se videlo da li će ljudska bića koja su lišena neprestane seksualnosti biti u stanju da razviju kulturu i da ostanu inteligentna, a druga, možda, da bi se videlo da li će ovakvo odsustvo kontinuirane seksualnosti dovesti do nestanka rata (Legvin 1991: 53). I među Karhiđanima ima odstupanja u smislu hormonskog disbalansa, pa bi jedan manji procenat ljudi naginjao više muškom ili ženskom polu, koji bi po Genlijevim standardima bili normalni, a za Getenjane su bili fiziološki abnormalni ili „nastrani“, (Legvin 1991: 35) kako će neki od njih njega nazivati. Genli kaže da oni „nisu isključeni iz društva, već se prema njima ispoljava izvesna prezriva popustljivost, slično kao što je to sa homoseksualcima u mnogim dvopolnim društvima. Izraz kojim se oni označavaju na karhiđskom slengu znači polumrtvi. Oni su jalovi” (Legvin 1991: 35). Što se tiče uloge koju će neko dobiti u toku jednog ciklusa, normalne osobe nikako ne mogu uticati na to, i nemaju nikakvu mogućnost da odaberu da li će biti muško ili žensko, a partneri koji su istog pola javljaju se veoma retko. Iz svega ovoga proizlazi da su devijantna seksualna ponašanja toliko retka da ih gotovo i nema. Silovanje kao pojava na Zimi ne postoji. (Legvin 1991: 51, 52). Džejmson smatra da getenjanska specifična anatomija u stvari uklanja seksualne frustracije i seksualnu želju iz svih ostalih ljudskih aktivnosti, i tako pruža mogućnost da se one objektivnije sagledaju i lakše obavljaju, a uloge u društvu koje se baziraju na polovima za kakve mi znamo ne utiču na to kako će drugi ljudi nekoga doživeti u društvu, ne utiču na ostale aspekte nečijeg života (Jameson 1975: 8-9).

Pomenuli smo da ista osoba može i roditi i začeti decu, zavisno od toga koji joj pol dopadne u određenom ciklusu, a deca se računaju po majci. Iz tog razloga su, po njemu i obaveze koje pojedinac ima oko odgajanja male dece pravednije podeljene. On zaključuje da „... ovde, zapravo, niko nije u toj meri ‚vezan’ kao što je verovatno da će žene biti ma gde drugde, bilo u psihološkom ili fizičkom smislu [...] ovde niko nije u toj meri slobodan kao što su slobodni muškarci ma gde drugde” (Legvin 1991: 52), jer nema „društveno normirane ‚muške’ i ‚ženske’ uloge” (Suvinić 2009: 27). Deca starija od

jedne godine ne žive više sa roditeljima. Čitav klan brine o svom potomstvu, tako da su svi odgovorni za tu decu, ali niko nije jedini odgovoran. On zapaža kako je ljubav koju Karhidani pokazuju prema potomstvu duboka i iskrena, ali je lišena posesivnosti, koju inače roditelji pokazuju prema svojoj deci. Ni Edipov kompleks kod njih iz ovog razloga ne postoji (Legvin 1991: 55, 52).

Elizabet Kaminz smatra da to što tokom pripovedanja Genli prenosi i getenske mitove, odlomke iz Estravenovog dnevnika kao i zapažanja prethodnog izaslanika Ekumena, na neki način „omogućava čitaocu da čuje iste getenjanske priče i glasove koji su njega vodili i izmenili” (Cummins 1993: 77). Ona kaže da nam mitovi pomažu da bolje sagledamo getenjansku kulturu, da nam oni „objašnjavaju filosofiju koja predstavlja temelj te kulture”, kao i da su mitovi i priče tako raspoređeni da svaki od njih prethodi sličnom iskustvu sa kojim se on sam susreće na Zimi. Svi mitovi koje je Genli odabrao da prenese bave se odlukom pojedinca da prihvati ili odbaci ono što je drugačije, i da prihvatanje vodi ka pozitivnom ishodu priče, dok odbijanje da se različitost prihvati vodi ka uništenju, destrukciji (Cummins 1993: 80-81). Tokom odvijanja radnje romana, i on sam će se naći pred ovakvim odlukama.

Kada je Genli stigao u Orgorejn i pokušao da pregovara sa njihovim vlastima, vođe njihovog Veća ne veruju da je došao sa druge planete, već smatraju da je on neka vrsta „seksualnog izopačenika one vrste koja je u Karhidi, zahvaljujući uticaju mračnog kulta, ostala neizlečena, a ponekad se čak i veštački stvara za potrebe proročkih orgija” (Legvin 1991: 87). Jedne noći ga hapse i odvođe u logor na prisilan rad, a tamo ga stražari i drugi zatvorenici zovu Nastrani (Legvin 1991: 100). U početku, dok se još relativno dobro oseća, Genli opisuje kako mu je u logoru, među zatvorenicima koji dobijaju hormone kako im se polne karakteristike ne bi ispoljavale svakog meseca: „... prvi put na Zimi, javilo mi se osećanje da sam jedini muškarac u ženskom društvu, ili društvu evnuha”. Stražari u logoru nisu okrutni, ali su neosetljivi, nezainteresovani, i njemu deluju feminizirano (Legvin 1991: 96).

Genli takođe dobija hormone koji se daju svim zatvorenicima kako bi im se predupredilo mesečno ispoljavanje polnih karakteristika, što na njega deluje izuzetno loše, i on polako gubi snagu. Posle nekog vremena, zbog delovanja hormona upada u neko stanje nesvestice, i jasno je da u tim uslovima neće još dugo poživeti. Estraven saznaje za hapšenje, i znajući da izaslanik Genli toliko teško podnosi hladnoću da neće

tamo moći da preživi, odlučuje da ga spase. Na prevaru ulazi u logor, i zapaža da svi zatvorenici spavaju u vrećama za spavanje koje ih potpuno prekrivaju, „svi izuzev jednog: njemu dužina nije dozvoljavala da se sakrije, tamno lice mu je bilo poput lobanje, oči zaklopljene i upale, a dugačka, vlaknasta kosa ličila mu je na rogozinu” (Legvin 1991: 103). Stražari mu kažu da ga zovu nastrani, nakaza, i da smatraju da je užasno ružan (Legvin 1991: 104).

Estraven uspeva da ga spase i da pobegne sa njim iz logora. Tada započinje njihov beg preko Leda, preko ledene pustinje Gobrin, natrag u Karhidu. Putovanje će potrajati osamdeset dana. Til belinu koja je opisana na ovom putovanju upoređuje sa završetkom Poovih *Avantura Artura Gordona Pima*, i kaže da se ovde vidi da je autorka potekla iz iste, američke kulture (Theall 1975: 6), što je značajno ako imamo u vidu da se Edgar Alan Po smatra za pisaca koji je na američkom kontinentu prvi koristio motive naučne fantastike u svojim pripovetkama (Đurić-Paunović 2007: 69).

Genli se polako oporavlja, i počinje da učestvuje u organizovanju bega sa Estravenom. Kada ga ugleda, iznenađen je što ga je baš on, u koga nije imao poverenja, spasao, i počinje da uviđa da je pogrešio u svojoj proceni. Genli se pita da li njih dvojica mogu biti prijatelji, s obzirom na to da to da na Getenu svaki prijatelj može postati ljubavnik ili ljubavnica, zavisno od toga u koji se pol razvije tokom narednog ciklusa (Legvin 1991: 117).

Njih dvojica provode sve vreme zajedno, vukući sanke preko leda i odmarajući se u malom šatoru. U početku, Genlija Estraven, koji pokušava da ga poštedi težeg posla, i dalje iritira jer smatra da je mnogo jači od njega: „Njegov zaštitnički, pokroviteljski stav me je razljutio. Bio je za glavu niži od mene, građen pre kao žena nego kao muškarac, više debeo nego mršav; kada bismo vukli skupa, morao sam da skraćujem korak prema njegovom [...] pastuv u istoj zapregi sa mazgom ...” (Legvin 1991: 121).

Početak razumevanja se javlja posle nekog vremena, kada Genli počinje da sagledava stvari i iz Estravenovog, a ne samo iz svog ugla. Til kaže da Genli, kada jednom prevaziđe šok zbog bioloških razlika koji predstavlja osnovni i najveći problem, može da uspostavi sasvim nov pogled i odnos prema kulturi u koju je došao (Theall 1975: 5-6). Genli uočava kako na ovoj planeti vlada velika usamljenost, pošto je njihova rasa jedinstvena u svemiru. Na njihovom svetu nema sisara niti inteligentnih

životinjskih vrsta koje bi se mogle pripitomiti kao ljubimci, i ta velika usamljenost njihove vrste svakako mora ostaviti traga na njihov način razmišljanja (Legvin 1991: 129). On shvata da je ogromna razlika među njima nepremostiva, ali da se može načiniti pomak ka drugoj strani: „[M]ožda sam i ja zauzvrat mogao da se odreknem nekih odveć takmičarskih crta sopstvenog muškog samopoštovanja, koje je on jamačno tako malo shvatao kao i ja njegov šifgretor...”¹⁵ (Legvin 1991: 121). Genli konstatuje da je teško odvojiti urođene od stečenih razlika, i da su mu, na neki način, žene udaljenije i u većoj meri strane od ovog čoveka sa druge planete, pošto sa njim deli bar jedan pol (Legvin 1991:130). Ovakvo shvatanje je uobičajeno za muškarca koji potiče iz društva organizovanog na principu patrijarhata, ali posle nekog vremena Genli, uprkos svim razlikama, počinje da doživljava Estravena kao sebi ravnog, kao čoveka, kao ljudsko biće: „Estraven je izgledao pomalo tupavo, kao uostalom i svi koji spavaju; okruglo, snažno lice, opušteno i daleko... i najednom sam ga video onakvog kakav, u stvari, jeste” (Legvin 1991: 110). Dakle među njima se uspostavlja odnos kao između dva jednaka ljudska bića, što Genli veruje da nije moguće sa ženama (Gej Pirson: 2007: 195). Autorka ovde pokušava da ustanovi model neke vrste harmonije među polovima koji se može postići kroz međusobnu podršku i dijalog, i pokazuje kako oba pola zavise jedan od drugog (Marcellino 2009: 207), kako na udaljenoj planeti u dalekoj budućnosti na kojoj večno vlada zima tako i na našoj planeti u sadašnjosti.

Estraven takođe razmišlja o Genliju i njihovom odnosu, i njegovo viđenje vanzemaljca se polako menja. Evo kako on sada vidi Genlijeve osobine: „Postoji izvesna krhkost u njemu [...] ali zato je jak, neverovatno jak. [...] [Nj]egov duh je, s jedne strane podložan očaju, a, s druge hitar na prkosu: žustra, nestrpljiva hrabrost” (Legvin 1991: 126). On konstatuje da Genli nije ništa neobičniji, niti veća seksualna nakaza od njega samog, jer su na Ledu obojica odvojeni od svog naroda, od ostalih koji su im slični. Upravo to što su sami u ledenoj pustinji čini da su „... najzad jednaki, ravnopravni, tuđi, sami” (Legvin 1991: 129).

---

¹⁵ Šifgretor – složeni način ponašanja u visokim diplomatskim krugovima. U pitanju je niz podrazumevanih postupaka koji su dopušteni ili nisu dopušteni u određenoj situaciji na dvoru, tokom pregovora i tome slično. Pravila šifgretora nigde nisu jasno navedena ili objašnjena. Genliju je, kao i čitaocu, veoma teško da razume ovaj komplikovani kodeks ponašanja. On od Estravena saznaje da je šifgretor stara reč za senku, te možemo da zaključimo da je, poput senke, i on neuhvatljiv i da se ne može definisati.

U časovima odmora njih dvojica mnogo razgovaraju, Estraven saznaje da je Genliju čitava porodica ostarila i umrla dok je on putovao brodom to njegove planete. Estraven shvata da su u stvari obojica usamljeni i izgnanici, ali su počeli bolje da se razumeju, i zbog toga bolje da se ophode jedan prema drugome. On zaključuje da su naučili da rade zajedno, da zajedno vuku sanke (Legvin 1991: 122). U šatoru bi Genli želeo da je toplije, a on da je hladnije, ali su uspeli da pronađu srednje rešenje da obojici bude malo neugodno, ali da mogu da funkcionišu na toj temperaturi. Estraven zaključuje: „Pronašli smo srednje rešenje [...], ali ako se uzme u obzir sa kolikih smo udaljenosti došli da podelimo nakratko ovaj šator, onda stvari uopšte ne stoje loše” (Legvin 1991: 123). Estraven moli Genlija da ga nauči govoru uma, jeziku na kome se ne može lagati. Genli shvata da je govor uma jedino što od svoje civilizacije on može dati Estravenu – u ovoj fazi svog odnosa oni su delili sve što imaju.

Kada se Estraven menja u ženu tokom njihovog boravka na ledu, Genli kaže da napokon shvata da je on i žena isto koliko je i muškarac. Tek tada on smatra da je uspeo da ga prihvati onakvog kakav jeste, kao ljudsko biće (Legvin 1991: 136). Razumevanje, prijateljstvo i ljubav između njih dvojice potekli su upravo iz razlika među njima: „Ali ta ljubav je potekla iz razlika među nama, iz razlika, a ne iz srodnosti i sličnosti: i upravo je ona predstavljala most, jedini most, preko onoga što nas je delilo” (Legvin 1991: 136). Ovo se poklapa sa Porterovim razmišljanjem da su tipični junaci Ursule Le Gvin u stanju da sagledaju mogućnost jedinstva i razumevanja između različitih kultura, uprkos svojim unutrašnjim konfliktima (Porter 1975: 2).

Prema Nudelmanu, snega i leda često ima u delima Ursule Le Gvin, a ovo putovanje po Ledu je, kulminacija njenog Putovanja kao takvog, i ono predstavlja put ka prepoznavanju i ujedinjenju dve osobe (Nudelman1975: 9). On kaže da „... kretanjem kroz prostor glavni junak povezuje izolovane deliće samog života” i da istorija glavnog junaka predstavlja početak istorije sveta koji je ranije nije imao (Nudelman1975: 12). Prema Robertsu, baš ta pustoš, koja se često pojavljuje u njenim delima, predstavlja plodno tle za razvoj duhovnosti (Roberts 2000: 117), i dok pratimo Genlijevo i Estravenovo „herojsko putovanje preko Leda, pitanje pola u velikoj meri prestaje da bude važno” (Roberts 2000: 113).

Genli tokom jednog razgovora objašnjava Estravenu zbog čega Ekumen šalje samo jednog izaslanika, iako to nije bezbedno po njega. Suština je u tome da uspostavi

lične odnose sa stanovnicima: „Sam ja nisam kadar da promenim vaš svet. Ali zato on mene može da promeni. Sam, ja moram i da slušam, a ne samo da govorim. Sam, odnos koji konačno uspostavim, ako do toga uopšte dođe, nije bezličan i ne samo politički: on je pojedinačan, on je ličan, on je i više i manje od političkog. Ne Mi i Oni; ne Ja i Oni; već Ja i Ti” (Legvin 1991: 142). Upravo ovaj lični odnos, ja i ti, autorka predlaže kao početak rešavanja svih problema. Til kaže da je ovaj odnos u stvari u korenu ljudske komunikacije (Theall 1975: 7), a već smo pomenuli da je komunikacija jedna od osnovnih tema kojima se bavi Ursula Le Gvin.

Genli je još ranije zapazio da je ljudska dobrotu ono što ljudima ostaje, i jedino na šta mogu da se oslone u teškim trenucima. On veruje da sve bogatstvo i snaga ne predstavljaju ništa kada se čovek nađe u teškoj situaciji, i kaže: „Mi koji smo tako bogati, tako puni snage, završavamo sa tom majušnom vrednošću. Nemamo ništa drugo što bismo dali” (Legvin 1991: 93). Po dolasku ekumenskog broda, Genli zapaža da se promenio tokom boravka na Zimi, i da su mu svi muškarci i žene sa njegove planete, Tere, koji iz njega izlaze, neobični, glasovi su im ili previše duboki ili previše visoki, liče mu na nezgrapne životinje, poput majmuna. Njega samog je ovaj svet promenio, i kaže da mu čak više nije ni tako hladno kao što je bilo tokom prve dve godine koje je proveo na ovoj planeti (Legvin 1991: 163-164). Sada možemo da zaključimo da oseća kao da pripada ovde, a ljude sa svoje planete posmatra kao Druge. Na ovaj način, smatra Suzan Bernardo (Susan Bernardo) i Gream Marfi (Graham Murphy), on premošćuje kulturološke razlike jer „prepoznaje tuđina u pripadnicima svoje vrste, kao i ranije u Getenjanima”, i opisuje ih rečima koje su Getenjani na početku priče koristili da opišu njega (Bernardo i Murphy 2006: 28).

Leva ruka tame, je prema Džejmsonu, toliko neobična i interesantna za čitanje i zbog toga što sadrži različite vrste i načine pripovedanja koji su isprepletani kroz priču: pre svega, tu je putopis sa antropološkim podacima o neispitanoj oblasti, odnosno, svetu, zatim getenski mitovi, elementi političkog romana sa dvorskim intrigama kod kralja Agravena, klasična naučna fantastika (svemirski brodovi, kolonizacija svemira, pristupanje Ligi svetova), orvelovska distopija (Genlijevo zatočeništvo u logoru za prisilan rad), avanturistička priča (bekstvo Genlija i Estravena preko ledene pustinje), i neka vrsta ljubavne priče, priče o komunikaciji i razumevanju između dve različite vrste i kulture (Jameson 1975: 1).

Nudelman kaže glavni junak Ursule Le Gvin prolazi kroz putovanje koje menja ne samo njega, već i svet i kulturu u kojima se odvija. Njegovo putovanje donosi promenu koja „postaje izvor beskrajnog kretanja ka daljem razvoju, putovanja ka određenom cilju”, putovanje se ne završava na kraju priče, već se mora nastaviti. Njegovo putovanje mora ići „*ka sebi* i u isto vreme ka ujedinjenju sa drugima, to jest, *od sebe*”, njegovo preispitivanje samog sebe je u stvari postignuto prilikom ujedinjenja sa Drugim (Nudelman 1975: 14-15), i možemo da primetimo da se upravo ovakvo putovanje dogodilo Genliju dok je na planeti Zimi putovao preko ledene pustinje sa Estravenom, i on do kraja priče uči kako da zavoli različitost (Cummins 1993: 72). Kultura u koju je stigao takođe se mora promeniti, jer se to neminovno događa prilikom susreta sa Drugim, bez obzira na namere došljaka, bez obzira na to da li je u pitanju kolonizacija, savezništvo ili trgovina (Pearson 2007: 189). Binarne opozicije koje smo pomenuli u uvodnom delu rada ovde su mnogobrojne, i autorka se u ovom delu bavila odnosima muško/žensko, svetlost/tama, mit/realnost, napredak/stagnacija, sopstveno biće/tuđin.

Možemo da zaključimo da ona ne smatra da treba težiti sjedinjavanju ovih suprotstavljenih pojmova kako bi se razlike među njima prevazišle, već veruje da jedinstvo treba da dođe iz njihovog uporednog postojanja i uzajamnog prihvatanja (Hayles 1979: 108), baš kao kada Estraven zaključi da su on i Genli prihvatili jedan drugog, da su naučili da vuku sanke zajedno, i da zato mogu da savladaju prepreke koje su pred njima (Legvin 1991: 122). Put ka ovakvom razumevanju uvek počinje razvijanjem bliskih odnosa i razumevanja između dva ljudska bića, makar oni bili i stanovnici različitih planeta.

3. Svet se kaže šuma

*„Sometimes a god comes... He brings a new way to do a thing, or a new thing
to be done. A new kind of singing, a new kind of death...
When he has done this, it is done. You cannot take the things
that exist in the world and try to drive them back into the dream...”*
The Word for World is Forest, str.104

Novela *Svet se kaže šuma*, koja važi za najnasilnije delo Ursule Le Gvin, objavljena je 1972. godine i autorka je za nju iste godine dobila nagradu Hjugo. Ursula Le Gvin je živela u Engleskoj u vreme dok ju je pisala, i uglavnom se smatra da ova novela nastala kao reakcija na rat u Vijetnamu. Za Džejmsona, ovo delo predstavlja jednu od najznačajnijih osuda rata u Vijetnamu u naučnofantastičnoj književnosti, ali krivicu zbog nasilja ono ne ograničava na napadača, već je proširuje i na oslobodilačke pokrete (Jameson 1975: 9).

Priča je smeštena u Hainski svimir, i ovo je, prema Elizabet Kaminz, jedno od mračnijih poglavlja istorije Hainskog svemira, u kome kontakt sa novom planetom dovodi do rata (Cummins 1993: 87). U ovom delu neagresivno stanovništvo planete, koje živi u skladu sa prirodom i okruženjem eksploatiše kolonijalna sila, što, prema Porteru, podseća na period kad su Evropljani naseljavali Ameriku, Afriku i Aziju, kao i na rat u Vijetnamu (Porter 1975: 4; Watson 1975: 1-2). Priča se odvija na planeti Athshe, a sama autorka nam saopštava osnovnu razliku između njenih stanovnika i došljaka: „[...] Athshe, što je značilo u isti mah i Šuma i Svet. Tako je i zemlja, Tera [...] označavala istovremeno i tle i planetu. [...] Zemaljski čovek bio je ilovača, crvena prašina. Athsheanski čovek bio je grana i koren. Oni nisu klesali svoje figure u kamenu, već su ih rezbarili u drvetu” (Legvin 1980: 59).

Priča počinje razmišljanjima kapetana Dona Dejvidsona (Don Davidson), koji predvodi vojnike sa Tere (Zemlje) i doseljenike koji su došli u potragu za drvnom građom, pošto su šume na Zemlji potpuno uništene. On se priprema da ode i sebi odabere partnerku među ženama koje su upravo pristigle u ovu mušku koloniju kako bi im poslužile za zabavu. Po dolasku u svoj logor, on otkriva da je čitav logor spaljen i da su ljudi u njemu pobijeni. Ovaj napad je rezultat dugotrajnog maltretiranja domaćeg stanovništva na planeti Athshe, malih ljudi čija su tela prekrivena zelenim krznom.

Saznajemo da ih kolonizatori eksploatišu za rad, da ih smeštaju u logore. Selver (Selver), koji je predvodio napad na logor došljaka, imao je i lični razlog da se upusti u rat: njegovu ženu je silovao sam kapetan Dejvidson, i ona je umrla od posledica toga čina. Iako su Athsheanci potpuno neagresivni, oni su izazvani da odgovore na stalno ugnjetavanje od strane došljaka i uništavanje svoje planete tokom procesa uzimanja drvene građe.

Most između dva naroda predstavlja Ljubov (Lyubov), naučnik sa Tere, koji se ranije sprijatelji sa Selverom, i koji ima zadatak da proučava domoroce. On je svestan da je porobljavanje stanovništva dovelo do napada, i to javlja bazi na Teri, koja naređuje da se porobljeno stanovništvo oslobodi i da se kontakt sa njima svede na minimum. Dejvidson ne želi da se povinuje ovom naređenju i nastavlja sa napadima, što dovodi do sve većih sukoba. Athsheanci ubijaju sve žene koje su došle u koloniju, a muškarce zarobljavaju, i zahtevaju da se svi povuku sa njihove planete kada brodovi sa Tere dođu po njih. Naučnik Ljubov takođe gine tokom sukoba. Dejvidson nastavlja sa napadima, i na kraju ga zarobljava Selver, koji odlučuje da ga ne ubije, već da ga pošalje na pusto ostrvo u izgnanstvo. Po dolasku brodova sa Tere po preživeli, izaslanik obaveštava Selvera da je Liga zabranila da se na ovu planetu dolazi, i da se Terani neće vraćati tamo kao eksploatatori, već samo da proučavaju život na njoj. Selver izaslaniku predaje Ljubovljeve beleške, i obojica se nadaju da Ljubov neće biti zaboravljen, kao i da će mu njegov rad na opisivanju ovog naroda bar doneti posthumno priznanje. Ono što je neobično je da se ova planeta promenila na gore zbog kontakta sa drugima, i zbog toga će biti na neki način izolovana od Lige svih svetova. Athsheanci su naučili da ubijaju ljude, i to je nešto što se nikada ne može poništiti, bez obzira na to što su pobedili u sukobima, jer nasilje i ubijanje, iako možda nužni u samoodbrani i zbog samoočuvanja, bespovratno menjaju ličnost koja ranije nije bila nasilna (Porter 1975: 4). Suvin smatra da u ovom delu glavni junak (Selver) uspeva da ujedini razmišljanje i delanje, ali za to plaća visoku cenu. On uspeva da oslobodi svoj narod borbom protiv imperijalističkog kolonijalizma, ali po cenu ličnog otuđenja, koje nastupa kao rezultat onoga što je uradio (Suvin 1975: 3).

U ovoj priči postoje tri glavna lika: vojnik, kapetan Dejvidson, antropolog i naučnik Ljubov, i Selver, pripadnik domorodaca koji predvodi pobunu. Priču saznajemo iz uglova sve trojice, a u svakom poglavlju narator se menja. Elizabet Kaminz smatra da

ovakvo pripovedanje naglašava usamljenost, izolaciju sva tri lika (Cumminz 1993: 90), a možemo da podsetimo da je usamljenost inače jedna od odlika glavnih likova u delima Ursule Le Gvin. Domoroci takođe žive izolovano, u selima koja su razbacana po šumama širom planete, i nemaju mnogo kontakta sa drugim zajednicama. Oni ne računaju vreme na način koji mi znamo, što je takođe uobičajeno u delima Ursule Le Gvin. Kako kaže Suvin, njihova „[...] šuma predstavlja zatvoreni krug vremena bez istorije” (Suvin 1975: 3).

Kapetan Dejvidson je komandant vojnog logora na planeti Athshe, i zadužen je za eksploataciju drvne građe na ovoj planeti. Tera je uništila svoje resurse, i mora da ih nadoknađuje na drugim mestima. Dejvidson je ispunjen mržnjom prema svemu što je drugačije i smatra da su ljudi, što za njega znači isključivo ljudi sa njegove planete, najznačajnija bića u svemiru, i time opravdava eksploataciju bilo koje drugačije kulture i životne sredine (Cumminz 1993: 92). Po njegovom mišljenju, svi koji su drugačiji od njega i njegove, jedine civilizovane, rase su inferiorni, oni predstavljaju odstupanje od idealne norme, i kao takvi su predodređeni da budu potčinjeni i da se pokore pripadnicima njegovog naroda (Ashcroft, Griffiths i Tiffin 1998: 209; 2002: 157). Zemlja je, po Dejvidsonu, ukroćena planeta, a ova, koju Zemljani nazivaju Novi Tahiti, to još nije. Na ovu planetu je stigao kako bi je pokorio i ukrotio: „Jer ovaj svet, Novi Tahiti, bio je baš doslovno, sazdan za čoveka. [...] [U]pravo je to Don Dejvidson bio, duboko u svom biću: ukrotitelj svetova. Nije spadao u razmetljivce, ali je poznavao svoju meru. Naprosto je tako bio sazdan. Znao je šta hoće i kako da se domogne toga” (Legvin 1980: 7-9).

Smatra da je on, kao muškarac sa planete Zemlje, izuzetno biće, pravi predstavnik ljudskog roda, a na ovoj planeti mu smeta što ima mnogo šume, koja ih ometa u iskopavanjima: „Taj neuspeh nas ne može zaustaviti – mi smo Muškarci. Uskoro ćeš shvatiti šta to znači, ti vražja, prokleta planeto...” (Legvin 1980: 7). Dejvidsona ne zanima kakve prekršaje čine njegovi potčinjeni, ne pokušava da ih obuzda da ne love lokalne životinje iz zabave, da se ne bave krivolovom, o čemu ga obaveštava jedan od zabrinutih oficira. Smatra da je sve opravdano ukoliko im pomaže da opstanu na ovoj planeti, i da je na prvom mestu Zemlja, kojoj je potrebna drvna građa (Legvin 1980: 9). Očuvanje životne sredine na ovoj planeti za njega ne predstavlja ništa. Ova osobina koju autorka pripisuje glavnom junaku, negativcu,

poklapa se sa viđenjem Eškrofta da „... evropski imperijalizam ima kako biološku tako i ekološku komponentu”, te se osvajači sa Tere ponašaju veoma slično kolonizatorima koji su menjali ekologiju osvojenih zemalja i uništavali floru i faunu od kojih je kultura domorodaca zavisila (Ashcroft, Griffiths i Tiffin 1998: 76).

Elizabet Kaminz kaže da on „svet posmatra iz perspektive 'mi protiv njih', i da je njegov um naučen da mrzi sve ono što je drugačije” (Cummins 1993: 91), pa on mrzi sve, počevši od žena, zatim stanovnike ove planete koje naziva kričijima, a nalazi mane i vojnicima koji su došli sa njim ali su drugačijeg porekla: „... pedeset pet odanih ljudi, preostalih nakon reorganizacije, predstavljali su uglavnom Evroafrikance, baš kao što je i on bio; postojalo je još nešto Afro tipova i Afroazijata, ali nijedan čisti Azijata. Krv nije voda, uostalom. Ne može se biti pravi čovek, ako vam u venama ne teče malo krvi iz Kolevke Čoveka” (Legvin 1980: 88-89), a takođe kaže i da neki ljudi, „... a naročito azijski i hindu tipovi, predstavljaju, zapravo, rođene izdajnike. [...] Drugi ljudi su, naprotiv, rođeni izbavitelji” (Legvin 1980: 52). Dejvidson nema visoko mišljenje ni o intelektualcima, već smatra da su oni beskorisni, dok muškarci poput njega doprinose napretku. Za naučnika Ljubova kaže: „Sva je prilika da je tip feminiziran, kao i svi intelektualci, pa oseća odbojnost prema Dejvidsonovoj muževnosti” (Legvin 1980: 15).

Što se tiče domorodaca, kapetan Dejvidson veruje da „... primitivne rase uvek moraju da ustupe pred civilizovanim. Ili da budu asimilovane. Ali, do vraga, mi ne možemo asimilovati gomilu zelenih majmuna”(Legvin 1980:13-14), te ovde vidimo primer rasizma koji se potpuno poklapa sa viđenjem Cvetana Todorova: „... ponašanje, najčešće izraženo kroz mržnju i prezir prema osobama sa jasno definisanim fizičkim karakteristikama koje se razlikuju od naših” (Todorov 1994: 99) kombinovano sa uverenjem da je asimilacija, kao jedna vrsta kolonizacije, neizbežna kako bi se osvojeni narod preobrazio tako da bude što sličniji osvajaču (Todorov 1994: 251).

Priča započinje njegovim razmišljanjem o novom „tovaru žena”, koje povremeno šalju u ovu isključivo mušku zajednicu kako bi poslužile kao „osoblje za rekreaciju” muškarcima koji obavljaju težak i odgovoran posao: „... druga tura rasplodnih ženki za koloniju Novi Tahiti, sve redom zdrave i jedre, 212 grla prvorazredne ljudske pasmine. Ili bar gotovo prvorazredne”, one su „... povorka od 212 oblih, povaljivih, prsatih malih prilika...” koje se, u njegovim mislima, njišu i dok hodaju i izazovno mu se osmehuju (Legvin 1980: 7, 8), i možemo da vidimo da je

njegovo mišljenje o pripadnicama suprotnog pola veoma slično njegovom mišljenju o domaćem stanovništvu – ne posmatra ih kao ljudska bića već pre kao neku vrstu životinja. Izuzetno je nasilan i pokreću ga isključivo mržnja prema okolini i požuda, koja predstavlja sastavni deo te mržnje: „U stvari, jedini trenutak kada se muškarac stvarno i potpuno oseća muškarcem je onda kada je upravo imao neku ženu ili je upravo ubio nekog drugog muškarca” (Legvin 1980: 53).

On prezire lokalno stanovništvo, koje ponekad upoređuje i sa ženama, i jedne i druge smatra za niža bića, ali nije jasno ko se nalazi niže na njegovoj lestvici: „Ne traži smisao u postupcima žena i kričija... !” (Legvin 1980: 13). Njegova mržnja prema svemu što je drugačije od njega je neprestano prisutna, i on na njoj insistira, ističe je u svakom svom razmišljanju, baš kao što kaže Fanon: „Mržnja nije urođena, ona se neprestno gaji, kultiviše kako bi se održala” (Fanon 1967: 37), te je kapetan Dejvidson ponosan na tu svoju mržnju.

Iako lokalno stanovništvo izrabljuju radom, Dejvidson smatra da to nije ropstvo, zbog toga što oni nisu ljudi: „... [O]vo nije ropstvo, dragi moj Ok. Robovi su ljudi. Kada uzgajaš krave, da li i to nazivaš ropstvom? Ne. A stvar funkcioniše” (Legvin 1980: 12). On smatra da su domoroci nastali od roda majmuna, pošto su visoki oko metar i telo im je prekriveno zelenim krznom, te da se sa takvim izgledom mogu smatrati za vanzemaljce, ali nikako za pripadnike ljudske vrste (Legvin 1980: 4). On takođe konstatuje da su oni „... žilavi [...] i užasno izdržljivi; osim toga, ne osećaju bol. [...] Možda su im nervi primitivniji od ljudskih”, dakle u svakom pogledu ih doživljava kao niža bića koja su izdržljiva, ali lenja, glupa i prevrtljiva (Legvin 1980: 12-13). Koristi izraze kojima se opisuju životinje, posebno štetočine, kako bi ih opisao: „... odvratni, dlakavi, mali majmuni”, zatim gamad i na kraju vojska pacova (Legvin 1980: 87, 92, 94). Interesantno je uporediti ovo viđenje sa navodima Anje Lumbe, u kojima ona kaže da su lenjost, bestijalnost, primitivnost i iracionalnost neke od osobina koje su osvajači pripisivali Turcima, Afrikancima, Američkim Indijancima, Indijcima, i drugim osvajanim narodima (Loomba 1998: 107), a sada su one navedene kao osobine malih stanovnika planete Athshe.

Njegov sluga, ostareli kriči Ben (Ben), po njemu je priglup čak i za pripadnika svoje vrste. Dejvidson veruje da je u stanju svakoga da ukroti, ali da to u ovom slučaju nije vredno truda (Legvin 1980: 8). Ben je star, pa mu je krzno osedelo, i kapetan ga

opisuje kako stoji i zuri ispred sebe, pošto kričiji nikada ne spavaju. Kada kričiji uzvrate na surovost napadima na logore, on zaključuje da su i opasni, pored toga što su odvratni (Legvin 1980: 55), a da je „... jedini način sa njima, kao što je on znao od početka, [...] čvrsta ruka; ni za trenutak im ne treba dopustiti da dignu glavu. Ako tako postupate, onda znaju ko je glavni i manji su od makovog zrna” (Legvin 1980: 92). Kao i svi pripadnici nadmoćnije rase/vrste, veruje da su „svi [...] kričiji međusobno [...] slični” (Legvin 1980: 17), i ne razume zbog čega im se suprotstavljaju posle svega što su im došljaci učinili, poredeći ih ponovo sa štetočinama: „Ali niko nije sačuvao vernost. Jedan pas, jedan majmun. Oklevao bi, zastao bi. [...] Nalaze se na nivou zmija ili pacova” (Legvin 1980: 52). Anja Lumba navodi razmišljanje Alberta Memmija¹⁶, koje je u skladu sa ovim stavovima osvajača: „Pripadnik kolonizovanog naroda se ne posmatra individualno, njemu je dozvoljeno samo da se utopi u anonimnoj kolektivnosti. [...] Oni su svi isti” (Loomba 1998: 137).

Athsheanci žive u malim zajednicama u skladu sa šumom i ostalom prirodom na svojoj planeti. Žive na celoj planeti, na Četrdeset Kopana, u malim zajednicama, i ne pripadaju svi istom narodu, ali čak i na ovoj planeti postoje takozvana varvarska ostrva na udaljenim delovima planete. Starije žene upravljaju ovim pojedinačnim malim i velikim gradovima, a u skoro svim gradovima postoji Muški Dom (Legvin 1980: 27). Oni se ne bore, i ranije nisu znali za ratove, potpuno su neagresivna vrsta i u početku se nisu suprotstavljali ni došljacima sa Tere. Među njima ne postoje napadi, silovanja niti ubistva, a ukoliko bi neko od stanovništva pokazao osobine ludila ili psihotičnog ponašanja, izolovali bi ga iz zajednice proterivanjem na mala ostrva (Legvin 1980: 41). Komuniciraju govorom ali i dodirom, koji za Zemljane često predstavlja pretnju, a za Athsheance je on osnov komunikacije, i kao takav, veoma je razvijen i razrađen: „Dodir je bio glavni komunikacioni kanal među žiteljima šume. Kod Zemljana, međutim, dodir uvek nosi u sebi mogućnost pretnje, agresije, i za njih često ne postoji ništa u rasponu između formalnog rukovanja i seksualnog milovanja. Tu veliku prazninu ispunili su Athsheanci raznim običajima dodira” (Legvin 1980:62). Fizičko sukobljavanje i borba su im bili nepoznati sve do dolaska došljaka sa Tere, a umesto njega upražnjavali su neku vrstu ritualnog pevanja, natpevanja. Na taj način bi se mušjaci nadmetali između sebe, umesto da se bore (Legvin 1980: 41). Zanimljivo nam je da primetimo da su

---

¹⁶ Memmi, Albert, *The Colonizer and the Colonized*, MA: Beacon Press, Boston, 1967, str. 88.

mužjaci čak i na ovoj miroljubivoj planeti živeli u zajednici u kojoj se status stiče nekom vrstom nadmetanja, makar to bilo i pevanje a ne borba.

Athsheanci su došljake sa Tere od početka prepoznali kao pripadnike iste vrste, uprkos velikim razlikama u izgledu, nazivaju ih judi, i pitaju se zbog čega su pripadnici njihove vrste toliko okrutni prema njima: „... [Z]ašto, naime, ‚judi‘ postupaju prema ljudima kao prema životinjama” (Legvin 1980:60). Iako su Zemljane od prvog susreta prepoznali kao ljudska bića, zanimljivo je kako pogled na onoga ko je drugačiji izgleda iz njihovog ugla: „Jadni ružni stvorovi – baš su veliki, goli pauci! Fuj!” (Legvin 1980: 86). Pošto su oni prekriveni krznom, njima je neobično to što ga Zemljani nemaju: „Baš su ružni. Misliš li da su im i deca bez krzna? ... Fuj! Pomisli samo da hraniš neko ćosavo dete. Kao da dojiš ribu!” (Legvin 1980: 86).

Naučnik Ljubov je narator nekoliko poglavlja u knjizi. On je antropolog, i poslat je na ovu planetu da prouči običaje i način života domorodaca; do trenutka kad priča počinje, on je na njoj proveo pet godina. Zaključio je da su Athsheanci takođe pripadnici ljudskog roda, i da potiču sa hainskog stabla, kao i Zemljani, i to pokušava da objasni okolini, kao i da su oni „... primitivna, bezopasna i miroljubiva vrsta” (Legvin 1980: 42). On ima veoma pozitivno mišljenje o ovim malim zelenim ljudima, za razliku od ostalih Zemljana: „... čudački, patuljasti, prekomerno prilagođeni, stagnirajući kričiji, koji su bespogovorno, pošteno i spokojno ono što jesu” (Legvin 1980: 45). Na početku jednog svog poglavlja, on objašnjava kakvu su reakciju Athsheanci izazvali kod ljudi sa Zemlje pri prvom susretu: pre svega, pošto su niskog rasta i upadljivo sitniji, bili su tu „nadmenost, zaštitnički stav, pokroviteljsko držanje”, ali su zbog svog krzna delovali poput igračaka, pa je on to nazvao i sindromom plišanog medvedića. Ipak nije se mogla izbeći ni reakcija koja se javlja kada ugledamo nešto za šta znamo da je pripadnik ljudskog roda, ali je drugačije od nas: „Postojao je, konačno, i neizbežan ‚sindrom nakaze’, ustezanje od nečega što je ljudsko, ali ne izgleda baš tako” (Legvin 1980: 64).

Kada razgovara sa Dejvidsonom, koji je ranije silovao Selverovu ženu, premda sve vreme tvrdi da stanovnici ove planete nisu ljudska bića, Ljubov mu veoma upečatljivo ukazuje na kontradiktornost između njegovog postupka i njegovih uverenja: „Ali imali ste seksualni odnos sa jednim od njih – ženom tog Selvera. Da li biste održavali seksualne odnose sa ženkom neke životinjske vrste?” (Legvin 1980: 43), i

tako nam daje odgovor na pitanje koji je osnovni kriterijum za utvrđivanje da li jedinke pripadaju istoj vrsti.

Ljubov je bio ubeđen da su kričiji potpuno nenasilan narod, i ne može da poveruje da su izvršili napad na vojni logor. On počinje da se pita šta mu je promaklo dok je proučavao ove male ljude, jer je bio ubeđen da oni nisu u stanju da ubijaju druga ljudska bića, bili oni Athsheanci ili pripadnici druge ljudske vrste. Video je da je Selver napao Dejvidsona pošto mu je žena umrla, i tada se lično uverio se da pojedinac može biti isprovociran da pokuša nekoga da ubije kao reagovanje na izuzetnu okrutnost, a onda je „... shvatio [...] da se i cela potlačena zajednica može na sličan način isprovocirati nesnosnom svirepošću” (Legvin 1980:61), tako da uzvraća udarac još okrutnije nego napadač.¹⁷ On razmišlja o onome što se događa na sledeći način: „... [P]itam se ne dokazuju li oni možda upravo sada svoju sposobnost prilagođavanja. Uprkos fizičkim različitostima, prihvatili su nas kao članove svoje vrste, kao ljude. Mi, međutim, nismo reagovali kako bi to trebalo da čine pripadnici njihove vrste. [...] Ubijali smo, silovali, razgonili i porobljavali domorodačke humanoide, uništavali smo im zajednice i sekli šume. Ne bi bilo iznenađujuće ako su došli do zaključka da mi uopšte nismo ljudi” (Legvin 1980: 42), te zaključuje da je nasilan odgovor domorodaca izazvan upravo okrutnim ponašanjem osvajača.

Elizabet Kaminz kaže da je Ljubov jedini čovek u delu čije znanje može da posluži kao most između sukobljenih strana (Cummins 1993: 95), ali to ne odbacuju samo osvajači, već i domoroci. Ljubov je bio prijatelj sa Selverom, i mada ne želi da ga ovaj odbaci kao prijatelja posle sukoba sa vojskom, svestan je da jedno i drugo idu zajedno. Ljubov ga ne može odbaciti samo kao Zemljanina, već i kao osobu (Legvin 1980: 64). On je jedini koji oseća da su svi oni na neki način isti i koji pokušava da pomiri oba naroda, za šta na kraju plaća životom: „Ja sam čovek. Kao i oni. Kao i vi. [...] Isti sam kao oni. Baš kao i ti. Slušaj me, Selvere. Ne idi dalje. Moraš se vratiti... do tvojih... do tvojih korenova” (Legvin 1980:75). On shvata da je bilo neizbežno da se Selver promeni pošto je upoznao međurasnu mržnju, i da će ga sada drugačije posmatrati: „... njegov strah je predstavljao ličnu bojazan da bi Selver, sada kada je dokučio rasnu mržnju, mogao da ga odbaci, uprkos njegovoj odanosti, da se ophodi

---

¹⁷ Ovde možemo da zapazimo sličnost sa Frankenštajnom, koji u početku nije bio nasilan, ali je nasilno i okrutno ponašanje drugih prema njemu u njemu probudilo izuzetnu svirepost koju ljudi nisu mogli da razumeju.

prema njemu ne više kao prema nekome koga oslovljava sa „ti” nego sa „jedan od njih” (Legvin 1980:62). Uloga Ljubova je veoma značajna u ovom delu, zbog toga što on kroz svoje dileme i preispitivanja pokreće sva ova važna pitanja, iako ne uspeva ni jednu stranu da dovede do odgovora (Cummins 1993: 97).

Selver je u kontaktu sa ljudima sa Tere doživeo težak udarac, i zlo i nasilje sa kojim se suočio menjaju ga zauvek. Prvo su njegovi snovi, umesto uobičajenog, smirenog, poprimili nasilan ton, te on kaže da su puni vatre i krvi (Legvin 1980:77). Kako je za Athsheance preduslov za mentalno zdravlje povezanost sa sopstvenim korenima, koji se nalaze u prirodi koja ih okružuje, on je svestan da ga je žrtvovao kada je počeo da se ponaša kao agresivni došljaci. Ipak, on nastavlja sa takvim ponašanjem jer se, uprkos tome što dela u neskladu sa svojom kulturom, trudi da obezbedi opstanak sopstvene kulture i naroda (Cummins 1993: 99-100). Prema Huntingtonu, ovakvo postupanje se javlja zbog toga što delanje u korist svog naroda stavlja ispred svojih uverenja o tome šta je ispravno (Huntington 1975: 5). Autorka nam kaže: „Uzeli su u vlastite ruke vatru koje su se bojali: ovladali su zlim snom: pustili su smrt, koje su se bojali, na svoje neprijatelje”, a Selver je svestan da situacija nije pod njegovom kontrolom i da više ne može da upravlja svojim zlim snom, već da ovaj upravlja njime (Legvin 1980: 75).

Razlog za takvo ponašanje navodi sam Selver: „Judi su uništili moj grad, sekući šumu u tom području. [...] [J]udi [su] došli i počeli da seku svet. [...] Uхватili su stotinu muškaraca i žena, napravili od njih sluge i smestili ih u tor” (Legvin 1980:23). On kritikuje ljude sa Zemlje tako što ih poredi sa opasnim životinjama, zmijama, insektima, i u tome nalazi opravdanje za svoje postupke (Cummins 1993: 100): „Ubija li ma koja životinja pripadnike svoje vrste? To čine jedino insekti. Ali judi nas ubijaju podjednako lako kao što mi ubijamo zmije. [...] [U] njima postoji želja za ubijanjem i to me je nagnalo da ih osudim na smrt” (Legvin 1980:25). Iako su Athsheanci pri prvom susretu prepoznali ljude sa Zemlje kao pripadnike iste vrste, za razliku od Zemljana, Selver posle svega što se dogodilo ovo dovodi u pitanje i zaključuje: „Ako su judi ljudi, onda su nevični ili neupućeni da sanjaju i da se ponašaju kao ljudi. [...] Ako su ljudi, onda su zli ljudi” (Legvin 1980: 32).

Vremenom njihova okrutnost postaje nezamisliva čak i za Zemljane, pa tako jedan od Zemljana Selveru prilikom pregovora prigovara kako se ponašaju kao deca,

kako nemaju pojam realnosti, jer su ubili svog prijatelja Ljubova i pobili žene, kako su ih sve spalili poput životinja, Selver na to hladnokrvno odgovara: „Ubili smo ih da bismo vas sterilisali. [...] Vi niste deca, vi ste odrasli ljudi, ali um vam je pomračen. Upravo smo zato i morali da vas ubijamo – da i od nas ne biste napravili ludake” (Legvin 1980: 79-80), dakle, vidi se da Athsheanci imaju svoje razloge za toliku surovost. Ovo je dobar primer onoga što Eškroft, Grifits i Tifin nazivaju mimikrijom: domorodac usvaja vrednosti, ali i negativne karakteristike kulture osvajača, mada kopija nije identična, već je to „... zamrljana, nejasna kopija koja je obično zastrašujuća” (Ashcroft, Griffiths i Tiffin 1998: 139), dakle, Athsheanci se prilagođavaju novonastaloj situaciji, ali se pokazuju kao još suroviji od napadača. Poređenje domorodaca sa decom je kao preslikano iz Fanonovog dela *Crna koža, bele maske*, u kome on kaže da se crnci često tretiraju kao deca, kao da ne mogu ništa da razumeju i ne umeju da se ponašaju odgovorno (Fanon 1967: 16).

Selver je u stanju da uoči i neke dobre stvari kod Zemljana, koje je upoznao uz svog prijatelja Ljubova, pa kaže da, iako Zemljani ne vide sve tako jasno kao oni, ima stvari o kojima više znaju od njih i koje bolje razumeju (Legvin 1980: 32). On se na kraju kaje zbog svega što je učinio, mada veruje da je to bilo neophodno, i insistira na tome da se sa ubijanjem mora prestati, kao i sa sečenjem drveća – za njega su ove dve radnje iste. Kapetana Dejvidsona, posle svega, ne želi da pogubi, već ga proteruje na izolovano ostrvo, svestan stvari koje je i sam učinio: „... [N]as dvojica smo bogovi, ti i ja. Ti si pomračenog uma, a ja nisam siguran da li je i moj pomračen ili nije. Ali bogovi smo. [...] Ti si mi dao svoj dar: ubijanje pripadnika vlastite vrste, ubistvo. Sada ću ti [...] dati poklon moga naroda, ali to nije ubijanje. Mislim da nam obojici pada teško da nosimo teret dobijenih poklona” (Legvin 1980:99). Poput Šekspirove ledi Magbet, koja opsesivno pokušava da spere krv sa ruku godinama posle počinjenog ubistva i kaže da se ono što je učinjeno ne može poništiti¹⁸, Selver je svestan da nikada ne može biti isti kao pre, da su događaji koji su se odigrali isuviše značajni da bi se mogli zaboraviti.

Prilikom pregovora sa izaslanicima sa Tere oko rešavanja situacije, vidimo dvadeset različitih prilika koje učestvuju u tom poslu. Autorka ponovo naglašava da glavni junak ništa ne poseduje, da su mu ruke prazne iako se u njima nalazi sudbina njegovog naroda: „Sedam velikih muškaraca, žute ili mrke kože bez krzna, optočeni

---

¹⁸ „Out damned spot! Out I say! [...] [W]hat's done cannot be undone ...”, Shakespeare, *Macbeth*, Act V, Scene 1.

odećom, tamnih očiju, strogih izraza lica; dvanaest malih ljudi, zelenih ili smeđe-zelenih, prekrivenih krznom, krupnih očiju polunoćnih stvorenja, snenih lica; a između dve grupe, Selver, prevodilac, krhak, unakažen, držeći sve njihove sudbine u svojim praznim rukama” (Legvin 1980: 85). Ursula Le Gvin i ovde ukazuje na to da se na kraju svaka situacija mora rešavati pregovorima, komunikacijom između ljudi.

Možemo da zaključimo da su u noveli *Svet se kaže šuma* razlike između pripadnika različitih vrsta/rasa/naroda podignute na viši nivo i razrađene u odnosu na dela iz rane trilogije. Dok su u prvim romanima razlike uglavnom nesistematično nabrojane, možemo zapaziti da im autorka u ovom delu poklanja mnogo više pažnje. To više nisu razlike isključivo u fizičkom izgledu, one se sada tiču i načina života i pogleda na svet, kako osvajača tako i potčinjenih. Stereotipi se javljaju i kod jednih i kod drugih, ali oni imaju mnogo većeg značaja i izazivaju mnogo veće posledice kada se javljaju kod osvajača.

Kako u ovom delu nema ženskih likova, razlike između polova se navode samo iz ugla kapetana Dejvidsona, i vidimo da on žene doživljava kao manje vredna bića, sa osobinama koje su veoma slične osobinama naroda koji je osvojio, što je potpuno u skladu sa mržnjom koju on gaji prema svima koji su drugačiji od njega, jer su „[j]edine, praktično neizbrisive razlike [...] one fizičke: razlike među rasama i razlike među polovima” (Todorov 1994: 103).

Autorka se u ovom delu bavi i prilagođavanjem potčinjene vrste/rase/naroda novonastaloj situaciji u vidu veoma nasilnog odgovora na nasilno ponašanje osvajača, koje im je do njihovog dolaska bilo potpuno strano, kao i posledicama koje ovakvo ponašanje ostavlja na onoga ko je potekao iz kulture koja gaji potpuno drugačije vrednosti. Ursula Le Gvin zaključuje da nasilje bespovratno menja onoga ko mu se prepusti, makar to bilo i iz opravdanih razloga, kao i da ono na kraju ne donosi rešenje problema. Rešenje se, kao i u ostalim njenim delima nalazi u dogovoru, komunikaciji između sukobljenih strana, komunikaciji između ljudi.

4. Čovek praznih šaka

„To lock out, to lock in, the same act...”
The Dispossessed, str. 13

Roman *Čovek praznih šaka* objavljen je 1974. godine i iste godine nagrađen nagradom Nebjula za najbolji roman. Naredne godine autorka je za ovo delo dobila i nagrade Hjuگو i Lokus. Ovo je jedno od najcenjenijih dela Ursule Le Gvin, a veruje se da je delimično inspirisano periodom hladnog rata između Sjedinjenih Američkih Država i Sovjetskog Saveza. U podnaslovu ovog dela stoji da je u pitanju dvosmislena utopija, jer njena utopija nije savršeno ustrojeno društvo. Ursula Le Gvin nam poručuje da „... nema te utopije koja sve ideale u potpunosti ostvaruje” (Živković 1987: 31).

Ovo je takođe jedan od romana smeštenih u Hainski svemir, ali njegova radnja se hronološki odvija pre radnji ostalih romana koje je autorka do tog trenutka napisala, dakle, pre nastanka Ekumena (Theall 1975: 9). Glavni junak ovog dela će, svojom teorijom simultanosti, omogućiti nastanak ansibla i NAFAL-a, koji će potom omogućiti momentalno povezivanje svih postojećih svetova, i time dovesti do stvaranja Lige svetova, koja pokušava da ujedini sve pripadnike ljudskog roda koji žive rasuti po raznim planetama unutar Hainskog svemira.

U ovom romanu pratimo događaje na dva nebeska tela koja se nalaze u sazvežđu Tau Ceti, Urasu i Anaresu. Uras je planeta i podeljena je na više država, od kojih su dve najveće A-Io i Tu. A-Io je država sa kapitalističkim uređenjem, dok je društveno-politički sistem Tu neka vrsta represivnog socijalizma. Anares je u stvari Urasov satelit, mesec koji je nekada bio rudarska kolonija. Na ovaj satelit su se pre oko dve stotine godina sa Urasa iselili organizatori i učesnici u revoluciji, i na njemu izgradili društvo kakvo su želeli. Na Anaresu vlada neka vrsta anarhističkog uređenja¹⁹, a njegovi stanovnici žive u uslovima velike ekonomske oskudice (Porter 1975: 6). Glavni junak Ševек (Shevek), fizičar koji se bavi opštom teorijom vremena, odlučuje da napusti svoj svet Anares kako bi mogao da završi svoje istraživanje o teoriji simultanosti koje mu je onemogućeno na njegovom svetu, i stiže na Uras kao prvi posetilac sa Anaresa još od

---

¹⁹ Uređenje se zasniva na učenju teoretičarke i revolucionarke Odo, a njeno učenje se, po njoj, naziva odonizam.

vremena revolucije. Sa njegovim dolaskom na drugi svet, pratimo i njegov doživljaj tog sveta, koji je veoma različit od sveta sa koga je potekao.

Radnja dela počinje iz sredine, kada Ševек stiže na Uras, a onda se naizmenično nižu događaji od početka ka sredini (na Anaresu) i od sredine, od njegovog dolaska na ovu planetu, do kraja (na Urasu). Ovakav način pripovedanja i uporednog prikazivanja starog i novog sveta karakterističan je za utopijsku književnost (Brennan i Downs 1979: 117). Živković smatra da ovakvo „hronološko ustrojstvo [...] odražava dva različita shvatanja vremena – sekvencijalno i simultano – koja će Ševек [...] spojiti u jedinstvenu teoriju simultanosti” (Živković 1987: 31), i iz ovog razloga se u knjizi prepliću dva narativna toka. Poglavlja koja se bave događajima na Anaresu su 1, 2, 4, 6, 8, 10, 12 i 13, a Urasom se bave poglavlja 1, 3, 5, 7, 9, 11 i 13. Čitalac u jednom poglavlju saznaje o Ševеkovom odrastanju na Anaresu, a već u sledećem o tome kako se snalazi na Urasu. Iz njegove perspektive saznajemo o načinu na koji funkcioniše društvo na Anaresu, od njegovog detinjstva pa sve do odlaska na Uras, ali i kako on doživljava Uras sve do povratka na svoj svet. Ševек čitaocu predstavlja razlike između ova dva sveta, a tih razlika je mnogo, počev od njihovog različitog izgleda, pa do različitosti među ljudima koji ih naseljavaju.

Kao i u većini dela Ursule Le Gvin koja su smeštena u Hainski svemir, i ovde se radi o putovanju, o dolasku jednog čoveka na drugi svet kako bi se ukazalo na neophodnost komunikacije među ljudima (Brigg 1979: 40). Ovoga puta glavni junak koji dolazi na drugi, nepoznat svet nije izaslanik već naučnik. Putovanje će i u ovom slučaju poslužiti kao način da glavni junak nauči nešto i o sebi samom. Za razliku od ostalih dela u kojima saznajemo samo o novom svetu, u ovom romanu dobijamo informacije i o svetu sa koga je došljak potekao. Bernardo i Marfi smatraju da je Ševек, na neki način, nalik Genliju iz *Leve ruke tame*, jer putovanje započinje kao relativno naivna osoba, došljak „otuđen od društva koje ga okružuje, pre nego što sazri u iskusnu ličnost” (Bernardo i Murphy 2006: 49).

Ono što je takođe zanimljivo u ovom delu je to što dobijamo i čitav niz „celovito uobličениh karaktera, [...] nadasve individualzovanih protagonista i antagonista koji pre svega predstavljaju zalogu dobre umetničke proze” (Živković 1987: 31). Uprkos većem broju likova, i ovaj glavni junak je usamljen, kao, uostalom, i svi glavni junaci u delima Ursule Le Gvin. Ševек je izolovan čak i u svojoj domovini. Još kao dete, kada posmatra

sunce i naziva ga svojim, ne nailazi na razumevanje okoline, izdvojen je od ostale dece (Bernardo i Murphy 2006: 50), a tako biva i kasnije. Nudelman kaže da je u delima Ursule Le Gvin čovek usamljeno biće, izolovano od ostalih, ili je, ukoliko nije sasvim izolovan, distanciran od onih koji ga okružuju (Nudelman 1975: 7). U nekoliko prethodnih romana autorka je naglašavala da došljaci putuju na novi svet praznih šaka, da ništa materijalno ne nose sa sobom, i da je sve što imaju ono što nose u sebi. U ovom delu taj doživljaj junaka je podignut na viši nivo, tako da je i sam roman nazvan *Čovek praznih šaka*,²⁰ onaj koji ništa ne poseduje, a koji teži da uspostavi neku vezu, da podigne „mostove između na izgled nespojivih različitosti, odnosno ka prvom kontaktu” (Živković 1987: 20). Možemo da zaključimo da su centralne teme ovog dela ponovo komunikacija među ljudima (Theall 1975: 9), i susret sa različitošću (Roberts 2000: 25), samo što se ovde ne radi o različitim vrstama, rasama²¹, ili polovima. Ovde je u pitanju uspostavljanje komunikacije između pripadnika dva naroda koji su se fizički razdvojili (na dva odvojena sveta) i gradili društva u kojima žive na različite načine. Planetu na kojoj je izgrađeno novo društvo, Anares, posebno ćemo opisati u narednom delu rada, pošto smatramo da je organizacija ovog društva u velikoj meri uticala na Ševkov susret sa različitošću na Urasu i na njegov doživljaj sveta na koji dolazi.

Roman počinje opisom zida koji opasuje svemirsku luku na Anaresu, i odvaja je od ostatka sveta. Gledano sa jedne strane, on je „[o]pasavao [...] Vaseljenu, ostavljajući Anares napolju, slobodan” (Legvin 1987 [1]: 4). Autorka ovaj položaj upoređuje i sa zatvoreničkim logorom ili karantinom u kome se nalazi čitava ova planeta (Legvin 1987 [1]: 4). Kao i svaki mesec, Anares je veoma negostoljubivo nebesko telo, „[n]a Anaresu je svaki prizor bio oskudan: ogoljen, sasušen, nepotpun” (Legvin 1987 [1]: 34). Na

---

²⁰ Pitanje značenja i prevođenja naslova romana *The Dispossessed* je veoma složeno. Što se tiče prevoda na srpski jezik, smatramo da je izraz „Čovek praznih šaka” opravdano upotrebljen, a izraz „in his/her empty hands” autorka koristi i u drugim romanima kako bi istakla činjenicu da njeni junaci na novi svet dolaze bez ikakvog privatnog vlasništva i privilegija. Ipak, sam izraz „*dispossessed*” znači da je neko bez privatne svojine, bez poseda, tako da prevod „Čovek praznih šaka” ne pokriva ovo značenje u potpunosti, jer je autorka želela da naglasi da u anarhističkom društvu Anaresa ne postoji privatna svojina. Neki autori pretpostavljaju da je ovaj naslov Ursula Le Gvin odabrala kao odgovor na naslov romana Dostojevskog *Zli dusi* (na ruskom *Бесы*), koji je na engleski preveden kao *The Possessed* (Burns 2008: 171). Suvin smatra da se ovde radi o zaposednutosti demonima vlasništva „... koje Marks naziva fetišima” (Suvin 1975: 4) i to povezuje sa naslovom dela Ursule Le Gvin u kome su „*the dispossessed*” „... oni koji nemaju privatnog vlasništva, oni koji nisu posednici, ali takođe nisu više ni zaposednuti profilerskom posesivnošću koja se može odnositi na stvari, druge ljude, prirodu, znanje...” (Suvin 1975: 4)

²¹ Iz tog razloga ovo delo će imati manje dodira sa postkolonijalnom teorijom koja se najviše bavi odnosom među različitim rasama, osvajačima i osvojenima.

ovoj planeti često vlada suša, a sa njom i oskudice u hrani i vodi, zemljište nije plodno, tako da je teško gajiti žitarice za ishranu ljudi. Na Anaresu nema krupnih životinja, tako da nema ni lanca ishrane za kakav mi znamo, kao ni evolucije, borbe između jakih i slabih. Džejmson veruje da su na ovaj način ljudi prepušteni sami sebi, kako bi bili odgovorni za svoju sudbinu (Jameson 1975: 6). On veruje da je autorka upravo na ovakvim osnovama želela da gradi utopiju, kako bi pokazala da život u utopiji podrazumeva život u oskudici (Jameson 1975: 13). Piter Brig (Peter Brigg) smatra da to što je planeta potpuno ogoljena i neplodna povećava značaj ljudskih postupaka, jer moraju neprestano i neposredno da sarađuju kako bi sebi obezbedili uslove za život, što doprinosi postizanju veće bliskosti u okviru zajednice (Brigg 1979: 60). Habib iznosi mišljenje da zakoni koje uvode ljudi dovode do nepotrebne patnje, dok zakoni prirode prouzrokuju patnju koja se ne može izbeći (Habib 2007: 340). Život u ovako negostoljubivom okruženju utiče na to da njegovi stanovnici izgrađuju i u sebi razvijaju veliku mentalnu snagu (Brigg 1979: 61).

Iako su medicinske usluge na Anaresu dostupne svima, izolovanost od drugih i odsustvo životinja koje mogu preneti bolesti doprineli su tome da na ovoj planeti ne postoje virusi, pa njeni stanovnici veoma retko oboljevaju od bolesti koje su nama poznate. Iz tog razloga, kod njih vlada neka vrsta uverenja da je sramota da čovek bude bolestan. Stanovništvo živi veoma skromno, u zajedničkim zgradama u kojima po nekoliko njih deli sobu. Hrane se u zajedničkim trpezarijama, a količina hrane strogo je ograničena zbog neprestane oskudice, iako niko na ovoj planeti ne gladuje. Ipak, zbog nepovoljnih uslova života, suše su česte. Tada dolazi do problema, jer hrane nema dovoljno za sve, a Ševек se pita kako se u tim situacijama odlučuje koliko će ko dobiti: „Lako se moglo deliti kada je bilo dovoljno za razdeobu, pa čak i jedva dovoljno. Ali kada više nije bilo dovoljno? Tada je na scenu stupala sila; moć koja je pravda; vlast, njeno oruđe, nasilje [...]” (Legvin 1987 [1]: 123), dakle, vladaju pravila jačeg. Isto zaključuje i sam Ševек, uprkos tome što žive u društvu u kome bi trebalo da su svi jednaki: „Čovekov problem je svuda isti. Opstanak. Vrste, grupe, pojedinca.” (Legvin 1987 [1]: 109).

Svi na Anaresu imaju šta da obuku, ali su u pitanju po dva kompleta gotovo istovetne odeće za sve. Na Anaresu se umetnost naročito ne ceni, pa nam autorka kaže da čak ne prave nikakvu razliku između umetnosti i zanatstva (Legvin 1987 [1]: 76),

kao i da se muzika koja izlazi iz očekivanih šablona, koja je drugačija, ne ceni jer „nije korisna” (Legvin 1987 [1]: 146). Možemo da zaključimo da se ovde bilo kakvo ispoljavanje individualnosti, razlikovanje i odskakanje od okoline ne ceni, čak se i obeshrabruje. Svi moraju biti isti.

Parovi koji žele da žive u zajednici dobijaju zasebnu sobu u zgradama koje su određene za stanovanje, ali brak kao institucija ne postoji, a autorka kaže da nema ni prostitucije, za koju smatra da je povezna sa institucijom braka. Deca rođena u jednoj vezi, koju oni nazivaju partnerstvom, ostaju sa roditeljima najčešće samo tokom prve godine, a posle toga prelaze u dečje spavaonice u kojima borave sa ostalom decom iz tog mesta. Prema Servijeu, u svim utopijama se ukida autoritet oca, i iz tog razloga se povlači zajedničko podizanje dece (Servije 2005: 300), i upravo ovakav je slučaj i na Anaresu.

Školovanje je dostupno svakome, u skladu sa njegovim intelektualnim sposobnostima i željama, ali su svi povremeno uključeni u obavljanje napornih fizičkih poslova, bez obzira na obrazovanje. Određeni poslovi se obavljaju u ciklusima od nekoliko sedmica, a stanovnici po završetku jednog angažovanja dobijaju informaciju na koje mesto su raspoređeni u narednom periodu, a mogu biti poslani i na potpuno drugi kraj planete. Na ovoj planeti ne pravi se razlika između rada i odmora, nema mnogo slobodnog vremena koje nije ispunjeno unapred isplaniranim aktivnostima. Ustaje se u određeno vreme, obroci se poslužuju u određeno vreme, na spavanje se odlazi u propisano vreme. Servije kaže da sve utopije imaju „... sputavajuće zakone, koje ništa ne može da dovede u pitanje, jer su pravedni, što znači u skladu sa osnivačkim mitom” (Servije 2005: 18), u ovom slučaju, sa odonizmom. Pojedinaac je sputan strogim pravilima društva i neprestano se plaši da ne bude iz njega isključen i odvojen od svoje grupe (Servije 2005: 23). Na Anaresu je situacija slična, a pripadnost grupi verovatno treba da zameni porodicu, pošto se negovanje porodičnih veza na ovoj planeti ne odobrava posle prvih par godina detinjstva.

Prestupi i zločini ovde nisu česti, a kazne za njih ne postoje. Na Anaresu nema zatvora²², sudija, advokata. Okolina stavlja do znanja prestupnicima šta o njima misli, i na neki način ih izopštava iz zajednice. Rata na Anaresu nema. Ševkov kolega sa Urasa Atro (Atro) veruje da je to zato što je odonizam kojim se Anarešani rukovode ženskast,

---

²² Iako se može reći da čitav Anares podseća na jedan veliki zatvor (Theall 1975: 19).

da „ne uključuje muževnu stranu života. [...] Odonizam ne shvata hrabrost, ljubav prema zastavi” (Legvin 1987 [1]: 137). Autorka i u ovom delu, kao i u *Levoj ruci tame*, ukazuje na to da je rat muški način komunikacije i rešavanja problema.

Jezik je takođe u službi ovog društva. Olga Glebova (Olga Glebova) smatra da Ursula Le Gvin u svim svojim delima jeziku posvećuje mnogo pažnje, naročito tome koju će reč upotrebiti u određenom kontekstu i kakvo značenje ta reč u tom kontekstu ima (Glebova 2014: 45). Ona dodatno naglašava razlike između dve kulture uvođenjem posebnog jezika koji se koristi na Anaresu (Plaw 2005: 286). Anarešani koriste Pravik, izmišljeni jezik poput esperanta, kome je autorka posvetila veliku pažnju. Luis Kol smatra da ovakav jezik predstavlja svojevrsnu „lingvističku anarhiju”, da je autorka pokušala da zamisli kako bi tačno izgledao anarhistički jezik. Ovaj jezik je izmislio odonjanin po imenu Farigv (Farigv) , i to je jezik koji se u potpunosti zasniva na racionalnosti, ali se njime ne mogu izražavati emocije (Call 2007: 99-100). Pravik nema reči kojima se može izraziti pripadanje, vlasništvo, a njegovo stanovništvo izbegava korišćenje prisvojnih prideva i zamenica. Ne odobrava se da bilo ko kaže da mu nešto pripada. Kada Ševak kao beba, posmatrajući Sunce kaže „Moje sunce!” okolina ga odmah ispravlja sa „Nije tvoje!” (Legvin 1987 [1]: 16). Najveća uvreda i osuda nečijeg ponašanja je reći nekome da je *profiter*, *posednik*, ili da *sebičari*, dakle, sve što je nepoželjno u ovom društvu odnosi se na lično posedovanje, na vlasništvo. Kao što smo već pomenuli, Anarešani ne prave razliku između rada i igre, pa tako koriste istu reč za oba pojma, jer se ideja o tome da je rad nešto što otuđuje i eksploatiše čoveka doživljava kao profiterska, kapitalistička (Call 2007: 100). Autorka nam sama saopštava da upotreba iste reči za ova dva pojma ima snažan etički uticaj, jer se rad doživljava kao isto što i zabava (Legvin 1987 [1]: 129). Ipak, imaju reč za naporan rad, *dirinčenje* (Legvin 1987 [1]: 46).

Na ovom jeziku se ne može psovati, jer „[t]eško je psovati kada seks nije prljav, a bogohuljenje ne postoji” (Legvin 1987 [1]: 124). Ipak, i Anarešani ponekad imaju potrebu da opsuju, i tada moraju da upotrebe jotski jezik. Možemo da primetimo da su im određene reči na jotskom potpuno nejasne, jer se nisu susreli sa pojmovima koje one označavaju, na primer: zatvor, rob, moral, kopile (Bruhn: 4-5). Ranije smo pomenuli da je na ovoj planeti sramota biti bolestan, a prema Brunu, razlog za to leži upravo u jeziku: reči vezane za bolest javljaju se u opisivanju Urasa kao bolesnog društva toliko

često, da sve što se vezuje uz pojam bolesti asocira na Uras i time je nepoželjno, negativno (Bruhn: 6).

Ljudi na Anaresu se između sebe ne oslovljavaju sa gospodine/gospođo, čak ni sa družę/drugarice, već sa *brate/sestro*. Prilikom upoznavanja ne koriste nikakav pozdrav već samo svoje ime, koje im je pri rođenju odredio kompjuter. Na Praviku sva imena mogu biti i muška i ženska, i uvek su dvosložna, ali ne postoje dve osobe na planeti sa istim imenom.

Možemo na kraju da prenesemo Kolov zaključak da je Pravik jedan pravedan jezik koji se zasniva na principu jednakosti među ljudima, ali da je takođe suvoparan i sterilan (Call 2007: 101), baš kao i svaki drugi veštački stvoren jezik. On ipak ima veoma važnu ulogu u formiranju mišljenja stanovnika Anaresa i njihovom pogledu na svet, baš kao i svaki drugi jezik, i utiče na doživljaj različitosti pri susretu sa ljudima koji su potekli iz drugačijeg društva.

Deca i mladi na Anaresu ne uče ništa novo o planeti sa koje su potekli, o Urasu. Gledaju isključivo stare filmove o narodu od koga su potekli i nemaju nikakvog kontakta sa njima. Uče ih da su svi ljudi na Urasu loši, ili kako oni kažu na Praviku, bolesni. Ipak, Ševeku ovo nije sasvim prihvatljivo: „Ne idemo tamo, ne razgovaramo sa njima, nema nikakvog opštenja. Mi, u stvari, nemamo pojma kakav je život na Urasu sada. [...] U svakom slučaju, ne mogu svi tamo biti bolesni. [...] [M]eđu njima sigurno ima i valjanog sveta. Ljudi se i ovde razlikuju, zar ne?” (Legvin 1987 [1]: 23). Kao neko ko od ranog detinjstva pokazuje sklonost ka nauci, on se trudi da bude objektivan. On se slaže da ima smisla bojati se Urasa, ali ne shvata zbog čega bi morali da mrze jedni druge, i zaključuje: „Ono što UPR²³ želi da spreči nije samo to da neki od njih dođu ovde, već i da neki od nas požele da odu tamo” (Legvin 1987 [1]: 24), dakle izolacija utopijskog društva mora se očuvati po svaku cenu. Komunikacija sa drugim svetovima se ne odobrava, jer „utopija može da se sačuva samo ako nema komunikacije sa drugim svetovima” (Theall 1975: 10). Ševak zaključuje kako su se odvojili od drugih, a da je ljudima potrebno da komuniciraju sa drugima da dele, u njegovom slučaju, ideje (Legvin 1987 [1]: 164).

---

²³ U originalu skraćenica PDC – The Production and Distribution Coordination, upravno telo koje na Anaresu rukovodi proizvodnjom i raspodelom dobara, kako fizičkih tako i intelektualnih, na srpskom verovatno skraćeno od Uprava proizvodnjom i raspodelom.

Ševек nailazi na probleme tokom svog rada na teoriji simultanosti, i polako počinje da shvata da uređenje u kome živi nije idealno. Pre svega, na Anaresu se obeshrabruje kontakt sa drugim svetovima, a time i sa drugim naučnicima, nema mešanja sa drugim vrstama/rasama/narodima, teško se dolazi do knjiga sa drugih svetova (knjiga sa Urasa bila je „tuđinski artefakt, poruka sa drugog sveta” (Legvin 1987 [1]: 52)), a u okviru njegovog užeg kruga ljudi, njegov nadređeni, Sabul (Sabul), pokušava da iskoristi njegov rad i prisvoji ga, pošto mu to položaj omogućava. Ispostavlja se da ga i kompjuter koji navodno nasumično određuje nečije sledeće radno mesto šalje na zadatak na drugi kraj planete, odvaja ga od porodice, i prisiljava da se bavi fizičkim poslom umesto naukom, uz opravdanje da je to zbog suše koja već dugo vlada. Ševек shvata da neće moći da napreduje u svom poslu ukoliko ne otputuje na Uras i poveže se sa drugim naučnicima koji se bave sličnim problemima. On se pita kakvu fiziku imaju druge rase, tuđinci sa Haina i drugih sistema planeta (Legvin 1987 [1]: 178), i odlučuje da krene na putovanje „... znajući da će možda dobiti od svog neprijatelja ono što nije mogao dobiti od svoje braće i svojih prijatelja, ono što nijedan Anarešanin nije mogao da mu da: znanje o stranom, o tuđem ...” (Legvin 1987 [1]: 133).

Zanimljivo je da i u ovom društvu, koje bi trebalo da bude oličenje pravednosti i ravnopravnosti između jedinki bez obzira na razlike, ima onih koji će o ženama govoriti kao o drugačijim, kao o onima koje nisu sposobne da ispune sva očekivanja, sve zahteve koje odonizam pred njih stavlja. Prema jednom Ševеkovom prijatelju iz mladosti, Vokepu (Vokep), žene ne mogu biti pravi odonjani, pošto je u njihovoj prirodi da žele da poseduju, kako muškarca sa kojim su tako i decu koju rode (Legvin 1987 [1]: 28), na šta Ševек odgovara: „To nije nimalo lepo reći o polovini ljudske rase” (Legvin 1987 [1]: 28). Sa takvom objektivnošću koja je svojstvena jednom naučniku, on će se truditi da posmatra i ljude sa kojima se bude sreo na Urasu.

Uras je, za razliku od Anaresa podeljen na nekoliko država, a dve najveće su sukobljene A-Io i Tu. A-Io je patrijarhalno uređeno društvo sa kapitalističkim uređenjem, dok je Tu levičarski orijentisana, sa autoritarnim režimom koji tvrdi da vlada u ime proletarijata. Stanovnici Tua veruju da su bliži Anarešanima i odonizmu zbog svog društvenog uređenja koje je nalik nekoj vrsti socijalizma.

Po dolasku na Uras, Ševек mora da se vakciniše protiv bolesti kojih na Anaresu nema, na primer, protiv malih boginja. Prvih nekoliko dana provodi u izolaciji kako bi

se adaptirao na okolinu, pre nego što ga odvedu da se upozna sa kolegama. Svestan je da mora da radi sve što mu drugi govore, i da je došao u potpuno nepoznatu sredinu: „Predao se u ruke ovih ljudi; odrekao se svog prava da donosi odluke, stečenog rođenjem. Nije ga više bilo, odvojilo se od njega zajedno sa njegovim svetom, svetom Obećanja, golim kamenom.” (Legvin 1987 [1]: 7). Te dane provodi u razgovoru sa doktorom Kimoom (Kimoe) koji je zadužen da brine o njegovom zdravstvenom stanju. Od njega dobija prve informacije o planeti na koju je stigao.

Već na brodu kojim je došao, Ševек primećuje da se žene ne mogu videti na radnim mestima na kojima rade muškarci. Štaviše, on zapaža da na brodu uopšte nema žena. Doktor Kimoa mu objašnjava da rad na svemirskom teretnjaku ne predstavlja posao za žene, i pita ga da li na Anaresu žene mogu da rade sve poslove, čak i da se bave naukom. Kad dobije potvrđan odgovor, Kimoa kaže da smatra da to doprinosi gubitku ženstvenosti ali i i gubitku muškog samopoštovanja (Legvin 1987 [1]: 11). Ševек ne razume šta Kimoa želi da kaže, a kada se pokrene pitanje fizičke izdržljivosti, on na doktorovu tvrdnju da su muškarci snažniji i time bolji za rad na fizičkim poslovima, odgovara da muškarci jesu snažniji i krupniji, ali da to nije važno kad se radi uz pomoć mašina. Ševек zaključuje: „... [M]uškarci bi možda radili brže, ali žene su izdržljivije. [...] Često sam pozeleo da postignem žensku istrajnost” (Legvin 1987 [1]: 11). Vidimo koliko su vaspitanje i društvo iz koga su potekli uticali na formiranje stavova ovih likova.

Prva razlika sa kojom se Ševек susreće na samom Urasu je postojanje novca. Po prvi put mu pada na pamet da ovde treba platiti za sve, pre svega za stan i hranu. Postaje svestan da će zavisiti samo od onoga što mu drugi daju, pošto nije mogao da ponese ništa sa svoje planete, pa ni poklone za svoje domaćine: „Nisam ništa poneo. [...] Na vašem svetu, na Urasu, sve se mora kupovati. Ja dolazim na vaš svet, ali nemam novac [...]. Ja sam, naime, Prosjak”, što je još jedan pojam koji na Anaresu ne postoji (Legvin 1987 [1]: 9).

Ševек se po dolasku na Uras susreće sa četvoricom kolega, uglednim fizičarima sa kojima je godinama bio u kontaktu. Iako je očekivao da će izgledati i ponašati se mnogo drugačije od njega, od ljudi sa Anaresa, on primećuje sledeće: „Ova četvorica ponašala su se kao Anarešani, ali su zato izgledala, sa svojim obrijanim licima i gizdavom odeždom, kao pripadnici neke tuđinske vrste” (Legvin 1987 [1]: 34), dakle

razlika je u odeći i frizurama koje nose, a suštinske razlike nema. Tokom razgovora sa njima, on shvata koliko imaju zajedničkog i veruje da je to prvi put da je iskusio razgovor sa sebi ravnima, a da je neobično što ih sreće „... [o]vde, u carstvu nepravičnosti” (Legvin 1987 [1]: 37), na tuđem svetu.

Ševек iznosi zapažanja o stanju u kome se nalaze odnosi između dve planete i smatra da nije dobro da jedni druge ignorišu, da se dva naroda moraju upoznati zbog veza koje među njima postoje. Uras predstavlja prošlost Anaresa, a Anares verovatno predstavlja budućnost Urasa. On kaže kako većina njegovih zemljaka ne želi čak ništa da zna o Urasu, da ga se plaše jer „neće ništa da imaju sa posednicima”. On veruje da je došao na Uras kako bi promenio taj odnos koji vlada, odnos straha i prezira, ili kako ga on naziva, „plemenski način ponašanja” (Legvin 1987 [1]: 38,39).

Već prilikom prvog razgovora sa naučnicima, Ševек, koji je odgajan u društvu u kome su muškarci i žene ravnopravni, postavlja isto pitanje koje je postavio i doktoru još u svemirskom brodu. Iako je video mnogo žena na svečanom prijemu koji su mu priredili, ne viđa ih na univerzitetu. Od svojih kolega saznaje da se žene kod njih ne bave naukom, da im nije dozvoljeno da napreduju više od nivoa nastavnica u ženskim školama, i da ponekad rade u laboratorijama, ali samo kao tehničari, jer za više od toga nisu sposobne. O ženama u nauci govore sa nipodaštavanjem, a cene ih samo u ulogama supruge i majke. Njegove kolege sa nevericom slušaju da su neki od naučnika za koje su čuli žene, pošto im na osnovu njihovih imena to nije bilo očigledno. Kolega Oii (Oiiie) zaključuje da ljudi na Anaresu drže do toga da ne prave razliku među polovima, što on ne može da prihvati. Iako ne razume zbog čega tako govore, Ševек shvata „... da je u tim ljudima dirnuo u jednu bezličnu mržnju koja je sezala veoma daleko. [...] Nije imao prava da im se podruguje. Oni nisu znali ni za kakav drugi odnos do posedovanja” (Legvin 1987 [1]: 38). Ševек, čiji je način razmišljanja formiran na drugačijim vrednostima, trudi se i ovom prilikom da razume drugačije od sebe, iako se sa njima ne slaže.

Glavni junak tokom prvih dana boravka na Urasu koristi priliku da pročita što više o životu na ovoj planeti, da sazna sve ono što mu nije bilo dostupno dok nije došao ovamo. On uči o izuzetno složenom društvu i njegovim nacijama, kastama, verovanjima, običajima i komplikovanoj istoriji. Čita o različitim vrstama životinja na Urasu, a fascinira ga pevanje ptica koje može da čuje kroz svoj prozor jer ništa slično tome ranije

nije imao prilike da iskusi. Upoređuje ovu pesmu sa tišinom koja vlada na Anaresu i shvata da je Uras prelep i da mu je veoma prijatno da boravi na ovom svetu, na „svetu svoje rase; a svekolika lepota tog sveta pripadala mu je po pravu stečenom rođenjem” (Legvin 1987 [1]: 39). On u jednom trenutku kaže: „Mi, Anarešani, neprirodno smo izdvojeni. [...] Pomisli samo: ma kuda pogledao, sve same životinje, druga stvorenja, koja dele zemlju i vazduh sa tobom. Tamo bi se neuporedivo više osećao kao deo ...” (Legvin 1987 [1]: 90), čime se ponovo potencira usamljenost, na kojoj Ursula Le Gvin najčešće insistira u svojim delima, a koja vlada na Anaresu. Ljudi sa kojima se upoznao mu se dopadaju, svi se trude da se on oseća kao kod kuće, ljubazni su, nisu ni nalik onome što je očekivao, onome čemu su ga na Anaresu učili: „...[O]ni nisu bili neosetljivi, hladni sebičnjaci kakve je očekivao. [...] Odlikovali su se složenošću i raznovrсноšću baš kao i njihova kultura, kao i njihovi predeli...” (Legvin 1987 [1]:39). Ševек čita uraške pesnike i počinje da shvata tekstove u kojima se govori o cveću, pticama i bojama neba, jer se polako navikava na bogatstvo prirode na ovoj planeti.

Navikava se polako i na raznovrsnu hranu i obilnu ishranu, na obroke bez ograničenja. Počinje da koristi prisvojne oblike zamenica i prideva, sada mu nije neobično da kaže „moje odaje”, navikava se na „otmenost i udobnost” svog novog života (Legvin 1987 [1]: 65). Čak je poželeo i da nabavi odeću i cipele u uraškom stilu, jer „[n]ije hteo da deluje nimalo tuđinskije nego što je neizbežno” (Legvin 1987 [1]: 64). Ševеku se u ovoj početnoj fazi boravka, koja traje prvih nekoliko meseci, veoma dopada ova planeta, uživa u udobnosti u kakvoj nije ranije imao prilike da živi, i ne želi da odudara od ostalih, kao, uostalom, ni došljaci u ostalim delima Ursule Le Gvin, pre svega Genli Ai, sa kojim Bernardo i Marfi upoređuju Ševеka (Bernardo i Murphy 2006: 49).

Ševек rado sa starim naučnikom Atroom razgovara o raznim vrstama koje žive u svemiru. Atro veruje da Anarešeni i Urašani treba da se drže zajedno jer su pripadnici iste vrste, iste porodice: „Da bi se to uvidelo, potrebno je da čovek samo sretne jednog pravog tuđina: ili bar da čuje za njega. Stvorenje iz nekog drugog sunčevog sistema. Nazovi čoveka, koji nema ničег zajedničkog sa nama osim što delimo praktično ustrojstvo dve noge, dve ruke i jedne glave sa nekakvim mozgom u njoj!” (Legvin 1987 [1]: 69). Atro smatra da je Ševеkov problem u tome što se nije susretao sa različitošću, i to mu saopštava: „Ima mnogo toga što je prekrasno, uveren sam, u tvom društvu, ali te

ono ne uči da praviš razliku, a to je, konačno najbolja stvar kojoj uči civilizacija” (Legvin 1987 [1]: 69).

Ševек uskoro počinje da radi i sa studentima, koji u početku hrle na njegova predavanja, kako bi videli „čoveka sa meseca” (Legvin 1987 [1]: 62), a oni su sasvim drugačiji od studenata na Anaresu. Ševек zapaža da su lepo obučeni, ali i oštrog uma, domišljati, odmorni i spremni za učenje jer, za razliku od studenata na Anaresu, nemaju drugih obaveza: „Nikada im se nije događalo da zaspe na predavanju zato što ih je sustigao umor od prethodnog radnog dana provedenog na kružnim dužnostima” (Legvin 1987 [1]: 62).

Svi zaposleni na univerzitetu provode radnu nedelju u kampusu, dok im porodice, sa kojima provode vikende, žive u drugim mestima. Ševека zanima kako izgleda i funkcioniše jedna porodica na Urasu. Tokom svog boravka na ovoj planeti on nije imao prilike da vidi nijedno dete, sve dok ga Oii ne pozove da provede vikend sa njegovom porodicom. Za Ševека je to veoma prijatno iznenađenje, i promena u odnosu na usamljenički život koji vodi u kampusu i koji polako počinje da mu smeta. Oii se u krugu porodice ponaša potpuno drugačije, i Ševек zaključuje da se u svojoj kući prema ženi i deci ponaša slično kao što bi to činio i neki Anarešanin. Iako su svi u ovoj porodici prema njemu prijateljski raspoloženi, on je za njih putnik, izgnanik (Legvin 1987 [1]: 94). Oiijeva deca ga zapitkuju o njegovom domu, i on po prvi put dobija priliku da priča o Anaresu (Legvin 1987 [1]: 71), shvativši da do tada niko nije pokazao nikakvo interesovanje da od njega sazna nešto o životu na njegovoj rodnoj planeti. Domaćini ga uveče smeštaju u skromnu sobu u potkrovlju da tamo provede noć. Ova soba ga podseća na sobe u spavaonicama kod kuće, i čini se da posle ove posete Anares počinje da mu nedostaje.

Ševеку je neobično to što ne mora da obavlja nikakve poslove osim svog intelektualnog rada. Neko drugi čisti sobe, namešta krevete. Ipak, on primećuje da, uprkos tome, ne uspeva da napreduje sa radom na teoriji simultanosti i stiče utisak kako nešto ipak nije kako treba. Posle nekog vremena, shvata da nema kontakta sa siromašnim ljudima, da ne saznaje ništa o raznim klasama koje na ovoj planeti postoje, kao ni o njihovom načinu života. Ne snalazi se u sistemu u kome se od njega traži da ocenjuje studente i kolege, i uviđa da se neprestano sreće samo sa uskim krugom ljudi. On i ovde počinje da se oseća otuđeno, pošto mu je omogućeno da se susreće samo sa

pripadnicima elite, i shvata da je samo jedan zid zamenio drugim (Bernardo i Murphy 2006: 54, 55). Upravo ovo suočavanje sa još jednim zidom izazvaće u njemu želju za pobunom i promenom, kao i na Anaresu (Smith 1979: 93).

Na jednoj od zabava upoznaje Veu (Vea), Oiijevu rođaku, koja je sve ono što žene na Anaresu nisu. Doterana je, sa skupocenom odećom i sređenom frizurom, što je njemu potpuno strano. Ona mu objašnjava da bi se i Anarešanima dopalo kada bi se njihove žene doterivale i pridavale više značaja svom izgledu²⁴. Koliko god da mu se fizički dopala, on zaključuje: „Ona je tako sračunato i tako razmetljivo predstavljala prvenstveno žensko telo da je gotovo prestala da bude ljudsko biće. [...] Voleo bih da znam, da li je Urašanka zadovoljna time što je stalno podređena?” Ona je, po njegovom mišljenju samo stvar koja se „poseduje, kupuje, prodaje” (Legvin 1987 [1]: 103-104). Posle ručka u restoranu, Vea ne nudi da podele račun, jer je na Urasu uobičajeno da muškarci plaćaju. Ona mu objašnjava da je naučila da je život neprestana borba u kojoj najjači pobeđuje, na šta on odgovara da kod njih na Anaresu nema ni žrtvi ni neprijatelja, da se nikakva prednost ne stiče povređivanjem drugih (Legvin 1987 [1]: 106). Na Urasu je sve upakovano u raskošno pakovanje, dok je na Anaresu sve onakvo kakvo jeste, skromno, ali su ljudi spremni da pomognu jedni drugima, nemaju ništa sem jedni druge, a to je ono što im daje pravu lepotu: „Ovde je sve prekrasno. Jedino nisu lica. Na Anaresu ništa nije prekrasno, ništa izuzev lica. Lica drugih muškaraca i žena. Mi nemamo ništa do to, ništa do jedni druge. Ovde vidite dragulje, tamo vidite oči”, i da je upravo to ono što ih čini slobodnima, dok Urašani žive u tamnici koju su sami stvorili (Legvin 1987 [1]: 110).

Jedan od kolega naučnika koji potiče iz države Tu, Čifoilisk (Chifoilisk), naposletku ga odvodi u biblioteku da porazgovaraju i saopštava mu da je „kupljen” (Legvin 1987 [1]: 65), da Urašani, tačnije Ioti, samo žele da iskoriste njega i njegovo znanje. On pita Ševeka ima li svoju Opštu teoriju simultanosti u pisanom obliku, i smatra da je dobro što je nije zapisao jer bi je oni koji je žele već ukrali. Ševeku ovakvo razmišljanje nije blisko, ali Čifoilisk mu objašnjava da gde god ima tajni zaključanih u sobama, ima i ljudi sa ključevima koji su radi da te tajne ukradu (Legvin 1987 [1]: 68). On ga moli da ne daje teoriju Iotima i kaže da mu je bolje da se vrati tamo odakle je

---

²⁴ Ovde Ursula Le Gvin uvodi razliku između „being a woman and performing femininity” (Hollinger 2003: 127). Sa ovakvim ponašanjem Ševек se ranije nije sreo.

došao. Poziva ga takođe da dođe u njegovu domovinu, Tu, i da se upozna sa njihovim društvenim uređenjem.

Kada Ševек shvati u kakvoj se situaciji našao, on je u stanju da ponovo nastavi sa radom i uspeva da dovrši svoju teoriju, kao i da dela dalje. On shvata da, u suštini, situacija na Urasu nije toliko drugačija od one na Anaresu, da ni Urašani u stvari nisu toliko otvoreni kao što je on očekivao. Ipak, ovo saznanje ga ne onesposobljava, već on ovu razliku prihvata i nastavlja dalje (Brigg 1979: 54). Brigg zaključuje da je iz odonizma Ševек dobio „neprocenjivi dar uravnoteženosti”, koji mu pomaže da tako mudro postupuje (Brigg 1979: 54), iako se možda nije mnogo susretao sa različitošću, što mu je ranije napomenuo profesor Atro.

Ševек shvata manjkavosti svoga društva, svestan je da ni ono nije želelo njegov pronalazak, a njegova je želja da pomogne svom narodu da izađe iz izgnanstva, jer izgnanstvo i izolovanost ne donose ništa dobro. Anarešani su ga se bojali zato što je želeo nešto da promeni, a Urašani u A-Iou ga se manje boje zato što su, kako on kaže, zaboravili revoluciju: „Misle da će ljudi, ako mogu da poseduju dovoljno stvari, biti zadovoljni da žive u zatvoru. Ali ja to neću da verujem. Želim da se zidovi sruše. Želim solidarnost, ljudsku solidarnost” (Legvin 1987 [1]: 67), a veruje da se zidovi mogu rušiti uz pomoć nauke, koja je, za razliku od jezika, uvek jasna i precizna: „Ništa što je iskazano rečima nije ispadalo sasvim ujednačeno. Rečene stvari su se izobličavale i međusobno mrsile, [...] brojke nikad nisu bile manjkave” (Legvin 1987 [1]: 17-18).

Ševек u suštini želi da izmeni sudbine obe planete, i Urasa i Anaresa, uz pomoć nauke (Bernardo i Murphy 2006: 50, 52). On se, prema Brigu, ističe svojom sposobnošću da razmišlja o stvarnosti koja ga okružuje, u skladu sa filosofijom i obrazovanjem koje je dobio na svojoj planeti. Iako pravi greške i na Anaresu i na Urasu (saradnja sa Sabulom, početno oduševljenje Urasom, pogrešno tumačenje Veinih namera), ovo su tipično ljudske greške koje ga ne blokiraju, već ga navode da ih razume i deluje kako bi ih ispravio, a sve ovo je posledica/zasluga vaspitanja koje je dobio na Anaresu, koje insistira na tome da je svaki čovek odgovoran za svoje postupke (Brigg 1979: 52).

Posle razgovora sa Čifoiliskom Ševек počinje realnije da sagledava svet oko sebe, prestaje da vidi samo lepe stvari. Kao što je rekao jednom prilikom, dok su se on i Takver (Takver) divili pogledu na Uras, izdaleka sve izgleda lepo, ali kada mu se

približno možemo da vidimo nečije mane (Bernardo i Murphy 2006: 53), i on je ovu planetu idealizovao, ali sada, kad je upoznaje iz prve ruke, uočava i sve ono što na njoj nije dobro. On čak počinje da biva ljubomoran na prirodne lepote Urasa i da se pita čime su ih to Urašani zaslužili, za razliku od njegovog naroda. Ipak, on se kaje zbog ovakvog razmišljanja: „Razmišljam kao Urašanin, [...] kao prokleti posednik” (Legvin 1987 [1]: 100). Kada su prema njemu ljubazni u prodavnici, on shvata da je to samo zbog toga što im on plaća za ono što će uzeti, da nisu ljubazni prema njemu kao čoveku. Počinje da upoređuje ponašanje ljudi na dve planete i zaključuje da takvo razmišljanje nema svrhe: „Kad si u zemlji posedništva razmišljaj kao posednik. Odevaj se kao oni, jedi kao oni, ponašaj se kao oni, budi kao oni” (Legvin 1987 [1]: 101). Posle nekog vremena počinje sve da mu smeta, ništa mu se više ne dopada. Baš kao što je i Hakslijev Divljak u *Vrlom novom svetu*²⁵ u početku svime oduševljen, a vremenom njegovo oduševljenje prelazi u prezir (Đergović 2009: 144), tako i Ševkovo početno oduševljenje Urasom zamenjuje prezir.

Ipak on je svestan da od neprijatelja može dobiti ono što nije mogao dobiti od svojih sunarodnika, „svoje braće i prijatelja, ono što nijedan Anarešanin nije mogao da mu da: znanje o stranom, o tuđem: novosti...” (Legvin 1987 [1]: 133), ali kao što ga je na Anaresu sputavao društveni sistem, na Urasu ga sputava drugačiji način života u kome je svima stalo samo do ekonomskog i tehnološkog napretka (Bernardo i Murphy 2006: 55).

Ševk na kraju shvata da će ono što je želeo, neku vrstu ujedinjenja ili bar prevazilaženja razlika između Urasa i Anaresa, moći da omogući samo neutralna, treća strana, i traži zaštitu teranske ambasade, pošto ni jedna ni druga planeta nisu voljne da prevaziđu razlike koje ih dele. On namerava da poruši zidove uz pomoć drugih hainskih svetova sa kojima ranije nije bio u kontaktu (Bernardo i Murphy 2006: 56), susreće se sa delegacijom sa Tere kako bi im predao svoju teoriju simultanosti, i tada se, po prvi put u ovoj priči, pojavljuju pravi tuđini, pripadnici različitih vrsta i rasa. Autorka ovde ponovo veliku pažnju, pored boje kože, poklanja opisivanju očiju: „Tuđinske oči blesnuše, blistave, pametne, na licu crnom kao ugalj.” (Legvin 1987 [1]: 160). Ambasadorka je posebno detaljno opisana: „Ženina koža bila je žutosmeđa, poput zemlje koja sadrži železo; nije imala kose osim na temenu i potiljku; nije bila obrijana,

---

²⁵ Aldous Huxley, *Brave New World*

već po prirodi takva. Crte lica bile su joj neobične i detinje; imala je mala usta, kratak nos, oči sa dugačkim, punim kapcima, okrugle, pune obraze i oblu bradu”, a Ševек se oseća „... krupan, težak, kosmat pokraj ove učtive tuđinke” (Legvin 1987 [1]: 161). Možemo da primetimo da je Ševеkov doživljaj Drugog izrazito pozitivan, kao i da i ova činjenica odražava njegovo vaspitanje i pogled na svet koje je poneo sa Anaresa.

Ševек ambasadorki prenosi svoje utiske i razočaranje Urasom, ali ona mu pomaže da sagleda obe strane medalje rekavši da je Uras pun pohlepe, nepravde i zla, ali da u njemu ima i lepote, dobrote, životne energije, da je on baš onakav kakav svet treba da bude, da u sebi sadrži i dobro i loše (Legvin 1987 [1]: 165), što Ševек do tada nije mogao da vidi, jer ga, kao što smo ranije pomenuli, život na Anaresu nije naučio da sagledava različitosti. Teranka mu kaže kako su na njenoj planeti sami ljudi od nje napravili pustinju, dok su odonjani odabrali da žive u pustinji, i da treba biti u stanju sagledati svu lepotu prirode na ovoj planeti. Na Urasu se, kao, uostalom, i na Anaresu, i na bilo kom drugom svetu, dobro i loše prepliću čineći taj svet jedinstvenim (Somay 2005: 236-237). Ševек iz ovog razgovora shvata da i na Anaresu i na Urasu postoje zidovi koji ih opasuju, ali i zidovi među ljudima. Kako bi srušio te zidove, on poklanja svoju Teoriju simultanosti svim narodima Hainskog svemira, uz pomoć službenika teranske ambasade na Urasu. On veruje da bi teorija mogla da omogući postojanje Lige svetova, neke vrste Federacije svih naseljenih planeta. Osnovni pronalazak koji je iz njegove teorije proistekao je ansibl, koji je doprineo komunikaciji među planetama bez obzira na udaljenost: „Razdvajale su nas godine, decenije koje su prolazile između odlaska i dolaska, između pitanja i odgovora [...]. Možemo da razgovaramo, [...] konačno možemo zajedno da razgovaramo” (Legvin 1987 [1]: 163). Komunikacija će najzad moći nesmetano da se uspostavi među planetama.

Posle svega, Ševек odlučuje da se vrati na Anares, sa velikom željom da ponovo vidi svoju partnerku Takver i decu, ali ne nosi nikakve stvari niti poklone sa Urasa. Vraća se praznih ruku, isto onako kako je i otišao, ali je prethodno pokrenuo lanac događaja koji će dovesti do stvaranja Lige svih svetova i Ekumena, i time ujedinio i dve suprotstavljene planete, Anares i Uras (Bernardo i Murphy 2006: 56).

Hainac Keto (Ketho) će krenuti sa njim na Anares kako bi se upoznao sa novom planetom i načinom života na njoj, njegova dužnost je da upoznaje nove svetove. Ševек mu saopštava da će, kada stignu na Anares, on postati ravnopravan sa ostalim

stanovnicima, da će imati ista prava kao i ostali, ali mu da ta prava ne obezbeđuju bezbednost u svakoj situaciji, i zaključuje da sloboda nikada i ne garantuje veliku bezbednost (Legvin 1987 [1]: 182). U ovom društvu svako je odgovoran za sopstvene postupke, ali oni takođe uče i da svoje postupke procenjuju (Brigg 1979: 52), kako bi korigovali svoje ponašanje. Darko Suvin u svom eseju koji se bavi ovim romanom kaže da autorka u njemu slobodu vidi kao svojevrсну kritičku spoznaju – to su, po njemu, „prvo, solidarnost s drugima koji dijele iste horizonte, obranu civilnog duštva; drugo, radikalnu negativnu orijentaciju prema hegemoniji koja nas guši” (Suvin 2009: 369). Ketoov dolazak na Anares će započeti pravu komunikaciju između Anaresa i Urasa, ali i komunikaciju Anaresa sa ostalim svetovima (Plaw 2005: 299).

Iako u ovom delu, za razliku od prethodnih, ne dolazi do susreta pripadnika različitih vrsta i rasa sve do samog kraja romana, do dolaska ambasadora sa Tere, možemo da zapazimo da i u njemu ima mnogo materijala za analizu doživljaja Drugog. U ovom slučaju, Drugi nema različitu boju kože, ne izgleda drugačije od junaka priče, ali razlike među njima i dalje su nepremostive. Odgajeni na drugačijem svetu, u drugačijim društvima i sistemima vrednosti, stanovnici Anaresa i Urasa ponekad su različitiji i manje se razumeju nego Athsheanci i Terani ili Genli Ai i Getenjani.

Anares je gola planeta na kojoj nema velikih životinja, od životinjskih vrsta znaju samo za ribu i insekte. Stanovnici Anaresa vaspitavani su u anarhističkom društvu u kome su muški i ženski pol ravnopravni, ne raspoložu privatnom imovinom, ne znaju šta je bogatstvo, pa ga samim tim i ne cene. Odgovorni su za svoje postupke, a ne vezuju se previše za druge ljude, pa čak ni za sopstvenu decu, koju odgajaju u zajedničkim ustanovama poput internata. Iz toga sledi da većina Anarešana ne poznaje najbolje ni svoje roditelje. Iako su odgovorni za svoje postupke, Anarešani ipak bez pogovora slušaju naređenja koja dobijaju od neke vrste uprave, vlasti, putem kompjutera koji im određuje sve u životu, počevši od odabiranja imena novorođenoj bebi, pa do određivanja mesta u kome će boraviti u nekom periodu i posla koji će raditi. Ljudi su skromno obučeni, ne vode preterano računa o izgledu, sem o ličnoj higijeni, i nemaju nekih velikih očekivanja. Ovo društvo čoveka uči da bude odgovoran za svoje postupke i da ih objektivno ocenjuje (Brigg 1979: 52), u meri u kojoj je to moguće, moramo da dodamo.

Uras je planeta bogata vegetacijom i životinjskim svetom. Stanovnici pripadaju različitim klasama zavisno od imovinskog stanja. Porodica je organizovana slično kao i u današnjem društvu. Društvo je patrijarhalno, a ženama nije dozvoljeno da napreduju u karijeri, štaviše, neka zanimanja im uopšte nisu dostupna. Od njih se očekuje da izgledaju lepo, da su doterane, negovane, i to je sve. Dok Anarešanima sudbinu određuje kompjuter, Urašanima upravlja pripadnost određenoj klasi, čiji su zarobljenici, i stoga ne mogu naročito da napreduju. Ljudi na ovoj planeti se vrednuju isključivo na osnovu svog imovinskog stanja.

Glavni junak uočava mnoge mane u društvenom sistemu iz koga je potekao, i čini se da je u stanju da ga sagleda objektivnije od svojih sunarodnika. Kao što kaže Ejveri Plo (Avery Plaw), „[z]adatak osobe koja razmišlja je da pokuša da prepozna i pomiri dobre i loše strane jednog društva” (Plaw 2005: 293), i Ševек u ovome uspeva. Susreće se sa profesionalnom ljubomorom i biva sputan u nameri da napreduje u svom naučnom radu. On shvata da, iako to nije ono što odonizam propoveda, ljudi oko njega nemaju uvek časne namere, ne ponašaju se prema njemu kao prema *bratu*, i kuda god se okrene, nailazi na zidove koje ne uspeva da pomeri. Po dolasku na Uras, kada ga prođe početno oduševljenje bogatom prirodom i lepim prizorima, on uviđa da zidovi i ovde postoje, da ga drže podalje od običnog, siromašnog sveta, i da je zapravo tu doveden kako bi njegovo znanje bilo iskorišćeno za sticanje novčane dobiti ili neke vrste tehnološkog napretka (Bernardo i Murphy 2006: 55).

Ševек veruje da bi za obe planete bilo najbolje da uspostave komunikaciju, da sruše svoje zidove, ali zna da se to može desiti samo ako se obe pridruže ostalim hainskim svetovima. On stoga svoju Teoriju simultanosti nesebično poklanja svima, čime svim planetama, svim narodima hainskog svemira, omogućava da komuniciraju jedni sa drugima i na taj način doprinosi tome da se zidovi među njima zauvek uklone.

Ševек je prvi otputovao na neprijateljsku planetu, upoznao se sa razlikama između svog naroda i Urašana, zaključio da je jedini način da se one prevaziđu da se među njima uspostavi komunikacija, i svojim pronalaskom ansibla tome je i konkretno doprineo. Kao rezultat ovog pronalaska nastala je Liga svih svetova, a potom i Ekumen, koji igraju značajnu ulogu u ostalim delima Hainskog ciklusa, i koji u stvari uspostavljaju komunikaciju među svetovima koji im pripadaju i na taj način ih povezuju. Kao što Tial kaže za Ursulu Le Gvin, komunikacija je u njenim delima uvek prisutna,

ali da bi se moglo komunicirati, moraju se prvo uvideti razlike koje među nama postoje i pokušati da se one razumeju, kako bismo uopšte mogli da komuniciramo (Tial 1975: 13). Ursula Le Gvin nam u i ovom delu, kroz reči i dela svog glavnog junaka, ukazuje na ono što je po njoj najvažnije, na komunikaciju između ljudskih bića – u ovom slučaju pripadnika različitih naroda – kao način za prevazilaženje problema.

5. Četiri puta do oprostaja

„*Knowledge is a good in itself.*”
Four Ways to Forgiveness, str. 238

Zbirka *Četiri puta do oprostaja* objavljena je prvi put 1995. godine, i sadrži četiri priče sa povezanim temama. U pitanju su priče „Izneveravanja”, „Dan oprostaja”, „Čovek naroda” i „Oslobođenje jedne žene”, koje se bave događajima na planetama Verel (koji nije onaj Verel iz *Planete izgnanstva* i *Grada iluzija*) i Jeove, na kojima je društvo robovlasničko, a robovi pokušavaju da se izbore za slobodu. Radnje ove četiri priče su smeštene u različite periode i faze ove borbe, a imaju i nekoliko zajedničkih likova, i po tome je ova zbirka specifična. Osnovni pojmovi kojima se autorka bavi u ovom delu su, dakle, ropstvo i sloboda, a pored toga obrađuje i odnose među polovima u specifičnim uslovima na ove dve planete. Ove četiri priče bi trebalo da nas navedu da razmišljamo o ovim problemima i pitanjima, „da se sa njima suočimo”, kao što je i uobičajeno kada čitamo naučnu fantastiku (Roberts 2000: 123).

Planete Verel i Jeove su treća i četvrta planeta u Verel-Jeovskom sunčevom sistemu. Autorka nam u posebnom poglavlju saopštava da su doseljenici, kolonisti sa Haina, pre nekih milion godina naselili prvo Verel, na kome su uslovi za život bili povoljni. Na ovoj planeti nije bilo životinja, i čitav životinjski svet, kao i najveći deo biljnog, su hainskog porekla (Legvin 2013 [1]: 254). Zbog specifičnog zračenja verelijanskog sunca, koža svih stanovnika ove planete ima plave tonove, iako su neki svetle a neki tamne puti, a ima ih i sasvim crnih. Najveća država na ovoj planeti je Voe-Deo, ona je ujedno i najbogatija, a ostale, znatno manje države na ovoj planeti su ekonomski ili politički zavisne od Voe-Dea. Na Verelu robovlasništvo kombinovano sa kapitalizmom vlada već tri hiljade godina, od kako su južni narodi crne boje kože na jedinom kontinentu ove planete napali i pokorili severne narode svetlijih boja kože. Osvajači su uspostavili robovlasništvo koje se zasniva na boji kože, sa varijacijama, ali pravilo je bilo „crno gospodar, belo rob” (Legvin 2013 [1]: 255), te vidimo da se autorka ponovo poigrava situacijom sa naše planete, jer je boja kože oduvek bila „osnovni kriterijum različitosti” (Roberts 2000: 132). Prema Babi, potčinjeni se smatraju za manje vredne „samo zbog svoje rase, svog porekla”, čime se potčinjavanje

opravdava (Bhabha 1994: 70), dok Fanon kaže da je svako u suštini „rob svog sopstvenog izgleda” (Fanon 1967: 87), i takav je slučaj i u ovoj zbirci pripovedaka. Kako rasa nije samo izraz biološke hijerarhije, već predstavlja i „civilizacijski i kulturni razvoj njenih pripadnika” (Loomba 1998: 62-63) na našem svetu, tako je i u izmišljenim svetovima Ursule Le Gvin, te se na robove na Verelu gleda kao na pripadnike nerazvijene vrste gotovo na nivou životinja, koja nije sposobna ni za šta sem za izvršavanje naređenja boljih od sebe.

Osnovna podela u ovom društvu bila je na vlasnike, gospodare i robove. Vlasnici su smatrani za ljude (i nazivani muškarcima, ženama, decom), dok su robovi nazivani ljudskom imovinom, kmetovima i kmeticama, a deca su im bila mladunci ili štenad, i ovde ponovo vidimo kako se pripadnici druge rase poistovećuju sa životinjama. Reč rob je važila za pogrdnu, i pripadnici ovog sloja stanovništva nisu sebe tako nazivali. Robovi su najčešće služili za rad, a bilo je i onih koji su bili imovina vojske (kmetovi vojnici) i oni koji su vlasništvo Korporacije zabave, i oni su nazivani makilima (glumci, pevači, muzičari, zabavljači) (Legvin 2013 [1]: 256). Kmetovi koji su radili na farmama i plantažama stanovali su u naseljima koja su bila odvojena od ostatka sveta zidom. Robovsko naselje je na mušku i žensku stranu delio jarak, a žene su živele u kolibama sa rođakama, majkama ili prijateljicama sa svojom decom. Stari ljudi su pripremali hranu za one koji su radili, a u ovim naseljima na vlasti su bile stare žene (Legvin 2013 [1]: 257-258).

Žene, gospodarice, činile su potkласu u okviru klase vlasnika. One su bile svakako iznad pripadnika kmetske klase, ali gospodarice su uvek bile vlasništvo nekog muškarca, nisu mogle ništa posedovati jer su same bile posedovane, ali su mogle upravljati robovima, ljudskom imovinom. I u kućama vlasnika ženska i muška strana bile su strogo odvojene, a žene nisu smele da izlaze iz kuće bez muške pratnje (Legvin 2013 [1]: 256, 258).

Prvi Izaslanik koji je poslat na Verel dočekan je sa nepoverenjem, i Verel je odbio da uđe u savezništvo sa Ekumenom. Voe-Deo je čak zabranio tuđinima da ulaze u čitav njihov sunčev sistem. Od tada se ova planeta rukovodila strahom od invazije ljudi sa drugih planeta i razvijala nauku o svemiru i naoružanje, što je dovelo i do kolonizacije planete Jeove (Legvin 2013 [1]: 261-262).

Planeta Jeove nije imala nikakav životinjski svet sve do dolaska kolonizatora, ali je bilo raznog bilja, a najveći krupni oblik života bilo je drveće. Od donetih životinjskih vrsta opstalo je samo nekoliko: ptice, od gajenih životinja goveda, a od divljih jeleni i mesožderne mačke. Kao domaći ljubimci držani su lisicopsi i pegave mačke, koji se pominju u nekim pričama, uglavnom kao ljubimci robovlasnika. Ovde se ponovo srećemo sa ogoljenim svetom Ursule Le Gvin, svetom na kome svega nekoliko biljnih i životinjskih vrsta deli prostor sa ljudima. Ljudi su, kao i u ranijim delima, ostavljeni gotovo sasvim sami na svetu kako bi bili odgovorni za svoje postupke i sudbinu svoje vrste (Jameson 1975: 6).

Verelijanci su eksploitalisali drvenu građu, rude i morske žive vrste iz okeana, i zbog toga su počeli da dovode robove na planetu Jeove. U početku su na ovu planetu slali samo muškarce, a ženske robove, kmetice, počeli su da dovode tek posle nekoliko vekova. Robinje su, zbog ovakvog sticaja okolnosti, dospele na ovaj svet kao podređene muškim kmetovima, „kao robinje robova” (Legvin 2013 [1]: 267), jer su bile vlasništvo kako korporacije koja ih je dovela, tako i plemena u koje su dovedene. Plemenske žene na Jeovi su započele ustanak za oslobađanje robova na plantažama, pre svega zahtevajući prestanak ubijanja i fizičkog zlostavljanja žena, obrednih silovanja i seksualnog porobljavanja, što se do tada nije kažnjavalo. Radile su na obrazovanju žena i dece, i organizovale se u grupe koje su se širile po čitavoj planeti i borile za poboljšanje položaja žena. Vremenom su počele i oružane borbe za slobodu, i sa Verela su stizali vojnici kako bi pomogli klasi vlasnika da se odbrane. Rat za oslobođenje robova potrajao je trideset godina, došlo je do uspostavljanja višestranačkog sistema, koji nije bio savršen ali je predstavljao napredak. Posle još nekoliko godina sporadičnih sukoba, Jeove se najzad učlanila u Ekumen, a prvi ambasador je poslat iste godine (Legvin 2013 [1]: 271-274), dok je Verel ušao u Ekumen tri godine kasnije (Legvin 2013 [1]: 263).

5.1. Izneveravanja

Prva priča odvija se pošto je rat za oslobođenje na planeti Jeove završen, a planeta se pridružila Ekumenu. Ropstvo na planeti je ukinuto ratom za oslobođenje, a diplomate Ekumena uspele su da izdejtstvuju da se ukine i ekonomska zavisnost kolonije

Jeove od Verela, „[e]kumenski tuđini pomogli su da se Jeove oslobodi” (Legvin 2013 [1]: 16-17).

Upoznajemo se sa Jos (Yoss), učiteljicom u penziji, koja živi sa dva kućna ljubimca, lisicopsom i mačkom, i oni joj jedini prave društvo. Ćerka joj se sa unukom odselila na drugu planetu, i Jos je svesna da ih nikada više neće videti. Drugi lik u priči je ostareli Starešina Aberkam (Abberkam) koji je takođe ostao bez porodice. Aberkam je bio predsednik jedne od prvih formiranih stranaka na ovoj planeti. Njegova partija zastupala je ideju da ekumenski tuđini moraju da napuste planetu, iako su pomogli da se Jeove oslobodi, i protivila se dolasku bilo kakvih stranaca. Kako je i sam bio protiv bilo kakvog kontakta sa Ekumenom, Aberkam je na lošem glasu i ljudi ga izbegavaju. Oboje žive u malom mestu, u slabo naseljenom delu planete gde se slabo kontaktira sa drugima, i ljudi uglavnom provode vreme sami. Na ovoj planeti je uobičajeno da ljudi kada ostare, kad im deca već odrastu, odu u napuštene delove planete i tamo se nasele, ponovo „praznih šaka”, da se „okrenu ćutanju” i razmišljanju o životu. Nakon oslobođenja, to su mogle da urade i žene, tako da se i Jos odlučila na taj korak. Majk Kaden (Mike Cadden) ukazuje na to da je u ovom slučaju u pitanju izdvajanje od sveta, izolacija koju ljudi sami sebi nameću (Cadden 2005: 39), za razliku od ostalih dela Ursule Le Gvin, u kojima izolaciju nameće sama situacija u kojoj se glavni junak nalazi.

Jos voli da čita knjige o dalekim svetovima, i divi se onima koji su živeli bez rata. Pošto je preživela dugogodišnji rat na svojoj planeti, ona smatra da je „rat poricanje stvarnosti”, da je život u miru pravi život, u kome je čovek slobodan da radi, uči i odgaja decu (Legvin 2013 [1]: 7). Zanima je kako su neke planete uspele da opstanu bez vođenja ratova, a posebno je fascinira Geten, na kome nikada nije bilo rata. Jos zaključuje da su „... mladi muškarci [...] spremni da pojure i da ubijaju koga god im stari ljudi označe kao protivnika; da ubijaju jedni druge, ili žene, starce, decu; uvek se imao voditi još neki rat u ime mira, slobode, pravde, Boga” (Legvin 2013 [1]: 17).

Aberkam je ponižen, zbačen sa vlasti, stigao u Josin komšiluk i ona o njemu nema dobro mišljenje. Ipak odlazi da mu pruži pomoć kada se razboli, i ima priliku da ga pažljivo osmotri. On izgleda drugačije od nje, ima tamniju kožu i drugačije oči – ponovo se naglašava da oko ima beonjaču (Legvin 2013 [1]: 25). Kako su sada izolovani od ostalih, upućeni su jedno na drugo, i oni polako počinju da razgovaraju i upoznaju se. Aberkam je pripadao klasi robova koji su radili u rudnicima, i iz tog

razloga mu je zdravlje oštećeno. On joj priča o tome kako je učestvovao u ratu i počeo da se bavi politikom. Jos njemu priča o tome kako je odrasla kao robinja na ženskoj strani plantaže, kako žene nikada nisu izlazile same, a kretanje po mraku je povrh toga bilo zabranjeno, i da se zbog toga i sada oseća neprijatno kad mora da izlazi noću. To je sve što u ovoj priči saznajemo o životu robova na ovoj planeti.

Aberkam i dalje ne veruje da kontakt sa tuđinima može doneti bilo kakvo dobro, a Jos ga tokom razgovora ubeđuje da treba da bude objektivan i da uzme u obzir dokaze o tome da oni nisu toliko različiti: „Nema nikakve sumnje, mi smo daleki potomci naroda sa Haina, svi mi. I mi, i ovi tuđini iz svemira. Čak i životinje, naše i njihove, imaju zajedničko poreklo. [...] Ko god pristane da pogleda dokaze, videće da je tako; to su genetske činjenice. One neće postati nimalo drugačije zbog toga što ih ti ne voliš” (Legvin 2013 [1]: 29). Jos već ima pozitivan stav o došljacima, dok Aberkam ne odstupa od svog mišljenja. On veruje da uticaj Ekumena menja njihovu sudbinu, da su oni sada robovi tih tuđina: „Mudri tuđini, naučnici sa [...] znanjima i pronalascima, naši, navodno, preci – kažu: ‚Uradite ovo!‘ i mi uradimo...” On kaže da je čak pretio Izaslaniku Ekumena, da je zaista želeo da otera sve došljake sa svoje planete jer oni žele da ih „poseduju”. Za njega su došljaci sa drugih planeta samo novi Vlasnici koji hoće da ih porobe, samo na drugi način (Legvin 2013 [1]: 31).

Vremenom, njih dvoje se bolje upoznaju i zbližavaju. Kada u Josinoj kući izbije požar, Aberkam uspeva da spase njeno maće i nesebično joj nudi da stanuje kod njega, i očigledno je da će dalje njih dvoje nastaviti zajedno. Kad su se zbližili i prevazišli neke od međusobnih razlika, Aberkam Josi objašnjava zbog čega se toliko bojao tuđina: „Tuđina sam se plašio zato što sam se njihovih bogova plašio. Toliko bogova! Plašio sam se da će oni umanjiti mog Gospoda” (Legvin 2013 [1]: 45), dakle, strah od različitog imao je veze sa strahom da će njegova vera biti poljuljana i uništena.

Aberkam shvata da je mnogo pogrešio, a Jos se trudi da ga razume i da ga ne osuđuje, rekavši: „Ko sam ja da tebi sudim?” na šta Aberkam odgovara „Brate, ja sam ti”, sa namerom da kaže kako su, kao i u prethodnim delima Ursule Le Gvin, njih dvoje sami, ali jednaki i zajedno (Legvin 2013 [1]: 46).

Kako je ova priča smeštena u period posle oslobodilačkog rata na planeti Jeove, u njoj ne saznajemo mnogo o društvenom ustrojstvu na ovoj planeti, o razlikama među klasama, i teško ju je potpuno razumeti dok se ne pročitaju ostale priče u knjizi. Ona se

bavi razvojem odnosa između dva izolovana lika, i iz njihove perspektive saznajemo o načinu života na ovoj planeti u kasnijoj fazi borbe za oslobođenje. Njih dvoje su, kao i svi glavni junaci u delima Ursule Le Gvin, sasvim sami na svetu, ili kao što bi rekao Genli Ai, „sami i tuđi” (Legvin 1991: 129), ali kada jednom počnu da komuniciraju, među njima se razvijaju razumevanje i ljubav.

5.2. Dan oprostaja

U ovoj priči glavna junakinja je Soli (Solly), koja je poreklom sa Tere, a kao dete ambasadora živela je na raznim planetama. Sa dvadeset i pet godina poslata je na planetu Verel kao prvi ekumenski Izaslanik u kraljevini Gataj. Soli na lokalno stanovništvo gleda izuzetno pozitivno, što je rezultat njenog vaspitanja na Teri, i ovako ih opisuje: „... [V]isoki crnputi ljudi sa crnim očima, uzanim glavama, dugačkim i uzanim šakama i stopalima, predivan narod, njen narod!” (Legvin 2013 [1]: 48).

Zbog opasnosti od napada protivnika učlanjenja u Ekumen, Soli je protiv njene volje dodeljen telohranitelj, sa kojim ne uspeva da uspostavi komunikaciju. Učtiv, ali ćutljiv i hladan u ophođenju, on je prati u stopu. Izaslanica je dobila i kućnu pomoćnicu, koja joj je u skladu sa običajima na ovoj planeti, stavljena u vlasništvo. Soli ovako opisuje izgled služavke/robinje Reve (Rewe): „[M]ada je Solina [koža] bila smeđa sa ružičastim prelivom, a Revina smeđa sa plavičastim prelivom, Revini dlanovi bili su delikatne azurne boje.” Soli, koja se nije susrela sa životom u robovlasničkom društvu, ophodila prema služavki kao prema sebi ravnoj, što je Reve, koja je odrasla u drugačijem društvu „prihvatila [...] kao novi niz naređenja” (Legvin 2013 [1]: 50). Proučavajući verelijansku religiju, Soli shvata da ona opravdava veliku okrutnost u ime svog učenja, ali i pored toga, ona voli Verel i dopada joj se njegov narod, „... čije su oči crne bez belog, kao kod životinja, oči kao tamno staklo, kao tamna voda, tajanstvene – želim ih voleti, želim ih upoznati, želim dopreti do njih!” (Legvin 2013 [1]: 51). Soli ne reaguje kao većina ljudi pri susretu sa razlikama u fizičkom izgledu, kod nje se ne javljaju strah i gađenje, već interesovanje i želja da se sa različitošću upozna.

Iako je oduševljena svetom na koji je stigla, Soli posle nekog vremena primećuje da nikada nije u prilici da komunicira sa drugim ženama, koje žive izolovane i sakrivene u svojim ženskim prostorijama, takozvanim bezama, a ona se poslom sreće samo sa muškarcima i sa evnusima. Kao žena, ona se nigde u ovoj državi nije uklapala. Morala

je svuda da ide sama, što je bilo neobično, jer pristojne žene na ovoj planeti nisu izlazile same u javnost, a ona je imala javnu funkciju. Na ovoj planeti samo žene kmetice mogle su se kretati same, tako da se ona za okolinu ponašala kao imovina, a ne kao vlasnica, uprkos svom poreklu. Muškarci sa kojima je po prirodi posla dolazila u kontakt ophodili su se sa njom kao sa muškarcem, a ne sa ženom, jer nisu znali kako drugačije da se ponašaju u ovoj za njih nezamislivoj situaciji (Legvin 2013 [1]: 50-52). Biti žena bilo je teško na Verelu, i iako je pokušavala da se sretne sa ženama nekih od političara i poslovnih ljudi sa kojima je dolazila u kontakt, nikada nije uspjela da ugovori nikakav sastanak. Mada su joj svi odgovarali kako bi to za njih bila čast, nikada je nisu pozvali u posetu. Pomalo nalik Ševeku, i ona se nalazi u situaciji u kojoj je izolovana od ljudi sa kojima domaćini ne žele da je upoznaju. Poput Ševeka, i ona svuda oko sebe nailazi na zid koji ne može da izbegne.

Soli nije imala sa kim da razgovara sve dok nije upoznala makila Batikama (Batikam), koji je sa glumačkom trupom stigao u Gataj iz države Voe Deo. Makili su bili transvestiti glumci, i kao što smo pomenuli u uvodu ovog teksta, uz glumce, klovnove, igrače, muzičare i prostitutke, bili neka vrsta potklase u ovom društvu. Oni su bili imovina koja nije pripadala pojedinačnom vlasniku već Korporaciji zabave koja ih je zapošljavala, tako da je njihov položaj bio mnogo povoljniji u poređenju sa običnim robovima koji su služili za rad. Kada je pozorište stiglo u grad, odgovorili su joj da može da ode na predstavu samo ako se obuče kao muško, pošto žene ne izlaze u grad (Legvin 2013 [1]: 53). Predstave se čak nisu mogle gledati ni na televiziji, tako su štitili mlade devojkice od nedoličnog ponašanja koje se u njima moglo videti.

Soli odlučuje da ode u pozorište obučena kao muškarac i, oduševljena predstavom, insistira na tome da se upozna sa glavnim umetnikom, Batikamom. Batikamovo ponašanje je malo drugačije od uobičajenog ponašanja imovine. On slobodnije razgovara, ne traži odobrenje od vlasnika za svaki postupak, i kada ga Soli pozove da je poseti, on prihvata bez oklevanja. Soli kaže da je on „... prvi kmet koga je ikad videla da bez gledanja prema njenom vodiču ili njenom čuvaru, bez dopuštenja od njih, kaže ili učini bilo šta...” (Legvin 2013 [1]: 56). Vremenom se njih dvoje prijateljuju i upuštaju u neku vrstu ljubavne veze. Soli smatra da je makil izuzetno privlačan, i detaljno opisuje njegov izgled: „Njegov ten je bio tamnosivosmeđ, nije imao onu plavocrnu boju kojom se vlasnici toliko hvališu (mada i crnih komada

imovine ima veoma mnogo, primetila je Soli: a kako i ne bi, kad je svaka kmetica ujedno i seksualna sluškinja svome vlasniku?)” (Legvin 2013 [1]: 59), o čemu ćemo saznati više u narednim pričama. Saznajemo i da je telesna temperatura Verelijanaca nešto viša od teranske (Legvin 2013 [1]: 96), što je još jedna od fizioloških razlika između dve veoma slične vrste.

Soli je nastavila da se sastaje sa makilom, na užas svoga telohranitelja, koji ne može da shvati da se ona tako otvoreno, kako on kaže, „ruga moralu”, i veruje da glumac koristi priliku da kao imovina „napravi budale od svih vlasnika odjednom” (Legvin 2013 [1]: 75). Ipak, on poštuje makila, jer mu se čini da se ovaj trudi da se ponaša neupadljivo, i povremeno bi između njih dvojice, kao između dva muškarca, „proletelo neko kratkotrajno, nehотиčno razumevanje, bratsko, ironično” (Legvin 2013 [1]: 75), dakle, ponovo vidimo da je svakom muškarcu lakše da se razume sa drugim muškarcem (makar taj drugi bio rob i nosio žensku odeću) nego sa bilo kojom ženom, kao i u *Levoj ruci tame*.

Makil objašnjava Soli da je major koji je čuva častan čovek, a ona ga pita kako jedan robovlasnik uopšte može biti častan, iz čega vidimo da se i u njenom razmišljanju javljaju neke vrste stereotipa, uprkos vaspitanju koje ju je učilo da poštuje različitosti. Batikam joj objašnjava da ona to ne može da razume, jer nikada nije nikoga posedovala niti je posedovana, i on je fasciniran tom činjenicom: „Ti si jedina osoba koju znam koja nikada nije bila ni vlasništvo, ni vlasnik. To je sloboda. [...] Pošto si slobodna možeš biti iskrena. [...] Nemoj suviše strogo suditi o onima među nama koji to nisu i ne mogu” (Legvin 2013 [1]: 79-80). Ona ne razume složene odnose koji vladaju među ljudima na Verelu i Jeovi, koji su odgajani u drugačijem sistemu vrednosti od nje, i veruje da će se sve jednostavno rešiti kada se ove planete učlane u Ekumen.

Sa druge strane, Soli se ne plaši Batikamove različitosti, već smo pomenuli da ona ne oseća uobičajenu odbojnost koja se javlja pri susretu sa razlikama u fizičkom izgledu: „Nije uspevala da pročita verelijanske oči, iako su tako lepe, do samih kapaka pune tame” (Legvin 2013 [1]: 79), odnosno bez beonjača. Ona pokušava da objasni Batikamu da treba da je doživljava kao sebi ravnu, što on ne uspeva u potpunosti, i ona posle nekog vremena shvata da je ono što je ona smatrala za iskreno prijateljstvo za njega ipak donekle bio samo posao, udovoljavanje onome ko je, ako i nije vlasnik, na višem društvenom položaju nego on, jer nije naučio na drugačije odnose među ljudima.

Solin telohranitelj, rega (major) Tejeo (Teyeo), je drugi glavni lik u ovoj priči. U početku je prikazan iz Soline perspektive, ali u jednom delu priče saznajemo sve o njegovom poreklu i životu. Rođen je u vojničkoj porodici, i shodno tome, odgajan sa ljubavlju, ali uz veliku disciplinu. Njegova porodica imala je nekoliko kmetova, i nije okrutno postupala sa njima. Tejeo se ponekad čak i igrao sa njima, i već je kao dete primetio da ova deca nemaju nikakvog znanja ni o čemu osim o svom poslu na farmi, jer se nisu školovala. On još tada zapaža i da drugačije izgledaju: „Deca-imovina behu svetle boje kože, stidljiva, već pogurena za teški trud kome će ceo životni vek posvetiti...” (Legvin 2013 [1]: 60). Najčešće je vreme provodio sam. Odgajen u izolovanom delu Voe Dea, imao je nešto konzervativnije obrazovanje i nešto zastareliju vojničku obuku. Nije učio o istoriji i politici Ekumena, sa tuđinima na Verelu nije se sreo u stvarnosti, samo u teoriji, te je prema svim strancima bio nepoverljiv, a slično Aberkamu iz prethodne priče, plašio se njihove drugačije vere. Njegovo razmišljanje o tome šta je prikladno i prihvatljivo ponašanje, u potpunosti se zasniva na njegovom odgajanju. Vaspitan je da se ponaša časno i pravedno i prema onima koji su statusno ispod njega, prema ženama i imovini: „Tejeo je smatrao da su njegova prava nad ženama apsolutna, i da predstavljaju ujedno njegovu apsolutnu obavezu da se ponaša kavaljerski, ali i odgovorno prema pripadnicama veotske klase, a zaštitinički i milosrdno prema kmeticama. Verovao je da su svi stranci, u osnovi, neprijatelji, nedostojni poverenja, pagani” (Legvin 2013 [1]: 63).

Oženio se veoma mlad, svega dvadesetak dana pre nego što je morao da nastavi vojnu službu, bio je angažovan u borbi protiv pobunjenih robova na Jeovi. Robovi su nekako uspevali da se odupiru vojsci, i među upravom države dolazilo je do razilaženja zbog toga što neki nisu želeli da poštuju pravila Ekumenske konvencije. Njegova država se polako povlačila iz sukoba koji je gubila, ostavljajući svoje snage na cedilu. Kada se posle sedam godina ratovanja vratio na Verel saznao je da mu je žena umrla. Tejeo se vratio kući da provede neko vreme sa roditeljima i potom odlučio da, pošto je ratovanje završeno, potraži posao u gradu kako bi im omogućio da mirno provedu starost.

U skladu sa obrazovanjem koje je dobio, Tejeu se ujedinjenje sa Ekumenom ne čini kao dobra ideja. Iako je saznao da se Ekumen ne meša u društvena, ekonomska i kulturna pitanja jedne zemlje, već da je jedini uslov za stupanje u članstvo odbacivanje određenih vrsta oružja i ratovanja, njemu se čini da „... Ekumen gleda na njegov narod

sa visine, što o svemu verelskom donosi nekakve presude, a sve vidi samo odozgo.” Zvaničnici Ekumena veruju da će i ropstvo na ovoj planeti sasvim nestati kada se uspostavi „ekumenska uljudnost”, dakle, oni su na nižem nivou razvoja od ekumenskih naroda, i u skladu sa tim moraju da se prilagođavaju razvijenijima od sebe. Ovo se Tejeu ne dopada. Ipak, on želi da se prilagođava i da uči, i smatra da mora da nauči više o „tuđinskim načinima razmišljanja i o novim tehnologijama” ako će se već njegova zemlja učlaniti u Ekumen (Legvin 2013 [1]: 68-69).

Iz tog razloga, on kreće na predavanja iz istorije Ekumena, i na tim predavanjima upoznaje predavača po imenu Stara Muzika, koji će se pojaviti u još nekoliko priča Ursule Le Gvin. Predavač mu na početku ne uliva poverenje. Pre svega, smeta mu njegov malo drugačiji izgled: „Odvraćao je pogled od tuđinovitih očiju, koje su bile plavičaste, sa beonjačama jasno vidljivim kao kod uplašenog konja. Nikako da se navikne na tuđinske oči”. Ponašanje Stare Muzike, iako dobronamerno, njemu se ne dopada. On smatra da ga tuđin proučava kao primerak vojnika, varvarina, a njegovo ophođenje čini mu se kao suviše slobodno: „Tejeu se nisu dopadali maniri tog tuđina iz svemira, smatrao je da su suviše nesuzdržani, bujni” (Legvin 2013 [1]: 70). On ne može da shvati da neko ko je toliko drugačiji može biti dobronameran, iako mu Stara Muzika nudi posao u gardi ambasade Ekumena. Tejeo prihvata, i od tog trenutka ima mnogo kontakta sa tuđinima. Pre nego što počne da se brine o Soli, on je već sedam godina proveo u službi ambasade, i polako se navikavao na ljude sa raznih planeta i njihove različitosti: „Tokom sedam godina, navikao se na tuđinske oči i na svakojake tuđinske mirise, boje i ponašanja” (Legvin 2013 [1]: 73). Ipak, on uspeva da se ne zbližava sa njima, i samo zato što je izuzetno učtiv, on uspeva da podnese njihovo, za njega neobično, suviše slobodno, uznemiravajuće ponašanje. Uspevao je da ostane na distanci, i trudio se da tako bude i sa Soli.

Soli mu se fizički veoma dopada, ali njeno ponašanje mu je baš zbog toga izuzetno odbojno: „... fizički je bila predivna, sa kožom crvenomrkom i čistom kao kod bebe; izazivački je paradirala svojim [...] telom pred muškarcima koji do tog tela nikako nisu mogli dobiti pristup. Naprosto je ćuškala i ubacivala to telo svima u lice, uporna, bestidna.” Možemo da primetimo da se kod njega javljaju protivrečna osećanja, pa ga ona u isto vreme i privlači i odbija: „Njena seksualna neskromnost ga je uzbuđivala i u jednakoj meri mu se gadila” (Legvin 2013 [1]: 73-74). Mrzeo ju je zbog toga što nije

uspevao da ostane ravnodušan prema njenom ponašanju, što je bilo neobično, jer on nije ranije mrzeo nikoga. Ovde je u pitanju pojam ambivalentnosti iz oblasti postkolonijalnih studija, odnosno, dvojakih osećanja prema nečemu/nekome, u situaciji u kojoj se u istom trenutku osećaju i privlačnost i odbojnost, čak i gađenje prema istom izvoru (Ashcroft, Griffiths i Tiffin 1998: 12-13). Ambivalentnost se javlja jer se Tejeo u isto vreme divi Solinoj lepoti, ali mu je izuzetno odbojna njena različitost, njeno slobodno ponašanje i ophođenje sa ljudima oko nje, koje njegova kultura smatra neprikladnim.

Vraćamo se Soli u trenutku dok se ona priprema da, kao ambasadorica Ekumena, učestvuje u povorci za državni praznik, Dan oprostaja. Kao visoka gošća, ona je odabrana da upali vatru tokom te ceremonije, iako ju je ranije major Tejeo upozorio da ne bi trebalo da učestvuje, jer su dobili pretnje o mogućem napadu terorista. Tejeovo upozorenje se ostvaruje, i njih dvoje bivaju zarobljeni u jednom podrumu u nepoznatom delu grada. Tejeo je teško povređen, i ona mu pomaže da se povрати. Njih dvoje su sada izolovani, kao što su, na primer, bili Genli i Estraven, i prinuđeni su da komuniciraju dok razmišljaju o tome ko ih je zatvorio i kako da se izvuku iz nezavidnog položaja u kome su se našli.

Soli zapaža da njegova mirnoća i suzdržanost, koji su joj ranije bili odbojni, u ovoj situaciji na nju deluju umirujuće i time nam autorka nagoveštava da ona polako počinje da ga prihvata. Vreme ispunjavaju vežbanjem, kako bi ostali u formi, i razgovorima. Soli postavlja pitanja u vezi sa robovlasničkim društvom, po prvi put naglašavajući da ne želi da osuđuje (ranije ga je nazivala „idiotskim sistemom”), već samo da shvati: „Samo pokušavam razumeti kakav je to osećaj kad veruješ da dve trećine ljudskih bića na tvom svetu jesu zaista, iz opravdanih razloga, tvoje vlasništvo. Pet šestina, zapravo, jer tu treba uključiti i žene u sastavu vaše kaste”. Ona mu objašnjava kako ne uspeva da primeti nikakvu razliku među njima, kako su oni na veštački način presekli kontakt među ljudima. Ubeđuje ga da bi, ukoliko bi dete roba odgajili kao vlasnika, ono bilo isto kao i vlasnici po rođenju, da među njima u stvari nema značajnih razlika: „Vi ste ista živa vrsta, ista rasa, ista nacija, baš isti u svakom pogledu, mada ima neke male razlike u bojama. Vi, dakle, provodite život održavajući ovu ogromnu podelu koja ne postoji” (Legvin 2013 [1]: 97-98). Tejeo priznaje da je tokom ratovanja uvideo da se bori sa sebi ravnima, da su se robovi čak borili mudrije i

hrabrije, verovatno zato što su se borili za slobodu. I on počinje nju da prihvata, jer priznaje da je njena otvorenost duha pozitivna osobina, dok njihov način života i održavanje jedne neprirodne situacije predstavlja „rasipanje [...] energije, duha” (Legvin 2013 [1]: 99). On prvi put počinje Soli da oslovljava po imenu.

U zarobljeništvu provode dvadesetak dana, i tokom tog vremena se, za razliku od Estravena i Genlija, odlučuju da vode ljubav. To ih još više zbližava u ovoj situaciji, postaju prisniji i bolje se razumeju. Soli čak odlučuje da promeni ponašanje pred otmičarima i da se drži po strani, kako bi muškarcima ostavila da pregovaraju, jer veruje da će tako imati više šanse da se spasu. Tejeu je sada strašno što ona mora da se ponaša protivno svojoj prirodi i vaspitanju, jer je prihvatio da je ona drugačija i kao takvu počeo da je poštuje. Iz zarobljeništvu ih na kraju spasava makil Batikam, koji je obavestio ambasadu o njihovom nestanku.

Tejeu je posle oslobađanja otišao na svoje imanje, gde su mu, u razmaku od dve godine umrli roditelji. On je oslobodio imovinu svoje porodice, čak je kmetovima dao u vlasništvo delove zemlje. Potražio je Soli u gradu, a ona je upravo dobila ponudu da bude prvi ambasador Ekumena na Jeovi. Tejeu polazi sa njom, i time se završava ova priča, a počinje njihov zajednički život.

U ovoj priči takođe se radi o sukobu između različitosti, i ponovo je u centru pažnje komunikacija između ljudi, u ovom slučaju muškarca i žene. Njihova velika različitost izgubila se kad su se našli izolovani i bili prinuđeni da razgovaraju. Tokom te izolovanosti, naučili su da ne osuđuju razlike koje među njima postoje, već da pokušaju ih prevazići. Među njima se polako razvijalo razumevanje, tako da je posle nekog vremena, „... Tejeu prekinuo ćutanje, a ona [Soli] prestala da priča i počela da sluša” (Cadden 2005: 40), što je bio uslov da između njih otpočne prava komunikacija, koja jedina može dovesti do prevazilaženja svih različitosti i razlika.

5.3. Čovek naroda

Ova priča počinje na planeti Hain, na kojoj živi Havživa (Havzhiva) u skladu sa običajima u svom plemenu. Ursula Le Gvin se ponovo poigrava današnjim stereotipima, pa tako u njegovom društvu devojčice igraju fudbal, muškarci rade na razbojima, a žene zidaju kuće. Način života u ovoj zajednici detaljno je opisan. U njegovom društvu deca sa petnaest godina postaju odrasla, i on u tom uzrastu postaje par sa devojčicom iz

odgovarajućeg plemena. U ovom društvu deca žive sa majkama, a očevima se u stvari smatraju ujaci, majčina braća, koja brinu o deci, a ljudi imaju kontrolu nad svojom plodnošću, mogu sami da odluče kada će začeti dete. Život mu se odvija po propisima koji važe u njegovom narodu, sve do dolaska istoričarke Meže (Mezha), bivše žene njegovog oca, tj. ujaka. Ona predstavlja veoma neobičnu pojavu jer je „... pogazila društveni ugovor, uradila nešto što nijedna žena ne radi, zanemarila svoju lozu, postala biće neke druge vrste” (Legvin 2013 [1]: 124), nije vodila život kakav se od nje očekivao. Ona Havživi objašnjava da je bila nesrećna dok je živela po pravilima njihovog društva, jer je već bila učinila sve što se u njihovom društvu može postići. Zainteresovala se za ono što se događa u svetu, i poželeva da vidi i nešto više. Priča mu o tome kako je odlučila da ode daleko, i objašnjava da je uvek u životu u pitanju izbor između promene i ostanka, i da i on taj izbor može da učini (Legvin 2013 [1]: 127). Iako Havživu fascinira njen životni put, on je još uvek ne razume u potpunosti. Posle nekog vremena, kada je još malo odrastao i on odlučuje da ode iz svog mesta i da počne da izučava istoriju. Odlazi u grad i počinje da se obrazuje. Posle nekog vremena, on uviđa kako su različitosti među društvima, narodima i kulturama u stvari korisne: „Znati se može na različite načine. Svaki oblik znanja ima svoje prednosti, nedostatke, nagrade i kazne” (Legvin 2013 [1]: 133).

Upoznaje se sa različitim vrstama ljudskog roda, a sada su mu dostupne žene sa različitih svetova, za razliku od Haina, na kome je bio ograničen samo na jedno pleme. Ziv koristi to što je, kao Hainac, popularan među ženama, i voli da ulazi u veze sa tuđinkama: „On je namerno tražio baš žene iz drugih zvezdanih sistema; spavati sa takvom, to je ne samo gaženje pravila, nego je i egzotično” (Legvin 2013 [1]: 136), baš kao što se u postkolonijalnim studijama smatra da belog muškarca privlači egzotična seksualnost žena koje pripadaju drugim rasama, a da to u stvari predstavlja potrebu za osvajanjem nečega što je drugačije kako fizičkim izgledom tako i kulturološki (Young 1995: 102).

Havživa se upoznaje sa Tiu (Tiu), koja nije tuđinka, i uprkos onome što ga je ranije privlačilo, zbližava se sa njom. Kako oni nisu bili sa različitih svetova mogli su se mnogo bolje razumeti: „[n]esličnost njega i Tiu jeste istinska različitost, i [...] sličnost njega i Tiu jeste istinska srodnost” (Legvin 2013 [1]: 136). Tiu posle nekog vremena odlazi na Teru, i dogovaraju se da on kroz godinu dana, kad završi obuku, dođe za njom.

Ipak, kada se pojavi ponuda da ode na planetu Jeove on je prihvata. Kada je posle dugog putovanja stigao, planeta Jeove je već proglasila nezavisnost, a robovlasništvo je počelo da propada i na samom Verelu. Mnoge poglavice koje su predvodile borbu robova su se uzdigle na vlast, i sada su se borili da tu vlast zadrže. Ratovalo se zbog pitanja da li strance treba proterati sa planete Jeove, ili tuđine treba prihvatiti i učlaniti se u Ekumen (Legvin 2013 [1]: 144). Havživa je video ljude različite boje kože, od plavocrnih na severu do bledoplavih na jugu, „prašinara” koji su bili potomci verelskih robova. On je došao u grad Joterber na jugu, i, iako se obukao u jeovansku odeću, razlikovao se izgledom od ostalih jer je bio „... jedina osoba sa crvenomrkom kožom u gradu od četiri stotine hiljada ljudi. Čim su videli njegovu kožu, njegove oči, znali su: tuđin iz svemira” (Legvin 2013 [1]: 147). Zbog svog drugačijeg izgleda izaziva mržnju kod dela stanovništva, i protivnici saradnje sa Ekumenom ga vređaju i fizički napadaju.

On smatra da je krivica za napad većim delom njegova, jer je odlučio da se kreće sam po neprijateljskoj teritoriji, smatra da su napadači mladi i da im ne treba odveć strogo suditi. Kada vidi kako su surovo kažnjeni njegovi napadači (prosipanjem creva iz utrobe), on je užasnut i na svom jeziku kaže: „Vi niste ljudi!” (Legvin 2013 [1]: 149), i ova njegova izjava ukazuje na to da ne može da pojmi njihov postupak. Poglavica koji je naredio pogubljenje je ovim postupkom učvrstio svoj položaj i obezbedio narodnu podršku, i iz ovog primera vidimo veliku razliku između ove dve kulture.

Bolničarka koja ga neguje je u stvari doktorka po imenu Jeron (Yeron), koja će se pojaviti i u narednoj priči. Ona ima blede plavičasti ten, i ponovo se naglašava da se beonjače u njenim očima ne vide (Legvin 2013 [1]: 148). Ona mu se obraća sa porukom koju želi da, u ime žena na svojoj planeti, prenese Ekumenu. Ziv ništa nije znao o položaju žena na ovoj planeti, sem da su one prve započele borbu za oslobođenje. Ona mu saopštava da učlanjenje u Ekumen neće doprineti poboljšanju položaja žena. Žene, iako su se borile za slobodu kao i muškarci, nisu popravile svoj položaj, nema žena generala ni poglavica, nema ih ni u vladi. Ona kaže: „Žene su niko. [...] Naši muškarci postadoše gazde. A mi smo ono što smo oduvek i bile. Imovina” (Legvin 2013 [1]: 151). Žene na ovom svetu i dalje nisu slobodne, slobodna je, kako kaže jedan od poglavica, žena slobodnog čoveka (Legvin 2013 [1]: 156). Suština je u tome da se način razmišljanja muškaraca nije promenio, veruje doktorka Jeron, i da oni smatraju da su predodređeni da budu gazde. Ona veruje da se ta uverenja moraju promeniti, ali da se to

ne može učiniti silom: „[N]e možeš čoveka puškom naterati da promeni uverenja. Ubiješ gazdu, postaneš gazda umesto njega. Mi moramo tu svest da izmenimo. Staru ropsku svest, i gazdašku” (Legvin 2013 [1]: 151). Havdživa beleži u svoj diktafon utiske o situaciji na Jeovi: „Ništa ne može biti spolja izmenjeno. [...] Vidiš šta nije u redu i šta nedostaje. Poželiš da to popraviš. Ali ne može se to krpljenjem popraviti. Moraš da budeš u samoj stvari, moraš je tkati iznutra. Moraš biti deo tkanja” (Legvin 2013 [1]: 166). Ovo je u skladu sa Fanonovim razmišljanjem da rešenje nije u tome da robovi preuzmu sistem od robovlasnika i da se uloge jednostavno zamene (Fanon 1967: 171-172) već da promena mora biti temeljna, u svesti jednih, ali i drugih.

Ovo je verovatno ključna misao u ovoj priči, a bolničarka zaključuje da se situacija ne može brzo izmeniti, da će biti potrebno da prođe mnogo vremena, kao i da je to u velikoj meri stvar obrazovanja. Obrazovanje je ono što ljude navodi da počnu da menjaju mišljenje i u skladu sa tim i ponašanje, i moli Havživu da počne pažljivo da navodi ljude sa kojima saraduje da uključe žene u upravljanje novom državom. Havživa ovo veoma vešto i neupadljivo izvodi, pretvarajući se da misli da na Jeovi nije na snazi segregacija polova, izvinjavajući se zbog svog neznanja poglavicama sa kojima saraduje. On za početak traži da dobije telohranitelje ženskog pola, kako bi iskazao poštovanje ulogi koju su žene imale tokom borbe za oslobođenje. Moli da na prijeme kojima prisustvuje muškarci povedu svoje supruge, kao i da značajne žene, koje učestvuju u vladi, budu pozivane na ovakve prijeme sa svojim muževima (Legvin 2013 [1]: 154-155).

Kao istoričar, prisustvuje njihovim obredima i uči o njihovim običajima koji vladaju u selima kako bi što bolje upoznao ovaj narod. Havživa učestvuje i u demonstracijama žena koje traže plate za svoj rad i poštovanje. Ambasadorka Ekumena ga prekoreva zbog ovog postupka, jer Ekumen ne bi trebalo da se meša u unutrašnje stvari zemalja, međutim Ziv ovaj postupak naziva obrazovanjem nacije i traži njenu podršku. Sluša različita razmišljanja o ovim temama, ali zaključuje, iako je svako iz svoje perspektive u pravu, da su učenje i obrazovanje jedino što može da izmeni situaciju na svetu: „Nijedna istina ne može drugoj istini oduzeti istinitost. Svako znanje je deo celog znanja, „... [a] kad jednom vidiš onaj širi obrazac, ne možeš nikad više sagledati jedan deo kao da je celina” (Legvin 2013 [1]: 169), slično onome što kaže Fok u *Gradu iluzija*, da do istine uvek vodi više puteva (Legvin 1987 [2]: 237).

Ova priča se bavi razlikama između pripadnika različitih rasa, ali i odnosima među polovima, kao, uostalom, i sva dela Ursule Le Gvin. Posle mnogo godina, kad se Havživa vrati na Jeove kao pedesetogodišnjak i ponovo se sretno sa doktorkom Jeron, on zaključuje da je najvažnije da se očuva „duh prihvatanja” među ljudima. Ne treba želeći promenu po svaku cenu, već čovek treba da menja samog sebe kako bi mogao da opstane među drugim ljudima. Doktorka Jeron zaključuje da muškarci uvek žele da menjaju stvari „prema svojim potrebama”, i da ono što on kaže deluje kao „ženski način bivanja”, a on je upoznaje sa načinom života na njegovoj planeti, i kaže da su muškarci kod njih drugačiji, da je to rezultat vaspitanja (Legvin 2013 [1]: 173-174). Havživa takođe zaključuje da je najvažnije da ljudi razgovaraju, komuniciraju, da se razumeju, da nađu načina jedni drugima budu potrebni, i kaže da je najzad naučio kako da ide pešice, kako da hoda sa svojim narodom (Legvin 2013 [1]: 174), i da je to jedini način da se bude u miru sa samim sobom.

5.4. Oslobođenje jedne žene

U ovoj priči Rakam (Rakam), robinja sa Verela pripoveda o svom životu, oslobođanju, obrazovanju i nevoljama koje su je pratile tokom veoma teškog života. U priči je detaljno opisan život robova u robovskom naselju kakva se pominju u ranijim pričama, i ova priča najjasnije objašnjava kako je život na Verelu funkcionisao i tako je organizovano njegovo robovlasničko društvo.

Rakam navodi kako su njeni vlasnici, Šomekeovi (Shomekes), imali preko četiristo ljudskih imovina koje ona naziva i kmetovima (u ranijim pričama je pomenuto da se reč „rob” smatrala uvredljivom). Kmetovi su dobijali ime po baki, pošto su bake podizale robovsku decu. Kmetkim naseljem koje je po sredini delio jarak na mušku i žensku stranu upravljao je Savet baba. Majke su radile bez prestanka, a muškarci, očevi, nisu se starali o deci i najčešće nisu ni znali koja su deca njihova, jer su često prodavani i menjali su mesto boravka i vlasnika. Žene su uglavnom rađale po dvoje ili troje dece, jer porodica Šomekeovih nije želela da ih izgubi kao radnice, tako da ih nisu gonili da rađaju po jedno dete svake godine, što je bio slučaj na nekim drugim farmama. Rakam objašnjava termine koje su koristili u njihovom društvu da istaknu razliku između ove dve klase, koje smo mi ranije pomenuli. Vlasnici su bili muškarci, žene i deca, dok je imovina nazivana kmetovima i kmeticama, a njihovo potomstvo štenadima ili

mladuncima, što je izraz koji se koristi za mladunčad životinja, pasa i vukova, kako bi se dodatno istaklo to da robovi nisu ljudska bića. Rakamina majka bila je veoma lepa, ali svetle boje kože, kao i njena majka, Rakamina baka. Ovo je, navodi autorka, bila uobičajena boja robova, takozvanih prašinaru. Majka je uspela da dostigne najveći uspeh koji je na tom mestu bio moguć, da bude odvedena da služi u Kući, kod njihovih vlasnika. Lepo je obučena, čista i uredna, i to je za Rakam velika razlika u odnosu na ljude koji žive u barakama u robovskom naselju. Majka planira da i nju odvede da radi u Kući kako bi je zaštitila od teških fizičkih poslova, iako će tamo biti izložena drugačijoj vrsti iskorišćavanja.

Sama Rakam je izrazito tamne kože, i majka joj nagoveštava da joj je otac neko od vlasnika, na šta ona reaguje rečenicom: „Nisam ni znala da otac može biti ljudsko biće”, a ne neko od robova, iz čega vidimo da ona samu sebe doživljava kao manje vrednu, što je u skladu sa vrednostima društva u kome je odgajana i koje su joj usađene (Legvin 2013 [1]: 177), i ona sama kaže da su nju „... učili da Vlasnici, po svojoj prirodi, jesu bića nadređena u odnosu na nas” (Legvin 2013 [1]: 187). Zanimljivo je da joj se deca rugaju i ismevaju je zbog tamne kože, iako se takva koža smatra lepšom, nazivaju je „Crnja” i „Gazdinica”, te vidimo da i oni imaju potrebu da se osećaju vrednijima u odnosu na nekog različitog od njih, i Drugi ima svog Drugog, jer je odrastao u sistemu koji ga uči da tako gleda na svet oko sebe.

Veoma brzo majka je odvođi u Kuću i predstavlja je vlasnici, koju Rakam opisuje kao lepu ženu crne sjajne kože, koja je toliko kitnjasto obučena da Rakam ne može da je razlikuje od cveća u vazama. Rakam kaže da je bila ubeđena da je „gospođa jedno više biće” u odnosu na nju. Gospođa je bila ljubazna, a o robovskom naselju nije znala ništa. Rakam zapaža da ni ona, kao žena vlasnika, nema slobodu kretanja i da je prinuđena da boravi u ženskom delu kuće, dakle, da je i ona u nekoj vrsti zatočeništva, baš kao i robovi u naselju (Legvin 2013 [1]: 182-184).

Devojke koje su dovođene u kuću obučavane su kako da vode domaćinstvo, da rade u kući i to nisu bili teški poslovi, a osnovni zadatak je bio da posluže kao gospođine ljubavnice. Rakam je dobila tu ulogu sa nekih trinaest godina, i ona kaže da je gospođa bila prema njoj nežna, a da ona nije znala da je to što traži od nje zlostavljanje. Ona je odgajana tako da prihvati i ispuni ono što su gazde od nje tražile: „ ... [j]a ništa nisam znala o pristajanju i nepristajanju. To su reči slobode”, te da joj

gospođa nije ostala u ružnom sećanju, za razliku od vlasnika za koga je znala da je „nadređeno biće, ali opasno” (Legvin 2013 [1]: 184-185).

Rakam je u nekom trenutku svog boravka u Kući shvatila da je Vlasnik njen otac, i zbog toga je, u skladu sa vrednostima sa kojima je odgajana, verovala da je na neki način značajnija od ostalih robova. Kada, posle nekog vremena, ode da poseti babu u kmetskom naselju, tamo joj sve izgleda mnogo drugačije. Ljudi su prosti, prljavi, ne mirišu prijatno. Deca, mladunci koji su se ranije igrali sa njom, sada na nju bacaju kamenje i cepaju njenu divnu čistu odeću. Oni nju sada doživljavaju kao nekog bliskog vlasnicima, a ona sama na njih gleda kao na Druge: „Mi, ukućani Velike Kuće, bili smo sasvim različiti od njih, smatrala sam. Služeći višim bićima, postali smo nalik na njih” (Legvin 2013 [1]: 186), baš kao što Fanon kaže za „crnca koji je neko vreme živeo u Francuskoj” i vraća se u zavičaj, u rodni Martinik „potpuno izmenjen, kao novi čovek koji govori kao belac” (Fanon 1967: 10-11). Rakam kaže da nikada više nije poželela da se vrati u naselje.

Kada je malo odrasla, gospođa je predaje „na upotrebu” svom sinu Erodu (Erod). Erod se ne slaže sa robovlasničkim sistemom, i želi da učestvuje u oslobađanju robova, što ga dovodi u sukob sa ocem. On ne želi da ima bilo šta sa Rakam, jer njihov položaj nije ravnopravan, i kaže joj: „[N]eću uzeti ženu koja mi se ne može ponuditi slobodno. Polni odnos između vlasnika i robinje je silovanje” (Legvin 2013 [1]: 188). Rakam prvi put čuje nešto tako i ne razume ga u potpunosti. Ipak, oni provode vreme u razgovorima, i ona pažljivo sluša šta on priča, iako ništa od toga nije blisko onome što je ona slušala čitavog života. On joj priča kako je na planeti Jeove počela revolucija za oslobođenje robova, a njoj nije jasno kako mogu da se bore protiv vlasnika kad je „[o]d samog početka određeno [...] da postoje viša i niža bića, gospod Bog i ljudska bića, muškarac i žena, posednik i posedovani”, ne dopada joj se što on njih, imovinu, naziva robovima, jer veruje da im ta reč oduzima vrednost (Legvin 2013 [1]:189). Erod joj je strpljivo objašnjavao kako bi društvo funkcionisalo kad ne bi bilo robova i vlasnika, a ona je pažljivo slušala ali je malo toga mogla da shvati. On je tretira poput deteta, baš kao što se i na našem svetu na robove gledalo kao na decu koja ne mogu ništa da razumeju (Fanon 1967: 16).

Do velikog preokreta dolazi u njenoj sedamnaestoj godini, kad gazda umre od mutirane bakterijske infekcije za koju nije bilo leka. Pošto je bio izložen strahovitim

bolovima, gospođa ga je ubila kako bi mu prekratila muke, a i sebe za njim. Erod, koji je nasledio imanje, odlučuje da oslobodi sve robove i potpisuje papire kojima oslobađa svakog roba ponaosob, i odmah posle toga odlazi u grad. Na imanju dolazi do haosa i rasula, a gazde nižeg ranga sa susednih imanja izvode napad, kako bi pohvatali i prisvojili kmetove koji su sada ostavljeni na milost i nemilost novim, nepoznatim vlasnicima. Papiri koji garantuju slobodu ostaju razbacani po kući Šomekeovih, a Rakam odvođe na imanje Zeskra, gde je kuća bila puna vlasnika, a devojke su tu dovedene kao „žene za upotrebu”, tj. za seksualne odnose i silovanje. Mnogo njih je ubijeno na najsurovije načine, kao i Rakamina baba i majka (Legvin 2013 [1]: 197-200). Posle nekog vremena, Rakam sa nekoliko devojaka uspeva da organizuje bekstvo u grad, gde će njihovi papiri da su oslobođenje, do kojih su uspele da dođu, biti priznati. Na farmama zakon tada nije mnogo značio, i svako je radio ono što je hteo.

Po dolasku u grad, Rakam iznajmljuje stan sa svoje dve saputnice, i kaže da je prva stvar koju je uradila kao slobodna žena bila da zatvori za sobom vrata svoje sobe, i tada je prvi put je ostala sama (Legvin 2013 [1]: 206). Pošto nije imala nikakvog obrazovanja, počinje da pohađa radnu obuku, ali i školu, i da uči da čita i piše. Tu uči da se bavi nekim zanatima, ali otkriva i da joj se učenje dopada. Prvog meseca bivši gazda Erod joj je pomogao da se snađe sa novcem, ali od kako je dobila prvu platu, počela je sebe da izdržava. Pošto je bila potčinjena od kada zna za sebe, Rakam kaže da je bila neprijateljski raspoložena prema muškarcima kojima se dopadala. Ona je tada shvatila da je celog života bila samo „žena za upotrebu” i da ju je čak i Erod, koji nije želeo ni da je dotakne, tako doživljavao.

Počinje da se interesuje za istoriju, i vremenom shvata da Erod nije bio u pravu kad se radilo o oslobođanju robova: „Erod je svojevremeno govorio o promeni, da, ali o nekoj takvoj promeni koju bi izveli vlasnici. Mi smo bili ono što treba menjati, puštati na slobodu” (Legvin 2013 [1]: 207), a tako se sloboda ne može steći, baš kao što se ne može postići ni „jednostavnom zamenom uloga između ugnjetača i ugnjetenog” (Bhabha 1994: 19). Kod Fanona nalazimo razmišljanje da crnci nikada nisu uspeli da se izvuku iz potčinjenog položaja zato što se nisu borili za slobodu, već su im je nekadašnji gospodari darovali, te su oni jednostavno ušli u sistem svojih gospodara i prihvatili njihove vrednosti. Iz tog razloga su ostali u potčinjenom položaju i posle sticanja slobode (Fanon 1967: 171-172). U skladu sa ovakvim razmišljanjem, Rakam

zaključuje da „... svaka sloboda mora da se zadobije. Ona ne može biti data” (Legvin 2013 [1]: 207).

Rakam, koja je odrasla u uverenju da je niže biće o kome neko mora da brine, uviđa da joj niko neće dati ono što želi, već da mora sama da se izbori za to, da je sama odgovorna za sebe. Proučavajući istoriju, uviđa da je rasa crne kože koja je sebe nazivala vlasnicima, koja je pre mnogo vekova pokorila sve ostale narode, „živela u uverenju da postoji samo jedan način da se bude”, da je njihov položaj ono što se podrazumeva, i da se to ne može promeniti lako. Svi ostali narodi Verela, čak i kada bi se njima suprotstavili, ponašali su se isto kao oni, jedini cilj im je bio da sami postanu vlasnici, te ni oni nisu verovali da postoji neki drugačiji način života. Kada su se pojavili tuđini iz Ekumena, za koje ona kaže da su radili drugačije i znali da se može i da treba živeti drugačije, rasa vlasnika nije želela da ima nikakve veze sa njima. Tek su pre četrdeset godina dopustili Ekumenu da uspostavi diplomatske odnose, a Rakam je svesna da će biti potrebno još mnogo vremena da stvari zaista počnu da se menjaju (Legvin 2013 [1]: 209-210).

Rakam odlazi na mitinge raznih stranaka i sluša govore predvodnika, i na jednom sreće ženu koja je očigledno tuđinka: „Njena koža bila je naradžasto-smeđe boje kao kora pinija, a u uglovima njenih očiju videla se belina. [...] Počeh razumevati da je ona došla sa jednog sveta nezamislivo dalekog. Čudo je bilo da ona i sa tako čudnom kožom, kosom, očima i umom ipak jeste ljudsko biće, kao što sam i ja; u to nisam sumnjala” (Legvin 2013 [1]: 210). Ponovo su kao osnovne razlike navedeni boja kože i oči sa beonjačama, ali i pored tih razlika, Rakam tuđinku ne doživljava kao mnogo drugačiju. Do sada je već mnogo toga naučila, a po prirodi je sklona da se ne plaši različitosti, već da je prihvati kao nešto pozitivno, i ona naglašava da je ta tuđinska žena isto toliko ljudsko biće kao i ona sama.

Rakam deli stan sa nekoliko žena, a jedna od njih je Res (Ress), koja joj savetuje da se upiše u gradsku biblioteku kako bi mogla lakše da dođe do literature koja ju je zanimala. Kako je biblioteka bila samo za vlasnike, Rakamina crna koža je prednost, i bibliotekari ni ne sumnjaju da ona ne pripada toj klasi, jer se osnovna podela na vlasnike i robove vršila prema boji njihove kože. Ona nastavlja sa obrazovanjem i želi da postane nastavnik, uprkos tome što ne nailazi na razumevanja ljudi sa farme Šomekeovih, sa kojima je ostala u kontaktu. Oni smatraju da toliko znanje nema

nikakvu svrhu, da istorija starih vremena i znanje o tuđinskim svetovima ne mogu doneti nikakvu korist njihovom pokretu za oslobođenje (Legvin 2013 [1]: 213).

Rakam planira da nastavi sa učenjem kako bi svoje znanje jednog dana prenela na Jeovu, na kojoj su knjige uništene. Malo pomalo, obrazovani ljudi prepoznaju njene sposobnosti, naročito sposobnost da napravi poređenja između svoje planete i drugih svetova, i pozivaju je da drži predavanja studentima. Njoj se naročito važnim čini to „... kako razni narodi podižu decu, ko preuzima odgovornost za dete, kako se ta odgovornost shvata, pošto [joj] se činilo da je to jedna tačka na kojoj narod sebe oslobađa ili porobljava” (Legvin 2013 [1]: 214).

Rakam učestvuje u mnogim debatama koje se tiču položaja žena u društvu, i sada čak ulazi u raspravu sa bivšim gazdom Erodom po pitanju slobode za žene. Niko od govornika se ne bavi položajem žena u društvu, već samo oslobođenjem muškaraca. Fanon kaže da se „karakteristike porodice projektuju na društveno okruženje”, da je „porodica [...] nacija u malom” (Fanon 1967: 109-110), a Rakam, koja je proučavala odgajanje dece na različitim planetama, smatra da „nema slobode bez polne slobode, i da tek kad se ženama dozvoli da ponesu odgovornost za svoju decu, i kad muškarci budu voljni da učine to isto, može nastati sloboda za sve žene, i kmetice i vlasnice”. Ona insistira na tome da slobodu žene ne treba odvajati od slobode muškarca: „Šta je, onda, sloboda za ženu? Da li se razlikuje od slobode za muškarca? Ili je slobodna osoba – slobodna?” Ona im skreće pažnju da ni žene vlasnika koji su se borili za slobodu nisu prisutne na ovim sastancima, da su one i dalje skrivene u ženskim delovima svojih kuća, da su žene ostale robovi robova (Legvin 2013 [1]: 217-218), one koje Drugi smatra za Drugog. Kao što kaže Baba, potčinjeni teži tome da imitira ponašanje ugnjetaća (Bhabha 1994: 61) i želi da i sam bude nadređen u odnosu na onoga koga smatra manje vrednim. I muškarci na ovoj planeti su baš tako postupili.

Jednom od njenih predavanja prisustvuje Esdardon Aja (Esdardon Aya), koji se u drugim pričama pominje kao Stara Muzika, sa kojim se Rakam upoznaje. Esdardon Aja je upozorava da joj preti hapšenje i savetuje da što pre pobegne na planetu Jeove, a da će se on pobrinuti da joj dostavi njene knjige. Rakam tako kreće na izuzetno teško i opasno putovanje svemirskim brodom do planete Bambur, i potom na Jeovu, gde ona očekuje da će je sačekati novi, bolji život. Na ovo putovanje kreće sama, kao i ostali likovi u delima Ursule Le Gvin. Poput Ševeka kad stigne na Anares, i nju

dekontaminiraju i pregledaju iz straha da ne donosi neku novu bolest. Ona je takođe došla praznih šaka, donoseći sa sobom samo odeću koju je imala na sebi. Došljake su ispitali šta su po zanimanju, potom su ih, bez obzira na kvalifikacije, podelili u dve grupe prema polu, i sve žene poslali na jug da rade fizičke poslove. Rakam se ponovo suočava sa diskriminacijom na osnovu pola, i ne može da veruje da je situacija ista i ovde, gde bi trebalo da su svi slobodni. Došljakinje stanuju u selu koje je opet podeljeno na mušku i žensku stranu, i ona shvata da muškarci i ovde donose sve odluke. Priseća se da su oni na početku ovde živeli bez žena, te su život tako i organizovali prema sebi, a robinje koje su kasnije stizale na ovu planetu postajale su robinje robova, i situacija se nije mnogo promenila: žene su ovde i dalje bile Drugi, a već smo pomenuli da se žene i inače smatraju za nižu vrstu kad su u pitanju polovi (Loomba 1998: 161).

Neke od došljakinja prolazile su još lošije, na primer, one koje su stigle sa planete Bambur surovo su kažnjavane kad govore svojim jezikom, jer su domaćim muškarcima delovale kao veštice koje „ne govore kao ljudska bića” (Legvin 2013 [1]: 229) zbog opšte sklonosti da se „... naseljenici nepoznatih predela proglašavaju neljudima ili poluljudima” (Krstić 2012: 971), da se rase doživljavaju kao da su drugačije vrste, „različite poput ljudi i majmuna” (Young 1995: 95). U ovom slučaju nam autorka kao još jedan od kriterijuma za doživljavanje nekog kao manje vrednog, kao Drugog, dodaje i nečiji jezik koji nadređenima, gospodarima, osvajačima, ne deluje kao ljudski.

Rad na farmi joj nije bio mnogo težak, ali ona želi da učini nešto za ostale, i počinje da uči seoske žene i decu da čitaju, računajući da će im na taj način pomoći da polako promene stvari. Nadređeni joj ne dozvoljavaju da uči devojčice, već samo dečake, pod izgovorom da žene ne žele to da uče, a ona ipak uspeva da ga ubedi da im dozvoli da uče o njihovoj gospi Milosrdnoj, jer će to koristiti njihovoj veri, i tako nastavlja sa časovima. Posle nekog vremena, uspeva da podigne novac od plate koju je dobijala, i da krene u grad sa jednom od saputnica iz broda. Po dolasku u grad, u bolnici se upoznaju sa doktorkom Jeron iz prethodne priče, koja joj pomaže da pronade stan i zaposlenje. Dr Jeron je neko ko ceni njeno znanje, kaže joj da je „kiša za suhu zemlju”, i pronalazi joj posao u školi u kojoj nastavnici čvrsto veruju da je oslobađanje propalo zato što ljudi nisu bili obrazovani: „Naša deca su odrasla nepismena, u neznanju. Zar je ikakvo čudo da su poglavice plantaža nastavile da rade sve kao ranije gazde?” i da ih

samo školovanje može dovesti do slobode (Legvin 2013 [1]: 236). Ona se uključuje u jednu grupu obrazovnog društva i tamo uči o svemu što se događalo na Jeovi, saznaje kako je oslobođenje pošlo po zlu i kako su i dalje na ceni neznanje i nepismenost, jer vođe na taj način lakše uspevaju da zadrže vlast. Na jedan od sastanaka dolazi i, kako ga ona naziva, tuđin iz svemira, ekumenski podizaslanik. Ona opisuje njegov izgled, i vidimo da joj se on dopada bez obzira na različitosti: „Bio je to čovek niskog rasta, crvenosmeđ, sa belim uglovima očiju, ali zgodan ako možeš tu sitnicu zanemariti” (Legvin 2013 [1]: 239). Njegove oči joj privlače pažnju i ona uočava da se lakše može videti kuda tuđini usmeravaju pogled, za razliku od njenog naroda kod koga se ne vidi kretanje crne zenice u oku koje je tamno (Legvin 2013 [1]: 241). U pitanju je Havživa iz prethodne priče, i on je obaveštava da su kod njega njene knjige i još mnogo drugih sa Verela koje joj je poslao Stara Muzika. Oni se upoznaju i saznaju da ih oboje interesuje istorija.

Rakam polako sebi gradi novi život, usvaja jedno maće koje joj pruža ljubav, i ona uviđa da je počela da se smeje i raduje, što je nešto što joj se ranije nije često dešavalo. Ona se bori za to da se prizna su i žene građani u društvu, jer su svi ranije doneti zakoni podrazumevali da su to samo muškarci: žene nisu bile građani drugog reda, već uopšte nisu bile građani. Ona želi da osnuje izdavačku kuću kako bi izdavala knjige kojima bi promovisala ideje o jednakosti između polova. Ona i Havživa veruju da knjige ništa ne može uništiti – one su otelotvorenje same istorije, dok reči i informacije na mreži „... odlete, i može ih svako menjati. Ali knjige su tu. Traju. Knjige su telo istorije (Legvin 2013 [1]: 244). Knjige su neophodne kako svaka generacija ne bi počinjala iz početka i iznova učila i o sebi i o drugačijim svetovima i načinima života. Na Havživin savet, ona traži posao na Univerzitetu kako bi mogla da se uključi u izdavačku delatnost, a vremenom počinje sve više da razmišlja o njemu, i po prvi put uviđa da gaji prava osećanja prema nekom muškarcu. Ona se slobodnom voljom upušta u pravu ljubavnu vezu sa nekim ko je toliko različit od nje fizički, a sa kim ima tako mnogo zajedničkog. Njih dvoje ostaju zajedno, a ona vremenom uspeva da izdejstvuje promene u Ustavu koje Univerzitet potom objavljuje i time ozakonjuje.

U zaključku, Rakam kaže da se priča završava spajanjem dvoje ljudi. Ona se pita koliko je značajna ljubav između dvoje ljudi naspram turbulentnih političkih dešavanja, pita se da li je to sitnica. Ipak, u delima Ursule Le Gvin, uvek je najvažnija upravo

ljubav, komunikacija dva ljudska bića između kojih se razvija potpuno razumevanje uprkos njihovim fizičkim i drugim različitostima. Rakam zaključuje kako taj odnos jeste sitnica, „... [ali] i ključ je sitan, naspram vrata koja se njime otvaraju” (Legvin 2013 [1]: 252), jer je lični odnos između dvoje ljudi uvek u korenu svih promena u jednom društvu, u ovoj priči, kao i u ostalim delima Ursule Le Gvin. Fanon je napisao da nam promena načina na koji gledamo na stvari može omogućiti da ispravimo greške u razmišljanju koje nam je usadila kultura iz koje potičemo (Fanon 1967: 156-157), i to je, čini nam se, upravo ono što svojim pričama pokušava da učini Ursula Le Gvin – da nam pomogne da promenimo način na koji posmatramo svet oko sebe.

6. Pričanje

„*The Hainish want to hang on to everything. The Akans want to throw everything away. Maybe there's a middle way?*”

The Telling str. 8

„*We're born to be reasonable, so we're born ignorant...*”

The Telling str. 26

Roman *Pričanje* je objavljen 2000. godine, i to je poslednji roman Ursule Le Gvin koji pripada hainskom ciklusu. Za ovaj roman autorka je dobila nagradu Lokus za najbolji naučnofantastični roman 2001. godine.

Ovo je prvi roman u kome je glavni lik žena, Sati (Sutty), koja živi na planeti Teri, na kojoj su na vlasti verski fanatici, i gde je život veoma težak i opasan. Sati proučava istoriju, kao i Rakam i Havživa iz *Četiri puta do oprostaja*. Čini se da Ursula Le Gvin često bira ovo zanimanje za svoje glavne junake, jer im poznavanje istorije omogućava da uporede društvo u kome žive sa svetom u koji su doputovali, ali i sa svim onim društvima koja su proučavali tokom svog obrazovanja. I u ovom delu radi se o tuđinu koji dolazi na nepoznat svet u kome pokušava da se snađe (Bernardo i Murphy 2006: 75), kao i u *Levoj ruci tame* i *Čoveku praznih šaka*, pa i *Rokanonovom svetu*. Kaden kaže da je *Pričanje* roman o izolaciji, o osobi koja je došljak na drugoj planeti i pokušava da se poveže sa ljudima koji pripadaju drugačijoj kulturi (Cadden 2005: 31), i možemo da primetimo da autorka i u poslednjem romanu Hainskog ciklusa ostaje dosledna ideji koju je obrađivala gotovo trideset godina ranije.

Na početku priče saznajemo o Satinoj porodici, koja se iz Indije preselila u Kanadu, gde se teško uklapaju stariji članovi porodice. Razlike su toliko velike, počev od klime, preko kulture do običaja, da im se čini kao da su se preselili na drugu planetu. Satina partnerka Pao (Pao), sa kojom je planirala zajedničku budućnost, poginula je u jednom od terorističkih napada. Kako bi pobešla od takvog života i ružnih uspomena koje je proganjaju, Sati se prijavljuje da kao posmatrač Ekumena ode na planetu Aka. Kao i ostali junaci u delima Ursule Le Gvin, ona ostavlja svoju porodicu, koja neće više biti živa kad ona stigne na svoje odredište, i sasvim sama, bez ikoga i ičega, praznih šaka stiže na novu planetu. Na planeti Aka su se tokom njenog dugogodišnjeg putovanja

odigrale ogromne promene, i to je sada totalitarno društvo koje je zabranilo svaku religiju, i kojim upravlja takozvana Korporacija, koja insistira samo na razvoju industrije, a zabranjeno je proučavati kulturu i istoriju stare države. Na planeti Aka važni su samo proizvodnja i napredak ekonomije, na uštrb onog znanja koje je postojalo u predindustrijskom periodu, a koje se sada smatra sujeverjem. Ovo društvo je neka neobična mešavina kapitalističkog i socijalističkog sistema, a Sati, koja je pobjegla od društva opsednutog religijom, stiže u društvo u kome je svaka religija zabranjena. Ona odmah uviđa da su ova dva sistema veoma slična, naročito u glavnom gradu države, Dovzanu, u kome ona boravi po svom zadatku. U suštini, „... Sati je samo jednu distopiju zamenila drugom” (Bernardo i Murphy 2006: 84), i ona već na početku priče primećuje da bilo koja vrsta isključivosti ne donosi ništa dobro.

Sati se ne dopada život u novom svetu, svuda u gradu su gužve, sa svih strana bombarduju je napadni slogani u raznim oblicima, kao i buka koja nikada ne prestaje. Hrana joj ne prija jer je je veštačka, ništa se ne jede sveže, već je sve spakovano i unapred pripremljeno. Stanovnici glavnog grada su veoma zauzeti i neprestano nekud žure. Svi su odeveni u uniforme, i za svako zanimanje postoje strogo određene boje, nikakvo ispoljavanje individualnosti nije dozvoljeno. Ipak, ona se trudi da bude objektivna i da ne dozvoli sebi kao naučniku da to što joj se ne dopada utiče na njeno razmišljanje: „Pogrešno je što je dopustila da joj osujećenost zamagli razmišljanje i zapažanje. Pogrešno je što je podlegla predrasudama. Gledaj, slušaj, beleži: posmatraj. To je [...] njen posao” (Legvin 2000: 11), dakle, ona će se truditi da bude objektivna.

Knjige se na ovom svetu uništavaju, a u upotrebi su samo kasete sa snimljenim uputstvima razne vrste, sa kojih stanovništvo uči samo o njihovom društvu i uspesima. Postoji samo takozvana moderna književnost za slušanje, koja je napisana u skladu sa strogim pravilima koja je propisala Korporacija. Kako su knjige koje se bave istorijom uništene, Sati, koja je trebalo da proučava književnost i jezik, ne može da se bavi onim zbog čega je došla. Stari jezici su zabranjeni, i svi koriste hainski i dovzanski, tako da ništa osim toga ne može da proučava. Veoma joj je neprijatno da provodi vreme u glavnom gradu ove države, u kome su ljudi nalik karikiranim japijevcima koji ne žele da komuniciraju sa ostalima ukoliko to nije vezano za posao, svi su veoma zauzeti i neprestano u žurbi. Svuda su ispisane parole koje treba da podstaknu ljude da što više

rade, na primer: „*Napred u budućnost*” ili „*Proizvođači-potrošači Ake marširaju ka zvezdama*” (Legvin 2000: 10).

Jeziku je posvećena posebna pažnja, i možemo da uočimo izvesne sličnosti sa *Čovekom praznih šaka*. Na primer, kao što u *Čoveku praznih šaka* stanovnici Anaresa ne koriste uobičajeni pozdrav kada nekoga sretnu, već razgovor započinju izgovaranjem svog imena, ovde se ne odobrava verbalno zahvaljivanje, pozdravljanje, opraštanje. Dovzanci smatraju da su ovakvi izrazi „... fosilni ostaci primitivnog licemerja, predstavljali su kamene spoticanja u iskrenim odnosima između proizvođača i potrošača” (Legvin 2000: 39), tako da i ovde jezik odslikava jedno totalitarno društvo. Sati zaključuje da ova zabrana ostavlja praznine u komunikaciji, i ne može da se navikne na ovako neprirodan tok razgovora, koji započinje upadljivim ćutanjem (Legvin 2000: 59).

U ovom delu, glavna junakinja se neće sretati sa mnogo različitosti u izgledu, za razliku od drugih glavnih junaka u delima Ursule Le Gvin. Fizičke razlike će u ovom delu najčešće biti zanemarljive, a autorka će se najviše baviti važnošću komunikacije između sličnih, između jednakih (jozovi i mazovi), u vidu prenošenja znanja ljudima jer je to jedini način da ljudska vrsta opstane i prenese ono što je naučila generacijama koje dolaze.

Fizička različitost istaknuta je prilikom opisa ekumenskog izaslanika, Tonga Ova (Tong Ov), koji je podrobno opisan, pošto izgledom odskaka od lokalnog stanovništva: „Tong je bio gotovo bez kose [...]. Da bi ublažio svoj tuđinski izgled na ovom svetu gde je ćelavost bila veoma neuobičajena, nosio je šešir; ali kako su Akanci retko nosili šešire, s njim je izgledao još tuđinskije nego što bi to bilo bez njega” (Legvin 2000: 15-16). On se fizički razlikuje od ostalih, ali ovom prilikom autorka ne opisuje izgled njegovih očiju, kao što je obično činila, već insistira na drugačijem, ali jednako upečatljivom detalju.

Sati izaslaniku saopštava da nije ni trebalo da dolazi na ovu planetu, jer na njoj ono za šta je ona učila nije na ceni: „Obučavala sam se u lingvistici i književnosti. Na Aki je preostao samo jedan jezik i nema nikakve književnosti. Želela sam da budem istoričar. Kako to mogu da budem na svetu koji je uništio svoju istoriju?”, a Tong joj odgovara da će je poslati na putovanje u unutrašnjost kontinenta, i savetuje joj da beleži sve što vidi ili pročita, bilo da su u pitanju sličnosti ili razlike, jer je to jedini način da

saznaju i nauče nešto o životu van gradova (Legvin 2000: 23,25), gde on očekuje da će pravila ponašanja biti manje striktna. Ekumenski izaslanik je tek posle dve godine i preko osamdeset molbi uspeo da dobije dozvolu da se posmatrač pošalje van grada da proučava način života, te nema predstavu šta će ona tamo naći, a veruje da je u pitanju neka vrsta sekte, neki ostaci zabranjene religije, i ona kreće u seosku sredinu, u Okzat-Ozkat.

Autorka nam kaže da tokom boravka u glavnom gradu Sati nije uspela ni sa kim da uspostavi prisniji odnos, da se sprijatelji. Ona je imala utisak da nisu u pitanju predrasude prema njoj kao tuđinki, već da je u pitanju samo specifičan, birokratski način života u kome se ljudi ne zbližavaju. Glavna junakinja kaže da Akanci nisu „uznemireni strancima kao takvim” (Legvin 2000: 30), ali već na rečnom brodu kojim putuje u unutrašnjost, ona uočava razliku u ponašanju. Svi prisno razgovaraju između sebe i sa njom. Sati se ne razlikuje od ostalih fizičkim izgledom, niska je, tamnoputa i vitka, te deluje kao da je došla sa druge strane kontinenta, a ne sa druge planete. U izgovoru ima veoma neupadljiv akcent, tako da ni po tome nije uočljiva: „Bila je prihvaćena – jedan od putnika, deo sveta” (Legvin 2000: 31), a to je upravo ono što joj je bilo potrebno – da se oseća kao da tu pripada.

Sati je pretpostavila da će neko biti poslat da je kontroliše na putovanju, i uočava čoveka od četrdesetak godina koji je očigledno službenik Korporacije odeven u odgovarajuće boje. U razgovoru sa Monitorom, Sati se susreće sa prvim slučajem ispoljavanja ksenofobije: on veruje da tuđinima ne bi trebalo da bude dopušteno da slobodno lutaju po njihovom svetu. Nije mu jasno zbog čega bi odabrala da poseti ovu divljinu, a ne razvijeni deo države sa odmaralištima i uređenim gazdinstvima, a Sati odgovara da je veći deo njenog sveta pustoš, jer su ga Terani zloupotrebljavali i uništili, tako da voli prirodu sa mnogo „prostora za ogromno raznovrsje” (Legvin 2000: 36), dakle, koja obuhvatita sve različitosti koje mogu postojati na jednom svetu. Monitor je upozorava da joj se ta različitost verovatno neće dopasti, da su stanovnici ovog neuređenog dela države grubi i opasni, drugačiji od onih u gradovima (Legvin 2000: 36-37). Monitor je krupniji od ostalih, i koža mu se razlikuje od kože lokalnog stanovništva, glatka je i sjajna, tako da i on izgledom odskače od ostalih, i Sati zaključuje da on tu ne pripada, da je on u Okzat-Ozkatu neka vrsta tuđina (Legvin 2000: 45).

Kad stigne na odredište Sati pronalazi stan kod jednog dečaka i njegove tetke u invalidskim kolicima, i smešta se u divnu šarenu sobu. Večera je po prvi put sveže pripremljena i ukusna, i ona ima potrebu da se dečaku zahvali, ali zna da to nije poželjno po akanskim pravilima ponašanja. Međutim, dečak se njoj prvi obraća sa „joze”, što je u gradu zabranjeni izraz koji označava rođaka, nekoga sa kim smo u srodstvu, a što Korporacija smatra za servilno oslovljavanje, i Sati već tada uočava da će život ovde biti mnogo drugačiji. Niko joj ne traži identifikaciju, koja se u glavnom gradu neprestano proverava, a život je mnogo tiši i mirniji, nema buke i žurbe koje su karakteristične za glavni grad. Za razliku od Monitora koga je srela na brodu, dečak veoma prirodno reaguje na informaciju da je ona tuđin sa druge planete, i ona ne primećuje ni najmanji tračak ksenofobije (Legvin 2000: 41). Sati polako počinje da se navikava na to da ovde važe drugačija pravila, i prilagođavanje započinje time što se svojim domaćinima zahvaljuje na ljubaznosti i učtivo ih oslovljava.

Ovde ona ima mnogo vremena za razmišljanje o sličnostima i razlikama između dva sveta, i zaključuje da je u suštini situacija veoma slična onoj na Teri, samo što su ovde vernici progonjeni, a ne progonitelji. Sati se pita: „Svetovni teroristi ili sveti teroristi, u čemu je razlika?” (Legvin 2000: 51). Na Teri su žene potlačene i smatra se da manje vrede, a na ovoj planeti je bilo kakav odnos sa osobom istog pola težak prestup, tako da je Sati na obe planete pripadnik marginalizovane grupacije. Prilikom posete studentima u Okzat-Ozkatu, Sati duhovito zaključuje da je ovi ne primećuju, jer je „[s]vaka žena preko tridesete za njih [...] tuđin” (Legvin 2000: 54). Ipak, ona zaključuje da ne bi trebalo da ima problema, da Akanci vole svoje goste tuđince, jer od njih dobijaju nove tehnološke izume koji im omogućuju da napreduju.

Kako Korporacija insistira na vežbanju, na zdravom telu, svi stanovnici su obavezni da se učlane u grupe za vežbanje, i Sati polazi sa svojom domaćicom Iziezi (Iziezi) u jednu veoma neobičnu grupu za vežbanje. Oni se u stvari bave nekom vrstom meditacije, u skladu sa starim učenjem na ovoj planeti, sve dok ne naiđe kontrola, kada počinju užurbano da skaču i da se bacaju rukama i nogama kako bi je zavarali. Ovde se stanovništvo na svaki način trudi da očuva stari način života, što Sati polako uviđa. Sa zabranjenim pismom prvi put se sreće u maloj prodavnici kod lokalnog travara. Zidovi su iscrtani i ispisani tekstem, i ona shvata da to nisu reklame već recepti za spravljanje melema, bajalice i razni citati. Prodavac joj poklanja kremu za održavanje „kore”,

namerno upotrebivši izraz koji se koristi kada je u pitanju drvo, i dok joj objašnjava kako da je koristi, on upoređuje čitavo ljudsko telo sa drvetom (Legvin 2000: 47-48). Prilikom ove posete, Sati shvata da se staro akansko znanje ovde još uvek na neki način čuva i neguje.

U razgovoru sa svojom domaćicom, Sati se raspituje o čaju koji joj spremaju za doručak, i domaćica Iziezi joj pominje drevna pravila o kojima su nekad pričali stari ljudi, po kojima se u organizam unosilo ono što mu obezbeđuje ravnotežu (Legvin 2000: 55). Sati shvata da se ovi ljudi sećaju nečega što je u gradu potpuno zaboravljeno, ali još uvek ne zna o čemu se tačno radi. Ona skuplja hrabrost i svojoj domaćici saopštava da bi volela da pročita neku staru knjigu, da nauči nešto o njihovoj prošlosti. Domaćica joj kaže da, iako je mnogo toga zabranjeno, ljudi pamte, i da će je uputiti na one koji su obrazovani i od kojih može nešto da nauči, i tako počinje Satin susret sa Pričanjem, tokom koga će ona naučiti kako da sluša i kako da uči slušajući druge.

Sati polako upoznaje složenu akansku kulturu, Pričanje, koje u sebi sadrži sve znanje koje oni poseduju, od religije, istorije, lečenja do jezika i poezije, koje se prenosi putem priča koje pričaju učitelji specijalizovani za određenu oblast, priča koje su isprepletane i čine jednu nepreglednu celinu. Ona se na svom putovanju sreće sa različitostima u odnosu na svoju kulturu i svet iz koga je potekla, i pokušava i iz njih da uči. Ovaj svet joj se dopada, kao i većina ljudi koje u njemu sreće, sa svim razlikama na koje nailazi. Posle svih razočaranja sa kojima se sreća u ranijem životu, Sati će Pričanje prihvatiti kao svoju kulturu i sa njom se sjediniti.

Za Pričanje su zaduženi mazovi, a oni su nešto između sveštenika, učitelja, doktora i naučnika: deluju uvek u parovima, i hetero i homoseksualnim, i ostaju zajedno za ceo život (Bernardo i Murphy 2006: 78). Maz je reč kojom se izražava poštovanje u jednakosti, i njihova veština je pričanje, dok je veština jozova slušanje. I mazovi i jozovi naglašavaju da jedni bez drugih ne bi mogli da postoje, da ne bi imali značaja (Legvin 2000: 95), i u ovom delu ovog sveta svačija se uloga u društvu jednako ceni.

Razmišljanja o različitostima javljaju se najčešće u Satinim sećanjima iz perioda života sa porodicom i sa Pao. Porodica ju je odgajala kao Angloindijku, i uvek su joj govorili: „Moraš znati Šekspira i Upanišade, Sati” (Legvin 2000: 64), mora znati o obe strane svog nasleđa, jer jedino tako može biti kompletna osoba. Ovakvo vaspitanje sigurno je doprinelo tome da ona bude tolerantna prema različitostima. Tokom života sa

Pao, koja je bila kineskog porekla, opisan je jedan neobičan događaj: u ostavi su im se jednom prilikom pojavili miševi, i njih dve se ne slažu oko toga šta treba da urade po tom pitanju. Svaka želi da postupi onako kako ju je naučila sredina iz koje je potekla: Pao želi da ih pobije, dok Sati želi da ih ulove i puste na slobodu. Tokom rasprave razmenjuju kritike na „etničkoj osnovi: okrutnost Kineza, koji postupaju prema životinjama kao prema stvorenjima lišenim sposobnosti osećanja – uvrnutost Indusa, koji hrane svete krave dok istovremeno puštaju da im deca gladuju” (Legvin 2000: 69). Ipak, odlučuju se da postupe po indijskom principu, hvataju miševе i puštaju ih na slobodu u park.

Sati pokušava da od travara koji joj je poklonio kremu dobije informacije o natpisima na njegovim zidovima, jer Ekumen zanima sve što neki svet može da ih nauči, a oni veruju da je „korisno znanje sadašnjosti ukorenjeno u prošlosti” (Legvin 2000: 75). Travar sada čitavo ljudsko znanje upoređuje sa drvetom, koje se sastoji od stabla, grana, lišća, cveća, sve su to priče koje možemo ispričati, ali koren predstavlja priče koje ne možemo i ne umemo da ispričamo, koren je ono što se ne vidi. On joj objašnjava da je koren u stvari planina, tako je veliko to znanje koje se ne vidi. U današnje vreme, sve znanje na ovoj planeti se drži u tajnosti, a nekada su deca učila da pišu i čitaju, priče su se pričale glasno, ništa se nije krilo, dok se sada sve mora raditi tajno. Ipak, on kaže da se Pričanje nikada nije okončalo, a u njegovoj suštini nalazi se „[m]isterija početka, korena sveta, tame” (Legvin 2000: 76-77). Sticanje obrazovanja je neprekidno, tema o kojima su govorili je mnogo, i ona shvata da njihovo znanje predstavlja beskrajnu džunglu koja se sastoji od mnogo različitih oblasti i tema, reči i muzike (Legvin 2000: 87). Pričanje je, objašnjavali su joj kasnije mazovi, ono zbog čega smo ovde, prenošenje znanja koje postoji, koje imamo, ostalima; njihove priče „pričaju svet” (Legvin 2000: 107), jer su ljudi neobične životinje koje su izgubile svoju prirodu, moraju da pričaju, da uče i razmišljaju o tome kako se kreću kroz život: „Dakle, kamenju, biljkama i životinjama sasvim je dobro bez pričanja, ali ne i ljudima.[...] Jer naš posao jeste upravo to – da se staramo o stvarima, da se staramo jedni o drugima” (Legvin 2000: 110-111), a ljudi bez pričanja ne umeju da idu kroz život kako treba, zanemaruju prirodu, zagađuju okolinu, povređuju sebe i nanose zlo jedni drugima, svetu u kome žive (Legvin 2000: 110-111), dakle, bez komunikacije među ljudima ne može da se napreduje. Zanimljivo je da Sati uočava da Pričanje nikada ne govori o lošim pojavama

iz bliže prošlosti, o onome što je dovelo do negativnih promena u društvu, i mazovi joj objašnjavaju da pričaju samo o onome što se odvija kako treba, a ne o onome što ide pogrešnim putem (Legvin 2000: 137). Pričanje se bavi istinom, patnjom i lepotom, i mazovi zaključuju da ono ima sličnosti sa hainskim proučavanjem istorije, kojom bavi i Sati (Legvin 2000: 151).

Sati je uskoro zaključila da je ovo jedan izuzetan narod sa ogromnim znanjem, koji je dozvolio da ga liše čitave njegove kulture i znanja zato što je prihvatio da oponaša društvo koje je moćnije samo zbog toga što je ovladalo letenjem kroz svemir: „Pristali su da poreknu celokupnu vlastitu kulturu i da osiromaše živote zarad „Marširanja ka zvezdama”” (Legvin 2000: 93). Ona se pita da li se to dogodilo samo zato što je prvi posmatrač Ekumena došao na ovu planetu, jer je to verovatno bio izuzetno upečatljiv događaj za narod koji se ranije nije susreo sa tuđinima, i upoređuje sa ovim propast carstava Inka i Asteka. Inke i Asteci su dozvolili da njihovi kultura, jezik i bogovi budu uništeni, sami su ih se odrekli kada su do njihove zemlje stigli prvi došljaci iz Španije. Ona iskreno veruje da je proces promene počeo sa prvim kontaktom, i zbog toga sada veruje da ju je Tong poslao u ovo istraživanje kako bi saznali nešto o planeti Aka pre nego što su na nju stigli Prvi posmatrači (Legvin 2000: 93-94).

U fizičkim karakteristikama Akanaca nema mnogo razlika. Oni su svi na istom kontinentu, nisu razdvojeni okeanima, te su, što se tiče fizičkog izgleda, svi istog tipa sa malim varijacijama. Među Akancima nisu postojali stranci: sve dok nisu stigli ekumenski svemirski brodovi, oni se nisu susretali sa različitostima te vrste. Autorka naglašava da reč „narod” ovde ne znači moj narod, kao što je kod nas uobičajeno, već znači čovečanstvo, svi ljudi. Sati kaže da je veoma teško za njen teranski um da pojmi da ovde nema tuđina, nema Drugih u smislu u kom postoje na Teri „... nepomirljiva podela između plemena, proizvoljne i neprelazne granice, etnička mržnja koja se gajila stolicima i milenijumima” (Legvin 2000: 83). Akanci, kaže Sati, žele, nadaju se, ali se ne mole, niti bilo šta žrtvuju, osim novca (Legvin 2000: 103).

Ekumen nastoji da onoga ko zatraži neku informaciju, znanje, uvek uputi u ono što zna, jer oni veruju da je „uskraćivanje znanja uvek pogrešno”, međutim, ovde Sati dodaje kako oni prosvećuju „niže, nazadne svetove”, i u trenutku shvata šta je izgovorila, uviđa da ne može da sasvim da pobegne od svog porekla. Ipak, ona uočava grešku i ispravlja je izvinivši se slušaocima zbog onoga što je rekla (Legvin 2000: 163).

Sati uskoro dobija priliku da nastavi učenje na planini Silong, gde se u pećinama knjige čuvaju skrivene od vlasti, i kreće sa grupom pratilaca na dugo putovanje do ove planine. Kada otkriju da ih je Monitor pratio na Silong i doživeo tešku povredu zbog koje ne može da se kreće, saputnici joj savetuju da porazgovara sa njim. Oni smatraju da se Monitor nje plaši, jer će možda ubediti Ekumen da stane na stranu mazova, a da bude protiv Korporacije koja je na vlasti. Oni joj savetuju da razgovara sa njim kako bi čula „šta ima da ispriča” (Legvin 2000: 153). Sati se trudi da bude objektivna, i iako je proganjao i nju i njene prijatelje, iako predstavlja sve ono protiv čega se ona bori, ona mu kaže: „Mrzim revnost u koju ti veruješ. Ali pokušaću da ne mrzim tebe”, jer mržnja razara osobu koja nekoga mrzi (Legvin 2000: 166). Saznaje da se on zove Jara (Yara) i da su mu preci bili mazovi. Oni jedno drugom pričaju o svom odrastanju, i tokom tog dugog razgovora razvijaju neku vrstu prisnosti. Likovi sa suprotstavljenim uverenjima ponovo su izolovani od ostalih i prinuđeni da razgovaraju sve dok ne počnu da razumeju jedno drugo. Sati mu objašnjava da jedno znanje ne isključuje drugo, i da nijedno znanje ne treba proglasiti lošim, nesvetim (Legvin 2000: 172-173). Ispostavlja se da su njihovi životi imali mnogo sličnosti. On joj objašnjava kako su prvi došljaci iz Ekumena došli da ih pozovu da im se pridruže, ali da su došli da slušaju, a ne da im govore šta da rade, i tim brodom je poslato mnogo materijala o planeti Aka, koji je, međutim, izgubljen kada su na Teri Unisti preuzeli vlast i prekinuli svaki kontakt sa Ekumenom. Potom je stigao drugi brod, na kome je bilo pedesetak ljudi, koji su rekli da će Tera ustupiti svoje znanje Aki. Među došljacima su bili inženjeri i drugi stručnjaci kako bi ih naučili da ne rade stvari „na stare, neznačajne načine” i da izmene čitav način razmišljanja, pogled na život i svet oko sebe. Bili su to prvi koraci u „[m]arširanju ka zvezdama”. Sati je shvatila da su Akanci mnogo žrtvovali za znanje koje su dobili, jer je „dar znanja imao na sebi prikačenu cenu”, kao što je uvek slučaj (Legvin 2000: 187-188) – Akanci su se odrekli čitave svoje kulture kako bi prigrlili tehnološki napredak koji su doneli tuđini, poput mnogih naroda na našoj planeti koji su u potpunosti preuzeli vrednosti i kulturu osvajača.

Ipak, Sati posle Jarine pogibije i pregovora sa vlastima iz Dovze zaključuje da kultura ove planete, uprkos prvom utisku, „nije okomita, vojna, agresivna, niti progresivna. [...] Ona je vodoravna, trgovačka, diskurzivna i homeostatička”, i Sati veruje da će uspeti da se nagode sa vlastima i da dekriminalizuju Pričanje, da sačuvaju

knjige u zamenu za znanja koja dobijaju od Ekumena. Pokušaće da ih ubede da biblioteka u planini Silong vredi isto koliko i svaka informacija koju oni mogu dobiti od Ekumena, i da će u stvari to biti način da se plati za informacije koje je Ekumen ranije pružio Korporaciji i time izmiri dug, pošto je ovo veoma važno u akanskoj kulturi. Ovo će morati da se odvija postepeno, a proces će biti dugotrajan, kao i sve promene u delima Ursule Le Gvin. Sati zna da će morati da napreduje malim koracima i polako, i uz pomoć izaslanika sa Ekumena kreće u prve pregovore sa vlastima (Legvin 2000: 197-199). Bernardo i Marfi smatraju da je uočljivo koliko se Sati izmenila, i ona od krotke, povučene devojke prerasta u snažnu ženu koja se bori za ono u šta veruje (Bernardo i Murphy 2006: 80-81). Kraj priče je, kao što je to uobičajeno za Ursulu Le Gvin „dvosmislen ali ispunjen nadom” (Bernardo i Murphy 2006: 86).

U ovom delu autorka se ponovo bavi komunikacijom, ali na malo drugačiji način. Komunikacija se ovde pojavljuje kao način prenošenja znanja narednim generacijama, jer ukoliko zanemare prošlost i ono što je ranije naučeno, ljudska bića ne mogu da opstanu ni na jednoj planeti. Tehnološki napredak je neminovan, ali on sa sobom donosi umanjeње direktnog kontakta među ljudima, što je još izraženije u današnje vreme nego u trenutku kada je ovo delo nastalo. Bez razgovora, bez Pričanja, ljudi prestaju da budu ljudi, saopštava nam Ursula Le Gvin, a napredak po svaku cenu sa sobom donosi i mnoge negativne pojave. Pričanje je, poput drveta, sastavljeno iz mnogih delova koji ne mogu da funkcionišu jedni bez drugih, i premda je ovo znanje nepregledno i nesistematizovano, ono je za opstanak ljudske vrste neophodno. Ljudi su bez Pričanja izgubljeni i ne znaju kuda idu, ne poštuju različitosti, uništavaju jedni druge, ali i prirodu oko sebe, što dovodi i do uništavanja čitavih svetova. Kako autorka podvlači u ovom delu, osnovni zadatak naše vrste je da brinemo jedni o drugima i o svetu na kome živimo, a to možemo da naučimo samo ako komuniciramo jedni sa drugima, samo kroz Pričanje.

7. Odabrane pripovetke

7.1. Semlejina ogrlica

Pripovetka „Semlejina ogrlica” je prva naučnofantastična priča Ursule Le Gvin, koja je pod naslovom „Miraz Angijara” objavljena još 1964. godine u časopisu „Amazing Stories”, o kome smo govorili ranije u ovom radu. Kasnije se pojavila kao prolog romanu *Rokanonov svet* 1966. godine, pod naslovom „Ogrlica”, a pod naslovom „Semlejina ogrlica” nalazi se u zbirci pripovedaka *Dvanaest četvrti vetra*, koja je prvi put objavljena 1975. Živković navodi da je autorka u ovoj priči „... počela da oseća suštinu SF medija” (Živković 1987: 14-15), i da je stoga ona značajna kao njeno prvo naučnofantastično delo. Ursula Le Gvin je sama napisala da je ova priča u stvari klica, začetak romana koji je iz nje kasnije nastao (Legvin 2013 [2]: 7-8) – *Rokanonov svet*, koji se na nju direktno naslanja. „Semlejina ogrlica” je, stoga, prvo delo hainskog ciklusa, i kao takva je značajna za naše istraživanje.

Radnja ove priče odvija se na planeti Fomalhaut II, koja će kasnije postati poznata kao Rokanonov svet. Na ovoj planeti živi nekoliko visoko inteligentnih vrsta (Angijari, Olgijari, Fije i Gdemijari), čije su fizičke karakteristike i umne sposobnosti detaljno opisane, a koje smo već naveli u poglavlju RANA TRILOGIJA, u odeljku koji se bavi *Rokanonovim svetom*, te ih ovde nećemo ponavljati.

Semleja je pripadnica naroda Angijara, najviše rase na ovoj planeti, mlada je, udata i ima malu kćerku. Iako potiče iz cenjene porodice, njeno bogatstvo nije veliko, i ona želi da svome suprugu obezbedi miraz koji bi bio u skladu sa njenim poreklom. Čula je za neobičnu ogrlicu sa plavim dragim kamenom neprocenjive vrednosti, koja je nekada pripadala njenim precima, i čvrsto je rešila da je pronađe i povрати u vlasništvo svoje porodice, kao miraz za svoga muža i nasleđe za svoju kćerku.

Gdemijari su napravili ovu ogrlicu, i oni joj objašnjavaju na koji način mogu da je odvedu da je povрати, i saopštavaju da će putovanje trajati samo jednu noć. Odvede Semleju svemirskim brodom u muzej Lige svetova, u kome je ogrlica izložena kao eksponat. U muzeju Lige svetova, ona se sreće sa etnologom Rokanonom, po kome će kasnije njena planeta dobiti ime. Rokanon i kustos muzeja joj vraćaju ogrlicu, i ona iste noći kreće natrag. Kada stigne na Fomalhaut II, ispostavlja se da je od njenog odlaska

prošlo devet godina, da joj je muž poginuo, a kćerka odrasla. Semleja je razočarana cenom koju je morala da plati za povratak svoga nasleđa, i predavši odrasloj kćerki ogrlicu, očajna napušta zamak i odlazi u šumu, čini se zauvek.

Kada je u pitanju susret sa različitostima i pogled na njih, u ovoj priči su, pre svega, opisani različiti narodi koji žive na Fomalhautu II, njihov fizički izgled i njihove osobine koje smo već naveli u poglavlju koje se bavi romanom *Rokanonov svet*. Za naše istraživanje najinteresantniji je Semlejin susret sa Rokanonom i kustosom u muzeju. Ona se budi i ugleda ih iznad sebe, kako je pomno posmatraju. Oni je uveravaju da je neće ozlediti, i potom joj dodiruju kosu, ali i opipavaju šake, stopala i mišice kako bi utvrdili kojoj vrsti pripada. Možemo da primetimo da, iako je Semleja glavni lik, po kome je priča i nazvana, ona ipak ovde predstavlja Drugog u odnosu na Rokanona. On je posmatra, čudi se tome kako ona izgleda i pokušava da utvrdi njeno poreklo. Ona je tuđin koji je stigao na njegov teren da bude proučen.

Rokanon je „hilfer etnolog za visoko inteligentne oblike života” i oseća odbojnost prema pogrđnim izrazima „troge” i patuljci, koje kustos Keto (Ketho) koristi za narod Gdemijara, i vidimo da se trudi da bude objektivan ali dobronameran prilikom posmatranja tuđina. Rokanon i Keto zaključuju da znaju „šta je ona”,²⁶ odnosno, kom narodu pripada (Angijarima), ali da bi želeli da saznaju i „ko je”, odnosno, kako joj je ime. Keto kaže kako nikada nije „video tako krasan tuđinski tip [...] tako lepu ženu. Izgleda kao boginja” (Legvin 1987 [4]: 61-62). Iako misle da je veoma lepa, oni je na neki način proučavaju poput kakvog uzorka. Uočili smo da je ovo jedan od retkih primera da se izgled drugačiji od onoga na kakav smo navikli doživljava pozitivno, kao lep.

Kako ranije nije bilo izaslanika Lige svih svetova na Fomalhautu II, Rokanon i Keto zaključuju da njihove vrste nisu dovoljno proučene i da ne znaju u kakvim su one međusobnim odnosima: da li je Semleja njima nadređena zato što potiče iz naroda koji je na vrhu lestvice, ili je, pak, njihov zarobljenik. Keto kaže da se povremeno neko pojavi da potraži svoje nasleđe i da im tada obično izlaze u susret, jer eksponati ne pripadaju muzeju, već su neka vrsta pozajmice (Legvin 1987 [4]: 64). Vraćaju joj

---

²⁶ Ovde je interesantna upotreba zamenice „šta” za Semlejinu pripadnost određenom narodu sa njene planete, koja ukazuje na to da Rokanon i Keto, i pored toga što se trude da budu objektivni, na pripadnike naroda sa drugih planeta ne gledaju u potpunosti kao na ljudska bića, već onako kako mi gledamo na pripadnike životinjskih vrsta.

ogrlicu sa ogromnim safirom, jer smatraju da ona na nju polaže pravo. Izgleda da autorka na ovaj način iznosi „ideju da materijalni ostaci/dokazi kulture pripadaju njihovim kreatorima i korisnicima, onima čije su kulturno nasleđe” (Gavrilović 2008: 95), a ne onima koji su tu kulturu poharali, što je u skladu sa današnjim uverenjima i zakonima, ali u doba kad je ova priča nastala, bila je naučna fantastika u svakom smislu te reči.

7.2. Kralj zime

Priopovetka „Kralj zime” objavljena je prvi put 1969. godine u američkom časopisu *Orbit*, a kasnije se našla u zbirci *Dvanaest četvrti vetra* iz 1975. Ona takođe pripada Hainskom ciklusu, i nastala je godinu dana pre nego što je autorka počela da piše roman *Leva ruka tame*, sa kojim je povezana jer je radnja smeštena na istu planetu. Ova priča se takođe bavi putovanjem kroz svemir tokom koga osoba koja putuje ostaje gotovo ista, dok ljudi koje je ostavila iza sebe ostare mnogo godina, ali i uticanjem na ljudski um, kojim se Ursula Le Gvin bavila u *Gradu iluzija*.

Ovo je takođe, kako ih autorka naziva, začetna priča, klica iz koje se javila ideja za roman koji će kasnije nastati. Radnja se odvija nekoliko stotina godina posle dolaska Genlija Aia na ovu planetu, dakle posle radnje u *Levoj ruci tame* (Živković 1987: 26), mada je priča napisana pre romana. Autorka naglašava da, u trenutku kad je pisala ovu priču, nije još imala ideju o tome da će stanovnici Getena biti androgini, tako da je upotrebljavala uobičajene izraze za polove i rodbinske veze. Kada je roman *Leva ruka tame* objavljen, kasnije tokom 1969. godine, ona je rešila da u narednom izdanju ove pripovetke upotrebi zamenice ženskog, a ne muškog roda, iako je ostavila u naslovu reč kralj, kako bi ukazala na njegovu/njenu dvopolnu prirodu (Legvin 2013 [2]: 104), mada u ovom delu pitanje pola nije od velikog značaja. U ovom radu korišćemo imenicu kraljica umesto kralj, jer je u našem jeziku izuzetno neprirodno da imenicu muškog roda menjamo zamenicom ženskog i da je slažemo sa oblicima glagola u ženskom rodu. Iz ovog razloga je i čitanje ove priče na srpskom jeziku naporno: „... [M]ladi kralj stajala je leđima prislonjena uza zid” (Legvin 2013 [2]: 105).

U ovoj priči kraljica/kralj Argaven (Argaven), koja vlada jednom državom na planeti Geten, biva oteta na nekoliko dana, i kada je nepoznati otmičari oslobode, ona

počinje da sumnja da su uticali na funkcionisanje njenog uma, da su je na neki način hipnotisali da postane vladar tiranin. Iz straha da će učiniti nešto loše za svoj narod, ona odlučuje da abdicira, i na vlasti ostaje njeno dete Emran (Emran), u čije ime će do punoletstva vladati namesnik. Ona odlazi na udaljenu planetu kako bi izlečila um od izmena koje su učinili otmičari ne bi li je naveli da uradi ono što su oni želeli. Po povratku na Geten, nekih pedeset godina kasnije, ona zatiče svoje ostarelo dete na vlasti kako sprovodi tiransku vladavinu, upravo onakvu kakvu je ona želela da izbegne. Veze sa Ekumenom su prekinute, a država je iscepkana na mnogo malih delova. Ona je sada mlađa od svoga deteta, i preuzima ponovo vlast, koju je u njegovu korist napustila, dok bivši kralj izvršava samoubistvo. Argaven dobija ono što je želela, ali na kraju plaća najveću moguću cenu za to.

Kraljica je opisana kao „nepredvidiva, otmena, mlada, sklona svakojakim promenama, bistrog uma, prepredena, a ipak velikodušna. [...] Predstavljala je silu i središte jednog novog doba” (Legvin 2013 [2]:112). Za vreme njene vladavine, Ekumen je priznat za sestrinsko kraljevstvo, i na njihove ambasadore i izaslanike se gledalo pozitivno. Ipak, kraljica veruje da joj je naudila grupa ljudi koja veruje da Ekumen namerava da porobi, osvoji njihovu planetu (Legvin 2013 [2]: 115), dakle, i na Getenu se javljaju struje koje su protiv pridruživanja ostalim planetama, koje se plaše tuđinskog uticaja.

Kraljica često razgovara sa ambasadorom Ekumena, lordom Akstom (Axt), koji joj kaže kako su njihovi narodi u stvari srodni, uprkos velikim razlikama. Lord Akst kaže kako su stari Hainci naselili mnoge svetove, te su stoga „sva stvorenja na koja smo naišli ljudska [...] bića. Ali srodstvo seže u prošlost milion godina pa i više, do pradoba Haina” (Legvin 2013 [2]: 117).

Sa različitošću se kraljica sreće na planeti Olul, na koju je otišla kako bi dobila pomoć da se otarasi neželjenog uticaja u svom umu. Od fizičkih i fizioloških različitosti, pominje se samo velika vrućina koju oseća, pošto je temperatura na ovoj planeti i do 35 stepeni Celzijusa, za razliku od Getena, gde uvek vladaju zimske temperature, oko nule, pa je i telo stanovnika prilagođeno velikoj hladnoći. Ona se među stanovnicima ove planete oseća kao „varvarska, neuka i nemudra”, i pokušava što više od njih da nauči, kao i da jednopolne ljude ne smatra za nastrane, ali shvata i da se oni svojski trude da nju ne smatraju za nastranu (Legvin 2013 [2]: 122-123). Ona shvata da je doživljaj

različitosti kao pozitivne ili negativne samo ugao gledanja na stvari, i trudi se da odbaci predrasude, kao i da uči od onih sa kojima dolazi u kontakt. Polazi u ekumensku školu, i u učenju nalazi veliko zadovoljstvo, kao i mnogi likovi u delima Ursule Le Gvin.

Ambasador Akst joj kaže kako su različitosti u stvari poželjne i potrebne: „Naša različitost je naša lepota. Svi ti svetovi i različiti oblici [...] života i tela na njima – zajedno bi tvorili veličanstveni sklad”, na šta kraljica konstatuje da sklad nikada ne traje dugo. Akst zaključuje da je to zato što on u stvari nikada nije postignut, ali da je naše da nastojimo da ga dostignemo (Legvin 2013 [2]: 118). Kraljica je još ranije prihvatila njegovu ideju da je smisao postupanja Ekumena da se to staro zajedništvo ponovo uspostavi, da se obnove sve pokidane veze i da „ponovo okupi sve narode sa svih svetova u jedno ognjište” (Legvin 2013 [2]: 117). U skladu sa tom idejom i onim što je naučila tokom svog obrazovanja u ekumenskom sistemu, ona će delati i tokom svoje druge vladavine na Getenu, pokušavajući da postigne sklad, harmoniju, kojoj, kako nam Ursula Le Gvin saopštava, uvek treba težiti.

7.3. Prostranija od carstva i sporija

Priopetka „Prostranija od carstva i sporija” objavljena je prvi put 1971. godine u Americi u zbirci priča pod nazivom *Nove dimenzije I*, a kasnije i u zbirci *Dvanaest četvrti vetra* iz 1975. Šuma će i ovde imati ključnu ulogu, baš kao i u noveli *Svet se kaže šuma*. Kao naslov priče, Ursuli Le Gvin poslužio je jedan stih iz pesme engleskog pesnika Endrjua Marvela²⁷ (Andrew Marvell) „To his coy mistress” iz sedamnaestog veka.

U ovoj priči, istraživačka ekspedicija naučnika Lige svetova spušta se na jednu veliku, naizgled nenaseljenu planetu po imenu Svet 4470, koja je prekrivena nepreglednom šumom. Ekspedicija se sastoji od deset naučnika iz različitih struka, sa različitim znanjima i ljudskim osobinama. Na planeti ne nailaze ni na ljudska bića niti na bilo kakve vrste životinja, i na ivici su da zaključe da na njoj nema inteligentnih živih vrsta, već samo biljnog sveta. Ispostavlja se da je šuma ono što je na ovoj planeti sposobno da oseća, i ona reaguje na njihovo prisustvo strahom. U neznanju, članovi posade se tokom susreta sa nepoznatim izvorom snažnih osećanja suočavaju i sa svojim

---

²⁷ Andrew Marvell (1621-1678), engleski satiričar, pesnik metafizičar i političar.

strahovima i predrasudama, a na kraju jedan od njih ostaje na ovoj planeti i sjedinjuje se sa ovim oblikom života.

Naučnici koji sačinjavaju posadu su veoma raznolika grupa ljudi, svako sa svojim specifičnim osobinama, vrlinama i manama, različitog porekla, što sve utiče u velikoj meri na to da se među njima javljaju mnogobrojne tenzije. Od ostalih najviše odskaače Osden (Osden), koji je, pored šume, glavni lik u ovoj priči. Njegova specijalnost je senzitivnost, on je u stanju da oseti šta živa bića (ne samo ljudi) oko njega osećaju, i da na to reaguje. Osden je ovu sposobnost stekao zahvaljujući tome što je u detinjstvu lečen od jedne vrste autizma, i veruje se da su lekovi koje je uzimao, kada su suzbili autističnost, u njemu pokrenuli tu sposobnost, koju su ostali ljudi nekada imali, ali su je izgubili. Odabran je da bude deo ovog tima, jer su nadređeni koji su birali ljude za ekspediciju verovali da bi na stranom svetu bilo korisno znati da li na njemu postoji nešto što je kadro da oseća, kao i kakva osećanja taj oblik života gaji prema članovima ekspedicije (Legvin 1987 [4]: 218). Osdenovo zvanje bilo je Senzor ekspedicije.

Opisan je kao izuzetno antipatičan ostalima: „Izgledao je kao odran. Koža mu je bila neprirodno bela i tanka, tako da se kroz nju prozirala mreža krvotoka [...]. Kosa mu je bila boje blede rđe, [...] ono što je bilo uočljivo bile su kosti iznad očnih duplji, kapci prošarani kapilarima i bezbojne oči” (Legvin 1987 [4]: 216). Njegov izgled je ostalima toliko neprijatan da oni osećaju instinktivnu odbojnost prema njemu, kao nekome ko izgleda upadljivo drugačije od ostalih, uprkos svim njihovim individualnim razlikama. Ovu odbojnost i gađanje on oseća, te i sam prema njima pokazuje ova osećanja. Ovo ostali doživljavaju kao mržnju, mada ne razumeju čime su je izazvali, i tek kasnije shvataju da su njegova negativna osećanja u stvari refleksija njihovih osećanja prema njemu: „On oseća to nedopadanje [...] reagujući tako na agresiju koju ste vi nehotice projektovali na njega” (Legvin 1987 [4]: 215), jer zbog svog upadljivo drugačijeg izgleda izaziva reakciju sličnu onoj koju većina ljudi ima prilikom susreta sa pripadnikom drugačije vrste/rase. Jedan od naučnika objašnjava ostalima zbog čega je to tako: „Recimo da postoji normalan elemenat neprijateljstva prema svakom strancu u vašoj emocionalnoj reakciji na njega kada ga sretnete, kao i spontan izraz nedopadanja prema njegovom izgledu, odeći ili načinu rukovanja...” (Legvin 1987 [4]: 215). Ovde je opisano verovanje većine pripadnika ljudskog roda da susret sa različitošću, sa Drugim,

mora izazvati negativnu reakciju. On zbog svoje senzitivnosti ne može da podnese da ga neko dodirne, što još više doprinosi negativnim osećanjima ostalih članova posade, koji veruju da ih on doživljava kao predmete, kao stvari, a ne kao ljudska bića (Legvin 1987 [4]: 224). Nelagodnost i neprijateljstvo između njih se vremenom talože i rastu, jer niko ne pokušava da razume različitosti koje među njima postoje (D'Amassa 2005: 392).

Osden ne ostaje dužan svojim saputnicima, pa, na primer, saputnici azijskog porekla upućuje uvrede na rasnoj osnovi, nazvavši je „žutom kučkom” (Legvin 1987 [4]: 219), ismeva japansko ritualno samoubistvo, sepuku, ali je naziva i „glupavom krmačom” (Legvin 1987 [4]: 226), što je prilično uopštena uvreda koja se upućuje ženama. On veruje da nije čovek kao oni, da je potpuno sam u tom brodu, da sa njima nema ničeg zajedničkog, i da je to što ga mrze i preziru nešto što mu sleduje. Prilikom rasprave sa jednom od saputnica, onom kojoj je uputio brojne uvrede, Osden pita: „Misliš li da prosečno ljudsko biće predstavlja bezdani zdenac ljubavi i blagonaklonosti?” (Legvin 1987 [4]: 226), ukazujući time na to da ljudska vrsta nije uvek bila sklona pokazivanju saosećajnosti prema drugima, naročito prema onima koji su različiti od njih.

Osden odlazi da istražuje šumu, i posle nekog vremena ostali kreću u potragu za njim. Autorka kaže da, pošto su se nalazili na tuđinskom svetu, svakako da su osetili dok su ulazili u šumu „[...] izvesnu zebnju i postajali ispunjeni zlim slutnjama kada bi se obreli pod drvećem” (Legvin 1987 [4]: 229). Nalaze Osdenu onesvešćenog u šumi, i svi su veoma uplašeni, nadaju se da će moći da utvrde šta ga je napalo. Osden je svestan da je napadnut, ali ne želi da otkrije šta mu se dogodilo. Ostali osećaju ogroman strah, i, pošto su svesni da on ne želi sa njima da подели ono što je saznao, intenzivnu mržnju prema njemu (Legvin 1987 [4]: 234).

Jedna od saputnica, Tomiko (Tomiko), razmišlja o tome kakva bi situacija bila ako bi neko prema njemu osetio ljubav umesto mržnje i straha, a on joj kaže kako se nešto takvo nikada nije dogodilo. Ona se pita: „Jesu li sva ljudska bića toliko slaba? To je užasno...”, i uverava ga da tog trenutka prema njemu oseća makar naklonost i brižnost, ako ne ljubav. Pita ga da li on oseća njenu želju da mu bude dobro. Tomiko zaključuje da je linija između ljubavi i mržnje veoma tanka, da i je, pošto na hainskom jeziku postoji samo jedna reč za ljubav i mržnju, moguće da se tako snažno osećanje potpuno preokrene u svoju suprotnost (Legvin 1987 [4]: 235-236).

Postavlja se pitanje ko je napao Osdenu u šumi, i većina veruje da je u pitanju neko sa strane, neko od tuđina koji žive na ovoj planeti. Ipak, Tomiko, koja je polako počela da menja način razmišljanja, zaključuje da je uvek lakše verovati da je u pitanju neko spolja, neki stranac, jer tuđini su ono što uliva strah. Ljudima je uvek lakše da veruju da zlo nije u njima i onima koji su im bliski (Legvin 1987 [4]: 239). Ispostavlja se da je Porlok (Porlock), jedan od članova posade, pokušao da ga ubije jer je verovao da će ih tako spasiti, pošto je mislio da Osdenu na njih projektuje svoj strah i ludilo, i da ih tako uništava.

Osdenu napokon priznaje da je, dok je provodio vreme u šumi, počeo da prima izvesna osećanja, iako oko njega nije bilo drugih živih bića sem drveća. Posada zaključuje da između drveća postoje nekakve veze koje ga povezuju u jedan ogroman živi organizam. Došljake koji su stigli na ovu planetu šuma je možda doživela kao opasnost, nešto što je može uništiti, poput vatre. Baš kao što ljude plaši neko ko drugačije izgleda, oni veruju da šumu možda plaši oblik života koji nije vezan korenjem, koji može brzo da se kreće. Osdenu zaključuje da je šuma odašiljala samo strah i užas, jer je to bila jedina poruka koju je on mogao da joj uputi. Čitava posada je prema njemu emitovala ovo osećanje, i to je bilo jedino što je on bio u stanju da oseća. Njihovo osećanje antipatije bilo je izazvano njegovom različitošću, a antipatija se vremenom pretvorila u mržnju, i on je stoga tim osećanjem uzvratio (Legvin 1987 [4]: 246-247). On veruje da šuma ne oseća strah zato što se oni kreću ili mogu da je unište: „Posredi je to što smo naprosto tu. Mi smo drugi. Nikada ovde nije bilo nikakvih drugih”, jer čitava ova planeta predstavlja jednu ogromnu komunikacionu mrežu, „iracionalnu, besmrtnu, izdvojenju”, i upravo iz te izdvojenosti, iz činjenice da se nikada nije sreala sa drugačijim oblikom života, potiče i taj ogromni strah koji šuma oseća (Legvin 1987 [4]: 249). Šuma je oduvek postojala kao jedna celina sama za sebe, izolovana od različitosti: „Imati korene, a nemati neprijatelje. Biti celovit. [...] Bez ometanja. Bez drugih” (Legvin 1987 [4]: 250). Osdenu odlučuje da ostane na planeti Svet 4470 i da se sjedini sa šumom. Strah više ne oseća, prihvatio ga je i time ga prevazišao. „Predao je svoje biće tuđincu, čin neopozive predaje koji nije ostavljao mesta ni za kakvo zlo. On je dokučio ljubav Drugog i tako je dobio sebe celoga” (Legvin 1987 [4]: 255). Osdenu je tako ostao na ovom svetu kao kolonista.

Osećanja koja emituje šuma na ovoj planeti i senzor Osden mogu se povezati sa odnosom šume i Athstsheanaca u noveli *Svet se kaže šuma*, i Osden je na neki način sličan Selveru, koji donekle uspeva da poveže dva suprotstavljena sveta, ali, poput Osdena, za to plaća veliku cenu. Hardek iznosi mišljenje da se kod Ursule Le Gvin u svakoj stvari oko nas, počev od tuđina pa do do neživog kamena, nalazi neka vrsta svesnosti i duha, da svaka stvar oko nas sadrži u sebi neku vrstu života. Ona u svojim delima često promišlja kako bi izgledao lik koji poseduje svest, a nije ljudsko biće (Hardack 2013: 1), tako da nije čudno to što je u ovoj priči šuma prikazana kao živi organizam, kao celina.

Porter veruje da je ovakav opis odnosa između ljudskih bića i šume u priči „Prostranija od carstva i sporija” predstavlja kritiku postojećeg društva, ali i da daje predlog moguće alternative za buduća društva (Porter 1975: 6), a možemo da zaključimo da je u delima Ursule Le Gvin ovo uvek u pitanju. Ona u svojim delima uvek izlaže kritici društvo u kome živimo i daje ideje o tome kako bi se njegove loše karakteristike mogle prevazići, u ovom slučaju, pokušajem da se različitosti među nama ne plašimo, već da pokušamo da ih razumemo i svojim delanjem prevaziđemo.

Prema Ričardu Hardeku (Richard Hardack), kod Ursule Le Gvin ćemo ponekad naići na to da ona Drugog opisuje kao jedan aspekt nas samih, odnosno, glavnog junaka u priči, koji je ponekad potisnut ili izgubljen (Hardack 2013: 1), baš kao što je slučaj sa Osdenom, a dodali bismo da je neophodno sa Drugim se upoznati i komunicirati kako bismo ga mogli razumeti, jer je to ujedno i put do toga da glavni junak, a sa njim i svako od nas, razume i prihvati i samog sebe.

7.4. Stara muzika i robinje

Pripovetka „Stara muzika i robinje” je nastala kao nastavak zbirke *Četiri puta do oproštaja*, i objavljena je 1999. godine, a kasnije se našla u zbirci *Rođendan sveta* iz 2002. godine. Priča je sa zbirkom *Četiri puta do oproštaja* povezana istim likovima i sličnim iskustvima kroz koja likovi prolaze, a osnovni suprotstavljeni pojmovi su takođe svetlost i tama, gospodar i rob. Autorka nas ponovo poziva da preispitamo svet u kome živimo, upotrebu i zloupotrebu tehnologije, ali i odnos prema kulturi koji je odraz našeg pogleda na svet (Rochelle 2001: 166-168).

Radnja se odvija na planeti Verel, a situacija nam je poznata od ranije. Revolucija za oslobođenje robova je završena, ali planeta se suočava sa mnogobrojnim posledicama građanskog rata, poput sukoba među različitim frakcijama, velikog nasilja, korupcije. Verelijanci su se bojali napada stanovnika sa drugih planeta posle uspostavljanja prvog kontakta sa Ekumenom, kao što smo pomenuli u *Četiri puta do oproštaja*, i iz tog razloga su bili protiv kontakata sa Ekumenom. Radili su na razvijanju naoružanja, čak i biološkog oružja, koje bi, ukoliko se upotrebi, moglo uništiti čitav živi svet na velikom delu ove planete (Legvin 1999: 27).

U ovoj priči glavni junak je Esdardon Aja, skraćeno Esdan (Esdan) poznat kao Stara muzika, koji se u prethodnim pričama pojavljivao kao sporedan lik. Esdan je Hainac, pripadnik jednog od veoma starih naroda, i već godinama je ambasador Ekumena na Verelu. Sve to vreme proveo je u gradu Voe Deo. On u jednom trenutku odlučuje da napusti sigurnost svoje ambasade i da obiđe Oslobodilačku vojsku (Liberation Army) kako bi sam stekao utisak o tome kako stvari na ovoj planeti zapravo stoje. Ubrzo ga zarobljava jedna od međusobno sukobljenih frakcija Oslobodilačkog pokreta, i odvodi ga na jednu plantažu gde će ga držati kao zarobljenika. Podvrgavaju ga mučenju i ponižavanju, jer im je neprijatan njegov tuđinski izgled. Oslobodilačka vojska, koju je ranije krenuo na pronade, posle nekog vremena ga oslobađa, a robinje koje su u ovom naselju ostale da žive sa svojom decom pomažu mu da se oporavi. Robinje su odlučile da ostanu na imanju jer nisu znale kuda bi otišle, iako su mnogi robovi odbegli i pridružili se borbi za oslobođenje, i zbog toga nailaze na osudu i jednih i drugih ratnika. Stara muzika se sa njima ubrzo prijatelji do te mere da ih doživljava kao porodicu, i želi da ostane sa njima i da im pomogne pri suočavanju sa raznim opasnim grupama koje tuda prolaze, svaka u potrazi za ispunjenjem svoga cilja. Kao i svi predstavnici Ekumena, i on robove doživljava kao ljudska bića i članove porodice koji su potekli sa istog, hainskog stabla (Rochelle 2001: 160). Ove žene mu pružaju utehu i njegovom postojanju daju svrhu, one mu pružaju osećaj doma na ovoj stranoj planeti (Cadden 2005: 43). U ovoj priči autorka se bavi negativnim pojavama koje prate revoluciju, i iako je priča veoma mračna, krajnja poruka je ipak pozitivna. Stara muzika, koji oseća da mu je novi smisao života u tome da pomogne ovim nesrećnim ženama, pokazuje nam da su ljudi tu kako bi pomagali jedni drugima, kao što je rekao Genli Ai,

da je ljudska dobrota jedino ono što na kraju krajeva možemo da podarimo jedni drugima (Legvin 1991: 93), to je sve što imamo.

Na početku priče, ponovo se srećemo sa isticanjem različitog izgleda očiju. Esdan, koji se sprema da pređe preko ničije zemlje, kaže kako će morati da ide sa kontaktnim sočivima kako njegove različite oči ne bi bile upadljive (Legvin 1999: 1). Kada ga zarobe, vojnici ga, zbog njegovih vidljivih beonjača nazivaju „belookim”, bićem čije telo ima pogrešnu boju, i dok ga posmatraju, zaključuju da „[i]zgleda maltene kao čovek”, a autorka kaže da je posle trideset dve godine koje je proveo na Verelu, „već navikao da bude onaj koga se plaše, onaj koga mrze” (Legvin 1999: 5-6). Jedna od robinja sa kojima će se sprijateljiti ga gleda veoma pažljivo, i on zaključuje da ona želi dobro da osmotri njegove tuđinske oči, „pošto se uverila da je ostali deo njega, mada čudne boje, sasvim običan” (Legvin 1999: 16).

Ministar Rajaje (Rayaye), koji se pretvara da ga je oslobodio iz zarobljeništva, mada Stara muzika sumnja da je upravo on odgovoran za njegovu otmicu, kaže za Esdana da je „najmudriji, najlukaviji tuđin na Verelu” (Legvin 1999: 14). Esdan se trudi da prema njemu bude veoma učtiv, na granici poniznosti, jer veruje da takav način razgovora odgovara ovakvim ljudima, koji nisu navikli na to da razgovaraju sa sebi ravnima, već sa poslušnim robovima (Legvin 1999: 15). Rajaje mu govori kako je potrebno voditi računa da među rasama ne dolazi do mešanja: „Trebalo je paziti da rase ostanu sasvim razdvojene. Da krv vladajućih ostane čista” (Legvin 1999: 25), i on veruje da je u korenu problema na ovoj planeti to što su se između dve rase rađala deca, da je to ono što je dovelo do nastanka rase „polutana” (Legvin 1999: 25), iz čega se razvila i borba za slobodu. On naglašava kako je njihova borba pravedna, i o tome nema pregovora, jer se bore za svoju Gospu (Legvin 1999: 28), i tu vidimo da se ponovo ratuje kako bi se odbranila nečija vera. Ministar smatra da Stara muzika uživa veliki ugled u ovom društvu, kao da pripada njegovom narodu. Esdan mu na to odgovara kako on ne može biti jedan od njih, jer nije ni „vlasnik, niti vlasništvo” (Legvin 1999: 27), baš kao i svi koji su na ovaj svet došli sa strane, poput Soli iz *Četiri puta do oprostaja*.

Esdan se posle dužeg vremena ovde susreo sa pravim robovima, koji nemaju nikakav privatni život, koji su poslušni, lojalni, „idealna lična imovina” (Legvin 1999: 20). On se naročito vezuje za bebu jedne od robinja, koja je izuzetno mala za svoj uzrast i obolela od bolesti koja se u gradu bez problema može lečiti, ali u uslovima u kojima

oni žive dovodi do smrti posle nekoliko godina. Bebina majka ga se očigledno plaši u početku, jer je on tuđin koji je došao iz svemira. Esdan zaključuje da ona i ne ume drugačije, jer u svom životu nije iskusila mnogo osećanja osim straha (Legvin 1999: 30). On iskreno žali zbog toga što ne može da pomogne bebi, i kaže kako nije u redu da dete ne može da preživi samo zbog „nepovoljnih uslova, loše sreće, [...] fatalističke religije” (Legvin 1999: 34), koja ohrabruje i podstiče pasivnost robova, i zbog koje ove žene nisu u stanju ništa da preduzmu, što će ubrzo dovesti do detetove smrti. One objektivno ne mogu ništa da učine, niti od ikoga da zatraže pomoć, jer žive izolovane na ovom imanju. Robinje se pitaju zbog čega sve vojske koje tuda prođu postupaju toliko surovo prema njima kad su i sami nekada bili robovi (Legvin 1999: 54), a Esdan im objašnjava da sada svi ratuju protiv svih, i da je situacija potpuno nejasna.

Vojska koja kasnije upada na imanje, jedna od brojnih a podjednako opasnih frakcija, zapanjena je njegovim različitim izgledom. On zaključuje da nikada nisu videli nekoga ko je došao sa druge planete po tome kako ga gledaju: „Proučavali su njegovu crvenosmeđu kožu, oči sa belim uglovima usađene duboko ispod čela, i razne finije razlike u strukturi lobanje i crtama lica” (Legvin 1999: 39-40).

U ovoj priči autorka se mnogo ne bavi jezikom, ali zanimljivo je prikazano kako su oslobođeni robovi, pripadnici ove vojske, rešili oslovljavanje između sebe. Robovi ranije nisu imali nikakve titule osim rodbinskih: ujna, ujak, tetka, brat, sestra. Titule su bile rezervisane za oslovljavanje vlasnika, gospodar i gazda. Oni su stoga odlučili da se između sebe ne oslovljavaju vojnim činovima, niti sa gospodine (Sir) (Legvin 1999: 41), kao da su i na taj način želeli da podvuku razliku između sebe i vlasnika, gospodara.

Esdan se pita šta predstavlja sloboda, i on, poput junaka u *Četiri puta do oproštaja*, zaključuje da se neki od oslobođenih robova bore za to da sami postanu vođe ili gazde, da se kod mnogih javljaju ambicije i pohlepa, koje utiču na situaciju u društvu, i zaključuje, baš kao što je rekla i Rakam u „Oslobođenju jedne žene”, da nam slobodu ne može dati neko drugi, da je svako mora za sebe osvojiti. On zaključuje pesimistično da je jedina sloboda koja dolazi sama po sebi smrt (Legvin 1999: 51).

Ova priča ima mnogo mračniji ton od pripovedaka iz zbirke *Četiri puta do oproštaja*, ali i pored toga, u njoj ima i pozitivnih misli: Esdan ove žene doživljava kao svoju porodicu, i svu svoju energiju usmerava na to da im pomogne u teškoj situaciji, kako bi sa njima dočekao pravo oslobođenje. On oseća da pripada upravo tu, sa ovim

osobama sa kojima nije imao ništa zajedničko i koje potiču sa druge planete, baš kao i Osdan, koji se sjedinio sa šumom u pripoveci „Prostranija od carstva i sporija”. Stara muzika oseća da je ova planeta njegov dom, mada nije sa nje potekao, i želi da učini sve što je u njegovoj moći da pomogne ljudima sa kojima deli sudbinu. Kao i ostali junaci u delima Ursule Le Gvin koji su ostali na planeti na koju su poslani poslom (Rokanon, Genli Ai), i on oseća da je jedno sa ljudima sa kojima ga je život spojio, uprkos svim razlikama koje među njima postoje u izgledu, obrazovanju i načinu života koji su ranije vodili.

III SLOJEVITOST DRUGOSTI U DELIMA HAINSKOG CIKLUSA URSULE LE GVIN

1. Rezultati rada

Kao što smo planirali u Uvodu, na osnovu pročitane literature, teorijskih tekstova iz oblasti naučne fantastike i postkolonijalnih studija, sproveli smo analizu primarnih izvora, romana i pripovedaka Ursule Le Gvin koji pripadaju Hainskom ciklusu u kojima se pokazala izuzetna složenost i slojevitost pojma Drugosti. Romane smo analizirali u odvojenim poglavljima, odabrane priče u kojima je bilo materijala za analizu smo predstavili u posebnom poglavlju. U ovom poglavlju pokušaćemo da ispitamo različite slojeve pojma Drugosti i da podatke do kojih smo došli objedinimo u vidu rezultata rada.

1.1. Klasifikacija popisanih osobina sa komentarom

Da bismo rezimirali osobine koje Ursula Le Gvin navodi kako bi opisala Drugog u svojim delima Hainskog ciklusa, popisali smo one koje se najčešće pojavljuju u analiziranim delima, i pokušaćemo da ih sistematizujemo kako bismo mogli da vidimo na jednom mestu ono što autorka smatra važnim. Navešćemo ih u formi tabela kako bi bile preglednije, bez navođenja stranice na kojoj se nalaze, jer ovde one ne predstavljaju citate već primere koje analiziramo, uz skraćenicu naslova dela iz koga su preuzete. Većina ovih osobina navedena je ranije u tekstu rada u poglavlju koje se bavi određenim delom, gde su i citirane kako je propisano. Neke od osobina su upotrebljene u pozitivnom, neke u negativnom, a neke u neutralnom kontekstu, jednostavno kako bi se neki oblik života opisao, a osobine smo klasifikovali/kategorizovali na osnovu toga koji od likova ove osobine navodi, u kakvom je on/ona odnosu sa onim koga opisuje, kao i u kojoj fazi priče se opisivanje odigralo, jer je dolazilo i do promene stavova junaka tokom razvoja radnje, o čemu smo pisali u odeljcima rada koji se bave pojedinačnim romanima.

Osobine koje se javljaju u pojedinačnim delima svrstali smo u pet kategorija i naveli u pet tabela. Tabele smo naslovili Telesni izgled Drugog, Razlike u fiziologiji i

kretanju, Drugi nije čovek/Drugi je životinja, Drugi je žena, Drugi je varvarin, uz varijacije na osnovnu temu, kojih ima mnogo, pošto se radi o književnim tekstovima.

1.1.1. Telesni izgled Drugog

Osobine koje se tiču razlika u telesnom izgledu na koje smo naišli tokom analiziranja dela naveli smo u *Tabeli 1*.

Tabela 1: Telesni izgled Drugog

Pozitivan i neutralan doživljaj	Negativan doživljaj
RS ²⁸ visok	RS zdepasti
RS svetlokos, zlatokos	RS sivobebe kože
RS tamnopus	RS ružni mali ljudi
RS plavokosi gospodari	RS tamnokose sluge
RS želeo je da ih smatra inteligentnim zato što su izgledali anđeosko ljudski, nije uspeo da vidi da su bez uma	RS žutoglavi
RS krupno, duguljasto lice, mračno i lepo, usta majušna i fino oblikovana, oči zlatne	
PI ²⁹ gledala je zlatastim, tuđinskim očima	PI nezemaljska tama očiju
PI tamne oči, sa belim uglovima, nezemaljske	PI [...] da nije tamnopus, da nema tamne nezemaljske oči
PI tamnožute oči, bez beonjača	PI bledoliki, žutooki varvari
	GO ³⁰ imao je oči kao mačka, kao jaje sve od žumanceta
	GO zvali su ga „žuti“ zbog bele puti
	GO šta si ti, sa tim ... očima sovuļjage
	GO žutooki varvarin, tuđin, vanzemaljac
	GO njegove oči nisu bile ljudske oči

²⁸ RS – *Rokanonov svet*

²⁹ PI – *Planeta izgnanstva*

³⁰ GO – *Grad opsena*

	GO zenica ogromna, kao i dužica boje ćilibara [...] nema beonjača
LRT vlaknasta kosa koja liči na rogozinu	LRT da li su svi tako crni kao vi?
SKŠ ³¹ visoki su oko metar	SKŠ ružni, kao veliki goli pauci.
SKŠ prekriveni su zelenim krznom	SKŠ bela koža predstavljala je manu prema Ljubovljevim zemaljskim estetskim nazorima
SKŠ sedam velikih muškaraca žute ili mrke kože bez krzna, optočenih odećom, tamnih očiju	
SKŠ dvanaest malih ljudi, zelenih ili smeđe zelenih, prekrivenih krznom, krupnih očiju polunoćnih stvorenja	
ČPŠ ³² tuđinske oči, blistave, pametne, na licu crnom kao ugalj	ČPŠ osećao se krupan, težak, kosmat
ČPŠ ženina koža bila je žutosmeđa	
ČPŠ nije imala kose osim na temenu i potiljku	
ČPŠ crte lica, neobične i detinje	
ČPŠ imala je mala usta, kratak nos, oči sa dugačkim, punim kopcima, okrugle pune obraze i oblu bradu	
ČPO ³³ navikao se na tuđinske oči i na svakojake tuđinske mirise, boje i ponašanja	ČPO odvrćao je pogled od tuđinovih očiju, koje su bile plavičaste, sa beonjačama jasno vidljivim kao kod uplašenog konja.
ČPO nije uspevala da pročita verelijanske oči, iako su tako lepe, do samih kapaka pune tame	ČPO nikako da se navikne na tuđinske oči

³¹ SKŠ – *Svet se kaže šuma*

³² ČPŠ – *Čovek praznih šaka*

³³ ČPO – *Četiri puta do oproštaja*

ČPO narod čije su oči crne bez belog ... oči kao tamno staklo, kao tamna voda, tajanstvene	ČPO bio je jedina osoba sa crvenomrkom kožom u gradu od četiri stotine hiljada ljudi
ČPO razaznade da je njeno lice plavičasto, da ima bleđi, plavičasti ten	ČPO čim su videli njegovu kožu, njegove oči, znali su: tuđin iz svemira
ČPO u uglovima njenih očiju videla se belina	ČPO nastojeći da ne vidim njegove oči sa belim uglovima
ČPO njena koža bila je naradžasto-smeđe boje kao kora pinijska	ČPO oči su im male, u sredini imaju sivo crnu tačkicu, a oko nje sve belo, kao uplašeno tele
ČPO ona, ... sa tako čudnom kožom, kosom, očima i umom ipak jeste ljudsko biće	ČPO njegov ten je bio tamnosivosmeđ, nije imao onu plavocrnu boju kojom se vlasnici toliko hvališu
ČPO čovek niskog rasta, crvenosmeđ, sa belim uglovima očiju, ali zgodan ako možeš tu sitnicu zanemariti	
ČPO njegovo lice koje je crvenkasto, pa smeđe, i šake iste takve, u boji pečenog glinenog ćupa	
ČPO bila je svetle boje kože, kao i većina kmetova i kmetica, ali veoma lepa	
ČPO imao je dužicu oka tako prostranu, da je svojom tamnom bojom gotovo ispunjavala oko; ali ona vide i belinu beonjače	
ČPO volela je boje njihove kože, uglavnom tamnosmeđe ili crvenkastosmeđe, toplije od sivkaste smeđe kože robova ili plavocrne	
ČPO visoki crnopusi ljudi sa crnim očima, uzanim glavama, dugačkim i uzanim šakama i stopalima, predivan narod	

ČPO u njenim očima beonjače se ne vide	
P ³⁴ izgledao je veliki, nije bio krupan čovek, ali ovde je tako delovao	P Tong je bio gotovo bez kose, sa šešišrom je izgledao još tuđinskije
P njegova koža razlikovala se od kože ovdašnjih ljudi, bila je glatkija, čvršća, ravna poput plastike	
	SO ³⁵ nagi, zdepasti, kruti, ravne crne kose i sivobeke kože koja je izgledala vlažna poput omotača larve
	SO oči su im bile nalik kamenju
	PCS ³⁶ koža mu je bila neprirodno bela i tanka, izgledao je kao odran
	PCS kosa mu je bila boje blede rđe
	PCS imao je bezbojne oči
SM ³⁷ htela je da osmotri te njegove tuđinske oči	SM proučavali su njegovu crvenosmeđu kožu, oči sa belim uglovima ... razlike u strukturi lobanje i crtama lica
SM ostali deo njega, mada čudne boje, bio je sasvim običan	SM telo unutar te odeće ima pogrešnu boju
	SM tamne verelijanske oči bez ikakvih beonjača bile su ambis u mutnom polusvetlu
	SM belooki

Ono što prvo upada u oči kada je u pitanju nečiji izgled je boja kože, tako da se često navodi da li je neko tamnopus, sive kože, svetle puti i slično. Možemo da zapazimo da autorka često crnu ili tamniju boju kože navodi kao onu koja se smatra lepšom, a osobe koje imaju takvu kožu kao vrednije, pripadnike više klase, robovlasnike, nadređene. Prisutne su sve moguće boje kože, uključujući tu i one koje na našoj planeti

³⁴ P – *Pričanje*

³⁵ SO – pripovetka „Semlejina ogrlica”

³⁶ PCS – pripovetka „Prostranija od carstva i sporija”

³⁷ SM – pripovetka „Stara Muzika i robinje”

ne postoje³⁸, od bele, žute, žutosmeđe, crvenomrke, crne, narandžaste, plavičaste, sivkaste, glatke, tamnosive, sve do zelenog krzna kojim je prekriveno telo Athsheanaca u delu *Svet se kaže šuma*. Jedino u ovom delu javljaju se ljudska bića koja izgledaju upadljivo drugačije, poput krznenih medvedića, ili majmuna, kako ih je video kapetan Dejvidson. Zanimljivo je primetiti da su i pripadnici domorodačkog naroda, Athsheanaca, ljude koji su došli sa Tere i čije telo nije prekriveno krznom doživljavali kao ružne zbog razlike u izgledu. Iz ovog primera vidimo da se autorka trudi da bude objektivna i da pokaže kako i osvajači i osvojeni narodi mogu patiti od stereotipa, da stereotipi postoje i kod jednih i kod drugih, i da funkcionišu u oba smera.

Visina određene vrste/rase/naroda se takođe navodi, tako da imamo slučajeve da je neko visok, krupan, nizak, ili da su, na primer, u *Rokanonovom svetu*, žene više od muškaraca. U negativnom smislu navodi se, na primer, da je neko zdepast ili mali. Razlika u visini najčešće nije upadljiva, nije velika, ali je uočljiva, kao, na primer, u *Levoj ruci tame* gde se Genli Ai lako može uočiti u gomili zbog toga što je nešto viši od prosečnog stanovnika Zime.

Boja kose i postojanje ili nepostojanje kose takođe predstavljaju jednu od razlika koja se često navodi. Kosa može biti svetla ili tamna, i ponekad se ceni jedna, odnosno, druga boja. Kosa je zlatna, plava, ravna, crna, boje rđe, ravna ili poput rogozine, kao kod Genlija u *Levoj ruci tame*, gde je ponovo navedena kako bi ga razlikovala od ostalih. Obično je svetlija kosa manje povoljna, što je ponovo kontrast u odnosu na našu planetu, a osoba koju treba uvrediti biće nazvana, na primer, žutoglavi. Ponekad je naglašeno da pripadnik određenog naroda nema kosu, ili da nosi šešir kako bi ovaj nedostatak prikrilo (u romanu *Pričanje*), da osoba ne bi upadala u oči na planeti na kojoj svi imaju kosu.

Opisivanju različitosti očiju Ursula Le Gvin posvećuje veliku pažnju, kao da veruje da su oči ono što je na nama najvažnije. U očima se često javlja jedna mala ali upadljiva razlika, u pitanju je obično postojanje ili odsustvo beonjače. Ovo je autorka, čini nam se, veoma mudro odabrala, jer je to upravo ona sitna ali veoma vidljiva razlika koju će svako ljudsko biće odmah uočiti, jer je prilikom razgovora uobičajeno gledati sagovornika u oči. Oči su zlataste, boje ćilibara, tamne, crne, sa beonjačama ili bez njih,

---

³⁸ U delu *Četiri puta do oproštaja* navedeno je da su robovlasnici imali tamnu/crnu kožu, kojoj ona dodaje plavičasti ton, kako bi načinila razliku u odnosu na naš svet, a robovi svetlu kožu, i tu jasno vidimo da se ona poigrava situacijom sa naše planete.

i uvek se drugačije oči doživljavaju kao strašne, kao nešto u šta je neprijatno gledati. Oči bez beonjača su opisane kao kapci puni tame, oči crne bez belog, a oči sa beonjačom kao oči sa belim uglovima, one koje podsećaju na oči uplašenog teleta, i tome slično. Dakle, ljudi obično doživljavaju drugačije oči kao neprijatne.

Pregledom popisanih osobina možemo da zapazimo da autorka, kada su u pitanju razlike u fizičkom izgledu, insistira na sitnijim razlikama, i stanovnici različitih planeta obično veoma slično izgledaju, uz manju razliku u izgledu koja je ipak i na prvi pogled uočljiva. Ovo je u skladu sa Čičeri-Ronajevim razmišljanjem o tome da stanovnik druge planete ne može da bude mnogo drugačiji od čoveka, ali da je ta razlika značajna (Csicsery-Ronay 2007: 9). Suvin je primetio da „[v]anzemaljci – bili oni stanovnici utopije, čudovišta ili jednostavno stranci koji izgledaju drugačije – predstavljaju ogledalo čoveka,” (Suvin 1972: 374), i iz ovog razloga su verovatno i stanovnici različitih planeta u delima Ursule Le Gvin prikazani kao sasvim malo, ali značajno drugačijeg izgleda, kako jedni u odnosu na druge, tako i na naš svet.

1.1.2. Razlike u fiziologiji i kretanju

Osim razlika u izgledu, tokom čitanja dela koja su predmet ove analize primetili smo da autorka uvodi i razlike u tome kako organizam stanovnika različitih planeta funkcioniše, poput telesne temperature, načina kretanja, snage ili otpornosti na bolesti, i njih smo pobrojali u *Tabeli 2*.

Tabela 2: Razlike u fiziologiji i kretanju

Pozitivan i neutralan doživljaj	Negativan doživljaj
PI razlika je na nižem nivou i neznatna je, jedan molekul u lancu nasleđa	PI njihova vrsta bila je tuđinska i ovaj svet ih je malo po malo odbacivao, ubijao
PI gledala je postrance, mimo njega, zlatastim, tuđinskim očima	PI vi dalekorođeni ne poboljevate
	PI dalekorođeni gledaju pravo u oči
	PI kretao se i sedao drugačije od ljudi njene rase, kretnje su bile malo ali sasvim različite

LRT postoji izvesna krhkost u njemu, ali zato je jak, neverovatno jak	LRT on se uveliko razlikuje od nas, ali te razlike nisu površinske
LRT nije on ništa veća neobičnost, seksualna nakaza, nego što sam ja	LRT Getenjani nemaju mogućnost izbora u pogledu pola
	LRT izaslanik je neotporan na hladnoću
	LRT Getenjani ne mogu da izgovore glas ,l'
	LRT bio je za glavu niži od mene, građen pre kao žena nego kao muškarac
	LRT oni su hermafroditski srednji rod
	LRT Karhiđanin nije muškarac već muškaracžena
ČPO čula je priče da tuđini, oni iz svemira, vrlo slabo vide noću	
ČPO telesna temperatura Verelijanaca bila je nešto viša od njene	
ČPO mnogo tačnije vidiš kuda tuđini usmeravaju pogled – kod nas, osim kod onih malobrojnih čije su oči plave, moraš stajati dovoljno blizu da vidiš kretanje crne zenice u tamnom oku	
KZ ³⁹ ostali tuđinci su sve vreme nosili debele džempere	KZ doktor, umocitelj, kosmata, proседа, jednopolna osoba koja je pripadala nekakvim Cetijancima
	KZ naučila je da se neki ljudi smeju kad bi Olul izgovorila Orur

Osim običnih, golim okom vidljivih razlika u fizičkom izgledu, autorka je uvela i razlike u načinu kretanja, gledanja, ali i u fiziologiji, poput telesne temperature. Na primer, lakše je uočiti kuda tuđini koji imaju beonjaču usmeravaju pogled, jer je lakše pratiti kretanje oka, neki gledaju pravo u oči, neki gledaju postrance, neki lošije ili bolje

³⁹ KZ – pripovetka „Kralj Zime”

vide noću. Neki tuđini imaju nižu ili višu telesnu temperaturu, i lošije ili bolje podnose hladnoću. Neki ne obolevaju od bolesti od kojih pati lokalno stanovništvo. Navedena je samo jedna razlika u izgovoru, stanovnici planete Zima ne mogu da izgovore glas ‚l‘.

Najupadljivija razlika je svakako kod naroda na planeti Zima, koji su hermafroditi i jednom mesečno razvijaju polne karakteristike o kojima smo detaljno pisali u delu rada koji se bavi *Levom rukom tame*. Ipak, možemo da zaključimo da su razlike u izgledu i kretanju uglavnom male, da nisu upadljive i da su uglavnom čak nevidljive na prvi pogled, osim u delu *Svet se kaže šuma*, u kome su razlike u fizičkom izgledu velike i upadaju u oči, što je u skladu sa komentaram koji smo dali u vezi sa prethodnom tabelom, o tome da su vanzemaljci malo ali značajno drugačiji od nas, ali i jedni od drugih.

1.1.3. Drugi nije/jeste čovek

Kada je u pitanju stav o tome da li Drugi pripada ljudskoj vrsti, da li je čovek, što je ujedno i pitanje kojim se bave postkolonijalne studije, Ursula Le Gvin se i ovom temom bavila u svim svojim delima koja pripadaju Hainskom ciklusu. Ove stavove popisali smo u *Tabeli 3*.

Tabela 3: Drugi nije/jeste čovek, Drugi je životinja, Drugi je čudovište, Drugi je rob, mešanje rasa/vrsta

Pozitivan i neutralan doživljaj	Negativan doživljaj
	RS na Rokanonovu bruku kao etnologa, svi su mu izgledali jednaki
	RS pećinske larve
	RS kukavičja gamad
	RS da otkupiš bezvredni život ovog nepokornog polučoveka
PI on je jedini govorio i za njen narod, i za svoj i za Gaale da su svi ljudi	PI zamišljala ih je kao grbave i slične paucima
	PI zure u lice poput leševa i ribe, toplokrvne životinje ne zure na taj način

	PI moj narod su ljudi, a ti si dalekorodeni
	PI nikada ne pruži ruku nijednom stvorenju koje pripada ovom svetu
	PI žele naše žene kako bi podizali ljudsku decu kao svoju
	PI dalekorodeni uzima samo jednu ženu
	PI ljudi i dalekorodeni ne mogu da začnu zajedničko potomstvo
	PI ophodeći se prema njemu kao što dolikuje, kao prema biću niže vrste
	PI mrzim te, ti nisi čovek, mrzim te
	PI Šta je to HILF? – Tako vas zovemo. Kako sebe zovete? – Ljudi.
	PI mrzeli su je zato što je ona bila ljudsko biće a oni nisu
	PI ona je strankinja, tuđinka drugačije krvi i uma
	PI ja sam čovek, a ti nisi
	PI čovek i nečovek ne mogu delati zajedno
GO po svemu ostalom potpuno je ličio na čoveka	GO da li su ljudi počeli da se sparuju sa mačkama i sokolima
GO tvoja veza sa mojom ćerkom mora ostati bez dece, ali i pored toga radujem joj se	GO nisam ljudsko biće, ili sam izrod, ili mutant, ili sa druge planete
	GO moraćemo ga pripitomljivati kao da je zver
	GO manipulacijom gena može se ukrštati sa domorocima, ali deca takvih parova uvek će ostajati bez potomstva
	GO šta si ti, sa tim poluumom i tim očima sovuljage

	GO shvatio je da stranac koji ga bude pogledao u lice neće u tom licu videti ljudske crte
	GO Oni ne poštuju ljudski život, a i zašto bi? Oni nisu ljudi.
	GO glupe životinje nisu mi nimalo pomagale
	GO zemljani i druge životinje lažu, gušteri menjaju boje
	GO govorila je o Foku kao što čovek govori o životinji
LRT svi smo mi ljudi, baš svi, razlikujemo se ali smo sinovi istog ognjišta	LRT vi niste ljudsko biće
LRT Kako bi drugačije trebalo da postupamo sa strancima, do kao sa braćom?	LRT Zašto bi ljudska bića ovde želela da imaju bilo šta sa stvorenjima koja su tako čudovišno različita?
LRT da ga prihvatim takvog kakav jeste, jer samo me je on u potpunosti prihvatio kao ljudsko biće	LRT čovek ga mora upoznati da bi saznao u kolikoj je meri tuđin
LRT bilo je u tom iskazu oduševljenja, hrabrosti, tih najdivnijih odličja karhijskog duha – odnosno ljudskog duha	LRT može li se dokučiti mačije, tuljanovo ili vidrino lice – neki Getenjani slični su tim životinjama
	LRT grozne li nakaze
	LRT seksualna nakaza, veštačko čudovište
	LRT društvo nastranih
	LRT ko bi rekao da ćemo se nadmetati da primimo jednu tako nastranu družinu
	LRT ličili su na krdo velikih životinja dve različite vrste, krupni majmuni sa pametnim očima

	LRT svi su mi izgledali strano, muškarci i žene, glasovi su im bili duboki ili kreštavi
SKŠ hilfovi sa ove planete su humanoidi, svi potičemo sa istog hainskog stabla	SKŠ odvrtni dlakavi mali majmuni, gamad, armija pacova
SKŠ imali ste seksualne odnose sa jednom od njih, da li biste održavali seksualne odnose sa ženkom neke životinjske vrste	SKŠ žilavi su i užasno izdržljivi, ne osećaju bol poput ljudi, možda su im nervi primitivniji od ljudskih
SKŠ oni su Ljudi, ljudi kao i mi	SKŠ ovo nije ropstvo, robovi su ljudi
	SKŠ ne možemo asimilovati gomilu zelenih majmuna
	SKŠ humanoidi pomažu humanoide, pacovi pomažu pacove
	SKŠ nalazili su se na nivou zmija ili pacova
	SKŠ kričiji zapravo nisu bili ljudi
	SKŠ odvrtni dlakavi mali majmuni
	SKŠ vražji mrzovoljni mali zeleni kopilani
	SKŠ nikada još nije odozdo pogledao nekom kričiju u lice, uvek je to bilo odozgo, sa vrha
	SKŠ zašto judi postupaju prema ljudima kao prema životinjama
	SKŠ postojao je i neizbežan sindrom nakaze, ustezanje od nečega što je ljudsko, ali ne izgleda tako
	SKŠ vi ste deca, divljaci, nemate predstavu o stvarnosti
	ČPŠ ova četvorica izgledala su kao pripadnici neke tuđinske vrste sa svojim obrijanim licima i gizdavom odeždom

ČPO nema nikakve sumnje, mi smo daleki potomci naroda sa Haina, i mi, i ovi tuđini iz svemira, čak i životinje, naše i njihove, imaju zajedničko poreklo	ČPO pripadnici vladajuće kaste nose naziv vlasnici, pripadnici pokorene kaste su imovina – samo za vlasnike se kaže da su muškarci i žene, za one u nižoj kasti, imovinu, kaže se da su kmetovi i kmetice
ČPO nije pitanje ko šta kaže... ko god pristane da pogleda dokaze, videće da je tako, to su genetske činjenice	ČPO mi, imovina, robovi, nazivani smo drugačije: kmetovi, kmetice, štenad ili mladunci
ČPO čudo je bilo da ona i sa tako čudnom kožom, kosom, očima i umom ipak jeste ljudsko biće, kao što sam i ja, u to nisam sumnjala	ČPO služeći višim bićima, postali smo nalik na njih
ČPO ja ne uspevam da primetim nikakvu fizičku razliku između vlasnika i ljudskih komada imovine	ČPO za Bamburke su mislili da su veštice zato što ,ne govore kao ljudska bića’
ČPO vi ste ista živa vrsta, ista rasa, ista nacija, baš isti u svakom pogledu, mada ima neke male razlike u bojama, a provodite život održavajući ovu ogromnu podelu koja ne postoji	
ČPO nisam ni znala da otac može biti ljudsko biće	
ČPO bila sam uverena da je gospođa jedno više biće, više u odnosu na mene	
ČPO od samog početka određeno je da postoje viša i niža bića, gospod Bog i ljudska bića, muškarac i žena, posednik i posedovani	
P ni tračak ksenofobije koju je uočila kod neprijatnog čoveka s broda	P on nije pripadao Okzat-Ozkatu baš kao ni ona, bio je tuđin ovde.
SO Fije su lepi, izgledaju kao deca, samo su sitniji i mudriji	SO dobili smo ih od ovih troga, patuljaka... šta li su već: Gdemijari

SO Fijanu se nije mogla odrediti starost, bilo ih je teško razlikovati jedne od drugih	SO baš kao i kod Fija, Semleja nije bila sigurna koji je od njih govorio
SO nikad nisam video tako krasan tuđinski tip	
KZ sva stvorenja na koja smo naišli ljudska su bića	
KZ naša različitost je naša lepota, svi ti svetovi i različiti oblici i načini umova, života i tela na njima zajedno bi tvorili veličanstveni sklad	
	PCS strah ulivaju tuđinci, ubica je neko spolja, stranac, a ne jedan od nas – zlo nije u meni
	PCS mi možda izgledamo kao šumski požari, opasnosti – ono što se brzo kreće opasno je za biljku
	PCS sve što je lišeno korena strano je, užasno
	SM da ostali ne bi udisali vazduh koji izlazi iz robovskih pluća
	SM trebalo je paziti da rase ostanu sasvim razdvojene, da krv vladajućih ostane čista
	SM izgleda maltene kao čovek

U prvom romanu, *Rokanonov svet*, Ursula Le Gvin prikazuje narode koji doživljavaju Druge kao poluljude, larve, gamad, a Rokanon ne uspeva da razlikuje jednu vrstu, pošto ih doživljava kao grupu, a ne kao pojedince. On ne može da razlikuje individue u toj grupi, što je često bio način na koji su osvajači doživljavali lokalno stanovništvo tokom osvajanja, samo kao pripadnike grupe a ne kao pojedince, pripadnike ljudskog roda (Loomba 1998: 137).

U *Planeti izgnanstva*, autorka se bavi i time da li pripadnici različitih vrsta/rasa mogu da začnu potomstvo, što je takođe bilo značajno pitanje kojim su se bavili

naučnici i osvajači u ne tako dalekoj prošlosti naše planete, kada se verovalo da pripadnici različitih rasa neće moći da dobiju potomstvo, tako da se time stavlja znak jednakosti između rase i vrste (Loomba 1998: 116). I lokalno stanovništvo i dalekorođeni svoj narod opisuju kao ljude, a onaj drugi kao poluljude, kao bića niže vrste, kao bića koja nisu ljudi, i iz tog razloga prema njima ispoljavaju mržnju. Takođe ih upoređuju sa životinjama, u ovom slučaju, paucima, ribama. Jedino glavni junak sve vrste sa kojima se sreće naziva ljudima.

U *Gradu opsena* se Ursula Le Gvin takođe bavi time da li pripadnici različitih vrsta mogu začeti potomstvo i kaže da mogu, ali da će njihova deca uvek ostati bez potomstva, dakle da je naredna generacija neplodna, i da na taj način priroda zaustavlja mešanje različitih vrsta, kao što je slučaj prilikom ukrštanja nekih životinjskih vrsta (na primer magaraca i konja). Nekada je bilo uobičajeno verovanje i na našoj planeti da će se priroda pobrinuti da se mešanje između rase ograniči time što će ograničiti plodnost potomaka nastalih mešanjem rase (Young 1995: 8). Drugi se ponovo doživljava kao životinja, kao mutant ili zver, a upoređuje se sa sovuljagom i gušterom po svom izgledu i osobinama.

U *Levoj ruci tame*, autorka uvodi veće razlike i više se tim razlikama bavi. Ovde neki od aktera veruju da su svi pripadnici ljudske vrste, i oni uglavnom razlike doživljavaju kao pozitivne, a ne kao nešto negativno. Pošto su ovde u pitanju biološke razlike, Drugi se doživljava kao nastran, kao nakaza, kao čudovište. Na početku svog boravka na Zimi, Genlija Getenjani podsećaju na vidre i tuljane zbog svog pogleda, ali pred kraj romana on se toliko navikao na život na ovoj planeti da mu pripadnici njegovog naroda izgledaju strano. I pored ogromnih razlika koje između njega i stanovnika planete Zima postoje, on Drugog uglavnom doživljava pozitivno u ovom smislu, i veruje da su svi pripadnici ljudske vrste.

U romanu *Svet se kaže šuma*, koji važi za najnasilnije delo Ursule Le Gvin, razlike između dve rase su najizraženije. Kapetan Dejvidson stanovnike planete Athshe doživljava kao majmune, gamad, pacove, zmijske i veruje da manje vrede. To što se lokalno stanovništvo eksploatiše on ne doživljava kao ropstvo, jer oni po njemu nisu ljudi, pa ne mogu biti ni robovi. Kada kričiji uzvrate udarac i spale vojni kamp, vojnici ih opisuju kao divljake, kao decu koja nisu svesna šta su učinila. Ipak, kapetan Dejvidson siluje žene kričija, i postavlja se pitanje da li taj čin u stvari znači da ih

doživljava kao pripadnike iste vrste. Naučnik Ljubov i Selver doživljavaju obe vrste kao ljudske.

U romanu *Čovek praznih šaka* se ne postavlja pitanje pripadanja različitim vrstama, već su u pitanju različiti narodi koji su se pre nekoliko vekova odvojili i žive na dve različite planete, tako da u ovom delu nema poređenja sa životinjama, niti pitanja o tome da li je neko ljudsko biće.

U *Četiri puta do oproštaja*, na samim planetama Verel i Jeove se ne radi o različitim vrstama. Ipak, pošto je društvo robovlasničko, vlasnici robove ne doživljavaju kao ljude, već ih porede sa životinjama, a njihovu decu nazivaju štencima i mladuncima. Sami robovi za sebe ne misle da su ljudi, oni veruju da su gospodari viša bića i ugledaju se na njih. Možemo da primetimo da nije neophodno da neko dođe sa druge planete ili da pripada vrsti koja fizički nešto drugačije izgleda da bi ga oni koji veruju da vrede više od njega smatrali za nižu rasu, baš kao što se događalo i još uvek se događa na našoj planeti.

U pripoveci „Stara muzika i robinje”, robovlasnici se bave i pitanjem da je važno da se rase ne ukrštaju, kao ne bi dolazilo do mešanja vlasničke i robovske krvi, dok se u pripoveci „Prostranija od carstva i sporija” Drugi ne poredi sa životinjom već sa šumskim požarom, pošto je u pitanju planeta koja je naseljena isključivo biljnim svetom.

Možemo da zaključimo da je Ursula Le Gvin veliku pažnju posvetila tome da li se Drugi doživljava kao pripadnik iste vrste ili ne. Doživljaj je najčešće negativan, i ide u oba smera, što, smatramo, odražava autorkinu objektivnost u sagledavanju ovog problema. Ipak, u gotovo svim delima postoje likovi koji pozitivno doživljavaju Drugog, kao ljudsko biće, kao i oni koji vremenom menjaju mišljenje i napreduju, pa se stoga i njihovi stavovi tokom priče menjaju i postaju pozitivni.

1.1.4. Drugi je žena

Sledeći aspekt Drugosti kojim se bavila Ursula Le Gvin tiče se razlika među polovima. U *Tabeli 4*, navešćemo primere u kojima se Ursula Le Gvin bavila doživljajem žene kao suprotnog pola, kao i društvom u kome polovi kao takvi ne postoje.

Tabela 4: Drugi je žena, Drugi je feminiziran, Drugi manje vredi

Pozitivan i neutralan doživljaj	Negativan doživljaj
RS žene su visoke, više nego muškarci	
	GO žene su imale muška imena i oslovljavali su ih i govorili o njima kao o muškarcima
	GO gaje žene iz divljih plemena kao krmače i svoj nakot sa njima vaspitavaju u grupama
	GO uprkos urođenoj pokornosti, izgleda da joj je ipak smetalo kada su je smatrali bićem niže vrste
LRT možda sam mogao da se odreknem nekih takmičarskih crta sopstvenog muškog samopoštovanja	LRT njegova tipično ženska sklonost ka spletkarenju
LRT čak i tamo gde žene imaju ravnopravan udeo sa muškarcima u društvu, na njih ipak pada sav teret dovođenja deteta na svet i njegovog podizanja	LRT javilo mi se osećanje da sam jedini muškarac u ženskom društvu, ili u društvu evnuha
LRT niko nije toliko vezan, kao što su žene ma gde drugo, niti toliko slobodan kao muškarci ma gde drugde	LRT bio je za glavu niži od mene, građen pre kao žena nego kao muškarac, pastuv u zaprezi sa mazgom
LRT jedni druge ne vide kao muškarce ili žene	LRT u izvesnom smislu, žene su mi više tuđe nego što si ti, sa tobom bar delim jedan pol
LRT čovek se poštuje i ceni samo kao ljudsko biće – u pitanju je grozno iskustvo	LRT Estravenovo ophođenje za stolom bilo je tipično žensko, puno dražesnosti, odsustva ozbiljnosti, pritvorno i prepredeno
	LRT nešto tipično žensko ..., što mi se nije odveć dopadalo

	LRT nije li upravo ta meka podatljiva ženstvenost bila razlog što mi se on nije dopadao i što je izazivao nepoverenje
	LRT Argaven je delovao manje kraljevski, manje muževno nego što je izgledao sa veće udaljenosti
	LRT nasmejao se piskutavo, poput rasrđene žene
SKŠ žene su upravljale varošima i gradovima, a gotovo svaki grad imao je Muški Dom	SKŠ rasplodne, razbludne ženke, zdrave i jedre, oble, povaljive, prsate, prvorazredne pasmine
	SKŠ žene – osoblje za rekreaciju
	SKŠ ne traži smisao u postupcima žena i kričija
	SKŠ tip je bio feminiziran kao i svi intelektualci, pa je osećao odbojnost prema Dejvidsonovoj muževnosti
ČPŠ muškarci bi možda radili brže, oni krupniji, ali žene su izdržljivije	ČPŠ nijedna žena ne može biti pravi odonjanin, ono što žena želi je posedništvo
ČPŠ često sam želeo da postignem žensku istrainost	ČPŠ na Urasu nema žena iznad nivoa diplome
	ČPŠ ne snalaze se u matematici, nemaju glavu za apstraktna razmišljanja, nisu dorasle tome
	ČPŠ ono što žene nazivaju razmišljanjem ima veze samo sa matericom
	ČPŠ uvek postoji neki izuzetak, vraški pametne žene sa atrofiranom vaginom
	ČPŠ nećete valjda reći da su žene ravne muškarcima i u vašem poslu
	ČPŠ žene misle da te poseduju, nijedna žena ne može da bude pravi odonjanin

	ČPŠ u fizici, matematici, u stvarima intelekta, ne možete se pretvarati da su vam tu dorasle
	ČPŠ ona je tako sračunato i tako razmetljivo predstavljala prvenstveno žensko telo da je gotovo prestala da bude ljudsko biće
	ČPŠ voleo bih da znam da li je Urašanka zadovoljna time što je stalno podređena
	ČPŠ nevolja sa odonizmom jeste u tome što je on sav nekako ženski
	ČPŠ odonizam ne shvata hrabrost, ljubav prema zastavi, ne uključuje muževnu stranu života
ČPO žena se čvrsto drži svoje bebe, na drugim mestima možda je drugačije	ČPO ni na koji način se nije mogla sastajati sa drugim ženama, koje su živele sakrivene
ČPO možda postoji žena neke druge vrste, koja za svoju decu ne mari	ČPO biti žena to je, na Verelu, teška sudbina
ČPO to je ono što sam naučio odrastajući, da prihvatam, da ne menjam svet, samo da menjam dušu ... to zvuči kao ženski način bivanja, muškarci uglavnom navale da menjaju stvari, predmete, prema svojim potrebama	ČPO Soli se nigde nije uklapala, svugde je išla sama, jer pristojna žena ostaje kod kuće, nevidljiva
ČPO rekla sam da nema slobode bez polne slobode, i da tek kad se ženama dozvoli da ponesu odgovornost za svoju decu, i kad muškarci budu voljni da isto tako učine, može nastati sloboda za sve žene, i kmetice i vlasnice	ČPO ni sa najzgodnijim muškarcima nije mogla da flertuje, jer bi ih to podsetilo da su muškarci, a onda bi oni iznova opazili da je ona žena koja se ne ponaša kao dama

<p>ČPO šta je, onda, sloboda za ženu, da li se razlikuje od slobode za muškarca ili je slobodna osoba – slobodna</p>	<p>ČPO činili su najbolje što su mogli: postupali su prema njoj kao prema muškarcu</p>
	<p>ČPO Tejeo je smatrao da su njegova prava nad ženama apsolutna, i da predstavljaju ujedno njegovu apsolutnu obavezu da se ponaša kavaljerski, ali i odgovorno prema pripadnicama veotske klase, a zaštitnički i milosrdno prema kmeticama.</p>
	<p>ČPO fizički je bila predivna, sa kožom crvenomrkom i čistom kao kod bebe, izazivački je paradirala svojim ... telom pred muškarcima koji do tog tela nikako nisu mogli dobiti pristup, naprosto je ćuškala i ubacivala to telo svima u lice, uporna, bestidna</p>
	<p>ČPO njena seksualna neskromnost ga je uzbuđivala i u jednakom meri mu se gadila</p>
	<p>ČPO on je namerno tražio baš žene iz drugih zvezdanih sistema; spavati sa takvom, to je ne samo gaženje pravila, nego je i egzotično</p>
	<p>ČPO Znaš li ti šta su žene ovde, na ovom svetu? Ništa.</p>
	<p>ČPO žene su niko, naši muškarci postadoše gazde, a mi smo ono što smo oduvek i bile – imovina</p>
	<p>ČPO muškarci misle da gazde moraju biti oni</p>
	<p>P društvo je trpelo ... dodatno izobličeno i unakarađeno unističkom mržnjom i nepopustljivošću prema ženama</p>

SO doneću miraz svom gospodaru, kakav priliči pripadnici moje loze	
	SM žive imovine ženskog pola, sluškinje i žene za upotrebu, nisu se uopšte računale kao žene

Kada su u pitanju razlike između polova, možemo da primetimo da se Ursula Le Gvin njima nije mnogo bavila u svojoj ranoj trilogiji. Kada je reč o osobinama koje se tiču razlika među polovima, primetili smo samo razliku u visini, odnosno, da su žene više nego muškarci u *Rokanonovom svetu*, i opis jednog plemena u *Gradu opsena* u kome se žene ponašaju i izgledaju kao muškarci, a žene koje pripadaju drugim narodima smatraju se za niža bića i čitavo pleme ih lovi ih kako bi im rađale decu, koju nikada ne donose na svet pripadnice njihovog plemena.

Razlikama između polova autorka se najviše bavila u *Levoj ruci tame*. Stanovništvo planete Zima je hermafroditsko, tako da ih izaslanik Genli Ai često doživljava kao žene, i to je uvek u negativnom smislu. Ponekad ga podsećaju i na evnuhe, a uvek mu se čini, zbog odsustva muževnosti kakva se ceni na njegovoj planeti, da razgovara sa ženom a ne sa muškarcem, iako se u ovom delu često naglašava da Karhiđani nisu ni muškarci ni žene. Kada Genli krene na putovanje preko leda sa Estravenom, između njih dvojice počinje da se javlja razumevanje, i tek tada ga on vidi onakvog kakav jeste, kao ljudsko biće, a ne kao ženu ili muškarca, kao nekog ko mu može biti prijatelj. Ipak, čak i tada on kaže kako su mu žene više tuđe od tog dvopolnog stanovnika druge planete, jer sa njim deli bar jedan, muški pol, a sa ženama nema ničeg zajedničkog, mada su one pripadnice iste vrste, čak istog naroda kao i on.

U noveli *Svet se kaže šuma*, očekivano nailazimo isključivo na negativan doživljaj žene, a one se i ovde upoređuju sa pripadnicima druge vrste, sa lokalnim stanovništvom koje kapetan Dejvidson mrzi. Iz njegovih razmišljanja reklo bi se da podjednako mrzi i žene pripadnice svoje vrste. Za njega je žena Drugi u svakom smislu te reči.

Kada je u pitanju roman *Čovek praznih šaka* uglavnom nailazimo na razmišljanja sa kojima se Ševrek sreće na Urasu, gde se žene doživljavaju kao manje sposobne da se bave naukom, i gde se očekuje da samo brinu o kući i porodici.

Stanovnici Urasa doživljavaju i revolucionarno učenje u skladu sa kojim je organizovan život na Anaresu kao ženski, jer ne uključuje želju za ratovanjem. Ševек često ukazuje na to da su žene istrajnije i izdržljivije, i da fizička snaga nije uvek jedino što treba vrednovati. On je jedini koji ovako razmišlja i često i svojim prijateljima, Anarešanima koji negativno govore o ženama, ukazuje na to da nije u redu nipodaštavati svoje „sestre”.

Veliku pažnju razlikama između polova Ursula Le Gvin je posvetila u delu *Četiri puta do oproštaja*, u kome se bavila robovlasničkim društvom na planetama Verel i Jeove. Ove žene su u svakom smislu Drugi. Ukoliko su supruge gazda, one nemaju slobodu kretanja, moraju da ostaju skrivene u kućama, i to u specijalnom delu kuće koje je za to određen, u takozvanom ženskom delu. Položaj im je malo povoljniji u odnosu na robinje, jer ne moraju fizički da rade, ali one su takođe vlasništvo svoga muža, nisu slobodne. Robinje se surovo seksualno iskorišćavaju, a rade i teške fizičke poslove, u nekim slučajevima ih tretiraju kao robinje robova i ne smatraju ih čak ni za žene, dok su vlasnice robinje i vlasništvo svojih muževa. Kada je došlo do oslobođenja na ovim planetama, na žene niko nije obratio pažnju, i one su ostale u podređenom položaju, u najboljem slučaju, ostale su neprimetne, nevidljive. U nekim pričama radi se o tome da one uz pomoć ekumenskih izaslanika pokušavaju da izbore za sebe povoljniji položaj u ovako surovom društvu. Žena se i na našem svetu često doživljava kao Drugi u odnosu na muškarca (Van Pelt 2000: 6-8), kao što smo pomenili u Uvodu, i rekli bismo da se Ursula Le Gvin trudi da na ovo pitanje skrene pažnju u svojim delima. Izaslanici koji dolaze na Verel i Jeove, a koji nisu odrastali u robovlasničkom društvu, ponašaju su se mnogo drugačije od lokalnog stanovništva, i time nehotice izazivaju njihov gnev. Ovim pitanjem bavi se pripovetka „Dan oproštaja”, u kojoj se ekumenska izaslanica Soli nalazi u veoma nezahvalnom položaju samo zbog toga što je žena. Njeno ponašanje, koje je na njenom svetu sasvim uobičajeno, ovde se smatra neprikladnim, nepristojnim, pa i kažnjivim, a okolina, odnosno, muškarci sa kojima je u kontaktu zbog svog posla, ne znaju kako bi se prema njoj ophodili, te odlučuju da se ponašaju kao prema muškarcu. Kada je u pitanju pripovetka „Čovek naroda” iz ove zbirke, interesantan je Havživin doživljaj žena sa drugih planeta, iz drugih galaksija, koje su mu egzotične i zbog toga želi da ih osvaja pre nego pripadnice svog naroda. Reklo bi se da su muškarci iz svemira u delima Ursule le Gvin poprilično nalik muškarcima sa našeg

sveta i iz našeg doba, budući da se, kako smo ranije pomenuli, u postkolonijalnim studijama smatra da belog muškarca privlači egzotična seksualnost žena druge rase, kao i da je ova privlačnost posledica njegove potrebe za osvajanjem nečega što je drugačije u pogledu fizičkog izgleda, ali i kulturološki (Young 1995: 102). Havživa je, inače, prikazan kao izuzetno pozitivna ličnost, i on pomaže ženama na porobljenim planetama da se izbore za bolji položaj. Pretpostavljamo da se i ovde radi o želji autorke da bude objektivna, da prikaže ljudska bića sa svim njihovim vrlinama i manama.

1.1.5. Drugi je varvarin/brat

U *Tabeli 5*, bavili smo se time kakve reakcije Drugi zbog svoje različitosti izaziva kod posmatrača, bez obzira na to da li ga ovaj doživljava kao ljudsko biće ili ne.

Tabela 5: Drugi je brat, Drugi je profiter, Drugi je varvarin, Drugi je paganin, Drugi je zaostao, Drugi izaziva strah, gađenje

Pozitivan i neutralan doživljaj	Negativan doživljaj
PI kako može jedan dalekorodeni, jedan lažnočovek ... da bude tako strog i ponosan	PI ona nije mogla da gleda u njega iz takve blizine
	PI učinilo joj se da na dlanu drži pregršt tame i to na mestu gde ju je dodirnula njegova ruka
GO ja ne razlikujem gospodare od domorodaca, pa i gospodari tvrde da su domoroci	
GO Ratnička plemena, skitnice, i ljudožderi. – Nisu oni svi ljudožderi.	
LRT svi smo mi ljudi, baš svi, razlikujemo se ali smo sinovi istog ognjišta	LRT mala deca, mentalno zaostale osobe i pripadnici nerazvijenih ili nazadnih društava nisu kadri da opšte umom
LRT kako bi drugačije trebalo da postupamo sa strancima, do kao sa braćom	

LRT kako bi Geten trebalo da se postavi prema zajednici od osamdeset svetova, do kao jedan svet	
LRT stoji više od nas, vidi dalje, ali njegova visina je ipak samo visina čoveka	
LRT najzad smo jednaki, ravnopravni, tuđi, sami	
SKŠ ne vide kao mi, ali ima stvari o kojima znaju više i koje bolje razumeju	SKŠ jedini način sa njima bila je čvrsta ruka, onda znaju ko je glavni i manji su od makovog zrna
SKŠ premostio je bezdan koji je zjapio između dva jezika, dve kulture, dve vrste roda Čoveka	SKŠ Novotahićani predstavljaju primitivnu, bezopasnu i miroljubivu vrstu
	SKŠ od njih me podilaze žmarci
	SKŠ kričiji nisu samo odvratni nego i opasni
ČPŠ među njima sigurno ima i valjanog sveta, ljudi se i ovde razlikuju	ČPŠ na vašem svetu sve se mora kupovati
ČPŠ verovatno je mudro bojati se Urasa, ali čemu mržnja	ČPŠ bila je to nepravična lepota, čime su je Urašani zaslužili
ČPŠ oni nisu bili neosetljivi, hladni sebičnjaci kakve je očekivao	ČPŠ kad si u zemlji posedništva razmišljaj kao posednik
ČPŠ odlikovali su se složenošću i raznovrсноšću, baš kao i njihova kultura i njihovi predeli	ČPŠ znači, istina je: kod vas odista nema morala
ČPŠ mi smo članovi iste porodice	ČPŠ ovde je sve prekrasno, jedino nisu lica
ČPŠ ponašao se prema ženi i deci umnogome kao što bi to činio jedan Anarešanin	ČPŠ da li je moguće da nas je obmanuo jedan vražji, naivni seljak iz Utopije
ČPŠ ljubazni ste za ... anarhistu, mislila sam da ćete biti opasni i nevaspitani	ČPŠ znamo da je to svet kao i ovaj samo sa boljom klimom i rđavijim ljudima

ČPŠ stranac, otpadnik, izgnanik, koji u svojim praznim šakama donosi vreme što će doći	ČPŠ zar me ne možeš prihvatiti kao jednakog
	ČPŠ svestan si da si kupljen
	ČPŠ ima nečeg strašnog u pomisli da ljudi govore, a ti ne možeš da ih razumeš
	ČPŠ stavovi tuđinaca su ponekad sasvim odbojni
	ČPŠ nema potrebe da se pretvarate da ste svi vi odonjani puni bratske ljubavi jedni prema drugima, ljudska priroda je ljudska priroda
	ČPŠ ono što je bilo psihopatija na Anaresu na Urasu je bilo razložno ponašanje
	ČPŠ znam da je pun zla, ljudske nepravde, pohlepe, ali je i pun dobra, lepote, životnosti
	ČPŠ onakav je kakav jedan svet i treba da bude
	ČPŠ mi smo stvorili zločin, baš kao i posednici... načinili smo zakone, podigli zidove svuda oko nas
ČPO vi ste ista živa vrsta, ista rasa, ista nacija, baš isti u svakom pogledu, mada ima neke male razlike u bojama, vi, dakle, provodite život održavajući ovu ogromnu podelu koja ne postoji	ČPO meni se čini da ste presekli veze između ljudi, ne dodirujete robove, a ni oni vas, ne na onaj način kako ljudska bića treba da se dodiruju, u duhu uzajamnosti
	ČPO ti trgovci imaju duše vlasnika... ako je imovina neće od nje odustati
	ČPO verovao je da su svi stranci, u osnovi, neprijatelji, nedostojni poverenja, pagani

	ČPO Tejeou se nisu dopadali maniri tog tuđina iz svemira, smatrao je da su suviše nesuzdržani, bujni A tuđin je, bezbedan u svojoj nadmoćnosti, ostajao ravnodušan na Tejeovu hladnoću
	ČPO činilo mu se da ga tuđin iskorišćava, da ga proučava kao uzorak, primerak klase veot, primer vojnika, verovatno i varvarina
	ČPO ljudi u kmetskom naselju, pa čak i moja baba, ostaviše na mene sada utisak prostote i odvratnosti, bili su prljavi, iz njih su se širili jaki mirisi
P to je ceo jedan svet, sa dovoljno prostora za ogromno raznovrsje	P tamo gde obrazovanje još nije stiglo i gde su domoroci grubi i opasni
P Akanci su voleli svoje goste tuđince, krave od kojih su muzli mleko visoke tehnologije	P okrutnost Kineza koji postupaju prema životinjama kao prema stvorenjima lišenim sposobnosti osećanja
P među Akancima nema stranaca, nema tuđina, nema drugih	P uvrnutost Indusa koji hrane svete krave dok istovremeno puštaju da im deca gladuju
P ni tračak ksenofobije koji je uočila kod neprijatnog čoveka s broda	P ovo je bilo podozrenje, nepoverenje, saopštavao joj je da tuđinima ne bi trebalo da bude dopušteno da sami tumaraju unaokolo
P mržnja škodi onome koji mrzi	P prvi slučaj ksenofobije sa kojim se susrela na Aki
	P ti ljudi nisu živopisni ostaci minolog vremena, oni nisu bezopasni, opaki su, predstavljaju talog pogubnog otrova
	P mrzim revnost u koju ti veruješ, ali pokušaću da ne mrzim tebe

KZ naučila je da se jednopolni ljudi, o kojima se silno trudila da ne misli kao o nastranima, silno trude da o njoj ne misle kao o nastranoj	KZ uvidela je da je varvarska, neuka i nemudra
PCS uvideli su da je sama zamka, njegova grubost i okrutni egotizam njihova vlastita konstrukcija a ne njegova, oni su napravili kavez i zatvorili ga u njega	PCS zar ne vidite da vam vraćam svako negativno ili agresivno osećanje koje ste mi uputili od časa kada smo se prvi put sreli
PCS da su mu prilikom prvog susteta ponudili poverenje, da su bili dovoljno jaki da mu ponude ljubav, kako bi im onda izgledao	PCS nije problem u tome što smo pokretni i skloni razaranju, mi smo drugi – nikada ovde nije bilo nikakvih drugih
PCS nije prijatan, zar ne, taj strah od drugih	PCS kad sam izložen užasu ne mogu da osećam ništa drugo do užas
PCS imati korene, a nemati neprijatelje, biti celovit ... bez ometanja, bez drugih, biti jedno	PCS recimo da postoji normalan elemenat neprijateljstva prema svakom strancu u vašoj emocionalnoj reakciji, kao i spontan izraz nedopadanja prema njegovom izgledu, odeći...
PCS predao je svoje biće tuđincu, čin neopozive predaje koji nije ostavljao mesta ni za kakvo zlo	PCS njena zemaljska supkultura, ona iz istočne Azije, bila je puritanska
PCS on je dokućio ljubav Drugog i tako je dobio sebe celoga	PCS ovaj čudovišni egotizam koji se hranio osećanjima drugih, ta apsolutna sebičnost, bili su čak gori i od najodvratnije izobličnosti tela
PCS ako bi to bila ljubav, umesto mržnje i straha... zar nikad nije ljubav	
SM već je navikao da bude onaj koga se plaše, onaj koga mrze	SM zurila je u njega na način na koji zure ljudi koji još nikada nisu videli osobu sa druge planete
	SM ona se plaši njega, tuđina iz svemira

Iz navedenih primera vidimo da Drugi može biti divljak, zaostao, varvarin, profiter, može izazivati strah ili gađenje zbog svoje različitosti, ali može biti doživljen i kao jednak, kao brat. U ranoj trilogiji, autorka se manje bavila ovim pitanjima, ali i tu zapažamo pokušaje nekih likova da se razlike prevaziđu, da se pokaže da nisu svi Drugi jednako loši, da mogu da imaju i pozitivnih osobina.

U *Levoj ruci tame*, nalazimo više pozitivnih razmišljanja o strancima, o tome kako su nam stranci braća, kako bi trebalo svi narodi da budu jednaki. Ipak, i kod Genlija se javlja razmišljanje o takozvanim nazadnim društvima, koja nisu u stanju da pojme neke stvari koje mi znamo. Getenjani su načelno skloni tome da pozitivno doživljavaju došljake, jer, kako je pomenuto u poglavlju koje se bavi analizom ovog dela, za njih neprijatelj nije stranac.

U noveli *Svet se kaže šuma*, lokalno stanovništvo se doživljava kao neprijatno, odvratno zbog svog drugačijeg izgleda. Jedino Selver, koji je predvodio napade na osvajače, na kraju zaključuje da i došljaci poseduju neka znanja koja oni nemaju, i pokušava da premosti jaz između ove dve kulture.

Kada je u pitanju roman *Čovek praznih šaka*, tu se radi o pripadnicima različitih naroda koji žive u različitim društvima i uslovima, tako da su ovde razlike najbrojnije. Ševек još pre dolaska na Uras veruje da ne mogu svi ljudi tamo biti loši, neosetljivi profiteri. Na Urasu mu se u početku sve dopada, počev od raskošne prirode do ljubaznosti sa kojom se kolege ophode prema njemu. Zaključuje da se njihova kultura odlikuje raznovrsnošću, a dopada mu se to što primećuje da se u okviru porodice ponašaju slično kao Anarešani. Međutim, kada shvati da je na Uras doveden iz koristoljublja, njegovo mišljenje se menja, te on zaključuje da priroda jeste lepša nego na Anaresu ali da su ljudi lošiji, da su nemoralni i zli. Urašani su očekivali da će on biti opasan i neaspitan, jer je anarhista, a kasnije ga opisuju i kao seljaka iz utopije koga ipak nisu uspeli da nasamare. Na kraju, uz pomoć ambasadora sa Tere, Ševек zaključuje da između ova dva naroda ipak ima mnogo sličnosti, jer i jedni i drugi su podigli zidove oko sebe, dok mu ambasadorka objašnjava da je svaki svet pun suprotnosti, i lepote i zla, ali da je to ono što ga čini pravim svetom, i da jedno bez drugoga ne može da postoji.

U delu *Četiri puta do oproštaja*, srećemo se sa uverenjem da su stranci koji dolaze na planetu neprijatelji, uglavnom zbog drugačije vere, zbog toga što poštuju druge bogove, a ponekad su domaćem stanovništvu odbojni njihovi maniri, jer su

vasпитani u slobodnom društvu. Često njihovo ponašanje deluje neprikladno, bilo da su došljaci muškarci ili žene. Ponekad se domaćem stanovništvu čini kao da ih proučavaju poput uzoraka i da ih smatraju za varvare, divljake i neznalice. Planeta Jeove je zbog otpora prema pristupanju Ekumenu čak razvila i biološko naoružanje, koje se pominje u pripoveci „Stara Muzika i robinje”, a glavni junak Estdan nam u ovoj pripoveci saopštava kako je već dovoljno dugo na planeti Jeove, te je navikao da ga se plaše, ali i da ga mrze zbog drugačijeg izgleda.

U romanu *Pričanje* se pominju razlike između nekih nacija na našoj planeti, Kineza i Indusa. Na planeti Aka načelno nema ksenofobije, oni nemaju strance niti tuđine. Sati veruje da na jednom svetu ne moraju svi biti isti i jednako razmišljati, da na jednom svetu ima dovoljno mesta za raznovrsnost u svakom pogledu.

U pripoveci „Prostranija od carstva i sporija”, Ursula Le Gvin se bavila strahom od nepoznatog, od stranca, od Drugog, i možemo da vidimo kakva se osećanja razmenjuju između članova posade. Na ovoj planeti nema ljudi ni životinja, prekrivena je biljnim svetom, šumom. Glavni junak Osden oseća neizmeran strah, koji je u stvari rezultat njegovog straha od nepoznatog, kao i straha njegovih saputnika. On se prema njima neprijateljski odnosi, jer oni osećaju neku vrstu gađenja prema njemu zbog njegovog mnogo drugačijeg izgleda. Kada na kraju Osden odluči da ostane na toj planeti, on oseća ljubav prema Drugom, a autorka nam saopštava da je tako postao kompletan čovek, koji više ne zavisi od toga šta ostali misle o njemu.

1.2. Odnos likova prema ratu, slobodi i tehnološkom napretku

Prilikom čitanja dela Hainskog ciklusa, uočili smo da Ursula Le Gvin posvećuje veliku pažnju tome kako se jedan narod odnosi prema slobodi, ratu, kao i prema tehnološkom napretku koji dolazi kao posledica kontakta sa drugim planetama, a na kraju i pridruživanja Ekumenu. Iz tog razloga rešili smo da i ove osobine popišemo i sistematizujemo u *Tabeli 6*, jer verujemo da će nam i one pomoći da sagledamo različitosti između naroda koje Ursula Le Gvin navodi u svojim delima.

Tabela 6: Odnos prema ratu, tehnološkim napretku, slobodi

Pozitivan i neutralan doživljaj	Negativan doživljaj
RS čak i njegov rad na ovom mestu na kraju će poslužiti samo kao informaciona osnova za podsticanje tehnološkog napretka najpodesnije vrste ili kulture	RS vi gospodari zvezda ponovo ste među nama, donosite nam nove običaje i ratove
GO na ovoj zemlji u početku je bila prva ljudska rasa ... pa onda druga, rasa osvajača, obe su nestale i pobeđeni i pobedioci	GO nije istina da gospodari odbijaju da domoroce nauče nečemu, oni su ti koji odbijaju da nauče
LRT Karhiđani nisu znali za instituciju ropstva, niti su držali lične sluge, oni su iznajmljivali usluge, a ne ljude	
LRT na Getenu ništa nije vodilo do rata ... izgledalo je da im nedostaje kadrost da se mobilišu	
LRT pretpostavka u vezi sa svrhom hipotetičkog opita: odstranjenje rata	
	SKŠ kričiji se nisu borili, nisu ubijali nisu ratovali, bili su neagresivni prema drugim vrstama
	SKŠ Athsheanci koriste ritualizovano pevanje kao zamenu za fizičku borbu... između dva mužjaka
ČPŠ sloboda svakako pre leži u otvorenosti nego u tajnosti, a sloboda je uvek vredna rizika	
ČPO različite klike ratovale su i zbog pitanja da li treba sve strance zauvek isterati sa planete Jeove	ČPO mudri tuđini, naučnici sa svim tim znanjima i pronalascima... kažu: ,Uradite ovo' i mi uradimo
ČPO čitala sam o tvom narodu ... vi ne mučite i ne ubijate jedni druge	ČPO tuđina sam se plašio zato što sam se njihovih bogova plašio

ČPO ti si jedina osoba koju znam koja nikada nije bila ni vlasništvo ni vlasnik – to je sloboda	ČPO pokušavam razumeti kakav je osećaj kad veruješ da dve trećine ljudskih bića na tvom svetu jesu zaista... tvoje vlasništvo
ČPO pošto si slobodna možeš biti iskrena, nemoj suviše strogo suditi o onima među nama koji to nisu i ne mogu	
ČPO ja sam se borio sa sebi ravnima, a posle sam saznao da se borim sa jačima od sebe, da se bore jače, pametnije i hrabrije nego mi zato što su se borili za svoju slobodu	
ČPO jedna od stvari koje smo naučile u toku mog životnog veka jeste ova – ne možeš čoveka puškom naterati da promeni uverenja	
ČPO ubiješ gazdu, postaneš gazda umesto njega – mi moramo tu svest da izmenimo	
P kazali su da će Tera ustupiti sve svoje znanje Aki, doneli su mnoštvo informacija, tehničkih, tehnoloških	P unisti su mrzeli Ekumen i želeli su da sve vanzemaljce prognaju sa Zemlje
P pokazali su nam kako da prestanemo da radimo stvari na stare, neznačke načine, na naučimo ono što nam oni mogu dati	P podržavali su terorizam protiv svega za šta su tuđinski demoni bili odgovorni
P Hainci sve živo čuvaju. Akanci gledaju da se svega ratosiljaju, možda postoji neka sredina...	P i dalje su bili varvari, radije su vojevali nego trgovali... a i kada su trgovali, oko toga su vojevali
	P svetovni teroristi ili sveti teroristi, u čemu je razlika
	P ono što je teže razabrati je da je i dar znanja imao na sebi prikačenu cenu, i dalje je ima

SO mi Gdemijari prijatelji smo onih koje zovete gospodarima zvezda, čine nam usluge kao što i mi njima činimo	
	SM u paničnom strahu od invazije iz svemira... Verelijanci su sve svoje resurse usmerili na razvoj tehnologije svemirskih letova, ali i vojne tehnologije

Kada je u pitanju usvajanje naprednijih tehnologija, Ursula Le Gvin uviđa da je prvi kontakt nešto što može značajno da utiče na narod koji se susreće sa došljacima iz daleka. Obično se o došljacima iz Lige Svetova govori kao o Gospodarima zvezda, a o napretku kao o marširanju ka zvezdama. Stav naroda koji dolaze u kontakt sa novim tehnologijama je uglavnom negativan. Tako u *Rokanonovom svetu* možemo videti da se veruje da oni donose nove običaje i ratove, u *Gradu opsena* domoroci veruju da došljaci ne žele sa njima da podeli nova znanja, dok došljaci veruju da domoroci odbijaju da uče – što je situacija koja nam je poznata i iz našeg današnjeg društva.

U *Levoj ruci tame* je velika pažnja posvećena nepostojanju rata i razlozima zbog kojih ga nema. U odeljku koji se bavi ovim romanom pomenuli smo da je jedna od teorija o nastanku ovog naroda bila da se načini eksperiment kojim bi se ispitalo da li će odsustvo polova, tačnije, muškog pola, doprineti tome da na tom svetu ne bude rata. Oni takođe ne znaju ni za ropstvo, a veruje se da ne poseduju sposobnost da se mobilišu.

Kričiji u romanu *Svet se kaže šuma* takođe se ne bore i ne ratuju, sve dok velikom okrutnošću osvajača ne budu izazvani da uzvrate udarac. Zanimljivo je da autorka uvodi ritualno natpevanje među mužjacima, umesto uobičajene borbe za prevlast u okviru zajednice.

U *Četiri puta do oproštaja*, Ursula Le Gvin se više bavila borbom za slobodu koju su pokrenuli robovi posle viševjekovnog ropstva. Robovi se, iako nisu obučeni, bore hrabrije od profesionalnih vojnika, jer je u pitanju njihova sloboda. Autorka zaključuje da slobodu niko ne može nekome pokloniti, već da svako mora da je izbori za sebe, ali da nasilje ne donosi pravo rešenje, da ljude ne možemo na silu naterati da promene mišljenje, a samo onaj ko je istinski slobodan može da bude potpuno iskren prema drugima. Kada je u pitanju razlog za ratovanje, lokalno stanovništvo se plašilo

tuđina i tuđih bogova, koji bi mogli da poljuljaju njihovu veru. Takođe su smatrali da ne treba srljati i raditi sve što kažu došljaci sa druge planete, i čak su, kako nam saopštava Stara Muzika, razvijali naoružanje, jer su bili u velikom strahu od napada iz svemira.

Slična je situacija i u romanu *Pričanje* na planeti Aka, na koju je otputovala Sati. Mnogo pronalazaka i informacija im je Tera ustupila, međutim jedna frakcija je bila za to da se svi vanzemaljci prognaju sa njihove planete, i podržavali su terorističke napade protiv svega što je sa tuđinima imalo veze. Za to vreme, na Teri su na vlast došli verski fanatici, i Sati se pita postoji li razlika među njima, ili je terorizam terorizam bez obzira na to ko ga i u ime čega sprovodi. Monitor joj je na kraju priče saopštio da su Akađani na kraju potpuno prihvatili sva znanja koja su im došljaci pružili, a Sati je zaključila da su se oni zauzvrat odrekli svoje kulture, da su platili visoku cenu za stečena znanja. Ostaje otvoreno pitanje u kojoj meri je uticaj došljaka povoljan, i da li je bolje ne prihvatiti njihovu nauku uopšte, ili je prihvatiti u potpunosti, a izgubiti sopstveni identitet. Rešenje je, kao i uvek kod Ursule Le Gvin, negde na sredini, baš kao što se i sama Sati pita postoji li sredina između ove dve krajnosti, i verujemo da autorka poručuje da u svemu treba imati meru.

1.3. Odnos prema kulturi i obrazovanju i pitanje odgajanja dece

Još u svojim ranijim delima Ursula Le Gvin se bavila pitanjima kulture i obrazovanja na svetovima koje njeni junaci posećuju, ali ovim pitanjima je vremenom posvećivala sve više pažnje. Verujemo da je odnos prema kulturi i obrazovanju ono što jedan narod/vrstu definiše, i da analiziranje stavova o ovoj temi znatno doprinosi boljem razumevanju različitosti koje među junacima analiziranih dela postoje. Stoga smo i razmišljanja koja se tiču ove teme sistematizovali u *Tabeli 7*. Takođe smo odlučili da se pozabavimo i fenomenom odgajanja dece u izmišljenim društvima Ursule Le Gvin, jer je to takođe tema kojoj ona posvećuje značajnu pažnju. Ona u nekim delima navodi da je za razumevanje jednog društva neophodno upoznati se sa načinima na koji se u njemu odgajaju deca, tako da smo razmišljanja o ovoj temi naveli u *Tabeli 8*.

Tabela 7: Odnos prema kulturi i obrazovanju

Pozitivan i neutralan doživljaj	Negativan doživljaj
GO posledica zakona o zabrani uvoza kulturnih tekovina, kojim je Liga zabranjivala prenošenje svojih kultura na planete-kolonije	
GO do istine uvek vodi više puteva	
LRT sam ja nisam kadar da promenim vaš svet, ali zato on mene može da promeni	LRT kulturni šok nije predstavljao ništa naročito u poređenju sa biološkim šokom kome sam bio izložen
LRT Zemljani ispoljavaju sklonost ka tome da hitaju napred... žitelji Zime ... osećaju da je napredovanje manje važno od prisutnosti	
LRT da li će ljudska bića lišena stalne seksualne moći ostati inteligentna i kadra da razviju kulturu	
ČPO ljudi su bili zainteresovani za zamisli koje sam ja izvlačila iz istorije i za poređenja koja sam naučila praviti između našeg i drugih svetova	ČPO naša deca su odrasla nepismena, u neznanju, zar je ikakvo čudo da su poglavice plantaža nastavile da rade sve kao ranije gazde
ČPO nijedna istina ne može drugoj istini oduzeti istinitost, svako znanje je deo celog znanja	
ČPO mi jesmo naša prošlost, iako ne samo to	
ČPO gradovima su knjige neophodne, ako ih nemaju moramo počinjati sa svakim pokolenjem ispočetka, to je rasipanje, moramo sačuvati reči	
ČPO knjige su tu, traju, knjige su telo istorije	

ČPO reči su bitni deo mišljenja, a knjige ih zadržavaju u istinitom obliku	
P ti si angloinduskog porekla, moraš znati i Šekspira i Upanišade	P želela sam da budem istoričar, kako to mogu da budem na svetu koji je uništio svoju istoriju
P ja sam nepismen, ti umeš da čitaš	P pristali su da poreknu celokupnu vlastitu kulutru zarad marširanja ka zvezdama
P to je sve što imamo ... to je način na koji imamo svet, bez pričanja uopšte nemamo ništa	P letimo unaokolo i prosvetljujemo niže, nazadne svetove
P sve što imamo jesu reči koje pričaju ono što se dogodilo i što se događa, ono što je bilo i što jeste	P kamenju i biljkama je sasvim dobro bez pričanja, ali ne i ljudima... obuzima ih ljutnja i tada nanose zlo jedni drugima i ostalim stvarima
P moramo da pričamo o tome kako da idemo, da razmišljamo o tome, da to proučavamo, da naučimo	
P rođeni smo da bismo bili razumni, pa smo stoga rođeni kao neznalice	
P ne vidim da Pričanje isključuje bilo koje drugo znanje niti da bilo koje znanje proglašava zlim	
P temeljna kultura, ispod dovzanskog pokrivača nije ... vojna, agresivna niti progresivna ... ona je vodoravna, trgovačka, diskurzivna i homeostatička	
	SO ti si od rase koja ne mari ni za šta osim za borbu i jahanje na vetru, uzgajanje žitarica, borbu mačevima i zajedničku dreku

U *Gradu opsena* saznajemo da je Liga svih svetova zabranjivala prenošenje svojih kultura na planete koje su joj se priključivale, kako ne bi na taj način vršila uticaj na njih.

U *Levoj ruci tame* piše da je jedan od razloga za eksperiment čiji su rezultat bili stanovnici Zime mogao biti taj da se vidi da li će ljudi koji imaju seksualnu želju i moć samo u određenim periodima moći da razviju kulturu, odnosno, da li je razvoj kulture u nekoj vezi sa seksualnim karakteristikama čoveka.

Značajem obrazovanja Ursula Le Gvin naročito se bavila u zbirci *Četiri puta do oproštaja*, u kojoj likovi često razmišljaju o tome kako je to što nisu imali obrazovanje, što su čak bili nepismeni, uticalo da to da prihvate podređeni robovski položaj i da se sa njim pomire. Nekoliko junaka ovih priča su istoričari, i ona ukazuje na veliki značaj proučavanja istorije kako bismo saznali što više o sebi. Prošlost je, po njoj, ono što ljude čini onim zaista jesu, ona je veliki, mada ne jedini faktor koji formira jedno društvo. Rakam iz pripovetke „Oslobođenje jedne žene” je poredila svoj i druge sveteve, i na osnovu istorije je izvlačila zaključke o njihovom razvoju.

Knjiga, o čijoj se ulozi u budućnosti često razgovara u današnje vreme u našem društvu, značajna je za Ursulu Le Gvin, jer ona ostaje za budućnost i predstavlja otelotvorenje istorije. Knjiga je značajna jer čuva zapisano sve ono što je potrebno novim generacijama da ne bi kretale od početka. Očekivano, u romanu *Pričanje*, koji se, između ostalog, bavi obrazovanjem i istorijom, glavna junakinja Sati je istoričar. Ona je angloinduskog porekla, i autorka nam naglašava kroz usta njene porodice, koliko je važno da poznaje i poštuje obe kulture iz kojih je potekla, te da mora da poznaje i Šekspira i Upanišade. Sati sama mnogo razmišlja o kulturi Pričanja, sa kojom se sreća na svom putovanju, i zaključuje da je ono ljudima neophodno kako bi prenosili znanje narednim generacijama. Ovo znanje je veoma važno da bismo mogli da se krećemo kroz život, jer na neki način učimo iz iskustava naših predaka, možda baš poput naših daljih predaka, koji su jedni drugima znanje predavali usmenim prenošenjem narodnih priča i pesama koje su kasnije zabeležene. Možda se najvažnija misao koja se tiče kulture i obrazovanja javlja baš u ovom romanu kada Sati kaže da Pričanje ne isključuje drugačije znanje, u smislu da svako znanje ima svoje mesto, svoju vrednost i ulogu u jednom društvu. Nije neophodno da neke teorije izbrišemo da bismo uveli nove i drugačije, jer, kao što je rekao Fok u *Gradu opsena*, istina nikada nije samo jedna i

jedinstvena, do nje vodi više puteva, i moramo čuti više verzija jedne priče da bismo je bolje razumeli.

Tabela 8: Odgajanje dece

Pozitivan i neutralan doživljaj	Negativan doživljaj
LRT deca starija od godine žive u satrpezničkim ognjištima, nema povlastica po poreklu, nema nasleđivanja	
LRT čitav klan se brine o potomstvu, niko nije odgovoran i svi su odgovorni za decu	
LRT nežnost prema deci lišena je posesivnosti	
LRT na Zimi ne postoji mit o Edipu	
ČPŠ od kada je napunio dve godine, stalno je živeo u spavaonicama, sobama u kojima se nalazilo od četiri do deset kreveta	
ČPŠ Palat i ja smo te zadržali u obitavalištvu sa nama, čak i pošto sam te odbila od prsiju	ČPŠ mi nismo, osim u biološkom smislu, majka i sin ... ali mi smo brat i sestra
ČPŠ u prvim godinaja pojedinačna veza je od suštinske važnosti... puna socijalizacija može se razviti samo na temeljima tog prisnog početka	
ČPO proučavala sam kako razni narodi podižu decu, ko preuzima odgovornost za dete ... pošto mi se činilo da je to jedna tačka na kojoj narod sebe oslobađa ili porobljava	

Odgajanju dece u jednom izmišljenom društvu posvećeno je mnogo pažnje, jer, kao što je zaključila Rakam iz *Četiri puta do oproštaja*, to kako jedan narod podiže decu govori o tome šta je tom narodu važno, pošto upravo na odgajanju dece počiva

kompletno ustrojstvo jednog društva. Uglavnom su opisana društva u kojima se deca rano odvajaju od roditelja, najčešće u drugoj godini života, i žive u zajedničkim prostorijama sa drugom decom a o njima brinu vaspitači, kao što je slučaj na Anaresu u *Čoveku praznih šaka*, ili ceo klan kao u *Levoj ruci tame*. Autorka zaključuje da je takva ljubav bolja za decu, jer u njoj nema posesivnosti, i naglašava da nema velikog vezivanja za roditelje, uz sve negativno što iz tog vezivanja proističe, pa na Zimi ne znaju za mit o Edipu. Ona u *Čoveku praznih šaka* navodi Ševkov razgovor sa majkom, iz koga se vidi da među njima ne postoji nikakvo osećanje, da su oni majka i sin samo biološki, da među njima ne postoji nikakva veza, jer se nisu videli od kako je on bio beba. Ševk i njegova partnerka Takver zato zadržavaju decu uz sebe i posle propisanog perioda od godinu dana, i time nam autorka na neki način pokazuje da veruje da ovakav način odgajanja dece ipak ima svojih prednosti.

2. Zaključak

U uvodnom delu rada naveli smo hipoteze koje smo planirali da proverimo analizom dela Hainskog ciklusa Ursule Le Gvin. Sada ćemo pokušati da svaku hipotezu posebno analiziramo i da utvrdimo da li smo je, i u kojoj meri, potvrdili navođenjem odgovarajućih osobina koje je autorka opisivala, na kojima je insistirala u svojim delima.

Hipoteza 1: Autorka će različitosti zasnivati na telesnom izgledu za pripadnike različitih vrsta/rasa (na primer, u romanu *Svet se kaže šuma*), seksualnim karakteristikama za pripadnike različitih polova ili u slučaju drugačijeg poimanja polnog identiteta (na primer, u romanu *Leva ruka tame*), a na različitim vrstama ponašanja, uverenjima i vrednostima za pripadnike različitih naroda (na primer, u romanu *Čovek praznih šaka*).

Na osnovu navedenih primera, možemo zaključiti da je prva hipoteza potvrđena, a mogli bismo da dodamo da smo primetili, nakon temeljnijeg čitanja koje je usledilo posle formulisanja ove hipoteze, da se ove karakteristike često i prepliću, te da nisu tako jasno razdvojene.

U ranoj trilogiji najviše se insistira na razlikama u fizičkom izgledu, izgledu očiju, boji kože. U romanu *Svet se kaže šuma*, fizičke karakteristike su najupadljivije, ali nisu jedino što razlikuje osvajača od osvojenih. U ovom delu ima mnogo razmišljanja o njihovim različitim uverenjima, vrednostima, kulturi i načinu ponašanja, koji takođe doprinose ogromnom jazu koji postoji između Terana i Athsheanaca. U *Četiri puta do oprostaja*, javljaju se razlike u fizičkom izgledu, ali ima mnogo razmišljanja o različitom odnosu među polovima, gde je žena robinja prikazana kao robinja roba, a žena gazde kao gazdina robinja. U *Čoveku praznih šaka* se uglavnom radi o različitim uverenjima i vrednostima, ali i ovde ima mnogo razmišljanja o doživljaju žene kao Drugog. Možemo da zaključimo da je autorka u svojim delima mnogo kompleksnije prikazivala likove i odnose među njima, a da je njen doživljaj Drugosti daleko složeniji i dublji nego što smo očekivali na početku istraživanja.

Hipoteza 2: U slučaju negativnog doživljaja Drugog, autorka će upotrebljavati životinjske osobine za različite vrste/rase, a seksualne različitosti za različite polove, kako bi različitost naglasila. U slučaju pozitivnog/neutralnog doživljaja, upotrebljavaće izraze kojima pokušava da različitosti umanja, približi.

Razmotrivši primere iz pročitanih dela, možemo da zaključimo da je Ursula Le Gvin u slučaju negativnog doživljaja drugog upotrebljavala životinjske osobine ili poređenje sa određenim životinjama kako bi naglasila da Drugi nije ljudsko biće, da nije isti kao mi. Ponekad je u pitanju poređenje sa kamenom, vatrom, dakle, i sa neživim stvarima, što je, kao što smo ranije pomenuli, karakteristično za Ursulu Le Gvin. U pitanju su najčešće stavovi koji idu u oba smera, dakle, i osvojeni osvajača ponekad doživljavaju kao životinju, od majmuna, pacova, zmiје, pa sve do pauka, sove i mačke. Drugi se doživljava i kao nakaza, nastran, čudoviše, i ovakvo razmišljanje se javlja u *Levoj ruci tame*, gde preovlađuju seksualne različitosti. U *Četiri puta do oproštaja*, robovi koji su pripadnici iste vrste kao i robovlasnici se doživljavaju kao neljudi, kao niža bića, i to je prikazano i jezikom koji se koristi kako bi se opisali (njihova deca se nazivaju štenadima, što je termin koji se koristi za životinje). Drugi je ponovo opisan kompleksnije nego što smo na početku očekivali, pa je autorka uvela i razlike u fiziologiji (na primer, telesna temperatura), načinu kretanja ili gledanja, usmeravanja pogleda. Možemo da zaključimo da je i ova hipoteza potvrđena, mada su osobine i u ovom slučaju više isprepletane nego što smo na početku istraživanja pretpostavljali.

Hipoteza 3: Opisi sveta i načina života na svetu na koji posetilac dospeva (priroda, biljni i životinjski svet, oboljevanje i lečenje ljudi, briga o deci, obrazovanje) naglašavaće postojeće različitosti.

Kada je u pitanju opis svetova na kojima se radnja odvija, Ursula Le Gvin je veoma često naglašavala različitost u odnosu na našu planetu, pa su obično u pitanju ogoljeni svetovi na kojima je živi svet oskudan. Stanovništvo najčešće živi u teškim uslovima, na nekim svetovima nema uopšte životinjskog sveta, a priroda je veoma surova. Ranije smo pomenuli da se radi o tome da se naglasak stavi na ljude koji su na tom svetu sami i izolovani, upućeni jedni na druge. Često se navode razlike u načinu na koji se odgajaju deca, u otpornosti na bolesti. Obrazovanje je veoma važno, i autorka često naglašava da je ono put ka napretku, ka prevazilaženju teških životnih uslova, ka uspostavljanju mostova između zavađenih naroda/rasa/vrsta.

Na osnovu sprovedene analize, rekli bismo da je ova hipoteza delimično potvrđena, jer nije u pitanju samo naglašavanje postojećih različitosti, već dovođenje pripadnika ljudske vrste u specifične ogoljene uslove, kako bi ostali sami sa sobom i bili

prinudeni da pronađu put i način da različitosti prevaziđu, da se razumeju i prihvate jedni druge.

Hipoteza 4: Smisao navođenja ovih različitosti u njenim delima neće biti u tome da se one kao takve nabroje i istaknu, već u tome kako da se prevaziđu.

Rekli bismo da je ova hipoteza u potpunosti potvrđena, jer smo na osnovu pročitanih dela mogli da primetimo da Ursula Le Gvin uvek teži tome da nam pokaže kako da prevaziđemo razlike koje među nama postoje. Većina njenih likova vremenom nauči kako da prihvati različitost, i to obično počinje promenom načina na koji se Drugi posmatra. Način za prevazilaženje problema je uvek u komunikaciji, koja obično počinje komunikacijom i razvijanjem razumevanja na ličnom planu, između dva ljudska bića, a koja opet predstavlja jedini put da dođe do razumevanja i na širem planu, između različitih polova/naroda/rasa/vrsta. Kako bi do promene pogleda na različitosti došlo, mora da dođe do komunikacije između suprotstavljenih strana, jer tek kada se upoznaju, oni mogu da menjaju pogled na Drugog. Promena se takođe odigrava kroz učenje, obrazovanje, koje je veoma važno Ursuli Le Gvin. Ono je put do toga da se način razmišljanja promeni, a sa njim i način postupanja prema Drugome. Nepismenost se navodi kao stanje koje ne dopušta nekome da napreduje, da shvati šta u društvu nije u redu, a samim tim ni da pokuša da nešto u tom društvu promeni, već on prihvata svoj podređeni položaj kao datost.

Priče i romani Ursule Le Gvin predstavljaju ogledalo sveta u kome živimo danas, ali, kao što smo pomenuli ranije, ovo ogledalo nije tu samo da odražava stvarnost oko nas, već i da promeni, transformiše, kako nas koji u njega gledamo tako i svet u kome živimo (Suvin 1972: 374). Promena u društvu je moguća, ali je uvek postepena, od sebe, i mora poteći direktno od onoga koji treba da se promeni. Čovek se ne može silom naterati da promeni uverenja – takva vrsta promene, kaže nam Ursula Le Gvin, nije trajna i nije suštinska. Čovek mora prvo da menja sebe i način na koji razmišlja, a ne svet oko sebe, i to je jedino što dovodi do istinske, korenite promene u društvu, do prihvatanja Drugog kao čoveka koji može biti veoma različit fizičkim izgledom, ali u suštini nije mnogo drugačiji. Kako kaže Tial, parafrazirajući Genlija iz *Leve ruke tame*, lični odnos, „Ja i Ti predstavlja srž ljudske komunikacije” (Theall 1975: 7). Elizabet Kaminz veruje da upravo iz ljubavi koja se razvija između dva različita ljudska bića

„proizlaze i nastaju novi odnosi i percepcija odnosa među njima” (Cumminz 1993: 87), te je ova ljubav upravo ono što pokreće promene.

Posle detaljnog čitanja dela koja smo u ovom radu analizirali, možemo da primetimo da Ursula Le Gvin veruje da na mnogo toga čovek ne može da utiče, ali da i pored toga ne treba biti pasivan, da mora postojati volja i želja za promenom u sebi, za učenjem i upoznavanjem kako svoje tako i drugih kultura, jer je to ono što vodi ka prihvatanju različitosti i razumevanju između ljudi. U skladu sa tom voljom i željom se treba ponašati, a onda će naše ponašanje uticati na to da i svet u kome živimo počne da se menja na bolje. Jedini put ka promenama je komunikacija između ljudi, a promene koje nastaju moraju biti postepene, ali korenite i neprestane.

Čini nam se da bi bilo prikladno završiti ovo razmatranje motiva susreta sa Drugim u delu Ursule Le Gvin stihovima Endrjua Marvela iz pesme „To his Coy Mistress”, jer je upravo jedan stih iz ove pesme Ursula Le Gvin upotrebila za naslov svoje pripovetke „Prostranija od carstva i sporija”. Završni distih pomenute pesme, po našem mišljenju, na najbolji način odražava poruku koju nalazimo u delima Ursule le Gvin:

*„Thus, though we cannot make our sun
Stand still, yet we will make him run.”⁴⁰*

---

⁴⁰ „Kad već ne možemo zaustaviti sunce,
mi ćemo ga naterati da juri.”

U *Antologija engleskog pesništva*, (Ur. Mary Stansfield-Popović i Ivanka Kovačević), prevod: Dušan Puhalo, str. 64-65, Zavod za izdavanje udžbenika Socijalističke Republike Srbije, Beograd, 1967.

PRIMARNA LITERATURA

- Le Guin, Ursula, *Planet of Exile*, Ace Books, New York, 1966.
- Le Guin, Ursula, *Rocannon's World*, Ace Books, New York, 1966.
- Le Guin, Ursula, *City of Illusions*, Ace Books, New York, 1967.
- Le Guin, Ursula, *The Word for World is Forest*, The Berkley Publishing Group, New York, 1972.
- Le Guin, Ursula, *The Dispossessed*, Orion House, London, 2002.
- Le Guin, Ursula, *The Left Hand of Darkness*, Ace Books, New York, 2002.
- Le Guin, Ursula K., *The Birthday of the World*, HarperCollins Publishers Inc., New York, 2003.
- Le Guin, Ursula, *The Telling*, Gollancz, London, 2003.
- Le Guin, Ursula, *Four Ways to Forgiveness*, Harper Perennial, New York, 2004.
- Le Guin, Ursula K., *The Wind's Twelve Quarters*, HarperCollins Publishers Inc., New York, 2004.
- Legvin, Ursula, *Svet se kaže šuma* (Prevod: Zoran Živković), Izdavački zavod Jugoslavija, Beograd, 1980.
- Legvin, Ursula, *Čovek praznih šaka* (Prevod: Zoran Živković), Narodna knjiga/Partizanska knjiga, Beograd, 1987.
- Legvin, Ursula, *Grad opseni* (Prevod: Sonja Janoski), Narodna knjiga/Partizanska knjiga, Beograd, 1987.
- Legvin, Ursula, *Planeta izgnanstva* (Prevod: Mirjana i Zoran Živković), Narodna knjiga/Partizanska knjiga, Beograd, 1987.
- Legvin, Ursula, *Rokanonov svet* (Prevod: Vuk Perišić i Zoran Živković), Narodna knjiga/Partizanska knjiga, Beograd, 1987.
- Legvin, Ursula, *Leva ruka tame* (Prevod: Zoran Živković), Polaris, Beograd, 1991, dostupno na: <http://www.skripta.info/wp-content/uploads/2016/03/Ursula-Legvin-Leva-ruka-tame.pdf> (pristupljeno 6.3.2018.)
- Legvin, Ursula: „Stara muzika i robinje”, 1999, dostupno na: <http://www.skripta.info/wp-content/uploads/2016/03/Ursula-Legvin-Stara-muzika-i-robinje.pdf> (pristupljeno 24.5.2018.)
- Legvin, Ursula, *Pričanje* (Prevod: Zoran Živković), Polaris, Beograd, 2002.

Legvin, Ursula, *Četiri puta do oproštaja* (Prevod: Aleksandar B. Nedeljković), Zardoz, Zrenjanin, 2013.

Legvin, Ursula, *Dvanaest četvrti vetra* (Prevod: Zoran Jakšić), Zardoz, Zrenjanin, 2013.

SEKUNDARNA LITERATURA

Ajdačić, Dejan, „Beleška o Darku Suvinu”, (u D. Suvin: *Naučna Fantastika, spoznaja, sloboda*), SlovoSlavia, Beograd, 2009.

Amis, Kingsley, *New Maps of Hell*, Four Square Books, London, 1963.

Ashcroft, Bill, Gareth Griffiths and Helen Tiffin (Eds.), *The Post Colonial Studies Reader*, Routledge, London and New York, 1995.

Ashcroft, Bill, Gareth Griffiths and Helen Tiffin, *Key Concepts in Post-Colonial Studies*, Routledge, London and New York, 1998.

Ashcroft, Bill, Gareth Griffiths and Helen Tiffin, *The Empire Writes Back: Theory and Practice in Post-Colonial Literatures*, Routledge, London and New York, 2002.

Bernardo, Susan M., and Murphy, Graham, *Ursula K. Le Guin: a Critical Companion*, Greenwood Press, London, 2006.

Bhabha, Homi, *The Location of Culture*, Routledge, London and New York, 1994.

Bloch, Ernst, *The Principle of Hope* (Introduction), dostupno na: <https://www.marxists.org/archive/bloch/hope/introduction.htm> (pristupljeno: 20.8.2016).

Brennan, John P. and Michael C. Downs, „Anarchism and Utopian Tradition in *The Dispossessed*”, str. 116-152, u *Ursula K. Le Guin*, Eds. Joseph D. Olander and Martin Harry Greenberg, Taplinger Publishing Company, New York, 1979.

Bretnor, Reginald (ed.), *Science Fiction, Today and Tomorrow*, Penguin books Inc., Baltimore, 1975.

Brigg, Peter, „The Archetype of the Journey in Ursula K. Le Guin's Fiction”, str. 36-63, u *Ursula K. Le Guin*, Eds. Joseph D. Olander and Martin Harry Greenberg, Taplinger Publishing Company, New York, 1979.

Bruhn, Daniel, „Walls of the Tongue: A Sociolinguistic Analysis of Ursula K. Le Guin's *The Dispossessed*”, dostupno na: http://www.academia.edu/879750/Walls_of_the_Tongue_A_Sociolinguistic_Analysis_of_Ursula_K_Le_Guins_The_Dispossessed (pristupljeno 23.3.2018.)

Burns, Tony, *Political Theory, Science Fiction, and Utopian Literature*, Ursula K. Le Guin and *The Dispossessed*, Lexington Books, New York, 2008.

Cadden, Mike, *Ursula K. Le Guin Beyond Genre*, Fiction for Children and Adults, Routledge, New York/London, 2005.

Call, Lewis, „Postmodern Anarchism in the Novels of Ursula K. Le Guin”, *Substance*, Vol. 36, No. 2, Issue 113, The Future of Anarchism, 2007, str. 87-105.

Clute, John and Peter Nicholls, *The Encyclopedia of Science Fiction*, St. Martin's Press, New York, 1995.

Crossley, Robert, Review, *Fiction and the Future*, *College English*, Vol. 55. No. 8, 1993, str. 908-918.

Csicsery-Ronay, Istvan Jr., „Some Things We Know about Aliens”, *The Yearbook of English Studies*, Vol. 37, No. 2, Science fiction, 2007, str. 1-23.

Cummins, Elizabeth, *Understanding Ursula K. Le Guin*, University of South Carolina, 1993. KOBSON-SERBIA, EBSCO Publishing: eBook Academic Collection (EBSCOhost) (pristupljeno: 13.11.2015).

Ćirjaković, Zoran, „Postkolonijalna kritika i razumevanje sukoba: orijentalizam i mir”, dostupno na: <http://www.csm-fpn.org/wp-content/uploads/2011/12/Postkolonijalna-kritika-i-teorije-sukoba.pdf> (pristupljeno: 20.07.2017.)

D'Amassa, Don, *Encyclopedia of Science Fiction*, Facts on File Inc., New York, 2005.

Davis, Laurence and Stillman, Peter (eds.), *The New Utopian Politics of Ursula K. Le Guin's The Dispossessed*, Lexington books, Oxford, 2005.

Delaney, Samuel R., *Silent Interviews (on Language, Race, Sex, Science Fiction and Some Comics)*, Wesleyan University Press, Hanover and London, 1994.

Doknić, Branka, *O utopiji*, IGP Prometej, Beograd, 2004.

Đergović-Joksimović, Zorica, *Utopija. Alternativna istorija*, Geopoetika, Beograd, 2009.

Đorđević, Jelena, „Postkolonijalna teorija diskursa”, *Godišnjak 2008*, Fakultet političkih nauka, Beograd, 2008, str.29-45, dostupno na: <http://www.fpn.bg.ac.rs/wp-content/uploads/2010/05/2-Prof.-dr-Jelena-%C4%90or%C4%91evi%C4%87-Postkolonijalna-teorija-diskursa.pdf> (pristupljeno: 15.5.2015).

Đurić-Paunović, Ivana, *E. A. Po: F / SF*, Solaris, Novi Sad, 2007.

Fanon, Frantz, *Black Skin, White Masks*, Grove Press, New York, 1967.

Gavrilović, Ljiljana, „Vodič iz Omelasa: akciona antropologija u glazuri od čuda”, *Etnoantropološki problemi* 3 (2), 2008, str. 89-105, dostupno na: www.anthroserbia.org/Journals/Article/85 (pristupljeno: 15.5.2015).

Gavrilović, Ljiljana, „Čitanje naučne fantastike i (kao) etnografije, ili obrnuto”, str. 25-33, u Ivan Kovačević i Ljiljana Gavrilović (ur.), *Antropologija naučne fantastike*, Srpski genealoški centar, Beograd, 2013.

Gavrilović, Ljiljana i Kovačević, Ivan, „Antropološko čitanje naučne fantastike”, *Etnoantropološki problemi*, god. 10, sv. 4 (2015), Univerzitet u Beogradu, Beograd, 2015.

Glebova, Olga (Ed.), *Genre in Contemporary English Studies*, Wydawnictwo Akademii Im. Jana Długosza w Czestochowie, 2014.

Grewell, Greg, „Colonizing the Universe: Science Fiction Then, Now and in the (Imagined) Future”, *Rocky Mountain Review of Language and Literature*, Vol. 55, No. 2, 2001, str. 25-47.

Gunn, James, „Science Fiction and the Mainstream”, in Reginald Bretnor (ed.), *Science Fiction, Today and Tomorrow*, Penguin books Inc., Baltimore, 1975.

Gunn, James and Candelaria, Matthew (Eds.), *Speculations on Speculation: Theories of Science Fiction*, The Scarecrow Press Inc., Maryland, 2005.

Habib, Samar, „Re-visiting Ursula Le Guin's *The Dispossessed*: Anarcho-Taoism and World Resource Management”, *Nebula* 4(2), 2007, str. 334-348, dostupno na: nobleworld.biz/nebulajmsarchives/nebula42.htm (pristupljeno: 7.3.2015).

Hardack, Richard, „The Hand that Cradles the Rock: Nature, Gender and Subalternatives in the Works of Carol Emshwiller and Ursula Le Guin”, *Women's Utopian and Dystopian Fiction*, (ed. Sharon Wilson), Cambridge Scholars, Cambridge, 2013, str. 48-71, dostupno na: http://www.academia.edu/4592593/The_Hand_that_Cradles_the_Rock_Nature_Gender_and_Subalternatives_in_the_Works_of_Carol_Emshwiller_and_Ursula_Le_Guin. (pristupljeno: 29.5.2018.)

Hayles, N. B., „Androgyny, Ambivalence and Assimilation in *The Left Hand of Darkness*”, str. 97-115, u *Ursula K. Le Guin*, Eds. Joseph D. Olander and Martin Harry Greenberg, Taplinger Publishing Company, New York, 1979.

Hollinger, Veronica, „Feminist Theory and Science Fiction”, str. 125-136, u *The Cambridge Companion to Science Fiction*, Eds. Edward James and Farah Mandelson, CUP, Cambridge 2003.

Huntington, John, „Public and Private imperatives in Le Guin's Novels”, *Science Fiction Studies*, Vol. 2, Part 3, 1975, dostupno na: <http://www.depauw.edu/sfs/backissues/7/huntington7art.htm> (pristupljeno: 20.08.2017).

Jameson, Frederic, „World Reduction in Le Guin: The Emergence of Utopian Narrative”, *Science Fiction Studies*, Vol. 2, Part 3, 1975, dostupno na: <http://www.depauw.edu/sfs/backissues/7/jameson7art.htm> (pristupljeno: 20.08.2017).

Jameson, Frederic, *Archeologies of the Future: The Desire Called Utopia and Other Science Fictions*, Verso, New York, 2007.

Jang, Robert Dž. S., *Postkolonijalizam – sasvim kratak uvod* (Prevod: Ivana Bulj i Igor Javor), Službeni glasnik, Beograd, 2013.

Jones, Gwineth, „The Icons of Science Fiction”, str. 163-173, u *The Cambridge Companion to Science Fiction*, Eds. Edward James and Farah Mandelson, CUP, Cambridge 2003.

Krstić, Predrag, „Enterprajz sa neograničenom odgovornošću”, *Etnoantropološki problemi*, god. 7, sv. 4, 2012, str. 957-978 u *Antropologija naučne fantastike* (ur. I. Kovačević i Lj. Gavrilović) Srpski genealoški centar, Beograd, 2013, str. 158-179.

Lacan, Jacques, *The Four Fundamental Concepts of Psycho-analysis*, H. Karnac Ltd., London, 2004.

Le Guin, Ursula, „American SF and the Other”, *Science Fiction Studies*, Vol. 2, Part 3, 1975, dostupno na: <http://www.depauw.edu/sfs/backissues/7/leguin7art.htm> (pristupljeno: 19.07.2017.)

Le Guin, Ursula, „Is gender Necessary? Redux.”, *The Language of the Night*, New York, G.P. Putnam's Sons, 1988, str. 155-172

Le Guin, Ursula, „Which Side Am I on, Anyway?”, *A Journal of Women Studies*, Vol. 17, No. 3, 1996, str. 27-28.

Legvin, Ursula, *Ribar unutrašnjeg mora* (Prevod: Aleksandar B. Nedeljković), Zardož, Zrenjanin, 2013.

Loomba, Ania, *Colonialism/ Postcolonialism*, Routledge, London, 1998.

Marcellino, William, „Shadows to Walk: Ursula Le Guin's Transgressions in Utopia”, *The Journal Of American Culture*, Volume 32, Number 3, September 2009, str. 203-213

Moylan, Tom, *Demand the Impossible. Science Fiction and the Utopian Imagination*, Methuen, New York & London, 1986.

Moylan, Tom, *Scraps of the Untainted Sky: Science Fiction, Utopia, Dystopia*, Westview Press, Boulder, 2000.

Nicholls, Peter and John Clute, *The Encyclopedia of Science Fiction*, St. Martin's Press, New York, 1995.

Nudelman, Rafail, „An Approach to the Structure of Le Guin's SF”, *Science Fiction Studies*, Vol. 2, Part 3, 1975, dostupno na: <http://www.depauw.edu/sfs/backissues/7/nudelman7art.htm> (pristupljeno: 20.08.2017).

Olander, Joseph D. and Martin Harry Greenberg (eds.), *Ursula K. Le Guin*, Taplinger Publishing Company, New York, 1979.

Oxford English Dictionary, dostupno na: https://en.oxforddictionaries.com/definition/science_fiction (pristupljeno 1.12.2018).

Pearson, Wendy Gay, „Postcolonialism/s, Gender/s, Sexuality/ies and the Legacy of *The Left Hand of Darkness*: Gwyneth Jones's Aleutians Talk Back”, *The Yearbook of English Studies*, Vol. 37, No. 2, Science Fiction, 2007, str. 182-196.

Platon, *Sofist*, dostupno na: [www.hrstud.unizg.hr/_download/repository/Platon,_Sofist_\(Sironic\).pdf](http://www.hrstud.unizg.hr/_download/repository/Platon,_Sofist_(Sironic).pdf) (pristupljeno: 17.8.2015).

Plaw, Avery, „Empty Hands: Communication, Pluralism, Community in Ursula K. Le Guin's *The Dispossessed*”, str. 283-304, u Laurence Davis and Peter Stillman (eds.), *The New Utopian Politics of Ursula K. Le Guin's The Dispossessed*, Lexington books, Oxford, 2005.

Porter, David L., „The Politics of Le Guin's Opus”, *Science Fiction Studies*, Vol. 2, Part 3, 1975, dostupno na: <http://www.depauw.edu/sfs/backissues/7/porter7art.htm> (pristupljeno: 20.08.2017).

Rabkin, Eric S. and Simon, Carl P., „Age, Sex and Evolution in the Science Fiction Marketplace”, *Interdisciplinary Literary Studies*, Vol. 2, No. 2, Literary Biopoetics, Spring 2001, str. 45-58.

Rieder, John, *Colonialism and the Emergence of Science Fiction*, Wesleyan University Press, Middletown, 2008.

Rieder, John, „On Defining SF, or Not: Genre Theory, SF and History”, *Science Fiction Studies*. Vol. 37, No. 2, July 2010, str. 191-209.

Rochelle, Warren G., *Communities of the Heart*, The Rhetoric of Myth in the Fiction of Ursula K. Le Guin, Liverpool University Press, Liverpool, 2001.

Roberts, Adam, *Science Fiction*, Routledge, London and New York, 2000.

Roberts, Adam, *The History of Science Fiction*, Palgrave Macmillan, Basingstoke, 2006.

Servije, Žan: *Istorija utopije* (Prevod: Vera Pavlović), Clio, Beograd, 2005.

Smith, Philip E. II, „Unbuilding walls: Human Nature and the Nature of Evolutionary and Political Theory in *The Dispossessed*”, str. 77-96, u *Ursula K. Le Guin*, Eds. Joseph D. Olander and Martin Harry Greenberg, Taplinger Publishing Company, New York, 1979.

Somay, Bülent, „From Ambiguity to Self-Reflexivity: Revolutionizing Fantasy Space”, str. 283-304, u Laurence Davis and Peter Stillman (eds.), *The New Utopian Politics of Ursula K. Le Guin's The Dispossessed*, Lexington books, Oxford, 2005.

Spivack, Charlotte, „Only in Dying, Life: The Dynamics of Old Age in the Fiction of Ursula Le Guin”, *Modern Language Studies*, Vol. 14, No. 3, Summer 1984, str. 43-53

Suvin, Darko, *Od Lukijana do Lunjika – povijesni pregled i antologija naučnofantastičke literature*, Epoha, Zagreb, 1965.

Suvin, Darko, „On the Poetics of the Science Fiction Genre”, *College English*, Vol. 34, No. 3, Dec. 1972, str. 372-382.

Suvin, Darko, „Parables of De-Alienation: Le Guin's Widdershins Dance”, *Science Fiction Studies*, Vol. 2, Part 3, 1975, dostupno na: <http://www.depauw.edu/sfs/backissues/7/suvin7art.htm> (pristupljeno: 20.08.2017).

Suvin, Darko, *Naučna fantastika, spoznaja, sloboda*, SlovoSlavia, Beograd, 2009.

Theall, Donald F., „The Art of Social-Science Fiction: The Ambiguous Utopian Dialectics of Ursula K. Le Guin”, *Science Fiction Studies*, Vol. 2, Part 3, 1975,

dostupno na: <http://www.depauw.edu/sfs/backissues/7/theall7art.htm> (pristupljeno: 20.08.2017).

Todorov, Cvetan, *Mi i drugi* (Prevod: Branko Jelić, Mira Perić i Mirjana Zdravković), Biblioteka XX vek, Beograd, 1994.

Todorović, Ivana, *Dijahronijska analiza nekih aspekata drugosti u anglofonoj književnosti* (Doktorski rad), Univerzitet u Beogradu, 2013.

Van Pelt, Tamise, „Otherness”, 2000, dostupno na: pmc.iath.virginia.edu/text-only/issue.100/10.2vanpelt.txt (pristupljeno 17.8.2015).

Young, Robert J. C., *Colonial Desire, Hybridity in Theory, Culture and Race*, Routledge, London and New York, 1995.

Watson, Ian, „The Forest as Metaphor for Mind: *The Word for World is Forrest* and „Vaster Than Empires and More Slow”, *Science Fiction Studies*, Vol. 2, Part 3, 1975, dostupno na: <http://www.depauw.edu/sfs/backissues/7/watson7art.htm> (pristupljeno: 19.07.2017).

Živković, Zoran, „Desna ruka svetlosti Ursule Legvin” (u U. Legvin: *Rokanonov svet*), Narodna knjiga/Partizanska knjiga, Beograd, 1987, str. 7-38.

BIOGRAFIJA

Mirjana M. Vučković rođena je u Beogradu 4. novembra 1970. godine. Osnovnu i srednju školu završila je u Beogradu. Diplomirala je 1994. godine sa prosečnom ocenom 8,59 i stekla zvanje Profesora engleskog jezika i književnosti. Odbraniła je diplomski – master rad pod naslovom Gramatičke greške u diktatima studenata Anglistike na predmetu Savremeni engleski jezik 2 sa ocenom deset (10,00) u novembru 2009. godine. Od 1995. do 2001. godine bila je zaposlena na Fakultetu za sport i fizičko vaspitanje Univerziteta u Beogradu kao predavač na predmetu Engleski jezik, i kao sekretar i prevodilac u časopisu Fizička kultura. Od oktobra 2001. godine zaposlena je kao lektor na Filološkom fakultetu Univerziteta u Beogradu. Predavala je na predmetima Engleski jezik kao izborni, Savremeni engleski jezik 1 (prevod na srpski jezik), Savremeni engleski jezik 2 (pismene i usmene vežbe; integrisane veštine; prevod na srpski jezik). Od školske 2012/13. godine predaje vežbe prevoda na srpski jezik na predmetima Savremeni engleski jezik G3 i G4. Učestvovala je u održavanju nastave koju organizuje Centar za stalno obrazovanje i evaluaciju Filološkog fakulteta sa polaznicima iz ministarstava Vlade Republike Srbije, više puta učestvovala u sastavljanju prijemnog ispita za upis na Grupu za engleski jezik i književnost i ostale grupe na Filološkom fakultetu i koordinator je nastave na Kursu engleskog jezika za zaposlene koji se održava na Filološkom fakultetu. Izlagala je radove na pet međunarodnih konferencija i objavila više stručnih i naučnih radova i prevoda.

Прилог 1.

Изјава о ауторству

Потписани-а Мирјана Вучковић
број уписа 11092 Д

Изјављујем

да је докторска дисертација под насловом

СУСРЕТ СА ДРУГИМ У НАУЧНОФАНТАСТИЧНИМ
ДЕЛИМА УРСУЛЕ ЛЕ ГВИН

- резултат сопственог истраживачког рада,
- да предложена дисертација у целини ни у деловима није била предложена за добијање било које дипломе према студијским програмима других високошколских установа,
- да су резултати коректно наведени и
- да нисам кршио/ла ауторска права и користио интелектуалну својину других лица.

Потпис докторанда

У Београду, 29.3.2019.

Мирјана Вучковић

Прилог 2.

Изјава о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада

Име и презиме аутора МИРЈАНА ВУЧКОВИЋ
Број уписа 11092A
Студијски програм КУЛТУРА
Наслов рада СУСРЕТ СА ДРУГИМ У НАУЧНОФАНАСТИЧНИМ
Ментор ДР РАДОЈКА ВУКЧЕВИЋ ДЕЛИМА УРСУЛЕ ЛЕ ГВИН

Потписани МИРЈАНА ВУЧКОВИЋ

изјављујем да је штампана верзија мог докторског рада истоветна електронској верзији коју сам предао/ла за објављивање на порталу **Дигиталног репозиторијума Универзитета у Београду**.

Дозвољавам да се објаве моји лични подаци везани за добијање академског звања доктора наука, као што су име и презиме, година и место рођења и датум одбране рада.

Ови лични подаци могу се објавити на мрежним страницама дигиталне библиотеке, у електронском каталогу и у публикацијама Универзитета у Београду.

Потпис докторанда

У Београду, 29. 3. 2019.

Мирјана Вучковић

Прилог 3.

Изјава о коришћењу

Овлашћујем Универзитетску библиотеку „Светозар Марковић“ да у Дигитални репозиторијум Универзитета у Београду унесе моју докторску дисертацију под насловом:

СУСРЕТ СА ДРУГИМ У НАУЧНОФАНТАСТИЧНИМ
ДЕЛИМА УРСУЛЕ ЛЕ ГВИН

која је моје ауторско дело.

Дисертацију са свим прилозима предао/ла сам у електронском формату погодном за трајно архивирање.

Моју докторску дисертацију похрањену у Дигитални репозиторијум Универзитета у Београду могу да користе сви који поштују одредбе садржане у одабраном типу лиценце Креативне заједнице (Creative Commons) за коју сам се одлучио/ла.

1. Ауторство
2. Ауторство - некомерцијално
3. Ауторство – некомерцијално – без прераде
4. Ауторство – некомерцијално – делити под истим условима
5. Ауторство – без прераде
6. Ауторство – делити под истим условима

(Молимо да заокружите само једну од шест понуђених лиценци, кратак опис лиценци дат је на полеђини листа).

Потпис докторанда

У Београду, 29.3.2019.

Миријана Вуковић